

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 1030.

RESPONSEN

der

Lehrer des Ostens und Westens,

nach Handschriften herausgegeben und erklärt

von

Dr. Joel Müller.

Berlin 1888.

In Commission bei PH. DEUTSCH C. Klosterstrasse Nr. 15.

תשובות גאוני מזרח ומערב

אשר העתקתי

מתוך כתבי יד וספחתי עליהן הערות

אני

יואל הכהן מיללער.

◆ i * i ◆

ברלין, תרמ"ה.

אצל פ. דייטש, קלאסטרשטראסע 15.)

נדפס בדפוס של דוד לאווי ואברהם דוד אלקלאי בפ"עסבורג.

לכבוד ידידי החכם הכולל

הר"ר דוד קאסעל הי"ו

ליום מלאת לו שבעים שנה.

אל הקורא.

התשובות האלה אשר אני נותן לפני בני עמי* (רובן כבר נדפסו בשנים אשר עברו במ"ע בית תלמוד) העתקתי מתוך כ"י אשר לידידי הר"ר שוח"ה הי"ו (סי' א'—קל"ב; קנ"ב—קכ"ה) וממנו לפני לקחתי בכפי התשובות חכמי צרפת ולותיר; והוספתי עליהן סי' קל"א—קל"ח אשר העתקתי מכ"י אשר לקיסר יר"ה בוויען, סי' קל"ט—קנ"א מכ"י פרמה כפי אשר העתיקם הר"ר זלמן כ"ט, ובבואי הנה מצאתי בכ"י באוצר הספרים אשר לקיסר יר"ה בברלין תשובות אשר עודן לא נדפסו בסי' תשובות גאוניס קדמונים אשר נאספו מכ"י זה ונתתי בסוף האסיפה סי' רכ"ה—רל"ה.

והנה אותה נפשה לתת מבוא גדול לפני אלה המענות אכן שבת וראיתי מסיבות ותהלוכות המבוא הזה על כל תשובות הגאוניס אשר בידינו היום, לכן אמרתי אביא בר"ה את המבוא לכל תשובות הגאוניס לבדו ובו יבואו דברים רבים על אודות הקיבוץ הזה.

בר ל"ג, י' שבט תרמ"ח.

יואל הכהן מיללער.

* בדפים הראשונים במחברת הזאת נדפס בראשי התשובות, לא נודע למו" וזה אינו בכתובים בכ"י וגם ידוי לא עשתה זאת כי אם בעריכת מ"ח בית תלמוד נעשה הדבר בשננה בלי ידיעתי.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' א'.

ל רב האי גאון.

א. ^(א) וששאלתם שני מלוין בעל פה והאחר קודם לחברו יקדם בפרעון או שניהם שוין אחד מלוה על פה ואחד מלוה בשטר והמלוה שע"פ קודם וקדם וגבה דינא מאי. שני מלוין בשטר אחד מהן יש בו זמן קבוע שמגבה בו והוא הקודם והאחר יש בו רשות לגבות כל זמן שירצה והוא המאוחר יכול בעל השטר המוקדם שיש בו זמן קבוע לעכב עליו או לא ואם קדם וגבה דינא מאי. ^(ב) כך ראינו כי המלוה שע"פ שיש לו לגבות מן היורשים וזמן חובו קודם לזמן חוב המלוה בשטר הוא הקודם אע"פ שהוא ע"פ שהרי אין לו לגבות אלא מנכסים בני חורין והא קים לן שעבודא דאורייתא דאמר ר' פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשים ואינו גובה מן הלקוחות. גובה מן היורשים שעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא וכיון דרחמנא שעבדינן לנכסי דלוח לדלילה מתחלה הוא קודם לגבות וכיון שהמלוה על פה קודם זמן חובו קודם למלוה בשטר והוא אחריו וכ"ש שהוא קודם למלוה ע"פ שהוא אחריו. ^(ג) ולענין מאי דאיבעי לכוון שהקודם בשטר הלוואה יש עליו לפרעון זמן מאוחר והמאוחר בזמן הלוואה אית ליה לאפרועי כל אימת דצבי איזה מהם קודם הכי חזינא שהקודם בשטרו בזמן שטרו הוא קודם בפרעון שהרי נכסים נשתעבדו לו קודם שנשתעבדו לשני וכדאתני על נפשי שלא יתבע עד זמן שקבע לו דלא לירשניה ללוה ולא לירחיקה הוא דאתני אבל למיזל ממוניה ולמקדם מאוחר היכא דלא הניחו לו מקום לגבות הימנו לא אתני וליכא עליה בדינא כוליה האי ואם קדם וגבה מה שגבה לא גבה אבל אם יש לשניהן גבות זה אינו גובה אלא בזמנו וזה גובה אימתי שירצה. ^(ד) וששאלתם אם יש הפרש בין שיש בידו שטר מוחזק בו ובין שיש לו עדים בכתבין או שניהם שוין הכי חזינא דכיון שהעדים מחוייבין לכתוב שטר לזה ולתת לו כתבין ונתתין ונמצאו שניהם שוין דקאמרינן קנין בפני שנים וא"צ לומר כתובו סתם קנין לכתובה עומד. ^(ה) וששאלתם שנים שקנו משמעון כי הוא חייב לראובן כך וכך וזהובים ולא הספיק לכתוב זה השטר עד שמת שמעון יכול לכתוב לאחר מיתת שמעון או לא. כך ראינו כי יכולין לכתוב לו בחובו ויש עליהן לכתוב דכי איכא פלוגתא בהא מילתא לענין מתנה הוא דאמרינן שלח רבין משמיה דר' אבוהו הווי יורעין ששלח ר' אלעזר לגולה משום רבינו שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ^(ו) לא נמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ור' יוחנן אמר תברק. ^(ז) ואמ' דינא אי"ר יהודה אמר שמואל הלכה כותבין ונותנין וכן אמר רבא א"ר נחמן הלכה כותבין ונותנין כל הני מילי לענין מתנת שכיב מרע דהיא הקנאה אבל מי שמודה בחוב שעלו וקנו מידו בין קיים בין מת כותבין ונותנין.

וששאלתם

א. ^(א) התשובה מר' האי לקהל פאם ובי' הענינים הראשונים מובאים בשמו בה"י מרדכי פ"ו דכתובות. ^(ב) הובא בשם הגאון בתשו' הר"ף סי' קצ"ו ובסה"ת שער ס"א ובה"ה פ"כ טה' מלוה ה"א בשם ר' האי וע"י ח"ג סי' קל"ב וביאור שיטת הר"ף שחולק על הגאון עיין בר"ן פ"י דכתוב' וע' ב"ב קע"ו. ובטור ח"מ סי' קד". ^(ג) הובא בשם ר' האי מר' ירוחם נ"ו ח"ה ע' בב"י ח"מ ר"ס קד". ^(ד) הובא בס"ה שער כ"ה והנה פ"ר ר' האי בהא דכתובות כ'. מתב ארס עדותו על השטר ומעיד עליה אחר כמה שנים דמיווי כגון שיש בידו עדות בכתבין שלא נכתב ולאחר זמן מרובה תבעו מלוה לכתוב לו אותה עדות בשטר שנותבה הביא הר"ף שם ולשיטתו השיב לפנינו שהשטר והקנין בעדות שניהם שוים. וע"י ב"ב מ' : קנין בפני ב' וברא"ש שם. ^(ה) הובא בס"ה שער כ"ה בשם שאלתות ובשמו בב"י ח"מ סי' ל"ט, וכונתו לתשו' הגאון. ^(ו) צ"ל שמא וכ"א בב"ב קל"ה : ^(ז) צ"ל וגמר דינא.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' ב' ג'

ב. ^א ושאלתם מי שמת ונמצא בחשבונו ופנקס שלו שיש לו על פלוני כך וכך ויש לפלוני עלי כך וכך עושים ע"פ החשבונות והפנקסות או לא. כך ראינו דלא מבעי' מה שכתב שיש לו על אחרים שאין בדבר הזה אלא כדי לתבוע מי שנמצא בפנקסו כתוב עליו אלא לחייבו אין בדון ואפי' צוה בפיו בשעת מתתו שיש לו על פלוני כך דאמר ר' נחמן ^ב וכו' אפי' מה שנמצא בחשבונותיו של אדם ופנקסותיו שהם בביתו ובחנותו. יש לפלוני עלי כך וכך אין מחייבין לו את הורשים שחוששין שמא כתב ע"מ ליטול ולא נמל ^ג או שמא פרע ומלאך המות אנסיה ולא כתב פרעון או דכתבו במקום אחר ולא איגלאי לן והכי אמור רבנן אמר ר' ירמיה אמר רב ^ד וכו' וכיש' כראשכחני' בביתיה דלוח דכתיב מדעם לחד ^ה ולא ירעינן דילמא איכא עליה חשבון אחר בין קמיה בין בתריה או דכתב בדוכתא אחרתא או דלא כתב דלא סמכונן עליה ולא מהנפקין ביה מדעם.

לא נודע למי.

ג. ^א ושאלתם ראובן נשא אשה לזמן מרובה נפטר ראובן לבית עולמו ולא הניח לא בן ולא בת ונשארה אלמנתו בחצרו וכל נכסיו בידה ולאחר זמן עמדה אשה זו אשת ראובן הנפ' כאליה ובאה ועמרה אחורי בית הכנסת ונשבעה לעצמה בלא דעת יורשים ולא דיון ואמרה . . . ^ב אלא שבינה אין עמי ולא אצלי מנכסי בעלי כלום דבר בעולם והלכה ומכרה החצר שהניח בעלה ואח"כ נפטרה לבית עולמה ונשארה הכתובה אשר חדש לה בעלה קודם פטירתו וכו' . . . הרי אנו פוטרין את הדין על כל דבר ודבר תחלה על אשר פורש כי חדש לה שטר כתובה וחתמו עליה שלשה עדים שנים מהם קרובים זה לזה וכו'. ותשובת כל אלה כי אע"פ ששנינו דלענין מה שכתוב על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה ר' עקיבא אימר וכו' מה שנים נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ומניין אפי' מאה ת"ל עדים ושנינו אחריה א"ר יוסי בד"א דיני נפשות אבל דיני ממנות ^ג מתקיים העדות בשאר ר' אומר אחד דיני נפשות ואחד דיני ממנות ^ד בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהם מה יעשו שני אחין שראו בא' שהרג את הנפש ומסקינן בגמ' בשמעתא ר' נחמן אמר הלכה כר' הרי ברור כי הוא לענין עדים שראו להעיד על פה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול שאם כולם נועדים להקים את הדבר וכולם מקיימו הדבר עדותן בטלה כי כן מפורש בתלמוד היכי אמרי' להו וכו' אבל שטר שיש בו שלשה עדים ששנים מהן קרובין זה לזה אם לא נודע העדות ^ה מפי שנים מהם קרובים זה לזה וכי שלשתן ישבו להעד וכתבו עדותן זה

בפני

ב. ^א בס' התרומות סוף שער ל"ו ובטור חו"מ סי' ע"ה הובא בשם ר' האי שאם ראה בפנקס של אביו בכתב ידו שאחד חייב לו משיבעין את הנתבע הויס' א"כ נראה שהתשו' לר' האי. ^ב אולי כיוון להא דבשבועות מ. ל"ש אלא בשעת מלוה וכו' אבל קם הוא לשמועה שממנה תוצאות הדין שמחייבין שמועה בטענת שמת ועי' שם בבב"ש וברא"ש ובח"מ סי' עה מ' כ"ב. ^ג כעין פסק זה אית' בתשו' הרשב"א הובאה בב"י בחו"מ סי' ק"ו. ^ד ב"מ כ: סמפון היוצא מתחת ידי מלוה וכו'. ^ה מונת האון דכ"ש בענין כזה שכתוב זכרון החוב לבר ואיננו כתוב בין החשבונות ליכ' למיסמך על הפנקס. וכעין דין זה כתב הרא"ש בתשו' כלל פו הובאה בטור חו"מ סי' צ"א.

ג. ^א לפני התשו' הזאת כתובה בכ"י תשו' מר' משה גאון והיא נמצאת בש"ק, אכן אחרי שענין, אבל שטר שיש בו ג' עדים וכו' שבק הוחא' הובא ברי"ף פ"ק דמכות אולו שריא מר' האי שקשה עלינו לומר שהוא מר' משה גאון מפני שפסק שהאלמנה שמתה קודם שנשבעה שבועה גמורה אין יורשיה גובין כלום כרב ושמואל ולפי הש"ס דף ס"ג סי' ל"ו וח"ג סי' ס"ב פסק ר' משה שגובין מחצה. ^ב צ"ל באל והוא לשון שבועה בל"י והיתה נשבעת בקדושת השכינה. ^ג צ"ל תתקיים ע' מכות ו. ^ד במשנה ו, ואימתי בזמן וכו'. ^ה ענין זה הובא ברי"ף ורא"ש כנ"ל ונראה שיש להגיה לפנינו" אם

לא

בפני זה ודמי למאן דאמרי שלשתן למסדה אתינא הוי כשר בזמן שנתקיימו התימות שני עדים כשרים (ד) וראמו שאין מבטלין שמר בספק ואע"פ שנודע כי שנים קרובים זה לזה אמרי' אנו דילמא חד שבק רווחא למאן דקשיש מניה ובא זה הקרוב והחם שלא מדעת העד העקר וכו'. (ה) ואשר כתוב כי לאחר זמן אחר עמדה האשה הווי אשת ראובן הנפטר מאליה ובאת ועמדה אחורי בית הכנסת ונשבעה לעצמה וכו' כך ראינו כי שבועה זו לא תחשב לה אותה שהיא חייבת בה בכ"ד שהיא ראויה ליפרע בה כתובתה ששנינו אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ועוד שהיא צריכה לשאת בריה ספר תורה בעת שבועה ולישבע בשבועת האלה וכו' וכשמישביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משיביעין אותך אלא על דעתינו ועל דעת ב"ד שאם לא יאמרו לו כך ולא יקבל את השבועה על דעת ב"ד יש לומר על תנאי שבלבו נשבע קניא דרבא שמפורש במס' נדרים וזו לא נשבעה על דעת ב"ד לפיכך מבמה פנים אין שבועה זו חשובה וכיון שמתה כמי שלא נשבעה ומתה דמיה להאי היא פלוגתא דרבתינו שבא"י דתנן (ו) וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ואוקימנ' ביהתומים מן היתומים וא' רב ושמואל דאמרי תרווייהו לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוח . . . כבר נתחייב מלוה לבני לוח שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו וכו' אבל הכלל שיש מן הדין לעשותו עם יורשי האשה שמתה מבלי שבועה כשורת הדין כאשר פירשנו למעלה כמשפט יתומים מן היתומים שמת לוח בחיי מלוה וכבר נתחייב המלוה לבני הלוח שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו. ואנחנו כן מנהיגו לדין כרב ושמואל שאין אדם מוריש שבועה לבניו וכך מנהג קדמונינו בכל הדרות הללו שמאחר שהתלמוד (ז) והרי פירש בהלכות פסק דינא דאיפסיק במעמד רבנן בסדר הזה ואע"פ שאילו עשה דין ומומחה כר' אלעזר (ח) בתורת הכי לא היינו מחזיקין דינו כמו שאנו אומרים שהוא דינא דעבד כר' אלעזר (ט) הוה איכא צורבא מרבנן באתריה אמר ליה (י) אולני' למתיבת' ומייתני' אגרתא דלית הלכתא כר' אלעזר אתא לקמיה דר' הכי א"ל דינא דעבד כר' אלעזר עבד אלא שדעתנו כדעת ראשונינו לעשות כרב ושמואל שאין אדם מוריש שבועה לבניו.

לא נודע למי.

ד. (א) וששאלתם ראובן שנשבע שלא ידבר עם שמעון ושמעון נכנס עמו וראובן מדבר לאחרים תשובתו ושמעון שומע ופעמים שכותב אליו פתקא בתשובה ופעמים שאין שם אדם ושמעון שואל צרכיו וראובן מדבר כלפי הכותל ושמעון שומע תשובתו כהדא גוונא מותר או לא. כך ראינו גם שמענו מוקנינו שהיו מורים שאותן שני הרכים הראשונים מותרים שאם יש אדם אחר לפני ראובן והוא מדבר

לא נודע בעדות ברורה ששלשתן ישבו להעיד וכתבו עדותן זה בפני זה ודמי כמאן דאמרי שלשתן למסדה אתינא. (ב) תיבת "ודאמו" צריך להחמק. (ג) כעין פסק זה נמצא בתשו' מובאת בהג' מרדכי פי"א דכתובות וע' נדרים כ"ה. ושבועות כ"ט. (ד) צ"ל וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ע' שבועות מ"ח. (ה) אולי כוונתו לר' יהודאי בהלכותיו וצ"ל "והרי' פירש" וכו' ולפנינו בכה"ג ליתא. (ו) אולי כוונתו ה' לסוגי' הש"ס בשבועות המתחלת הכי קאמר וכן היתומים ושם מפורשת שיטתו של ר' אלעזר. (ז) בש"ס הוה צורבא וכו' וכבה"ג הוה האי צורבא וכו' במתיה וכו'. (ח) תיבות אולנין למתיבת' אינן בש"ס ובכה"ג.

ד. (א) התשו' הובאה בכ"ו לטור י"ד סי' רכ"א ולפנינו מתוקנת יפה ובפרש בסופה והנה תשובה קצרה בענין זה מצינו לר' דוסא בתה"ג ד' ליק סי' ה' ושם צריכה תיקון לפי ה"פ שהובאה בה"ז, מי שנשבע שלא לדבר עם חבריו מותר לשגר לו פתנא או דברים עם שליח' ושם היא בין הלכות ר' הגוף, וע' ברמב"ם פ"ו דנדרים שהביא ההלכה בשם "וכזה הווי הגאונים".

מדבר עמו דברים שיש בהם תשובת שמעון מותר כגון שאמר לו דבר אל שמעון כך וכך והשלוח שהוא בנתים מדבר אל שמעון מה שאמר ראובן ולא יסמוך ראובן כי שמעון שומע את דבריו ויש במורים שהיו מחמירים ואומרים ילחוש שמעון לשלוח את התשובה כרי שיתברר שאין ראובן סמוך על שמיעת שמעון ואם עשה כן הרי נתרחק מנדנד עבירה ואם שמעון שומע את דברי ראובן כיון שלא נתכוון ראובן להשמיעו אין על ראובן כלום אבל אם נתכוון להשמיעו על זאת סמך אע"פ שיש אחר בנתים שדבריו כלפי אותו אדם לא יפה עשה ראובן וכ"ש אם אין שם אדם אחר והבר ראובן כלפי הכותל כרי שישמע שמעון כי אסור לעשות כן אבל כיון שיש שינוי אין מחזיקין את ראובן כנשבע לשקר על זאת ועל ידי כתב מותר ואין בו כלום לפי שאינו דבור.

לא נודע למי

ה. ^א ושאלתם ראובן נפל לחולי ונמטה למית וצוה מחמת מיתה שיהא שמעון אפטרופוס שלו לגבות כל חוב שיש לו ולחשב עם שותפיו ולפרנס את אשתו ובניו כדרך כל האפטרופוסין ולא היה בו כח לבאר חשבנותיו ולבאר החשבון. ^ב כך ראינו לענין מה שכתוב כי לא היה בו כח בראובן לבאר חשבנותיו ולפרש העזובן ומה שהניח ויש לו ממון הרבה והכנים ירו שמעון ידו אחר מותו של ראובן בעזובותיו ונשא ולקח ומכר ולאחר זמן שגבו אחריו זקני המקום גבית ב"ד ותבעוהו לברר העזובן שהוא מפורסם בירו שמה יארע קצו ויפול הממון ביד היורשים ויעשו בו כחפצם או שמה יאבד בירו וכל מה שפורש בשאלה בענין זה כי כדן וכשורה בקשו ב"ד והזקנים כי ב"ד חייבים לחפש זכות היתומים וכו'. . . ולענין מה שכתוב בשאלה אם ימעון שמעון ויאמר כי ראובן זה הנפטר צוני שלא להודיע וצוני לתת לפלוני כך וכך ולהניח ממון ביד פלוני ולקחת ממון מיד פלוני ולהשביע את פלוני ושלא להשביע את פלוני והעדים לא שמעו דבר זה ושמעו כי הדבר בינו לבינו היה ושאל השואל הנאמן שמעון על אלה אם לאו. כך ראינו כי אם צוה ראובן בפני עדים כי שמעון נאמן בכל מה שיאמר משמו הרי הוא נאמן לתת לפלוני מה שהוא אומר ולהניח ממון ביד פלוני ולקחת ממון מיד פלוני ולהשביע את פלוני ושלא להשביע שומעין לו בכל אלה, אבל אין שומעין לו שלא להודיע לאדם שיעור העזובן ושלא להשניח בית דין על עקרו אע"פ שהוא נאמן. ^ג ודאי האמינו והוא אומר צוני לגלות אין מפרסמין את העזובן ברבים אלא מוסר דברין בצנעה לפני נאמנים ואם לא האמינו ראובן במה שהוא אומר משמו כך הדין כי הכמון שמסרו ראובן לשמעון בצנעה ויכול שמעון לכחש בו ולומר שלי הוא נאמן הוא לומר ברצוני לתת לפלוני כך וכך ולפלוני כך וכך ודבר זה מן העקר שאמרו חכמים אמר להם אחר ראיתי את אביכם ^ד שהניח מעות בשירה

תכה

ה. ^א לא ארע למי מהנאונים אחס התשו'. הן כל התשו' מסי' ג' כתובות אחר תשו' אחת מר' משה גאון. אמנם כבר הוכחנו בסי' ג' שאותה התשו' אינה ממנו. ואולי התשו' שלפנינו מר' האי שכבר הביא דברי רבוואתא קמאי, וזה הובא כמעט בלשון תשובתנו ברי"ף בפ' הנוקין בשם רבותא. והנה זה הדין דאפטרופוס נשבע כשמענו עליו טענת בריא הובא באביאסף בשם גאון כנזכר במדרכי בהנוקין. והרמב"ם פ"ו מנחלות ה"ז כתב, וכבר הסכימו הגאונים שמשביעין אותו הואיל ומפסיד. ועיקר הדין דאפטרופוס המפסיד משלם הובא בשם ר' האי ברא"ש בהנוקין ובה"ה פ"א מנחלות ה"ה ובסו"ט ח"ו סי' רין. ^ב בעיטור אית' והובא הדין ברין בהנוקין דאף שיש פלוגת' אם צריך לחשוב היינו באחרונה אבל בראשונה צריכין ב"ד לחשב עמהן ולכתוב חשבון המטלטלין והקרקעות בין מנהו ב"ד בין מנהו אבי היתומים. ^ג נ"ל שצ"ל, אם ודאי האמינו והוא אומר צוני שלא לגלות אין מפרסמין וכו' והגאון מברר דבריו עוד וא': אם מבורר הדבר שהאמינו והוא טוען וכו' מוסר דבריו בצנעה וכו'. ^ד בסנהדרין ל. שהטמין מעות וכו'

בבית

תכה ומגדל ואמר של פלוני הם ושל מעשר שני הם בשדה דבריו קיימן וכל שאין בידו ליטלם לא אמר כלום אבל מה שאמר כי צוהו להניח ממון ביד פלוני ולקחת ממון מיר פלוני ושלם להשביע את פלוני אין שומעין לו כי אין הדברים הללו ^(א) מחקי האפטרופוסות וכו'. . . ואשר כתוב בשאלה היש מן הדין ^(ב) לסחור בממון של יתומים בלא קבול אחריות אם נתן האב רשות לסחור אין ברבר הוא ספק שהוא סוחר כדרך שהוריו עושה שאין פושעין ואין קניין אלא מה שנראה להם כי יש בו יתרון ומוכרין במקום שראוי למכור ואין מוכרין באשראי וכשיעשו כן אם יודמן הפסד מהשמים הוא וכו'. . . ואשר כתוב בשאלה אם יתחייב שמעון זה להוציא את העובון ולבררו ולפרסמו והוציא מאה זהובים והכל יודעים באותו הנפטר שיש עמו אלף הנאמן שמעון כמה שיוציא אם יש מי שהן יודעין כי אחר שנפטר ראובן עזב כך וכך ונכסיו באו ליר שמעון שתמצא זאת ראה על שמעון כי נמל יתר ממה שהיה מודה היה זה דרך גזל וחמס והפסד גדול וראוי לסלקו מן האפטרופ' אבל אם הדבר מפורסם שהיה ביד ראובן אלף בחייו וזה אומר לא מצאתי אלא כמאה ואין אדם יודע כמה מצא אחריו הרי דינו מסור לשמים . . . ואשר כתוב בשאלה זה שאמרו חכמים אפטרופוס שמינהו אבי יתומים לא ישבע מינהו ביד ישבע וכו'. . . כך ראינו כי כל זמן שלא נברר על האפטרופוס שהפסד ולא שכחש מדבר אמת וכי לא דבר שקר בעסק העובון אלא חשך בעלמא שנחשד אין כח להשביעו אבל ויראי אם מפסד ומסלקין אותו הרי ידוע מדברי רבואתא קמאי מנו דמסלקי' ליה משביעיני' ליה ושבועה זו שנחלקו חכמים בה ששנינו אפטרופוס שמינהו אבי יתומים נשבע מינהו ביד לא ישבע אבא שאול אומר חילוף הרברים על טענת שמא הוא ^(א) והוא ששנינו ואילו נשבעין שלא בטענה וכו' וכל זמן שאפטרופוס עושה אפטרופוסותו לא נחלקו שלא להשביעו ואין דבריהם אלא בזמן שגדלו היתומים והרי הוא יוצא מן האפטרופוס' ומסר להם שלהם והם תובעין אותו להשבע שהלך באמונה במשאו ובמתנו במה שלחן ולא גזל ולא עכב ועל זו נחתכה הלכה כאבא שאול שאם מינהו ביד ישבע מינהו אבי יתומים לא ישבע אבל טענת ברי' אם גדלו יתומים ומענהו ואמרו לו בריא לנו שהניח לנו אלף והוא אומר לא היה אלא פחות מכאן לא בזאת דברו חכמים אלא משביעין אותו על זאת כשאר התובעין והנתבעין ואין אחר זולתי היתומים יכול לטעון עליו כזאת טענת בריא וכו'.

לא נרדע ל מי

1. ^(א) ולענין שלוח שפשע ומכר לאדם אלא ובאשראי אע"פ שכתב לו מה

תראה

בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימן כללו של דבר כל שבידו ליטלן דבריו קיימן אין בידו ליטלן לא אמר כלום. ^(א) כיון שאין דרך האב למנות אפטרופוס בכך והוא אין לו עדים טענינן ליתמי. ^(ב) דעת הג' דזה שאמרו בב"מ ע' באוזה תנאים נתנין ממון יתומים לזה אינו שייך הוי' שצוה האב שיסחור בממון בלא קבול אחריות גם אינו צריך ליטלך בכ"ד כאיש אשר יש ברשותו ממון של יתומים לפי דעת הרא"ש בכתובות ק'. ועיין בסור ובי' חו"מ סי' ר"ץ ובתש"ן הרשב"א סי' אלף צ"ד. ^(ג) הדין דאפטרופוס משלם הובא גם בעיטור ובשמו במדרכי ב' הנזקין וע' הערה א'. ^(ד) פי' המשנה שבועות מ"ה. כפי' הרמב"ם שקאי על אפטרופוס של יתומים ובניטין נ"ב. מפורש אם כשמנהו ביד הוא שישבע או כשמיינהו אבי יתומים ודלא כפי' רש"י בשבועות שפי' שהאי דשבועות קאי על אפטרופוס שהקים הבריא בביתו לעשות מלאכתו.

2. ^(א) אולי התשו' מר' האי והנה הדין דשלוח דפשע ומכר באשראי שמשלם נובע מהא שאמרו בכתובות צ"ט: לתקוני שדרתך ולא לעוותי ובב"ב ק"ס: ההיא איתת' דיהיב' ליה זוזי להא' וברא וכו' וכן יוצא מפורש בסוף תשו' ר' שמואל בן חפני בש"ץ דף צ"ג סי' ד' ובשותף פסק שם דאינו משלם וע' בתה"ד מנשובה סי' מ"ד שהובאה מלונת'

תראה שהוא טוב עשה והדבר ידוע לכל שאינו טוב והוא אמר בעיניו שהוא טוב פטור או לא ועוד כי הדבר שמכרתי בכך וכך לא היה שוה חצי הרמים והטעמי את האיש הזה אם יתחייב ליתן מה יתן מן המכירה או לפי שאומר שהיו שוין. כך ראינו שהשליח הזה שנשתלחה אליו הסחורה זו חייב הוא לשלם דמיה לבעליה כיון שמכר לאיש אלא ולא קבל דמים לאלתר ונתאחר הזמן ואבד הממון הרי זו פשיעה ברורה וכמו איבוד בידים הוא ואף לא היה לו למכור באשראי על פקח וכ"ש על אלאם כי יש על השליח דהחמיר ואין לו להקל אבל ודאי אילו הייתה הדרך נכוחה מתחלתה שראה לילך בה וקרה בה מקרה ואבד הממון לא היה עליו כלום כי ראה דבר שנראה ומן השמים היה הפסד . . . ואשר כתוב בשאלה כי אומר שמכרתי בכך וכך לא היה שוה חצי הרמים והטעמי את הלוקח אם יתחייב ליתן מה יתן. כך ראינו שאינו חייב לשלם לפי המכירה כי יש לומר בוודאי לא היה המקח שוה הרמים שמכר בהם מה שרימה בעצמו כי הוא הטעה בלוקח הלוקח הוא שהטעה וקבל דברי בעלמא יתר ממה שהיה שוה ולקח את העיקר אלא משלם מה שהיה המקח שוה בשעת שנתנו ללוקח² והוא הנשבע כמה היה שוה שכך מצינו עקר זה הדבר הנתבע נשבע ולא משלם בזמן שהוא מודה במקצת טענה ישבע שבועת התורה ובזמן שאינו מודה במקצת טענה נשבע שבועה דרבנן שכך שנינו בענין המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכן³ שני שערים וכי.

ל א נ ו ד ע ל מ י

ז. ושאלתם ראובן צוה מחמת מיתה שיהא רביע חצרו לעניי קירואין ונפטרו לבית עולמו ואותו חצר גדולה וישנה ביותר וצריך הרבה הוצאות ותיקונין בכל שנה כנגד שכרה ולא יעמוד ממנו שכר לעניים מהו למכור את הרביע² ונקנה בו חצר חרשה שיהנו עניים בה ולכתוב אותה בשמו של מת כדי שיהיה לו זכרון וקרובי המת אומרים לא רצה קרובינו אלא שיהא שמו קרוא על חצרו עצמה ומצוה לקיים דברי המת וכי . . . כך ראינו שנוי צדקות וכיוצא בהם מה שהוא עשוי להוציא ולאכלו ולשתותו בעינו אמרו חכמים אמר ר' נחמן אמר רבה בר אבהו לא שניא אמר³ את זו ותנו רבנן האומר סלע זו לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מותר לשנות משבאת ליד גבאי אסור לשנות אינו הוא ר' ינאי יזיף ופרע שאני ר' ינאי הניחא להו לעניים דכמה דאשתחי גביה⁴ מעב⁵ ומייתי להו . . . אבל מה שעשוי להניח כמו שהוא אמרו בו חכמים אמר ר' יהודה אמר רב ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת⁶ עד שלא נשתקע שם בעליה אסור לשנות סבר ר' חייא בר אבא למימר ל"ש אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנות מדאמר ר' אסי אי"ר יוחנן גוי שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת עד שלא נשתקע שם בעליה אסור לשנותה מנשתקע שם בעליה מותר לשנותה למאי אילימא לדבר הרשות מאי אריא גוי אפילו ישראל נמי אלא לאו לדבר מצוה ומעמי⁷

דגוי

פלוגת דרבוות' בזה והובאה גם לענין שיתוף בבעדע"ט. ² הדין נובע מן המשנה שבועות מ"ג. ועיין בש"ס שם ובב"מ ר"פ המפקד. ³ אולי צ"ל שני שבועות והן שבועה שאינו ברשותו ושבועה כמה היה שוה ועי' בש"ס שם.

ז. ⁴ התשו' אולי היא מא' מאחרוני הגאונים מר' שריר' או מבני שמוכא בה פירוש הקדמונים בלשון „ומיבעי להו לרבנן האי דבר מצוה כגון מאי“ ⁵ צ"ל ולקנות בו. ⁶ לפנינו בערכין ז. הרי זו. ⁷ לפנינו כמה דמשהי מעשה ומייתי להו. ⁸ מגי' הגאון טבור דאף כדכתיב ישראל יש החילוק שרק אם לא נשתקע שם בעליה אסור לשנות אבל אם נשתקע מותר לשנות אף ברבך הרשות וכן פי' הר"ף בפ"ק דב"ב וכן פסק הרמב"ם בפ"ה סתמת עניים ה"ו והנה בראש המאמר הוה אית' בערכין „ת"ר" והר"ף

גורם

הגוי משום דפאעי אבל ישראל לא פאעי שפיר דמי^א ומיבעי להו לרבנן האי דבר מצוה כגון מאי ומפרשי כגון האי דאמרינן התם אמר ליה אי מתרמיא מילתא דמצוה ויהבי להו שריגי ליבני ומררי הוררי ומותקני כשורא מאי דילמא מתרמי פדיון שבויים ומזבני ויהבי להו אי הכי בנינא נמי דירתא לא מוכני אינשי אי נמי לעשות^ב מרמין תיבה לספר תורה או מטפחת לספר תורה וכיש ספר תורה עצמו אם צריכין לו^ג אבל רביע הצר זו שהוקצה לעניים בוודאי אין לשנותו לדבר אחר חוץ מהנאת אותן עניים הלכך אין כאן מצוה לשנותו.

לא נודע למי.

ח. ^א וששאלתם שני שותפין שאחד מהם אינו יכול לישבע כגון שנתחרש או שנחשד יש מן הדין להשיבע זה בלא זה או לא. כך ראינו אם אחד מהם נתחרש אין לו מענה כמו ששנינו^ב אין נשבעין על טענת חשיו הוא אין יכולין להשיבעו ושותפו אין מי שיאמר לו רצוני שתשיבע לי לפיכך אין אנו משיבעין את שכנגדו אבל אם נחשד אחד מהם והוא תובע שותפו לישבע לו יכול הוא לומר לבעל דינו כבר יש לו מן הדין לישבע וליטול מענתך אם אתה טועני כלום ואם תקבל שבועתי הריני נשבע אבל מה שאני טוען אותך ואיך מודה בו כמה תרחני מלישבע לי לפיכך חייב הוא לישבע לו ואם רוצה שכנגדו להשיבעו אין אנו נמנעין מלהשיבעו ואי לא תימא הכי בזמן שארם נחשד אין משיבעין לו בעל דינו ואין מן הדין להשיבעו להשתיקו מתביעותיו ואל תאמר דבר זה דומה למשנתינו הוי שניהם חשודים כי זה חשוד וזה אינו חשוד יכול לישבע וליטול לפי שלא נאמר ההבר אלא על דבר קצוב שהרי רבותינו שבאי אמרו חזרה שבועה לחמייב לה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם.

לא נודע למי.

ט. ^א וששאלתם מי שצוה בשעת מיתתו בפני קרוב לו ורחוק מבניו עדותו כשרה אם לא דמר רב נחשון גאון זכר לחיים אכשרה ואמר דעדות קרובים לענין חיוב^ב מכות הוא דפסילי והאי מתנה לא מתחייב ולא זוכה השתא כי אמרי בפה לאחר

גורם 'א' רב' ומתאים עם גי' הגאון 'ר' יהוד' אמר רב. ^א הג' מביא מה שפירשו הגאונים שלפניו בענין איזה מצוה מיירי בסוגי' דעריכין ומפרשים לדבר מצות צבור כגון האי דאמרינן בב"ב ה': והנה הגאון גורם שם גבו וזו ומחתי מאי א"ל דלמא מתרמי מלתא דמצוה ויהבי להו שריגי וכו' דלמא מתרמי פדיון שבויים וזה גם גי' הנמוקי יוסף ונר' שגם הרמב"ם גרס כן דפסק בפ"ה ממתנות ע' ה"א דמעות המונחין יכולין לשנות לכל דבר מצות צבור אכן האבנים והקורות שכבר קנו מוכרין רק לפדיון שבויים בלבד. והנה ממה שכ' הגאון אי נמי לעשות מרמין וכו' נראה שפסק כדבר הרמב"ם שבענין הראשון מותר לשנות הן לפדיון שבויים הן לכל מצות צבור ועי' בב"י לטור יו"ד סי' רנ"ב. ^א אולי צ"ל לעשות ממנו תיבה וכו' או פי' מרמין מלשון כרסון רמיו דניאל ז'. ט' כלומר כסא לס'ת. ^א נראה דעת הג' שמעות וודאי משניין וכן הוי' שנדבו נר הדין כן מפני שמתנדבין על דעת צבור או כשאין צריכין ככה"ל לאותו נר אבל בענין שלפנינו הוי' שהוקצה החצר לעניים אין משנין כלל. ועי' בגי' פ"ק דב"ב במה שהביא בשם ה' יונה ועי' בתשו' הרשב"א שהביא הב"י ביד ס"ס רנ"ט.

ח. ^א בדין זה אם שותף נשבע שבועת השותפין בשכנגדו חשוד על השבועה יש מחלוקת הגאונים בעטור והובא במרדכי פי"ב דכתובות ובד"מ לטור חו"מ סי' צ"ג בשם מר כהן צדק דאידך משתבעי (כצ"ל חשוד ליה דינ' לאשתובעו לאידך) אכן בש"ץ דף צ"ה סי' ט"ז פסק ר' הילאי דאם א' מן השותפין חשוד גם השני אינו נשבע ובתשו' שלמינו פסק כר' כהן צדק. ^ב שבועות ל"ח.

ט. ^א הרא"ש בסנהדרין סי' כ"א הביא סברת הגאון להכשיר ופלפל עליה ובש"ץ דף פ"ט ע"ב סי' כ"ו הכשיר ר' נטרונאי בזה. ^ב אולי צ"ל לענין חיוב מכות ונראה שסברת

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' מ' י"א

לאחר מותו כך אמר לנו מי לא מחייב וכי אמרי בחייו לא מהני כלום מה שורת חרין . . הכין חוינא דמסתברא הא מילתא דמר ר' נחשון גאון והר נבוה היה וקא עברא בה מעשה תדיר בכל בתי דינין ולוכא עלה פירכא. ^אראובן נשא אשה שיש לה בת והוליד ממנה בן והולידו הבן והבת בנים ערות זה לזה מהו . . . זה לזה בת אשת אביו וזה לזה בן בעל אמו וכי תנו בעל אמו הן ובניהן אבל בני בניהם כשרים זה לזה.

לא נודע למי.

י. ^אמי שעשה לאשתו בשעת כניסתה לחופה תכשיטין של זהב וכשבא לגבות ממנו כס למלך אמר אין עמי כלום שתענישוני עליו אמרו לו השבע והפטר אי משתבע פטור או לא. פשימא דפטור הוא כדכתבין אחד המקריש את נכסיו ואחר המעריך עצמו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבעו ^בולא בכנעלים חרשים שלקחן לשמן מי עדיף מס מהקדש וגמר' בהדיא דהא קני לה כמה דקיימי' קמיה הלכך כד משתבע דלית ליה ההוא מידעם לאו דלילה הוא.

לא נודע למי.

יא. ^אוששאלתם מצינו למר ר' נטרונאי ז"ל תשובה זו. כך הראוני מן השמים שמשומד אינו יורש אביו . . . וששאלתם מה טעם דכיון שמשומד נפק לה מקדושה דישאל ומקדושה דאבוהי וכו' . . . הכין חוינא דהא דאשכחית' דלא הוי ירושה ^בלבר ישראל דמתייחס בתר אבוהי ליתא ולא אשכחינן הא מילתא דכתיב זרעך אחרוך לא גמרינ' מינה אירושות דעלמא וכו'. לית לן לשנויי בין משומד לכשר אלא ^גכדאיתמר ולא פסק וכתוב ותני לא שנא כשר ולא שנא משומד יורש את אביו ^דאבל הני משלמין כי בדת ישמעאל דאינון לא מורתין למשומד נכסי אביו סמיכי רבנן למימנעיה מירושת אביו מהא דתניא אם אתה יכול לזכותו בדיני גוים זכרו ואמור לו כך וכך דינכם.

וששאלתם

שפברת גאון דכיון שאינו מחייב שום דבר לשכיב טרע שהוא קרוב לו כשר וע' סמ"ע חו"מ סי' ל"ג סעיף י"ד, והנה גם תשוב' זאת מא' מאחרוני הגאונים שאמר שבבתי דינין נהגין כר' נחשון. ^אלפי ענין התשו' ט"ס נפל בשאלה וצ"ל: ראובן נשא אשה שיש לה בת ושוב נשא אחרת והוליד ממנה בן דלפי גי' שלפנינו בני אחי אם הם ועי' סנהדרין כ"ו:

י. ^אבתשו' הרי"ף סי' רנ"ח הובאה מחלוקת הגאונים אי פורעין הב"ח מתכשיטי האשה והגאון פ' לפנינו דאין משלמין מהן מס והענין יוצא מסוגי' דערכין כ"ד. והנה במרדכי פ' הנוזל בתרא הביא תשו' מהר"ם דהיכי דתפס המושל ומשלמין פדיון משלמין גם מתכשיטי הנשים ^בלפנינו שצבען לשמן.

יא. ^אהתשו' היא שהובאה בתה"ג ד' ליק סי' כ"ד והוא פלפול על תשו' ר' נטרונאי הפוסק דמשומד אינו יורש אביו הכתובה שם סי' כ"ד ובח"ג סי' נ"ב ובש"ץ דף מ"ח סי' כ"ה ולפנינו היא בקיצור אך בסוף יש הוספה מדין שעושיין בזה לישמעאלים. ומסופקני אם התשו' מאחד מקדמוני ספרד כמו ר' חנוך או מא' מאחרוני גאוני בבבל ואולי מר' האי ואז נוכל לומר שאות' תשו' שהובאה ברא"ש בתשו' כלל י"ז סי' י' ובטור חו"מ קפ"ג היא באמת מר' משולם ובטעות יחסה דרשב"א לר' האי ששם נפסק שמשומד אינו יורש ועי' בתשו' מהר"ם ד"פ סי' תתכח ובפרדס ובמרדכי פ"ק דקדושו' ^בצ"ל אלא לבר ישראל וכן לפנינו בתה"ג ד' ליק. ^גהנוסח שלפנינו נכונה וכ"צ להגיה בתה"ג ד' ליק. ^דכיון דהישמעאלים פוסקין בן בדינם נוכל גם אנו לדחותו ועושים כפסק ר' נטרונאי ועי' ב"ק ק"ג ועי' הערה א'.

יב. ^(א) ושאלתם קטנה שהשיאתה אמה או אחיה קדושין שלה נתנו למבועין אם לאו ואם נתנו למבועין אי זוכה בהן הן או היא. הכין תוינא דכסף קדושי קטנה נתנו למבועין אם יוצאה בגט אבל אם יוצאה במיאון ולא בא עליה מחזירה כסף הקדושין אם ישנן מצויים מירי דהוי אכתובה דתנן ^(ב) הממאנת והשנייה וכי והאב זכאי בקדושה הא אמרין לענין בושת ופגם שהן של אב אמר קרא בנעוריה בית אביה כל שבה נעורים לאביה והאחין אמו אית להו וכי ^(ג) ואם לא קדשה כשהיא קטנה כסף קדושה לעצמה.

יג. ^(א) ושאלתם ראובן הלזה לשמעון אלף וחמש מאות זוזים והיה הצירוף באותו זמן המשה עשר זוזים אמר ראובן לשמעון החדך שער שבשוק חתכו האלף וחמש מאות במאה והובים לאחר זמן עלה הצירוף עד עשרים ראובן אמר מאה והובים יש לי אצלך או אלפים זוזים ושמעון אמר אלף ות"ק יש לך אצלי דינא מאי . . . כך ראינו כיון דלא מיוזב זבן מיניה דינרי כוויי כמאן דיהיב זווי אפירי כדי שיבא דינם בכלל ^(ב) נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות אלא הלואה היא ועכשיו תובע ראובן שמעון אלפים זוזים כנגד האלף ות"ק. כך הוא הדין אם המטבע כמה שהיה באותה שעה הוא עכשיו לא נפתח לא ממשקלו ולא מן הכסף שהיה בו כמה שפוחתין ומשלימין את משקלו בנחשת והזהב שהוא שעמד ביוקר והוסיפו דמיו הא קים לן כספא טיבעא ודהבא פירא ולא נתחייב שמעון לראובן בזהב דתנן הוזהב קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הזהב ופירשה בתלמוד הוזהב מחייב הכסף ואין הכסף מחייב הזהב וכיון שכסף נמל שמעון לא נתחייב זהב אבל ודאי אם פחת השלמון ממשקל המטבע או ככספו ושם תחתיו נחשת יש לראובן ליקח משמעון מן המטבעות של שעת פרעון מה שיש בהן כסף באותו שיעור שהיה באלף ות"ק שנתן לשמעון ואף כן אלו היה המטבע פחות והוסיפו עליו ועמד הוזהב בזול היה לראובן על שמעון שיעור מה שנתן מן הכסף אם הוסיף זה מנכה לזה ואם פחת לזה מנכה לזה, והשמועה במוסיף נאמרה והוא הדין לפוחת ^(ג) בעי מיניה רבא מר' חסדא המלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו מהו וכי אף ראובן ושמעון הללו אם נפתח מכסף המטבע ובעבור הן איקרי דינרי והב הפירות כנגד מה שנפתח מן הכסף נתן הכסף לראובן מטבע שיוצא בשעת פרעון כדי שלא יתן לו המטבע שאינו יוצא ומוסיף לו שיעור מה שנפתח מן הכסף. אבל ודאי אילו לא עמד הפירות ביוקר בעבור פחיתת כסף המטבע ועמדו השערים כמה שהיה אלא שהיה ראובן מפסיד ^(ד) לפיכך נסיוכו היה דינם כמו שסיימנו בשמועה לענין הוסף קא שבת לענין נסכא אלף כי הא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי בזווי דאלגנדרמים טייעא עד עשרה בתמניה.

ושאלתם

יב. ^(א) הובא בני' פ' מי שמת בשם תשו' גאון דבממאנת קידושין הררי וכן הובא הרמב"ן בשם גאון בה"ה פ"ו מזכיה ומתנה דיה. ^(ב) כתוב' ק: וע' שם מ': ומ"ה: ^(ג) אם שקאי הגאון בדבריו על קידושי האב, או שקאי על קידושין שקדשהו אחיה ואזי צריך לנרום ואם קדשוה כשהיא קטנה כסף קדושה לעצמה.

יג. ^(א) התשו' מא' מאחרוני הגאונים או מקדמוני ספרד שהוזכר בה השולטן והגה הדינר זהב נקרא לפנינו צירוף, וכן נקרא גם מחכמים אחרונים צירוף, ומה שפורטים הוזהב בזווי כסף נקרא חתך על שם חתיכות שכן נקראו הפרוטות ע. צונץ צור געשיכטע צד 542 וצד 563. ועי' בתשו' הרא"ש כלל צ"א סי' ב' על נידון הכספים שהחליפו וכלל ק"ג סי' א' ובתשו' הר"ף סי' רמ"ג רמ"ד ובטור יו"ד סי' קס"ה ובטור חו"מ ס"ם ע"ד. ^(ב) עי' ב"מ מ"ד. ומ"ה: ^(ג) עי' ב"ק צ"ז: וברי"ף וזה דלא כדראב"ד שהולק בפוחת על הר"ף ועי' ברא"ש ובה"ג אשרי שם כמה שהביא בשם ר' צמח גאון. ^(ד) צ"ל לפי כך כנסיוכו בלומר לענין נסכא כמו שאמרו שם בש"ס.

יד. ⁽⁸⁾ ושאלתם ראובן יהב משכון לשמעון אול שמעון יהבי ללוי תבעיה ראובן לשמעון ואמר ליה הב לי משכון דילי אמר ליה יהביתיה ללוי ואיתבד מיניה ולא הוי שוי אלא דינרא ואית לי גבך פלגא דינרא הא לך פלגא דינרא אמר ליה ראובן משכון דילי תרי דינרי שוי דינא מאי. כיון דראובן אמר שוי משכונא תרי דינרי ושמעון אמר חד הוי שוי ליה שמעון מודה מקצת המענה ואורחא על שמעון לאישתבועי שבועה חמורה דאורייתא דלא שוי משכון אלא חד דינרא דכיון דראובן אמר יזיפת עליה פלגא דינרא פייש לי דינרא ופלגיה ושמעון אמר לא פייש לך אלא פלגא דינרא והא לך איחייב ליה שבועה כדתנן המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ואמר לו סלע הלויחני עמיו ושתים היה שוה ותלה ואמר לא כי אלא סלע הלויחך עליו וחמשה דינרין היה שוה חייב שבועה וברדן הוא דשמעון אישתבועי מיהו האי ולא יכול לאישתבועי דלאו מיניה איתבד דהא אודי ליה דיהביה ללוי ואבד מיניה וכיון דלא יכול שמעון לאישתבועי במשכון דראובן דלא מיניה אבד אלא מן לוי ולא סמך ⁽⁹⁾ שמעון על שבועתיה הוי ליה כמתחייב שבועה ואין יכול לישבע ומשלם דינרא ופלגיה ואי ניהא לשמעון לשמותיה על כל מאן דלא שוי משכונא ⁽¹⁰⁾ דין דינרי ובא מעין דשוי הרשות בידו.

מז. ⁽⁸⁾ ולענין ישראל הדר בפונדק של ישראל וכבר שכרו אותן גוים לחדשים ולא ⁽⁹⁾ ישראל בעל פונדק לסילוקאין וקא מיבעי לכוון צדיק ישראל השוכת בפונדק שיקנה מהם רשות חוץ ממה ששכר מבעל פונדק או לא. כל ⁽¹⁰⁾ היכא דחד ישראל הוא פשיט' דגוים דהתם כבהמה דמו ודירתם כדיר בהמה ולא אסרי על ישראל דתנן הדר עם הנכרי בחצר הרי זה אוסר עליו ור' אליעזר בן יעקב אומר לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרים זה על זה ותניא חצרו של גוי הרי הוא כדיר של בהמה וקסבר ר' אליעזר בן יעקב דבתרי ישראל גזרו בהו רבנן בחד ישראל לא גזרו ביה רבנן וכל היכא דחד ישראל דאיר עם הגוים אינו אוסרים עליו ומותר הוא להוציא כלום מביתו לחצר ולבית הכסא ולמלאות מים מן הבאר והגוים חשובין אצלו כבהמה אבל אם שני ישראלים או יותר מכאן דרים עם נכרים צריכין שישכרו רשותו של נכרי ואין צריכין ערוב דהכין אמור רבנן ובגוי עד שישכיר ואין ערוב מועיל במקום גוי ואין ביטול רשות מועלת במקום גוי וכל חד מן גוי דאית לי התם רשות צריכין ישראל למיגר מיניה או מן אשתו או מן שכירו או מן לקיטו כדמפרש בהדיא בגמ' אבל המשכיר בזמן שהשכיר לחדש כמה ששאלתם ואינו יכול

יד. ⁽⁸⁾ התשובה הובאה בס' התרומות שער מ"ט ח"ג בשם ר' יצחק וכתב הרב ב"י בה"מ סי' ע"ב שמצאה בתשו' הגאונים ונראה שהיא מר"י בן גיאת והנה פסק הר"י מיוסר על מה שנפלה על שמעון השבועה שאין המשכונא ברשותו ושכר הראשונה בענין בטרם שישבע שבועת מודה במקצת כיוצא מן סוגי' הש"ס בשבועות מנ: וב"מ לה. ולכן דגו הרב כעין מתחייב שבועה ואינו יכול לישבע ועיי' סמ"ע שם ס"ק צ"א ובש"ך. ⁽⁹⁾ צ"ל ראובן וע' בס' התרומ'. ⁽¹⁰⁾ אולי צ"ל תרין דינרי וע"ש.

מז. ⁽⁸⁾ פסק הגאון בפונדק של ישראל ששכרוהו לגוים ומאותן גוים שכרום יהודים אחרים שאם יש לבעל הפונדק תפיסת יד שם יכול לבטל רשותו ולתנו לישראל ואם אין לו עוד תפיסת יד שם צריכין למיגר רשות מן הגוים, והנה אף שפסק גאון לקמן סי' ל' וכן הביא ה"ה בס"ב דעירובין ה"י בשם הרשב"א שישראל שהשכיר ביתו לגוי אינו אוסר עליו שע"מ כן לא השכיר היינו שאינו אוסר על המשכיר אבל על אחרים אוסר והנה מצינו בענין ישראלים ששכרו עליה בפונדק של גוים תשו' מגאון והיא כתובה כפרדים סי' ק"ז ובה"פ היא נכתבת ע"ש ר' נטרונאי אכן התשו' שהבה"פ כתובה גם בכ"י שלפנינו ורשום עליה ר' שריר' ואולי. גם התשוב' שלפנינו ממנו. וע' עירובין ס"ב. וס"ה: וס"י ל"ג. ⁽⁹⁾ צ"ל ולא יכול. ⁽¹⁰⁾ הגאון מפ' כלל דיני השוכנים בין הגוים ודיניהם לענין עירוב ועי' בה"פ ובא"ח עירובין סי' כ"א.

יכול לסלק את השוכר מאותו רשות אין ערוב מועיל לשני ישראלים להוציא בשבת כלים לחצר בזמן שלא השכיר השוכר או אשתו או לקיטו את רשותו ואם יכול בעל פונדק לסלק את השוכר יש לו לשום את הרשות כולה לאותו ישראל ואע"פ שעדיין לא סילק את השוכר דאמרינן ריש לקיש ותלמידיו ר' חנינא איקלעו לההוא פונדק דלא הוי ביה שוכר והוה ביה משכיר אמרו מהו למיגר מיניה היכא דלא מצו מסלק ליה לא תבעי לך דהא לא מצו מסלק ליה כי תבעי לך היכא דמצו מסלק ליה מאי כיון דמצו מסלק ליה אנרינן או דלמא השתא מיהו הא לא מסלק אמר להו ר"ל נשכיר וכשנגיע אצל רבותינו שבדרום נשאל להם אתו ושיילוהו לר' אפס אמר להו יפה עשיתם ששכרתם.

טז. (א) ולענין עובון האיש הטובע ונכסיו וששאלם היש לב"ד לחפש ולדקדק אחריהם ולהוציא ממי שאינו נאמן לידי נאמנים. כך ראינו בזמן ששמעו שטבע מוטב שיחפשו ב"ד וידקדקו אחר נכסיו ויוציאום לידי נאמנים אבל קרקעותיהן קרוביהן הראויין לירושה יורדי' להם ועומדים בהם ואוכלים פירותיהן אבל למכור אין להם והללו שנשמעו כי טבעו בים אע"פ שאין מתירים נשותיהם הקרובין יורדים לנכסיהם וקרקעות דאיתמר שבוי שנשבה רב אמר אין מורדין קרוב לנכסיו ושמואל אמר מורדין קרוב לנכסיו בששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי דמורדין כי פליגי בשלא שמעו בו שמת רב חייש דלמא מפסיד להו ושמואל כיון דאמר מר שיימונן כארים לא מפסיד להו וכן אמר ר' נחמן מורדין קרוב לנכסי שבוי והלכה כר"ב ברינו ואלו הן נכסי שבויים (ב) הרי שנשבה אביו או אחיו או אחד מן המורשיין ושמע בהם שמתו הא שמואל ר' נחמן דהלכתא כוותיהו בדני קפסקין דמורדין ודברי הכל בששמעו שמת וכו' ועבד ליה אביו עוברא במעשה (ג) בסכתא דאישתביא היא וחדא ברת' וגמרינן מיהא כמה מילי היא שהקרוב יורד ואע"פ שאין מתירין את אשתו וחדא דהא דאמרינן שמעו בו שמת לאו בראייה אלא שמיעה בעלמא דהא קאמר ושמעו בו שמת ואפי' הכי קאמר ולא עוד אלא אפי' שמע שהן משמשין ובאין ובמטלטלי וזווי דקאמרינן אמר ר' יהודה אמר שמואל שבוי שנשבה והניח קמה לקצור ענבים לבצור זתים למסוק תמרים לגדרו ב"ד יורדין לנכסיו ומעמידין אפטרופוס וקוצר ובוצר ומוסק וגודר ואח"כ מורדין קרוב גמרת מיניה דקמה וענבים וזתים ותמרים שהן מצויים ב"ד יורדין להם ומנשרי להו לדמים אצל נאמנים והכי נמי זווי ודינרי ומטלטלי ב"ד יורדין להם ומשמרין אותם אבל קרקעות מורדין להם את הקרובים ואי קרוב קטן הוא לא מחתינן ליה דקמיל אין מורדין קטן לנכסי שבוי וכי קאמר שמואל ב"ד יורדין במטלטלין את הקמה ואת

הענבים

טז. (א) שיטת הגאון המשיב שבהולך למדה' ושמעו שמת כשבוי ששמעו בו שמת שלפי הדין יוכלו הורשים לקחת המטלטלין ואין ב"ד מוציאין אותן מידם דהא דא' ר' יהוד' אמר שמואל בב"מ ל"ט. שבוי שנשבה וכו' קמה לקצור וכו' ב"ד יורדין לנכסיו ומעמידין אפטרופוס היינו רק בשלא שמעו בו שמת, אכן לכתחילה פ' הגאון דמתיישבין הרבה בדבר ונותנין המטלטלין ביד נאמנים, והנה נראה דכשיטת הגאון פ' הרמב"ם פ"ז מנחלות הל' ד' וכן פ' שם ה"ה את דבריו שבשבוי ששמעו בו שמת וירדו קרוביו ע"מ לירד ולמכור בין קרקע בין מטלטלין אין מוציאין אותן מידם. והנה לא כן פ' הני' ב' המפקד והרשב"א שהביאו ה"ה שם הלכ' ה' שהם פ' שמה שאמר שמואל במטלטלין שב"ד יורד ומעמיד אפטרופוס היינו אף בששמעו בו שמת. וע' בעיטור שהביא פסק דבקרקעות אם לא שמעו שמת מוציאין אבל במטלטלין אם לא תפס הקרוב אפי' ברטושין ולא שמע שמת אין מוציאין מידו. (ב) כן הגורס' גם בה"ה שם ה"ד. וגם ברי"ף אית' הרי שנשבה אביו וכו' ומסיים והלכו למדה', ולפנינו ובה"ה חסר זה הסיום ונראה שהג' שלפנינו היא העיקרית וראינו שהגאון מחלק בהדי' בין שבוי להלך למדה'. (ג) ע' ב"ט לח: ולט.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' מ"ז י"ז י"ח

הענבים ואת הויתים ואת התמרים ואח"כ מורידין קרוב לנכסיו בשבוי שנשבה ולא שמעו בו שמת קאמר והכי קאמר אפטרופ' לדיקנני לא מוקמינן אבל כששמעו בו שמת לא קאמר שמואל והכי חוינא שאם תפס הקרוב מווייה ומדינריה וממטלמליה אין אנו מוציאין מידם אבל למיהב ליה בתחלה ב"ד מתישבין בדבר ואע"פ ששמעו בו שמת או שטבע בים ואם היה קרובו הראוי לירושתו נאמן ויש לו נכסים בדין הוא שיוציאו ב"ד ויתנו לו ויכתבו עליו באחריות ומעיקרא מוציאין ב"ד מה שיש לו ומפקדין אותו אצל נאמן שלהן וכשרואים ליתנו לירשיו נותנים כמה שפרשנו וראי מי שהלך למדינת הים לאו כשבוי הוא ולא קי"ל כרשב"ג דאמר רבנן הויורר לנכסי נטושיין^(א) אין מוציאין מידו ואילו הן נכסי נטושיין הרי שהיה אביו או אחד מן המורישים כאן והלכו להם למדה"י ולא שמעו בהו שמתו וכו' אלא מיהו אע"פ שמי שיצא למדה"י לא דמי לשבוי כששמעו בו שמת כשבוי ששמעו בו שמת דמי דכ"ע מודו דמורדין קרוב לנכסיו ולא אמר שמואל שב"ד יורדין לנכסיו וראה ברורה לדבר דכי אומר הויורר לנכסי נטושיין מידו כבר פירשו אלו נכסי נטושיין הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין כאן ולא שמעו בהן שמתו מכלל דאם שמעו בהן שמתו אין מוציאין אותו מיד הויורר וכשמוציאין ב"ד מוציאין אותן וכשנראין הדברים שמתו הנטושיין ב"ד נותנין לירשיהם אע"פ שאין ראייה ברורה במיתתן אבל נטושיין שאין ידוע להיכן הלכו ולא שמעו בהן אין כח להוציאן ואע"פ שארכו הימים.

יז. ^(א) וששאלתם עגונה שאמרה אני אניה כתובתי לבעלי ואמחול לו עליה ואין אני רוצה בו וכתבו וחתמו עלי שמחלתי לו מעתה ואפי' אם יהיה בחיים . . . אין אני תובעת אותו כלום מכתובתי לפי שמחלתי אותה לו מעכשיו אלא יכתוב לי גט בלבד ויפטר אבל מה שהבאתי מבית אבי שהוא בחוקתי שאלו היה בעלי בכאן וגרשני הייתי לוקחת אותן אני עתה אשלנו ואתננו או שאוריחנו למי שארצה שמעינן מיניה^(ב) או . . . כך ראינו שאין מקבלין ממנה ואין מתנתה מתנה קיימת כל זמן שהוא בחיים והיא לא קבלה גיטה ואפי' התנה הוא על עצמו שלא יירשנה אין תנאו קיים דתנן הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן^(ג) ובפירות פירותיהן בחיך ובמותיך רשב"ג אומר אם מתה יורשה ואמר רב הלכה כרשב"ג בהא מילתא וכיון שעדיין היא אשתו אם מכרה ונתנה בחייה הרי הוא בטל.

יח. ^(א) ולענין שותפות בדינרי זהב הכי חוינא דכך היו שווין בקרן ובשכר ליכא חששא בהא מילתא כל עיקר ואפי' נשתתפו לזה כור חטיין ולזה כור חטיין אם פחתו או הותרו חולקין את הנמצא בידו בשוה לא שנא מטבע או פירות שהרי אין יתרון ביד אחד מהם ואם אינן שווין בקרן אלא לזה מנה ולזה מאתים בהא מילתא יש פעמים שהאחד נוטל יתר מחלקו שאם יש לזה מאה דינרי זהב ולזה מאתים והריווהו חמשים ועמד הוהב ביוקר כמה שהיה בשעת שותפותם אם נוטל בעל מאתים קרן זהב הרי יש בידו יתרון אלא אף בהא מילתא נמי שניא^(ב) שותפות מן עיסקא דאלו עיסקא אית בה מלוה ואית בה צד רבית ואי מקבל ליה מקבל עסקא על נפשיה למיהב למלוה טפי ממאי דחזו ליה^(ג) לאשורא והלכך לא קיימי תנאי בנייהון אלא במיבעא אבל שותפות לית בה צד רבית כלל וכדמקבל חד מן שותפיה על נפשיה לאוסופי לשותפו מחייב והכין אמרינן רב אלעזר

מהגרונא

^(א) צריך לימחק וכצ"ל הויורר לנכסי נטושיין מוציאין מידו.

יז. ^(א) אולי התשו' מר' האי שפסק כרב והביאו המדרכי כפ' הכותב ודלא כהרי"ף שדחה האי דרב ודרשב"ג ועי' כתוב' פג: ^(ב) צ"ל מינה. ^(ג) הג' גורם ובפירות פירותיהן כרוב הספרים ועי' רא"ש שם ובבעל המאור ובר"ן ובמדרכי.

יח. ^(א) אולי התשו' מר' האי. ^(ב) ועי' לקמן תשו' סי' צ' ועי' כתובות צ"ג: וברש"י שם וברמב"ם פ"ד משותפין ה"ג ובמור חו"מ קע"ו בשם הרמ"ה. ^(ג) אולי צ"ל לא שריא. לפיננו

מהגרונאי זבין בהמה יהיב ליה לאריסיה מפטם ליה ויהיב ליה רישא באגריה ויהיב ליה פלגא רווחא אמרה ליה דביתהו אי משתתפת בהדיה יהיב לך נמי אליתא זבין⁽⁷⁾ בהדי הרדי פלגה⁽⁸⁾ לאליתא אמר נפלגיה לרישא אמר לי השתא כמעיקרא נמי לא אמר ליה עד האידנא זווי דירי הו' אי לא יהבי לך מפי פורתא מ'חוי כרבית השתא שותפי אנן.

י"ט.⁽⁸⁾ והכי אמר מר רב צמח גאון. וששאלתם ראובן שכ"ב בקירואן והיי למרנא שבק וירתיה באספמאי וכתב לשותפיה זבין לי דרתא דאית ליה לראובן מן ירתיה זבן ושרר ליה שטר זבין קנייה לארעא בשטרא או לא. הכין חיונא הוא בר מצרא דקם על ההוא ואמר ליה דאנא קדימנא שפיר אמר ליה ליתבא חילא כבר מצרא לסלוקי לזבונא מן דרתא דא משום דרינא דבר מצרא תקנתא דרבנן היא ואסמכתיה מן ועשית הטוב והישר בעיני ד' והכין שפיר לשמים ולבריות דכד איצטרך ראובן לזבוני קרקע לזבוני לבר מצרא ולא שנו זוויה מן דוכרנא ולא חסר מידי והאך בר מצרא קמשוב ל' משכן⁽⁹⁾ אחר והוא הישר והטוב אבל אית ליה למוכר . . . או חוסרנא או ערענא כי הכין דעבדי רבנן תקנתא ללוקה הכין עבדו הישר והטוב למוכר ולא ליהוי ליה חוסרנא והאי לוקח מתבעי לאורועי ולפרושי ליה דינא דבר מצרא למעבד ביה הישר והטוב אבל למכפיה ולשמותיה היכא יכלין אם אמר לוקח מהדרנא להון לזבוני לאספמאי ואמר מרי ארעא דכבר זבינית להאך לוקח ולא ניהא לי למטרח שדורי ליה זווי מן קירואן ולמשלה שדורה לשטראי דשררית לקירואן למקרעיה דלא ניהא למכתב שטרא אחרינא ושרורי וקבולי אהיות אי אפשר למימר' ליה ועוד יהיב דצירי זווי והני שרו פטרוהי רבנן לבר מצרא הני זווי דלוקח דמטו לידאי לא מהדרני להון ומעכבני' לזווי דבר מצרא דלא ידענא אימת מטו לידאי השתא היכא דאמר אויל אטרח אייתי זווי לא מעכבני' ליה ופקע דיניה מהו דבעי שדורי זווי מן אתרא לאתרא בימא וביבשתא ושכיה אונסא מי יכול לעכובי השתא שדורי כל נכסוי לאחר יכול למימר לא ניהא לי להנפשי שטרי עלאי ומשקל זווי מן חד נברא מפי ניהא לי כל שכן הכא דאמר לא מהדרנא דמי דמטו לידאי⁽⁹⁾ לברנא דקא מעין דאית ליה אונסא קא מוזין הכא דאיכא אונסא באורחא לא כ"ש ולא אשכחן דוכתא דאית בדינא לשמותיה למוכר דשביק בר מצרא ומוזין לנוכראי אבל היכא דזבין לגוי הכי נמי דאמר⁽⁷⁾ רבא האי בר ישראל דזבין ליה בית לגוי על מצרא דישאל חבריה משמתנין ליה מ"ש איליכא משום דינא דבר מצרא הא אמר מר זבן מגוי זבין לגוי לית בה משום דינא דבר מצרא אלא א"ל ארבעת לי אריא אמצראי משמתנין ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דאתיא מן חמתיה⁽⁷⁾ אבל מרחק בר מצרא יומא או תרין דלא קבע הויקא ולא שכיה אונסא מתבעי להון לאורועי לבר מצרא דליתיה זווי דארעא גביה ומקיים ועשית הטוב והישר בעיני ד'⁽⁹⁾

וששאלתם

⁽⁷⁾ לפנינו בב"מ ס"ט. זבין בהדי, וגי' הגאון נכונה. ⁽⁸⁾ בש"ס פליגי ליה מאליתא, וברש"י כני' הגאון.

י"ט.⁽⁸⁾ דעת הג' ר' צמח דהכי דיש טירח' יתרה על המוכר אין להפקיע המכר מן הלוקח בע"כ ואין להחרים על המוכר בשום ענין רק במכר לגוי ועיין רש"י ב"מ ק: ד"ה מוכר כל נכסיו לאחר לית בהו משום דינ' דבר מצרא. ⁽⁹⁾ צ"ל אחד ועי' טור הו"מ סי' קע"ה. ⁽⁹⁾ דאיה חדשה מש"ס ב"מ ש"ס. ⁽⁷⁾ לפנינו בב"ק קוד. ר' אשי. ⁽⁷⁾ פסק הגאון דאם בר מצרא הוא רחוק אך יום או יומים צריך להודיעהו או ל ס במרדכי פ' המקבל הובאה תשו' ר' פלמוי דהיב' דהלוקח בעיר אין להשהות המקח עד שיוודיעו לבעל המיצר שאיננו בעיר, ובבעה"ט הובא וז"ל ואם הוא רחוק בעיר אחרת אין לו לעכב עד שיבוא כך פסקו הגאונים עכ"ל. ⁽⁹⁾ אחרי התשו' הזאת אית' בכ"י תשובה ארוכה המתחלת בזה"ל: והכי אמר ר' נטרונאי והא דאזל אימלך ביה ואמר זיל זבין הכי הוא לוקח בעי מזבן ארעא מראובן והוי

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' כ"א

כ. ^(א) וששאלתם ראובן אפקיד זוזי גבי לאה וחיי ביה ב"ד שבועה והיא איתת' גבר ^(ב) אשמן הרין להשביעה או לא. הכי אמר רב הילאי גאון כך ראינו משום שהיה נכדל דינא מבר ישראל ועור אשת איש נשתנה דינא מכל נשי הא קיימא לן דאיתתא וגברי כהרדי ניהו בדינא הלכך דינא הוא דאשתבעא הרא לאה כי היכי דמשבעין גברי וכן הלכה.

כא. ^(א) תשובת הרב רבינו נחשון על עסק מודעי. וששאלתם ישראל שמסר מודעה על חברו וכתוב ביה ירענא באונסיה דפלוגי היכא דלא ירעו הנך סהרי באונסיה אלא סתמי' באו והעידו שפלוגי זה בא לפנינו ומסר מודעה בכך וכך יש בעדותן ממש או לא ואמרו לבעל מודעה למה לא מסרת מודעה זו בפני שנים שהיו יודעים ואמי' שהייתי ירא שמא יתפרסם הרבר וישמע בעל דיני שמסרתי מודעה ולא יעלה כלום יש לחוש לרבר זה או לא. כך ראינו שכיון שלא היו יודעי' באונסו עדותו בטלה ועדות שקר העירו שאעיפ' שאין יודעין ואעיפ' שהיה אונם כיון שלא היו יודעין הן באונסו אין יכולין לכתוב עדותן אאיכ' יודעין באונסו הקאמרינן אמרי נהרדעי כל מודעה דלא כתיב ביה אן סהרי ידעינן באונסיה דפלוגי לא מודעה היא הלכך אין בעדותן ממש . . . ושכתבתם שאמר לו מפני מה לא מסרת מודעה בפני שנים שהיו יודעים ואמר כתיבא הייתי שמא יתפרסם הרבר וישמע בעל דיני אן דבריו כלום ולא עשה ולא כלום ומודעה שלו אינ' מודעה ואין לחוש לדבריו. ^(ב) אם יש בשמך שביד חברו במול מודעי כמו שאנו כותבין בשטרות

והוי ליה ארעא חד אינש בר מצרא ואזיל האי לוקח אמליך ביה בההוא בר מצרא ואמר ליה זיל זבין אי קנו עדים מיניה דאחליה לדיניה לגביה לא יכול מיהדר ביה ואי לא קנו מיניה הדר ביה ומסלק ליה בדיני דבר מצרא ואחרי כן כתובים הדינין הבאין בתשו' הג' קדמונים סי' ט' והן הלכות פסקות בדיני דבר מצרא ומתחלת התשו' אנו רואין שר' נטרונאי סדרן, והנה גם בח"ב מכ"י יש כמהם לר' משה גאון.

כ. ^(א) הילאי פסק לפנינו דמשביעין אשת איש והיא התשו' ההובא בתשו' הג' ד' מנוכה סי' נ"ג, וכן פסק גם ר' שריר' ור' האי הובא דבריהם בס' התרומות שעד ל"ו ח"א וכבעל העיטור אות חוב, והנה אותה התשו' הפוסקת שאין משביעין אשת איש והובאה בעיטור בס' התרומות שם בשם הגאונים היא מר' מתתיה גאון שבשמו הובאה בס' ראבי"ה כ"י ושם נמצאו עוד אלה הדברים: "ובתשו' ר' משה בר חנוך גאון ראובן אפקיד דינר זהב אצל שמעון וכיסורו כנ"ל שאין יכולים ב"ד להוציאה לבית הכנסת ולהשביעה שהיה ברשות הבעל ואף להשביעה בביתם אין להם רשות שהוא פשע על עצמו שהפקיד ביד מי שרשות אחרים עליה ולא כל כמיניה לבזות אשת איש אבל יכולים להחרים סתם בביה"כ וילכו ויודיעוהו אם הודית וכתבוב"ד הודאתה וימסרו ביד המפקיד שאם סת בעלה או נירשה ינכה ממנה אבל כל זמן שהיא תחת בעלה אין לו עליה כלום. ובתשובת רבנא משה ריש מתיבתא דמתא מחסיא מצאתי מי שנתן פקדון לאשה היושבת תחת בעלה ולא הודיע מפקיד לבעלה שנתן לאשתו שום פקדון ושמתו אותו הפקדון כתיבתה שגם ממון בעלה נגזו שם ונגנב כל אשר כתיבה עם הפקדון משתבע ובעלה (אולי צ"ל: משתבעא שגם ממון בעלה) וכל אשר דברים בביתי דלא ידעין האי פקדון היכן הוא מטא וכל איתת' דמיגרשא או נתארמלה משתלמת האי פקדון דבחיי בעלה מה שקנתה האשה קנה בעלה ובעלה לא משלם שהרי לא הופקד בידו. ע"כ והנה תשו' ר' מתתיה' ור"מ בן חנוך הזכירו גם בהג"מ פ"ה דטוען ועיין לקמן סי' צ"ב ובתשו' מהר"ם סי' תתן שו"ת רבינו גרשום בענין זה ובטור וב"ח מ' סי' צ"א. ^(ב) אולי מלשון אשמונים או שצ"ל גבר אלמן.

כא. ^(א) קיצור התשו' בפרדס סי' ש"ט על שם ר' צמח ועיין ב"ב מ. ושיטת ר' יונה בני' שם וכה"ה ובהגה סי' טה' מכירה. ^(ב) מקור הרין דביטול מודעי בערכין כ"א: והנה א' הגאון דכל ביטול מודעי מועיל אף שיודעין שהיה אונם וזה כסברת הרא"ש מ"ג דב"ב סי' נ"א ולא כבעל העיטור שכתב דכל זמן שלא נתברר סילוק האונם אפי'

בשטרות ומבטלין כל מודעי ותנאי עד סוף כל מודעי אע"פ שיודעין באונסו ומעידין שאנוס הוא אינו מועיל שטר מודעה שלו כלום שכבר בטל שטר מודעה שלו שטר שיש ביד חברו שאם אין אנו אומרים כן נמצאו כל שמטרות שבעולם בטלים שכל מי שכתב שטר שובר על חברו למחר מוציא עליו שטר מודעה ויבטלו ואף גימי נשים נמי אע"פ שמקרין את הבעל וכותבין גט לאשה ונותנים למחר מוציא עליה שטר מודעה שכתוב בו באונס כתבתיו ומבטל את הגט ומצא כל העולם כולו ממזרים הלכך תקנה ותרופה שעשו חכמים לשטר מודעי זה שכותבין אנו בשטר שובר ומבטלין כל מודעי ותנאי עד סוף כל מודעי הלכך אין לחוש לא לעדים ולא לשטר מודעי שיש בידו שכיון שבטל הוא מודעי בשטר שיש עליו ביד חברו בטלה מודעה מאליה ואין בדבריו ^אבלום.

כ"ב. הכין אמר רב סעדיה ^אושאלתם שמעון בא בטרוניא ובגוים קשים על בנות ^אאחיו ועל בעליהן ואנסום ורצעום עד שלקחו מהם מקצת הראוי ^בברשותן וכתבו לו שטר ^גאבי זרייה בישראל ובגוים. כך הוא הדין כי בהתברר האונס הוזה בטלו כל השטרות ההמה ^דאשר נכתבו על בנות אחיו ועל בעליהן ויש להם לחזור ולתבוע את שמעון אחי אביהם באמת ובצדקה כי מן התורה ומן הנביאים ומן המשנה ומן התלמוד מצאנו ראיות והלכות כי כל העושה דבר באונס פטור הוא ממנו. כיצד מן התורה כתוב בפרשת נערה המאורסה ולנערה לא תעשה דבר. כיצד מן הנביאים כתיב בפרשת ירמיהו ^השקפץ עליו הדבר ולא ישובו העם מצרים באותה שעה כיון שאנסוהו הגבורים לשוב שם עמד והלך עמהם אנוס וכפוף כדכתיב ^וויקח יוחנן בן קרח וכל שרי החיליים את כל שארית העם את ירמיהו הנביא ואת ברוך בן נריה ויבא ארץ מצרים. כיצד מן הכתובים כתוב בימי בריחת דוד כשאנסו אותו אביש מלך גת לבא עמו להלחם בישראל כדכתיב ^זוממנשה נפלו על דוד בבאו עם פלשתים על שאול למלחמה ולא עזרם כי בעצה שלחוהו סרני פלשתים לאמר בראשנו יפול אל אדוניו שאול וכתוב בהתחלת הישועה וגם יהודה תלחם בירשלים ותרגמו לנו אבותינו ואף דבית יהודה ייתנו ^חעממיא עם אניסין לאנחא קרבא בירושלים. כיצד מן המשנה ^טאע"פ שהנמין דבר חמור הוא וכל הנעשה מהן באונס בגוים פסול הוא כמו ששנינו גט המעושה בישראל

אמר לעדים בטלית כל מודעה המודעה קיומת והביא כן בשם ר' האי וע' בשור חו"מ סי' ר"ה. ^אאחרי התשו' זאת בכ"ה התשוב' לר' נטרונאי בענין מודעה והיא גם בח"ג סי' י"ב אכן בכ"ה כתוב בראש הדברים הכתובים שם בס"י וי' ובשביל עבד שאמר לרבו שחרר את בנו ואי לא אשתמד ועמד עליו מודעה וכו'.

כ"ב. ^ארעת הג' דבמתנה א"צ מודעה אי ידעי באונסיה וכ"ס הר"ח הביאו הג"י בפ"י ד"ב' בסוגי' דמודעה וגם הרא"ש שם סי' נ"א כתב דבמתנה דיכיו דמסר מודעי' וביטלה אפילו ביטול לא מהני כיון דאנוס הוא אפי' לא מסר מודעי' לא הוי' סתנה כיון דידעי' באונס' ועיין טור חו"מ סי' רמ"ב. ^בתשו' זאת איתא גם בח"ב מכ"ה והדפסונה לפי לשונה שם אכן רשמנו פה השינויים הנמצאים בח"א. והנה כתוב כאן: על בנות ישראל. ^גבח"א הראוי' להם בירושתן ונראה שהיא הנוסחה המיושרה. ^דבח"א שטרי אבי זרין ואולי אבו זרין שם שופט אחד, אכן נראה שענין זרין' כמו מכבש וכו' זירא כלי שעליו חובטין השוטרים עד שיאמר רוצה אני וענינו כמו כופתו על העמוד או חבטוהו נכדים. ^הבח"א: אשר כתבו באמת ובצדקה. ^וכונת הג' על הכתוב דברים י"ח טו: ולא ישיב את העם מצרימה וכו' וה' אמר לכם לא תוספו לשוב בדרך הזה עוד. ובח"א אית': שקבלן עליו הדבור ואמר לו שלא ישובו העם מצרים. ^זירמיה מ"ג ה' ו' ז'. ויקח יוחנן בן קרח וכל שרי החיליים את כל שארית יהודה וכו' ואת ירמיהו הנביא וכו' ויבואו ארץ מצרים. ^חדה"ו א' י"ב. כ"ה. ^טצ"ל כד אניסין וכ"א לפנינו בתרגום זכרי' י"ד. ^אאלה הדברים: אע"פ שהניסין וכו' עד כל הקידושין הנעשים חסרים בח"ב ושם כתוב: אע"פ שהקדושין דבר חמור הוא כל הקדושין וכו' וטעות

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' כ"ב כ"ג כ"ד

בישראל כשר ובגוים פסול כיצד מן התלמוד . . . כל הקידושין הנעשים באונס במילים הם ואע"פ שאמרנו בתחלה אמר אמימר תלוה וקדיש קדושי קדושין הרי אמרנו אחרי כן (א) ר' אשי אמר קדושי לאו קדושין הוא עשה שלא כהוגן לפיכך יעשו לו שלא כהוגן וכיון שנתברר הדבר כי כל מעשה הנעשה באונס בטל אף העדאות והשמרות הנזכרים בשאלה שנכתבו על בנות ראובן ועל בעליהן באונס גוים פסולין הם ובטלין ואין עושין מהם דין וחשבון כדורש ואין משגיחין על מה שכתוב בהם אם נכתב שלא באונס ושלא במעות ועל כל חיווק ובטולי מודעי שאף אלו כולן באונס נעשו וכיון שבטלו השמרות ההן והעדיות ההנה יש לבנות ראובן ולבעליהן לתבוע את שמעון הודם בכל אמת וזכות שיש להם ולהשתלם אותם ממנו עד גמורא. ולענין מה שנשאל כי יש עדים או עדי השמרות שהן נמנעין להעיד לבנות ראובן כי באונס היו פן יפסלום ב"ד ויאמרו מדוע חתמתם על שמרי אונס. אל ימנעו מלהעיד בכך שהרי מפורש בשאלה האך העדים היו אנוסים מחמת נפשות ואם כן הוא הרבר אין צריך לומר שאין חייבין כלום על עדות שהיה לה עיקר באונס אלא אפילו חתמו על שמר שאין לו עיקר כלל אין פוסלין אותן אבל מקבלין עדותן כאשר אנו אומרים (ב) מודה רמי בר חמא ל"ש אלא שאמרו עדים אנוסים היינו מחמת נפשות וכו'. (ג) ואם מוענות בנות ראובן שיש לנו עדי אונס ואינן באין ומעדין ותובעות פתקא דלמותא על כך יש מן הדין לכתוב להן כמו שכתוב בתורה ונפש כי תחטא ושמעיה קול אלה וכו' ושנו רבותינו ד' דברים העושה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואחד מהן היוודע בעדות חברו ואינו מעיד לו אולי יגידו עדותו וישא הדין לאמתו.

כג. (א) והכי אמר ר' עמרם גאון. וששאלתם אמר רב נחמן אמר שמואל שבת בבקעה ובאו גוים והקיפו מחיצה מהלך באלפים אמה ומטלטל בכולה ע"י זריקה כיצד אתה מוצא בקעה זו כגון שהיתה חמשת אלפים ושבת באמצעית' והקיפוה גוים לבקעה זו מחיצה והיה ממקום שבתתו למחיצה שני אלפים וחמש מאות אמה לכל רוח מהלך אלפים אמה עד סוף תחומי' ואותן חמש מאות אמה שנשתיירו מסוף תחומו ועד מחיצה מטלטל בהן ע"י זריקה מפני שבשבת הוא דהקיפוה מחיצה הוא לה כרשות היחיד לא כשאר רשות היחיד דאי ברשות היחיד שרי למלטל לכתחלה בכולה וכ"ש להלך בכולה מה מעם ע"י זריקה מפני שבשבת הוא דהקיפוה מחיצה ולא מבעוד יום ושנו תכמים (ב) כל שנאסרה מקצת שבת נאסרה כל השבת כולה ולא לזמרי אלא בזריקה שרי שמואל ורב הונא אמר מהלך באלפים אמה כשמואל אבל אין מטלטלה אלא בארבע אמות (ג) והלכה כשמואל.

כד. (א) והכי אמר רב נטרונאי גאון. ולענין פסי ביראות ששאלתם בור ברשות הרבים

וטעות נפלה שם שחסרה הראיה מן המשנה ובמקומה מיר הראיה מן התלמוד, לכן הדפסנו אלה הדברים מח"א. אכן אלה התיבות כיצד מן התלמוד הן האחרונות בכ"י ח"א והשאר חסר, לכן הדפסנו כל הנשאר מכ"י ח"ב. ועיין נישין פ"ח: (א) לפיגו בב"ב מ"ח: מר בר רב אשי וברי' וברא"ש כני' הגאון ר' אשי ועי' שם בש"ס א"ל רבונא לר' אשי. (ב) כתובות י"ח: (ג) ע"ב ב"ק נ"ו וגם הרא"ש והרשב"א כתבו שמחרימין על מי שאינן רוצין להעד וע' בטור וב"ח ח"מ סי' כ"ח.

כג. (א) מדברי הגאון משמע שבתוך אלפים מטלטל כדרכו וחזין לאלפים ע"י זריקה וזה כפי' רש"י בעירובין מ"ב. ולא כפי' הר"י בתו' שם ד"ה ומטלטל. (ב) עירובין ע': (ג) עיין רש"י שם מב. ד"ה מהלך. ואפי' לר' גמליאל ועיין ירושלמי ובה"ג אשרי ספ"ד דעירובין.

כד. (א) נטרונאי פסק דבכל ענין אין עושין פסי ביראות בחוצה לארץ, ועיין בא"ז עירובין סי' קכ"ט שכתב וז"ל: שמענין משמעתי' דאפי' בחזין לארץ הותרו הפסים של ביראות וכגון דקאזיל ללמוד תורה או לביוצא בו לדבר מצוה וכגון שצריכין למי נשמים דאיכא דהחק של מים דלא שכיחא מיא וכן אית' נמי באשכול ה' עירובין.

הרבים בזמן הזה^(ב) בחוצה ובני ארם צריכין לשתות הימנה ולהשקות כבהמה יש תקנה להוציא מן הבור להשקות בהמה או אדם או לא. כך באינו שאין תקנה בדבר זה אפי' בפסים אפי' עשה לה מחיצה גמורה גבוה עשרה טפחים שמוזקת אדם ובהמה או רובן מן כמה טעמים הוא דקא אמרינן ר' יהודא בן בבא אומר אין עושין פסין אלא לבאר הרבים בלבד ור' יוסף אמר רב יהודה^(ג) הלכה כר' יהודה בן בבא ועוד דקאמרינן בלישנא בתרא אמר ר' ירמיה בר אבא אמר רב אין בורגנין ולא פסי ביראות לא בכבל ולא בחיל הלכך בור ברשות הרבים אין לו תקנה כמו שפירשנו למעלה.

כה.^(ד) וישאלתם גן או קרפף שהיה אחרי בתים ופתח פתוח מבית לגן ואין שם כותל כל עיקר ואתו הגן יתר מבית סאתים מותר להכניס ולהוציא מבית לגן ומגן לבית או לא. דבר זה לא היה צריך לשאול גן וקרפף שאין להם כותל כל עיקר צריכא למימר השתא ומה רחבה שאינו לא גינה ולא קרפף איצטריך לאשמועינן דאע"ג דמוקפת דוקא שפתח ולבסוף הקיף אבל הקיף ולבסוף פתח אין מטלטלין בו אלא בארבע גינה וקרפף שאין מוקפין צריך הדבר לאומרו הלכך אין מטלטלין בו אלא בארבע.

כו.^(ה) ובורות שלכם שפירשתם שהן עמוקות ביותר כיצד עושין להם מחיצה צריך שישקע ראשי קנים כמים או דילמא צריך שיראו ראשי קנים^(ז) במים טפח או דילמא^(ח) בוננין כותל על פי הבאר ונדרון משום מחיצה ומחיצה תלויה מותרת. תמה גדולה תמהנו בדבר זה חכמים גדולים שנכמתכם בעלי תורה מדקדקים בדבר הלכה מצריכין בארות שלכם כל כך אי אתם מערבין עירובי חצרות בזכות שמים^(ט) אוליסאנו אין בה גוי שאוסר עליכם מפני מה אין אתם מערבין עירובי חצרות כדאמר ליה^(י) רבא בר רב חנן לאביי מבואה דאית ביה תרי גברי רברבי כי רבנן ניקו בלא עירוב ובלא שיתוף ואם אתם מערבין עירובי חצרות כל תקנות אלו לבאר למה הרי כל העיר כולה כחצר אחת ואין צריכות בארות שלכם לא מחיצה למעלה ולא מחיצה למטה כל עיקר אבל אם אין לכם עירוב כשיש כותל בין אותם שתי חצרות שעומד ע"פ הבאר שוב אין צריכות דבר אחר.^(יא) ואמת המים העוברות בחצר אינה צריכה מחיצה בפני עצמה שכיון שיש לה מחיצה בכניסתה ומחיצה ביציאתה נעשית כבור שבחצר.^(יב) ואמת המים העוברת ברשות הרבים רחבה ארבע אמות אם היו מים למטה מעשרה טפחים משפת האמה^(יג) כשנכנס לפנים משפת האמה

^(כ) נראה שצ"ל בחוצה לארץ. ^(ל) לפנינו בעירובין כ"ב: ר' יוסף א' ר' יהוד' אמר שמואל וע"ש כ"א.

כה.^(א) יצא מתוך סוגית הש"ס בעירובין כ"ד. אמר ר' כהנה רחבה שאחורי הבתים אין מטלטלין בו אלא בד' אמות וכו' לא אמרן אלא שפתח ולבסוף הוקף וכו' ועי' סי' כ"ו.

כו.^(א) אולי שהתשו' מר' נטרונאי שמצאנו לו תשו' לאנשי אליוסנה והיא טובאת באסיפת קבוצת חכמים.^(ב) צ"ל שצ"ל למעלה מן המים טפח כדבר ר' יהוד' אמר רב בעירובין פ"ו.^(ג) היינו לשם לכך להיות למחיצה דאל"כ אינה נחשבת דאין הלכה כר' יהוד' שם במתני' דאמר לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שבניהם כדמוכח ס"פ הלון ועי' בריטב"א, והגאון פסק דכותל מתרת היינו ג"כ כשנעשית לשם כך. כנ"ל. ועיי' בטור וב"י או"ח סי' שצ"ו.^(ד) בתשו' ר' נטרונאי הטובאה בקבוצת חכמים בענין המביאים בהמות ביו"ט מחיין לתחום הזכר ג"כ שאליוסנה Alisana (היא Lu cena) מקום ישראל שאין שם גוים^(ה) לפנינו בעירובין ס"ח. א"ל רבה בר בור' חנן לאביי מבואה דאית ביה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף.^(ו) עיקר הדין במתני' שם פ"ו. יצא מן המשנה עירובין צ"ט: . . . לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר ובגמ' שם כרמלית מהו וכו' היא גופה נזירה ואנן וכו' גזירה לנזירה ועיין שבת ק'. וכמה הוא רקק מים פחות מ' טפחים.

תשובות גאוני מורח ומערב סי' כ"ח כ"ט

האמה שותה במקומו הוזה ליה הוא ומים ככרמלית ומותר ובלבד שלא ימלמלה ארבע אמות ואם אותה אמת המים שוין מימיה עם קרקעותיה של רשות הרבים אין לה תקנה א"כ עשה לה מחיצה עשרה או שמכניס ראשו ורובו ושותה.

כז.⁸ ושיירא שחנתה על שפת הנהר אם עשו לה כמו ששנינו שיירי שחנתה בבקעה והקיפיה כלי בהמה וכו' נעשית כרשות היחיד ויכולין בני שיירא לעשות מחיצה עד שתגיע אותה מחיצה למים ושותין בני שיירי ומותר ואם לא הקיפיה נעשית שיירא כרמלית ונהר עצמו כרמלית הוא ואי אפשר למלטלל בכרמלית אלא בארבע א"כ עשו מחיצה או שילך כל אחד ואחד ושותה לעצמו.⁹ וחצר שאין לה מחיצות כל עיקר והיא פתוחה מכל צד אלא שהיא של יחיד ואין בה דירה אלא לבעלה בלבד הרי היא ככרמלית ואסור למלאות הימנה ולהכניס לרשה"י לא מפני שהוא רשות או שתי רשויות אלא בכרמלית במחיצות תלי' מילתא אם יש שם מחיצות הוא חצר ואם אין שם מחיצות הוא כרמלית.

כח.⁸ וששאלתם מי שהקיפוהו גוים מחיצה בשבת מחיצת קבע או מחיצת ארעי צריכין קנין והבלים או דילמא כלי בהמה גויא לה או דילמא גוים עצמם נעשו מחיצה. כך ראינו שלומר מחיצה קבועה היא אי אפשר גוים יודעים לעשות מחיצה קבועה ועוד להתיר להם לישראל עשו שהיו מורחין לעשות מחיצה קבועה ולומר שהם עצמם נעשים מחיצה אי אפשר לגוים כאלהם לעשות מחיצה בני אדם הלכך אי אפשר לומר אלא באהלים שלהם.⁹ והלכך חפצי הגוי קונים שביתה גזירה בעלים דגוי אטו בעלים דישראל.¹⁰ וחצר שהיא היצונה לעיר ויש לה גינה ובתים פתוחים לגינה והיא מוקפת גדר גבוה יתר מעשרה וחצר ובתים וגינה כולן בהקפה אחת ואין לגינה פתחים אחרים לחוץ אלא לחצר נעשית הגינה חצר ונדונת בעיבורה של עיר.¹¹ ונותנין קרפף חוצה לה.

כט. וששאלתם¹² חלון שבין שתי חצרות ארבעה על ארבעה בתוך עשרה כיצד מערבין רצו מערבי' אחד כך פירושה שתי חצרות ואין פתח בין זו לזו וסמוכות ויש ביניהן חלון אין בה ארבעה על ארבעה אין ראוי להשתמש בה ואין יכולין לערב זו עם זו . . . אפילו אות' חלון יש בו ד' על ד' וגבוה מן הארץ יתר מעשרה כיון דתשמיש קשה אי אפשר לערב זו עם זו אלא מערבת זו לעצמה וזו לעצמה והיינו מערבין שנים והן כשאר כל החצרות שאין פתוחות זו לזו אבל יש חלון ארבעה על ארבעה והוא בתוך עשרה דומה לפתח ואין דומה לפתח דומה לערב

כז.⁸ לפני הלכה זו בכ"י ההלכה: ונווטרא שהיא למעלה מן הים אין ממלאין ממנה בשבת אלא א"כ עשה לה מחיצה י' טפחים בין מלמעלה בין מלמטה ואחד ימים ואחד נהרות והיא נמצאת כה"פ בתוך הלכות עירובין מר' נטרונאי לכן נראה שגם הלכה זו ממנו היא. ומצא הרין מן המשנה עירובין ט"ז: ⁹ ויצא מן הסוגי' עירובין ס"ז: קרקף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה וכו' ועי' סי' כ"ח.

כח.⁸ אולי התשו' מר' נטרונאי והנה פי' מחיצות היינו אהלים שלהם ומיאן דג' לפרש שעשו מחיצות ממש מטעמים שכתב לכן פי' שאהלים שלהם נתנו סביב ויהיו להוקף, אכן מתוך דברי רש"י נראה שפי' שעשו מחיצות גמורות וכ"כ הריטב"א עירובין מ"ב. בפירושו.⁹ ג"ל פירוש דברי הג' דאחרי שבשבת הביאו הגוים כליהם ואהליהם לחנות סביב לישראל וחפצי הגוי קונים שביתה במקומם שהיו בע"ש בה"ש א"כ כשהביאום בשבת מהוץ לתחום אין לאדם ממקומן ולפי זה אין לחוש שישראל ינתקם או יסעם לכן הוי דינו כמחיצה גמורה ועי' עירובין מ"ז: א"ר יוחנן חפצי הנכרי קונין שביתה וכו'.¹⁰ ויצא מן הסוגי' דעירובין כ"ח: וכו' ¹¹ מסתם לשון דג' משמע קצת דבכל פנים נותנים קרפף ואפי' בעיר אחת ולא לבד בין ב' עירות, ואפשר שפסק כר' מאיר במתני' דעירובין ג'ו. וכבר כתב הריטב"א וה"ה בפכ"ח מה' שבת ה"א שיש מי שפסק כר"מ.

כט.⁸ פי' הנאן במשנה עירובין עו. וע' שם ברש"י.

לפתח שאם רצו לערב אלו עם אלו מערבין ערוב אחד וממלטלי' ואם לא² לערב זו עם זו מערבין שני עירובין זו לעצמה וזו לעצמה ולא אמרינן בפתוחות זו לזו² והיכר זו על זו וזו היא ששנינו מערבין שנים ואם רצו מערבין א'. והנושא והנותן בחלון שאין בה ד' על ד' והיא למעלה מעשרה וכן בכותל שהוא גבוה מעשרה ורחב מארבעה אם ערבו בני העיר כולן ערוב אחד מותר ואין עליו כלום ואם לא ערבו אלא חצרות עם בתים אסור למלטל באותה חלון ובאותו הכותל² ומי שמלטל חייב מלקות שכבר כתוב לא תוציאו משא² שתי חצרות אבל בחלון שבין שני בתים אפי' למעלה מ' ערובין ערוב.

ד.² והלכתא המשכיר בית לנכרי בחצרו אינו אוסר עליו ואין צריך ישראל לחזור ולשכור רשות מאותו גוי ששכר ממנו ודבר זה אומדן דעתו הוא דכי אוגר ליה ישראל בית אדעתא דאסר רשות' עולויה למלטולי בשבת לא אוגר ליה² ושני יהודים הדרים בחצרו של גוי ואוכלים בספס ואין הלוקין בעיסתן אין אוסרים זה על זה. לא. והכי אמר רב ששנא גאון.² ומי שיש לו קרפף בצד חצרו נטוע כרם ואילנות או שנוזע מעוטו אין ממלטלין מקרפף לחצר ומחצר לקרפף אבל² בתוכו אם בית אם בית סאתים ממלטל בכלן יותר מבית סאתים אסור.

ל"ב.² והכי אמר רב נטרונאי גאון וששאלתם בשביל חצרות הסמוכות לבית הכנסת צריכין להכניס ולהוציא לביהכנ"ס צריכין לערב בית הכנסת או לא. כך ראינו דבר זה לא אמרוהו חכמים בכל ערובין ולא שמענו מעולם שצריכין לערבו מן כמה טעמים אין צריכין לערב ואלמלא היתה של יחיד היה אוסר על אחיו ישראל ובית הכנסת של כל בני העיר היא כיצד אוסרת ועוד אפי' היתה של יחיד אינה אוסר' משום דלא יהיב אינש ערובא אלא כל היכא דדייר כדאמרינן² מעשה בבן נפח שהיו לו חמש חצרות באושא ובא מעשה לפני חכמים ולא אסרו אלא מקום דירה בלבד דהיב' דאית ליה לאינש עשר דראתא במתא לא צריך למתן עשרה ערובין אלא היכי דדייר וכל שכן בבית הכנסת דלא מייחד אחד מנהון וכיון שלא מייחד מאן יהיב עלה ערוב הלכך לא צריך עירובו ולא אסר על ישראל ומכניסין ומוציאין מרשותן לתוכו ומתוכו לרשותן דרך פתחים ודרך הלנות ודרך גנות

צ"ג² רצו לערב² נראה מונת הגאון דלענן זה אינן חשבות כפתוחות זו לזו בענין שיאסור חצר על חצר השני כגון שהאחד לפניו מן השני כמאמר שמואל שם ס"ו.² ונ"ל שצ"ל או היא למעלה מעשרה, מטעם האמור שאין עירוב חצר זו עם חברתה ערוב. ודין כותל שם במשנה עו: ועי' טור או"ח סי' שע"ב. ונראה שכוונת הגאון אחר שאין עירוב אותה חצר עם שאר החצרים עירוב אם טלטל מן החלון או מן הכותל לרשות הרבים למטה מ' ברשות הרבים או חייב מלקות והביא מקרא מן הנביאים ירמ' י"ז כ"ב וצ"ל ולא תוציאו משא המוכא גם לענין הוצאה והכנסה בהודיות ד.² ונ"ל שצ"ל: היינו בשתי חצרות אבל בחלון שבין ב' בתים כמאמר ר' נחמן בעירובין עו':

ל.² ודין זה הובא מה"פ ב' דעירובין ה"י בשם הרשב"א.² דין זה הביא ה"ה שם ה"ט והוכיח כן מדברי הרמב"ם ועיקר הדין יוצא מן הש"ס עירובין ע"י.² לא.² הגאון ר' ששנ' הביא ב' דינין האחד אם הקרפף בצד החצר זה יוצא מן הש"ס שם כ"ה: א"ר יוצא ומדינא בקרפף שנפרץ במילואו לחצר שאסור ומוקמינן ליה כר"ש שפסקינן כוותיה ברשויות שם צ"א. מפני שאויר מחיצות מיתרו, ומוכח מזה שפי' וני' הגאון בסוגי' כרש"י ולא כרמב"ם בפ"ו משבת ה"ז. ומה שנקט הגאון נזרע מעוטו משום דין השני נקטו כנ"ל פי' הרבירים.² אם אותו מקום שנוזע מעוטו הוא בתוך החצר ממש זה הדין מבואר שם כ"ג: בסוגי' דקרפף שהוא יותר מבית סאתים וכלישנא בתרא דר' ירמ' מדיפת' שם כד, ומשמע מדברי הגאון דהיכי שנטע כרם ואילנות היו כנוזע ודינו בנינה.

ל"ב.² מקצת מן תשו' ר' נטרונאי הובא בשבולי הלקט כלל כ"ה בשם תשו' הגאונים.² עירובין ע"ב:

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' לג ל"ד

גגות ואין בכך כלום אבל ודאי את בה בית דירה לחון הכריך ביה ריפתא צריך חון למתן ערוב דבי קא יהיב על דירתיה קא יהיב ולא על בית הכנסת קא יהיב.

לג. * והכי אמר רב שרירא גאון ולענין פונדק גוי הכי חוינא דאי מנהגא דמילתא מעיקרא דאגר בית מן ההוא פונדק משעכרא ליה חצר דפונדק לישא וליתן בה ולהוציא ולהכניס לתוכה כיון ששכר זה בית מן פונדק אישתרי בחצר דפונדק דאית להון לכולהו שוכרים ששכרו בתים מן הפונדק הואיל ועיקר שכירות על זה ועל זה היתה במילתא דנהיג' ולא צריך למיגר מיניה חצר של פונדק² ואין דורין בההוא פונדק גוים ונפקו בשבת לא אסרו על ההוא ישראל למלטולי בחצר² אלא כדאית ליה לההוא ישראל שוכר ואפי' שוכר שיש לו להשכיר לאחרים אי אית ליה למשכיר רשות לסלוקיה אית לן למיגר מן משכיר ואפי' אתא שוכר בתר הכי יפה איכפת קן דריש לקיש ותלמידי ר' חנינא וכי אתו שילוה לר' אפס אמר להו יפה עשייתם ששכרתם³ והני מילי כר הוי תרי ישראל דאסרי חד על חבריה אבל אי חד ישראל הוא בהרי גוים לא צריך מדעם ולא אפילו שכירות ואית ליה רשות' למלטולי בהו חצר דאית בהו גוים דתנן הדר עם הנכרי בחצר הי' אוסר עליו ר' אליעזר ב"י אומר לעולם אינו אוסר עד שיהיו שני ישראל אוסרים זה על זה וקיס לן משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ובהא גופי' אמרינן אמר ר' יהודה אמר שמואל הלכה כראב"י ור' הונא אמר מנהג כראב"י ור' יוחנן אמר נהגו העם כראב"י.

לד. * וששאלתם היכא דהוון דירורין כולהון ישראל ובעו לערובי עם הדרי צריכי כבר שלם לכל בית ובית או לא. ופירשוהו שבאו תלמידים מארץ אדום ודרו בפונדק שכל דירורין שהיו בו ישראל והוציאו קמה מעט לכל בית ובית ולשו אותו ואפו ממנו שנים שלשה ככרות ושוינין ערוב לכולהו, הכי חוינא שאילו התלמידים שבאו מארץ אדום יפה עשו וסגיא להו בכל כי האי גוונא ואפי' לר' יהושע דאמר בדבר ערוב² שליטה אין פרוסה לא לא מצריך כבר שלם לכל בית ובית אלא הי'ק אין מערבין בפת פרוסה שלא יבואו לידי איבה ויקנא זה בזה ויאמר למה הבאתי אני שלמה וזה הביא פרוסה וכולן שויין בודאי הכא למשקל פרוכות לערב בהן לר' יהושע אינו ערוב אמל היכי דלקח קמה מכל בית וערבוהו ואפאהו פיתות שלמות כבר ערוב בבית ואף בפת שלמה ושפיר דמי ומעשים בכל יום וכך רצו נהגין לעשות ולענין ערוב ושותף קיס לן כדתניא מערבין לחצרות בפת ואם רצו לערב ביין אין מערבין משתתפין למכואות ביין ואם רצו להשתתף בפת ישתתפו מערבין בחצרות ומשתתפין במבוי שלא תשתכח תורת ערוב מן התנוקת ויאמרו

אבותינו

לג. * התשו' אולי היא שייכת אל התשו' הנזכרת בפרדס סי' ק"ז והוא בה"ס בקיצור על שם נטרונאי אכן בכ"י שלפנינו ע"ש ר' שרירא ובאותה התשוב' לא נתיישבה השאלה אם צריך לערב או לשכור החצר מי ששכר בית בפונדק ובתשו' שלפנינו נתבארה השאלה ועי' סי' ט"ו והנה ראשית דבר מבאר הג' דאם שכר הבית מפונדק מטילא גם שכר החצר למלטול ואין צריך לשוב ולשכרו.² צ"ל ואי.² צ"ל שתבת אלא צריך להסחק ובצ"ל: לא אסרו על ההוא ישראל למלטולי בחצר כדאית ליה לפונדק' רשות לסלקנהו כדאית ליה לההוא ישראל שוכר וכו' ומבאר הגאון הדין שאף אם שכר מן שוכר שהרשות בידו למלק השוכרים דיו ועי' סי' ט"ו. דהג' מבאר דרך היכי ששני ישראלים דרים שם בהדי גוים אוסרים ועי' עירובין סי' ט"ז: וס"ה:

לד. * אולי התשו' מר' שריר' וראינו שבאו תלמידים מארץ אירופא ללמוד בבבל הגה דין זה דקיבוץ הקמה לעשות העירוב הוזכר בש"ת סי' קכ"ה והוא מתשו' הרי"ף סי' ש"ב. ² הירשביא בעירובין פ"א. כתב כדברי הגאון לתת' הא דנובין קמה אע"ג דאמר

אבותינו לא ערבו ^ל וכך פירושה כיון ששנינו כיצד משתתפין במבוי היה משורת הדין שאחר שערבו שתופי מבוי להיות מותרים בחצרות ולא יהיו צריכים לערב להן אלא גזרו חכמים שאע"פ שנשתתפו במבוי חייבין לערב בחצרות כרי שלא לשכח את התנוקת תורת ערוב ^ל ושעור ערובי חצרות מוזן שתי סעודות לשמונה עשר איש שהן י"ח גרוגרות בגרוגרת לכל אחד ואחד לא פחות מכאן אבל יתר שפיר דמי ואם נתמעט הערוב מן השיעור או דאיתרמו להו אינשי ואיתוספו להן צריך להוסיף על הערוב מבעוד יום ומוכה ^ל וצריך להודיע דאין מערבין לו לאדם אלא מדעתו וקים לן כר' נחמן דאמר אחד שתופי מבואות ואחד ערובי תחומין ואחד ערובי תבשילין בזמן שמניח אדם אחד על כולן צריך ^ל להודיע ולזכות להן ע"י אחר. ואשתו של ישראל מערבת לו שלא מרעתו ואשתרי ואשתו של גוי משכרת רשות ושפיר דמי והני מילי דלא ידע גוי כל עיקר אי נמי ידע ושתק אבל אם אסר בעלה שכירות שהשכירה אשתו ^ל וקים לן שכח ^ל אחד מבני חצר ולא ערב מותרין כאן וכאן שכח אחד מבני מבוי ולא נשתתפו מותרים בחצרות ואסורים במבוי שהמבוי לחצרות כחצרות לבתים ^ל ופונדק כחצר לבתים הוא חשוב ולא כמבוי לחצרות.

ל"ה. ^ל הכי אמר ר' עמרם גאון. והרתנן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים מהו כל אדם שיש לו בהמה ומדרו לו תחום שבת מפתח ביתו עד מקום פלוני אי אפשר לבהמה לצאת ולהלך חוץ לתחומן שנאמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך

ובתך

דאמר ר' יהושע פרוסה לא והביא שם תי' אחר בשם הראב"ד. ^ל הגאון נקיט רק הראי או שיתוף מועיל במקום עירוב ואמר דמן הדין היה די בשיתוף רק משום שלא תשתכח תורת עירוב צריך גם עירוב, ואפשר שפי' הגאון השיטה בעירובין ע"א: כר' דרב בשיתוף פלוני רבנן ור"מ אבל בעירובי חצירות לכ"ע אין סומכין עליו במקום שיתוף וע"ש בתו' ד"ה בפת. ומסתם לשון הג' משמע דפסק כלישנ' בתרא שם דאף בפת פלוני ופסק הג' כר' מאיר. וע' ברא"ש שם הובאה שיטת הראב"ד לפסק כלישנ' בתרא ובא"ז ח"א סי' קע"ד הובאה בהגה' אשרי שם סי' י"ט פסק כר"מ דלא כר' יוחנן דאמר נהגו העם כר"מ. והנה יש בענין זה תשו' אחרת בה"פ ה' עירובין ונראה שהיא מר' נטרונאי וז"ל: ואין צריך מבוי שיתוף ועירוב אם עירבו בני העיר כולה ועירבו בני מבוי עמהם אין צריכין בני אותו מבוי שיתוף ואם לא עירבו בני העיר או שאי אפשר להם לערב משתתפין בני מבוי לברן ואין צריכין עירוב בפת בלבד זה עם זה (אולי צריך להגיד, ואין צריכין להיות זה עם זה) ואין צריכין שיתוף שלא מצינו עירוב ושיתוף זה עם זה. ע"כ. נראה שפסק כרבנן דאו זה או זה וכר' יוחנן דלא מורינן כר"מ וכלישנ' קמא דאף בין פלוני. ^ל יוצא מן המשנה והתלמוד שם פ'. ^ל אולי ט"ס נפל כאן וצ"ל: ואין צריך להודיע שמערבין לו לאדם שלא מדעתו, דבש"ס שם פ"א: פסקינן הלכה כר' ומקי דלא ניתוספו עליהן מוסף ומוכה וצריך להודיע בחצר שבין שתי מבואות וכן פסקו כל הראשונים ועיין בה"ה פ"ה מעירובין ה"ד, ולולא הגהה זאת לא ידעתי לכוון שיטת הג'. ^ל לפינונו שם פי' ליתאן הך, להודיע" ואלו ט"ס יש לפינונו וע' זאת שלפני זה. ^ל צ"ל: אבל אם אסר בעלה שכירות שהשכירה אשתו לא ופי' רבינו הרבנים, דא דאסר" שם כשמיחה הבעל וכפי' זה פי' הרמב"ם בפ"ה מעירובין ה"ה ודלא כפי' רש"י ועיין בה"ה שם. ^ל משנה שם ע"ג. ^ל כ"נ מן הסוגי' שם ס"ה.

ל"ה. ^ל רש"י ור"מ פירשו המשנה בביצה ל"ה. דבהמה וכלים קנו ממילא שבייתה במקום שבייתה בעליהם ואינו רשאי להוציאן וכ"פ גאון אחד בתשנ' כ"י פרמה וז"ל: פי' הבהמה והכלים כרגלי הבעלים כשם שאין אדם יכול לילך ב"ש אלא עד תחום שבת כך בהמה נמי אין יכולה להלך אלא עד תחום שבת וכלים נמי אין לו רשות לשגר לחבירו בהמה או כלים חוץ לתחום אלא עד התחום הלכך היכא דיש לו מקנה בתוך תחום שבת הולך ומביא מהן ושוהטן ב"ש לכתחילה. ע"כ. אבל ר' עמרם הוסיף פירוש

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' ל"ו

ובתך ובהמתך^א ושנינו לא תהלך זו יתר מרגלי בעליה שהוא מצווה על שביתתה כשביתת עצמו שנאמר למען ינוח שורך וחמורך אבל אם ביתו של בנו חוץ משלו וביתו של רועה במקום אחר^ב ואברו להם מפתח בתיהם עד מקום . . . אלפים אמה ומטר בעה"ב בהמתו לבנו ולרועה לא תצא בהמתו חוץ מתחום של בנו ושל רועה שהיא ברשותו ורגלו כרגליהם ופלפלו חכמים בהבר ושנו אף^ג בכלים בענן זה השואל כלים מחברו מערב יום טוב הרי הן כרגלי השואל^ד ששמשכו השואל לכלי מעיי"ט קנאו ועמד ברשותו מערב יו"ט וכששבת ברשותו של שואל והרי הוא כרגליו אבל שאל השואל כלי מחברו ביו"ט ומשכו מיו"ט כיון ששבת אותו כלי ברשות המשאל כבר קנה שביתה ברשות בעלים ואע"פ שמשכו השואל הרי הוא כרגלי המשאל.

ל"ו.^א וששאלתם תלמיד חכם אסור לו לעמוד במקום המנופת לפי שאי אפשר לו בלא הרהור תורה מה תקנה יש לדבר אמרו חכמים אמר רבה בר בר תנה אמר ר' יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא ותלמיד חכם אי אפשר לו בלא הרהור נמי ובבית הכסא מיהא ישמור עצמו ואל ירהר בדברי תורה אבל ירהר^ב במלכי יון או בדברי חולין.^ג ואיסורי דרבנן דלאו דאורייתא

פירוש דמדאורייתא אסור להוציא בהמה חוץ לתחום משום שביתת בהמה וא"כ סבר דמצווה על שביתת בהמה אף ביו"ט דאין בין שבת ויו"ט אלא אוכל נפש, והנה מצינו תשו' בענין שביתת בהמה לרב האי בה"פ והובאה בסוף הכלבו שאסור למסור חיותא לרועה בשבת שמא יוציאנה חוץ לתחום ועיין לקמן סי' פ"ב ובתשו' אחרת הובאה בש"ת סי' רי"ד ובשבולי' הלקט כלל ל"א על שם ר' האי התיר לתת סוס או פרד לגוי שירעה אותם כל ימי החג וכתב הב"י באו"ח סי' ש"ה שסבר דג' דבי"ט אין איסור שביתת בהמה ועיין בתשו' בהנה' מרדכי קידושין סי' תקס"ה שהתיר ורוצה להביא ראיה מן הסוגי' דביצה.^א מקום זה הדרש לא נודע לי אכן בירושלמי פ"ה דביצה הובא ברא"ש איתא על הא דאין רוכבין בשבת שהוא מצווה על שביתת בהמה כמורו שנ' למען ינוח שורך וחמורך (שמות כ"ג) כמוך, וזה הדרש דשורך וחמורך ללמד כמוך אית' גם בירושלמי פ' כמה בהמה דג' וז"ל ומצואר בהמה אסור הוא מצווה על שביתת בהמתו כמורו שנ' למען ינוח. והנה בראש זה הדרש מובא גם הפסוק בפ' יתרו לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך וכו' ובהמתך.^ב צ"ל ומדרו להם והנה פ"ה הגאון מכון כפי' הרי"ף כשמסר לב' רועים אז הוי כרגלי הבעלים אבל כשמסר לרועה וכן לבן אחד ה"ז כרגלי הנמסר לו, ולא כפי' רש"י.^ג נראה כוונת הג' דאף בכלים שנו כן אף שבכלים אין איסור שביתה דלא קי"ל ככ"ש בשבת י"ח. דאמר מצווה אדם על שביתת כליו.^ד נראה שנקט הגאון רק הענין ששייך טפי היכי דשאל ומשך מעיי"ט, אולם באמת אף שמשך ביו"ט כיון ששאל מעיי"ט הוי ברשות השואל וכן העלו שם גמ' ל"ח. וגם הגאון נקט בסוף דבריו רק אם שאל ביו"ט ומשך ביו"ט הוי ברשות המשאל.

ל"ו.^א תחלת זה הסימן בכ"י, והכי אמר ר' הילאי גאון מי שנחמד בגניבה ואין עליה עדים אבל יש עדים בגניבה . . . ומת קודם לבן' וכו' ואחרי כן באה התשו' שלפנינו אשר מקורו בברכות כ"ד: והנה הענין הראשון נמצא גם בה"פ מתוקן יותר בלשון הזה, וששאלתם מי שנחמד בגניבה ואין עליו עדים אבל יש עליו עדיי בגניבה אחרת קודם לכן מה עושים לו כך ראינו שאין עליו מלקות שלא נתנה רשות להלקות אלא בב' עדים ואפי' על פי עד אחד אין מלקין אלא גזרין גזירה בספר תורה ושופרות ואח"כ באה ההלכה^א ואיסורי דרבנן דלאו דאורייתא וכו' עד, "עובר על תקנת חכמים" דבאה גם לפנינו.^ב ע' בס"ח סי' תקמ"ו ובמ"א א"ח סי' פ"ה. . . נראה שזאת ההלכה לקוחה מתשו' יותר ארוכה בעניני העונשין, והנה מצינו בש"ת סי' ט' פסק שהעובר על איסורי דרבנן מכין אותו מכות מדרות והיא גם בתשו' הרי"ף סי' ש"ה, וצ"ל דימירו הכא בתשו' שלפנינו מתקנות חכמים ולא מאיסורי דרבנן, וע' ר"ן רפ"ד דמסחים.

דאורייתא כגון אסור לאדם למלאות שחוק פיו בעוה"ז ולשמש ממתו בשני רעבון ולישון יותר משנת הסוס^(א) וכל כיוצא בהן העובר עליהן אין עליו לא מלקות ולא נדוי אלא קורין אותו עובר על תקנת חכמים^(ב) והלכתא פתחי בתרי ולא מסיימי בארבע ולא פתחי בארבע ולא פתחי מסיימי בתרי^(ג) והפמרה פחות מעשר^(ד) ואחד פסוק מפטירין בה במקום שיש תורגמן אי נמי היכי דסליק ענינא ואע"פ שאין בה אלא עשרה פסוקים.

ל"ז.^(ה) והכי אמר ר' משה גאון ומצוה למנוע בני אדם שמארסין ואין כונסין אלא לאחר כמה שנים שכל מי שמתקלקל בתנוקת קודם כתובה וקדושין חייב מיתה בידי שמים ומגדל עונות וגורם מבוול לעולם ומעכב את המשיה ואפי' כותבין כתובה ומקדשים ובעולים קודם מסירה לחופה הולד פגום דאימור הבא על ארוסתו בבית חמוי בין לרב בין^(ו) לשמואל.

ל"ח.^(ז) והכי אמר רב נטרונאי גאון וששאלתם כשיקרא אדם ק"ש צריך לאחוז ארבע ציציותיו או לא. דבר זה לא דרך חכמים ותלמידים הוא זה דרך יתירות הוא וכי מאחר שהתבונן בציציותיו בשעת עשייתן וברך עליהם לאחר מכאן למה אוהזן ביד אלא מעתה כשמוגיע לוקשרתם^(ח) צריך לבא לביתו להניח ידו על מקום מזוזה הלכך העושה כן צריך ללמדו^(ט) ולהסביר אותו שלא יעשה.

ל"ט.^(י) ובני אפריקא שנשאו נשים בארץ ודרו בה^(יא) אם עדיין לא שהו שנים עשר חדש חייבין לשמור שני ימים טובים כמקומן שכך שנו חכמים כמה יהיו בעיר והיו כאנשי העיר שנים עשר חדש ואם שהו שנים עשר חדש מכאן ואילך^(יב) אע"פ שדעתו לחזור נהגים כאנשי ירושלים עד שחוזרים למקומן והני מילי מאפריקא לארץ ישראל אבל מבבל לארץ ישראל שיש בה שתי ישיבות^(יג) אם דעתו לחזור אע"פ ששהו שנים הרבה עושה כחומרי שתיהן אם אין דעתו לחזור עושה כארץ ישראל בין להקל בין להחמיר.

ובפורים

(ד) תיבות וכל כיוצא בהן חסרות בה"פ.^(א) לא ידעתי לאיזה הלכה כיוון ה"ג ונראה שטעות נפלה בתשו' ואולי מענין קריאת הפרשה בר"ה המזכרה במגילה פ"ג מדבר. (ה) ההלכה יוצאת מסוגי' הש"ס מגילה כ"ג. ומה שאמר עשרה פסוקים ממנה ר' יוחנן שהוזכר שם: אולם במס' סופרים פ"ד ה"ב אית' דאם תרגמו ודרשו די בג' פסוקים וע' ביאורו שם. ל"ז.^(ב) כעין דין זה כתב הרא"ש בתשו' כלל ל"ז סי' א' ע' יבמות ס"ט: לרב הוולד ממזר ולשמואל שתוקי.

ל"ח.^(ג) הובאה בש"ת ר"ס פ"ה ובא"ח בשם ר' נטרונאי שהעיד גם כן בשם ר' משה הגאון ועי' באבודרהם ובתשו' הריב"ש הובאה בב"י לאו"ח ס"ס ס"ד. (ד) חסר קצת וכצ"ל: כשמגיע לוקשרתם צריך נמי לאחוז תפילין ואם תאמר יאחזו וכשמגיע לכותבתם צריך לבוא וכו' ובא"ח. (ה) בא"ח ולהשיבועו ונוסח' שלפנינו נכונה.

ל"ט.^(א) לפני התשו' הזאת בכ"י תשו' מר' כהן צדק והיא בש"ת. ואולי גם התשו' שלפנינו ממנו. (ב) דעת הגאון דכל מה שאמרו לענין מנהג המקום שהלך לשם להקל היינו רק כשנעשה בן עיר במקום שבא לשם, ומפרש ה"ג הא דב"ב ז': כמה יהיו בעיר גם לענין שיהיה תושב כמה, שנוגע למנהגים ולא כשאר המפרשים שפ' האי משנה רק לענין מס ועיין סנהדרין ק"ב. (ד) דעת ה"ג נראה שמה שמיאן ר' אשי בפסחים נ"א. ובחולין י"ח: להעמיד האי דנותנין עליו חומרי המקום וכו' כאביו ואמר אפיל תים' מארץ ישראל לבבל הג"מ וכו' מפני שסובר דמטעם זה דאנשי בבל כיופינן להו וכו' עורן לא נגרע יקר ערך מנהג בבל שגם שם ישיבות, וע' שם בתו' ד"ה כיוון אכן בבא משאר ארצות לא"י שחשוב כ"כ כיון שנעשה בן עיר בא"י אף שדעתו לחזור אינו נוהג בחומרת חוצה לארץ ובענין כזה גם ר' אשי סובר כסברת אביו ועי' תשו' הרשב"א סי' שלוש. (ג) פ"ה הגאון דהא דר' אשי לצרדין קתני כדבר הת' פסחים שם ד"ה רבה וחולין שם ד"ה הג"מ.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' מ' מ"א מ"ב

מ. ^(א) ובפורים אין קצבה כל שמבקש כל אחד מישראל ליתן יתן מפני שהוא צדקה וצדקה כל אחד ואחד לפי עין יפה שלו נתון מהם ^(ב) שמכריוון במקומכם על השקלים לא יפה הם עושים שקוראין אותם שקלים ונאסרו איסור הנאה וזה שאמרו חכמים ^(ג) כפרים מקדימין ליום הכניסה קורי' בו ביום לא שקלים הם אלא צדקה בעלמא משום שנאמ' ומתנות לאביונים ולענין צדקה נתנו חכמים שיעור למטה אמר ר' אלעזר לעולם אל יפחות אדם עצמו משלישית השקל בשנה ושקל הזה ^(ד) ארבעה כספים שהם ארבעה זווים שהם במשקל כארבעים דינרין של זהב נמצא שלישית שקל ^(ה) מטבע וארבעה שתותים ושליש אסימן במשקל שלנו ושלכם ושיעור צדקה למעלה אמרו חכמים המבזבו ממונו אל יבזבו בחזו יותר מחומש ממונו ולמה כדי שלא ירד מנכסו ולא יצטרך לבריות ^(ו) אבל במותו הרשות בידו.

מא. ^(א) שקלים ובכורים אין נהגין אלא בפני הבית ובזמן שבת המקרש קיים אבל בזמן הזה אין מביאין שקלים ובכורים ואם קרא אותן שקלים תפסו הקדש ואין להם פדיון ואין יכול ליתנם לעניים ומה תקנתו יוליד לים המלח. מב. ^(א) והכי אמר רב האי גאון ושאלתם אית גבן אלימי דלא צייתין לבי דינא וקעבדין עובדין בישין וזמן קשה הוא ומלכות עוה וקשה היא ולא יכילנא למעבר בהו דינא מהו לנדוייהו בשמינהו ^(ב) ולאחר שמינהו ומשביענהו בנידייהו עד הדרדי לדינא ומקבלין ונהנו בו דינא פטורין מעונש. הכין חזינא דאית מן דינא לשמתינון בשמייהו וכד צייתין לדינא מחייבין מלקות בי דינא דאמור רבנן מלקין על לא טובה השמועה ^(ג) וכמה דלא צייתין דינא מחייבין מלקות כי היכא דאמור רבנן מלקין על לא טובה משמתין בשמיהון משום דסנאין שומעיהון ופלמין בו דינא מן עונש דלחון.

הכי

מ. ^(א) אולי התשו' מר' כהן צדק וע' כסי' הקודם. ^(ב) עי' מס' סופרים פכ"א ה"ד וצריכין ישראל לתת שקליהם לפני שבת וזכור ואסור לומר עליהם לשם כופר" מזה נראה שהיה מורגל לקראם שקלים וגם שם הוהרוי שלא להזכיר שם הקדש. ^(ג) גם כפי' זה הענין מגילה ב'. נראה שרעת הגאון כרעת מס' סופרים במ"ש שם וצריכין להספיק טים ומוזין וע' פירושינו שם ובש"ס מגילה ד'. ^(ד) לפנינו בב"ב ט'. א"ר אסי לעולם אל ימנע אדם עצמו משלישית השקל בשנה וע' ברי'ף. ^(ה) אינו בקי בחשבון המטבעות הישנות והנני רושם אך השערותי יבואו טובים ממני ויפרשו. השקל הוא הסלע בו ד' זווים ועל אודות המשקל ע' בכפתור ופרח (הוצאת חן טוב) דף ס"ה ראש ע"ב וז': ויהיה משקל הסלע ד' והובים או ד' דינרין א"כ יהיה משקל הסלע מן האשטרלניש עשרה שהם ארבעים טורנים דקים ע"כ. ובפי' הרמב"ן ד' ליסכונא הובא בצווגין צור געשיכטע צד 556 השקל וכו' ומשקלו עשרה זהב איסטריניש" ואולי שהיו עושים בזמן הגאון דינרים דקין של זהב ומשקלם מ' בשקל הקודש. ^(א) אולי שכוון הג' למטבע דרהם הגזברה בכ"פ דף צ"ג ע"א והנה בשקל הקודש היו ש"כ שעורה א"כ שלישית השקל $106\frac{2}{3}$ שעורה וברדהם הג"ל 64 שעורה, ארבעה שתותי הדרהם הם $42\frac{2}{3}$ שעורה, וזה בכלל $106\frac{2}{3}$. והנה אולי הוסף הרב עוד שלישי אסימן בדבריו מפני שלא נמצא ששית הדרהם מכון במשקל המטבעות והחתיכות, והחתיכה היותר קטנה מן הדרהם הוא פלוס או אסימן והוא כשעורה, וא"כ כשנקה החתיכות לכוון ארבע שתותים $42\frac{2}{3}$ שעורה על כרחינו נקה 43 פלוסים והוא $\frac{1}{3}$ אסימן יותר. ^(א) כתובות ס"ז:

מא. ^(א) אולי התשו' מר' כהן צדק ופסק הרב כר' שמעון במשנה סוף שקלים דמקדיש שקלים בזה"ז קדשו ולא פיי המשנה כפי' הר"מ ע' תלו"ש. מב. ^(א) פסק ר' האי דבזמן קשה היכי שאין יכולים לענוש האיש אשר שמעו רע טחרימין כעין שמחרימין מי שלא קבל עליו הדין וע' ב"ק ק"ג. ומ"ק י"ו. ובתה"ג ד' ליק סי' י'. ^(ב) אולי צ"ל שמתניהו כלומר להאריך השמתא שרחוק בעיני לפרש שכוון הג' באמרו ולאחר שמינהו לשנות שמם. ^(ג) לפ"ד אלו התיבות, וכמה דלא צייתין דינא מחייבין מלקות כי היכא דאמר רבנן מלקין על לא טובה" צריכין להמחק וע' קידושין פ"א.

מג. ⁽⁸⁾ הכי אמר רב שמואל בן חפני. ומה ששנו חכמים אחד עשר יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני הא כיצד כתוב בתורה כל אשה שרואה דם נדה יום אחד יושבת עליו שבעת ימים ממאים ואם ראתה שנים או שלשה או ארבעה או חמשה או ששה או שבעה אותם שבעה ימים ממאה לבעלה ולעשות טהרות לאחר שבעה ⁽²⁾ שפסקה יום אחד ולא ראתה דם בשמיני שלה וראתה בתשיעי תשיעי ממאה ועשירי ⁽³⁾ ואע"פ שלא ראתה ממאה ⁽⁷⁾ טהורה באחד עשר וראתה בשנים עשר ממאה והו' שומרת יום כנגד יום ואין עושה זבה עד שרואה שלשה ימים שנאמר ואשה כי תזוב זוב דמה ימים רבים ימים שנים רבים שלשה ⁽⁷⁾ אבל אשה שיש לה וסת שהיא רואה בראש חדש ובאת ואמרה יום אחד ממאה אנו נותנים לה שבעה ימים ממאים לנדה ואם ראתה אחר כך שלשה ימים נעשית זבה שהימים הראשונים מרחיקין אותה כנדה ואחר שבעת ימי נדה ואפי' פסקה יום אחד וראתה הרי דם זבה כמו ששנינו או כי תזוב על נדתה סמוך לנדתה מטמאה בויבה ואין נעשית זבה מתחלה במה דברים אמורים בשנים קדמוניות כמו שהנביאים והחכמים שהיו ⁽⁶⁾ מצויים והיו מבחינים בין דם לדם אבל בזמן הזה כל דברינו ממאים הם וארץ שלנו ממאה ואנחנו שבויים בין הערלים לכך החמירו החכמים ואמרו בין נדות ובין זבות ובין טעות בין יולדות בזמן שראות מפה אחת מפני שהוא ⁽¹⁾ (ספק) ואין אנו יכולין להבחין בו לידע מהו צריכות שבעה נקיים וטבילה וכך מנהג בישיבה.

מ"ד. הכי אמר רב שרירא גאון. ⁽⁸⁾ וששאלתם הא דאמור רבנן ⁽²⁾ כל מלאכה שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממויגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו היינו במקומו מחמירין על עצמנו שלא יגע אדם במשכב ומושב של נדה אלא שיכבס את כנדיו ויטהר את עצמו ואינה אופה ולא כבשלת לנו כל ימי נדתה עד שקמו תלמידים בזמן הזה ובקשו לשנות מנהגנו בדבר ואמרו שלא לפרוש ממשכב ומושב של נדה ⁽²⁾ שאין לנו טהרה משאר טמאות כגון טומאת מת והביאו על זאת טעם דרבריהם ואמרו וכי יש טהרה לחצאין וכיון שאי אפשר לנו לטהר משאר טמאות אין לנו לפרוש ממשכב ומושב של נדה ושלושה דברים הללו שאסרו רבותינו לא אסרום משום טומאה אלא שדברים שמביאים לירי הרגל עבירה הם לעשות סייג לאיסור אבל משום טומאה לא וחו אמרין ⁽⁷⁾ נדה קוצה לה חלה ושלחו עמתיבה הקרושה ⁽⁷⁾ שנדה מותרת ללכת לבית הכנסת ולהתפלל ולזבשת בגדי בעלה ולזבש את

מג. ⁽⁸⁾ סוף התשו' נמצאת גם בתשו' הגאוני קדמוני סי' ק"ה וקצת מה שנמצא לפנינו חסר שם וענין אשה שאין לה וסת חסר לפנינו ונמצא שם. וע' ש"ת סי' קע"ב. ⁽²⁾ לדומ' נקיט דגאון אם פסקה יום אחד ושוב ראתה בט' וכן מפרש לקמן באשה שיש לה וסת. ⁽²⁾ כוונת הג' שתשמר בעשירי כו' יוחנן בנדה ע"ב: ⁽⁷⁾ נראה כוונת הג' דאם היא טהורה בי"א וראתה בי"ב טמאה משום נדה, וע' רש"י שם ע"ב. ורמב"ם פ"ו מא"ב ה"ח. ואחרי כן חזר הג' על הדין הראשון בכלל דוהו שומרת יום וכו'. ⁽⁷⁾ נראה שחסר כאן קצת והוא דין אשה שאין לה וסת הכתוב בתשו' הג' קדמוני. ⁽⁶⁾ מלשון מצחצחין אולי שהיו מכבסין להבחין הדם וע' נדה כ"ב: או שצריך לגרום, שהיו מרחיקין והיו מבחינים וכו'. ⁽¹⁾ תיבת ספק חסר כ"י והוא שם בתשו' הג' קדמוני.

מ"ד. ⁽⁸⁾ התשו' איתה באשכול ה' תפלה ועיין כס"י וכו' ש"ת סי' ה' ובמנהגי ה' טבילת נדה ובתשו' הרי"ף סי' רצ"ז ובבעה"ג לראב"ד סוף שער הפרישה ובנחל אשכול. ⁽²⁾ כתובות ס"א. ⁽²⁾ באשכול: כל זמן שאין לנו טהרה. ⁽⁷⁾ בכורות כ"ז. ⁽⁷⁾ יש תשו' בענין זה בה"פ ואולי הוא מר' שר' שלום ו"ל: וכלי נדה בזמן הזה שהכל טמאים טומאה חמורה שאין לה (כ"א בכ"י) טהרה עולמית אלא באפר פרה מותר ללבשן בין יש עליהם דם בין אין עליהם דם אם דעתה יפה ומתקבלים עליה אם לבנים הם בין אנשים ובין נשים מותר ללבשן אם מתקבלין עליהן אבל איסור טומאה אין בהם שהרי הכל טמאין בדת ובאהל מת ובקברות ובעצם אדם ואין להם טהרה עד שתבא פרה אדומה. ע"ב. והנה הראשונים

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' מ"ד

את בגדיה ובלבד שלא יהיו בהם דם וכשראו קהלנו ושמעו את הדבר הזה
 (בפרקי' והלכות ומעמים מקצתן נתרפו ויהיו בנדות והתירו אותן והשאר עמדו על
 מנהגם הראשון עד שתבא אליהם תשובת ארוננו ותבאר לנו מנהגכם ותאיר (ב) בת
 עינינו ותסור הספק מלבנו כי בטוחים אנחנו שנשמע מפיך הלכה למשה מסיני,
 היו יודעים שדברי התלמידים האלה יש לו עיקר ואין יודעין תכליתו ומאו אין
 ישראל מוותרין שמונעין מלהטמא במשכב נדה ומושב וכל הטמאות ומי שחפץ
 ליגע בכל טומאה אין עליו (ג) איסור אלא שחייב לטהר עצמו בעתות שהוא חייב
 להכנס למקדש (ד) אמרינן א"ר יצחק חייב אדם לטהר את עצמו כרגל ואפי' בתפלה
 מזהרים ישראל לטהר עצמן דהא תנן (ה) היה עומד בתפלה וזכר שהוא בעל קרי
 לא יפסיק אלא יקצר ולענין קריאת שמע (ו) אף על גברי תנן בעל קרי מהרהר
 בלבו ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריה ותניא (ז) והודעתם לבניך יום אשר עמדת
 לפני ד' אלהיך מה להלך באימה ובריאה ברתת ובויעי אף כאן באימה ובריאה
 ברתת ובויעי מכאן אמרו הובין והובות ומצורעים ובוועלי נדות מותרים לקרות
 בתורה בנביאים ובכתובים ולשנות במשנה ובמדרש ובהלכות ובאגדות אבל בעלי
 קריון אסורין בכולן ומי'ש בעל קרי שהוא אסור כי אילו אין להם תקנת' בשעתן
 (ח) ובזמנן וזה יש לו תקנה בשעתו ובוזמו לפיכך אסרוהו וסוגיין כי הוא דתניא ר'
 יהודה בן בתי' אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר הלא כה דברי כאש
 וכו' מה אש אינה מקבלת טומאה אף דברי תורה אין מקבלין טומאה וסוגיין כי
 הא (ט) דאמר ר' אבוהו א"ר שמעון בן לקיש לגבל ולתפלה ולנטיילת ידים ארבעה
 מילין הולך לשם ורוחץ ואחי'כ מתפלל בטהרה ואם יש בינו ובין המים יתר מארבעת
 מילין כתפלל ואינו חושש וכן הנוגע בנדה ובמושבה והאוכל ממה שנתעסקה בו
 לפיכך מה (י) שפירשנו לכם מן המתובה הקדושה כדן הוא וכך היו עושין שעושה
 הנדה כל המלאכות חוץ משלש אלו שיש בהן הרגל עבירה ואפילו בשתים מאלו
 השלש אמרינן (יא) הצעת המטה אמר רבא לא אמרן אלא בפניו אבל שלא בפניו
 לית לן בה ובמזינת הכוס אמרינן אביי מחתא ליה אפומא דכוכב רבא אנחא ליה
 אבי סריא רב פפא אשרשיפא שכיון שאין מקדש ואין אנו יכולין להטהר ממזמאת
 מת ולאכול חולין בטהרה אין עלינו משורת הרין לפרוש מכל הדברים הללו אבל
 יש עם זאת מן העיקר דבר אחר שלא אמרוהו התלמידים (יב) והוא שבשעת התפלה
 חייבין אנו לחזור על המים להטהר בהן ולרחוץ ואחי'כ נתפלל כאשר פירשנו כי
 לתפלה עד ארבעת מילין הולך אדם לפניו לחזור על המים ואמרינן (יג) רב חסדא
 ליי'ט אמאי דמהרר אמאי בעידן קיש אבל לתפלה בעי אהדורי וכך היו עושין ולא
 פשעו בדבר רחם ושלום שמא עומדין בטומאה ומתפללין. ואשר אמרו אלו וכי יש
 טהרה לחצאין וכי כאשר שאיננו טהורים מטומאה חמורה למה נרחץ (יד) מטומאה
 שאינה חמורה כמוה לא מחכמה נסתפק להם זה שהרי משנה שלמה שנינו (טו) זב שראה
 קרי ונדה שפולטת שכבת זרע והמשמשת וראתה נדה צריכין טבילה ור' יהודה
 פוטר ודבר יודע בעולם כי יחיד ורבים הלכה כרבים (טז) לפיכך הלכה כסתם משנה

דרבנן

הראשונים החמירו מאוד בענין הנדה וגם בזמן התלמוד היו להן גדר מיוחד ללבוש
 בימי נדותה ע' רש"י כתובות ע"ב. ואחרי כן כשקמו הקראים ואסרו בגדי נדותה ולקעת
 בכנדים ובכל כליה באו התלמידים ושאלו לגאונים בזה. וע' בתשו' לה' האי שהביא
 הרא"ש בפ' תיניקת ובא"ח ח"א ס"ס ש"ס מה שהביא בשם פסקי נדה ובס"ז לש"ע וי"ד
 סי' קצ"ה סק"י. באשכול בפסקים והלכות מקצתן וכו'. (א) באשכול איתא: ותאיר בה עינינו.
 (ב) באשכול אין עליו לטהר עצמו בעתות וכו'. (ג) ד"ה ט"ו. ועיין ברא"ש שם סי' כ"ד.
 (ד) ברכות כ"ב. (ה) הראיה הזאת חסרה באשכול וכוונ' הגאון שלעיל מינה במשנה: נשים
 ועבדים וקטנים סטורים, ואחריה שאף בגברי בעל קרי מהרהר בלבד, שם כ"ב. (ו) שם
 כ"ב. (ז) באשכול וביומן. (ח) פסחים מ"ו. (ט) צ"ל: מה שפירשו ובי"א באשכול. (י) כתובות
 ס"א. (יא) ע"י ברא"ש פ"ג דברכות ובטור או"ח סי' פ"ח מה שהביא בשם ר' האי.
 (יב) ברכות ט"ו. (יג) באשכול מטומאה קלה כקרי. (יד) ברכות כ"ו. (טז) באשכול: ורבים הלכה

דרבנן היא ואין הלכה כר' יהודה וטעמו של ר' יהודה שאין שם לטומאה קלה אצל טומאה חמורה וראה האריך החמירו חכמים ⁽²²⁾ בין שהיה בטומאה חמורה ובאה לו טומאה קלה וזהו זב שראה קרי ונדה שפולגת ש"ז ובין שהיה בטומאה קלה ובאת לו טומאה חמורה וזו היא משמשת וראתה נדה ואם כרבתי התלמידים הללו היה לו לומר ובי יש ⁽²³⁾ טומאה לחצאין מה הזב מועיל בשירחץ מן הקרי ומה ⁽²⁴⁾ הנדה מועלת כשרוחצת מפלטה ש"ז בין שהיו בין מתחלה בין מסוף אלא מצוה לרחוץ מכל ⁽²⁵⁾ טומאה ואע"פ שמותר לו לאדם להביא עצמו לידי טומאה ⁽²⁶⁾ ועכשיו יש חשש מפני עם הארץ שלא ישמעו הרבר ויפרצו ובאין לידי עבירה ⁽²⁷⁾ ויש מן הדיון שינהגו בו איסור ויעשו סייג לתורה ויחמירו בו ואין דורשים בפרקים והוי כראמרין הלכה ואין מורין כן וכל החברים נהגו כבתיהם שתהא הנדה רחוקה ופורשים ממנה ⁽²⁸⁾ וסייג נעשה בזה והפריך בו ראוי שישכנו נחש של חכמים ועכשיו אי ⁽²⁹⁾ אפשר שאנשי חכמה הם ומה שהם ראויים להגיד לפני כל הקהל מגידים להחמיר ואמונה הוא שיגזרו ⁽³⁰⁾ גזרות בישראל ולא יורוהו לפרוץ כי פרצה קוראה לגנב ומי שראוי להיות בין אנשי לבב כן יעשה כי בבקשכם הלכה כמשה מסיני הגדנו לכם דבר על בוריו.

מזה ⁽³¹⁾ והכי אמר רב נטרונאי גאון פירוש ⁽³²⁾ רב חמא טביל במעלי יומא דפסחא לאפקוי רבים ידי חובתן להוציא רבים הבאים לענין לסעוד אצלו לביל פסחים אכילת מצה ומרור ומברך ברכת המזון ומוציא ידי חובתן דסביר' כרב פפא ור' הונא בריה דרב יהושע ורבה בר שמואל דכרכי ריפתא כהדי הדרי אמר להו ר' פפא איברך אנא וכו' ועכשיו אין הלכה כר' חמא שכך אמרו חכמים ולית הלכה כוותיה וכבר נעקרה הא דר' חמא בעל קרי אין צריך טבילה לא לתפלות ולא לברכות ולא לדברי תורה אלא רוחצים יפה יפה ועוסקין בדברי תורה דק"ל כרב נתמן בר יצחק דאמר נהוג עלמא כתלתא סבי כר' אילעאי בראשית הגז דאמר אינו נהוג אלא בא"י וכו' ואשיה בכלאים דאמר לעולם אינו חייב עד שיורע חטא ושעורה וחרצן במפולת יד וכו' יהודה בן בתירה בדברי תורה דאמר אין דברי תורה מקבלין טומאה.

מזה ⁽³³⁾ והכי אמר רב מתתיה גאון והלכתא ⁽³⁴⁾ במקדש כיום הכפורים יש בה נשיאות כפים. ⁽³⁵⁾ אנשי מזרח שלית צבור מברך ברכת כהנים בקהל ובני ארץ ישראל ⁽³⁶⁾ ושמו את שמי על בני ישראל שאסור להזכיר את השם אא"כ ה"י כהן.

והכי

כרבים וטעמו של ר' יהוד' וכו' בא וראה האריך וכו'. ⁽³⁷⁾ באשכול בין שהיה לו טומאה חמורה וכו'. ⁽³⁸⁾ באשכול טהרה לחצאין מה מועיל לזב וכו'. ⁽³⁹⁾ באשכול ולנדה כשרוחצת. ⁽⁴⁰⁾ באשכול מצוה לרחוץ לתפלה ואע"פ וכו'. ⁽⁴¹⁾ באשכול לידי טומאה לתפלה צריך טהרה ועכשיו שיש שם מעמי הארץ וכו'. ⁽⁴²⁾ באשכול ראוי. ⁽⁴³⁾ באשכול ולסיני. ⁽⁴⁴⁾ באשכול: ועכשיו אנשי החכמה ידעו מה שראוי להגיד להקהל ומגידים להחמיר וכו'. ⁽⁴⁵⁾ באשכול שיגזרו גדרים ולא ינהו לפרוץ וכו'.

מזה ⁽⁴⁶⁾ בסו' שלפני זה כתוב בכ"י התשו' שהיא בש"ת סי' קע"ו, אכן בתוך התשו' לפני התיבות, אנשי מזרח" כתובים הרברים האלה: אר"י אמר רב חביות מלאה מים שנפל לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה ודוקא בים הגדול דקו וקיימ' אבל בשאר נהרות לא ל"ש יהוד' ול"ש רבים. ⁽⁴⁷⁾ ע' ברכות כ"ב ע"א וע"ב ובש"ת סי' ק"ע קע"ד קע"ה ובמנהגי הלכות טבילת נדה.

מזה ⁽⁴⁸⁾ אולי צ"ל: במנחה ביה"כ, ויהיה זה מתאים למה שנמצא בחילוף מנהגים סי' כ"ב שבכבל פורשים ידיהם ביה"כ במנחה ועיין בראורנו שם ובתשו' סי' מ"ט שר' כהן צדק חולק בזה, ומקור הענין במשנה תענית פ"ו ה"א ובתוספת' שם פ"ג וע' סוטה ל"ט. ⁽⁴⁹⁾ כ"א גם בחילוף מנהג' סי' כ"ט. ⁽⁵⁰⁾ צ"ל אומר וכ"א בחילוף מנ' ע"ש.

התשו'

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' מ"ז מ"ח מ"ט נ'

מז. ^א והכי אמר רב נחמן גאון. ושאלתם הגמון שבא לעיר ושבה נשים הרבה גויות ויהודיות וכהנות ביניהן ואותן גויות מסיחות לפי תומן ואמר' שלא נגע בה ואף אותו הגמון לאחר שפדאוה נשבע ^ב באלמלא ואל עתק שלא נגע בה ואינו מחדד מכס כל מה שעשיתי על דעת המלך עשיתי ולא אומר אלא אמת. כך ראינו כיון שגויות שנשבו עמם מסיחות לפי תומן ואומרות שלא נגע בה אותו הגמון ששבה אותן נאמנות ובשבייה הקילו.

מח. ^א והכי אמר רב כהן צדק גאון. והלכתא במנחה ביום הכפורים אין בה נשיאות כפים.

מט. ^א ושמורת עבדים לשבת דבר שאין בדינו ואין לנו אלא לתת להם נפישא ומנוחה להודיעם כבוד שבת ואם משמרין מוטב ואם לאו אנו פטורין וככהמה אנו עושים להם בלבד ומשמרים אותן בבתינו מן המלאכה שלא לעשות כל עיקר. בדבר זה יש חומר לענין עבד במילה יתר מבשבת כי המילה אנו מצווים למול את העבדים שנאמר המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך והשבת שבתה ומנוחה אנו מצווין לעשות ושבתתן ביד עצמן הוא.

נ. ^א וששאלתם ואם שותפות במלאכה שקונה כלים והכלים ביניהן האידך יהיה ישראל פטור מעונש שבירת כלים. כך ראינו ששותפות מלאכה ושותפות כלים ושותפות סחורה משפט אחד הוא ועיקר שיתנו מתחלה שלא יגע ישראל בשכר שבת כל עיקר. ^ב ולענין שבירת כלים שהוקשה לכם שבירת כלים גופא בית שמאי היא דאי ב"ה מישרא שרו ואין לחוש לשבירת כלים אלא למקום קבוע כגון מרחץ ובית הכד ופורני ורחיים בזמן שיהיה אחד מהם מישראל כולו מפני שהוא מקום קבוע ונקרא על שם ישראל כשגוי עושה מלאכה בשבת יש לחלול השם בדבר מפני שנקרא על שם ישראל וכי נקרא על שם ישראל ועושה בו גוי מלאכה בשבת יש לחלול השם מפני שהוא קבוע אבל כלים המטלטלים ממקום למקום כיון שהיה ביד גוי וברשות גוי מבעוד יום בערב השבת אע"פ שהם כולם של ישראל אם עושה בהם מלאכה בשבת ^א אין בכך כלום מפני שאין נקראין על שמו של ישראל וכ"ש כלים שבשותפות גוי וישראל שאם עושה בהם גוי מלאכה בשבת אין לישראל עונש בהם ^ב ואם תאמר משום ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ותני ר' יוסף

מז. ^א התשו' נמצאת והובאת בתשו' הרא"ש כלל ל"ב סי' ה' על שם ר' פלטיין גאון והרא"ש פלפל שם נגד דעת הגאון. ^ב אולי צ"ל באלמלא אל עתיק והוא בעברית נשבע בצל ה' והחכם המורה לשון ערבית בבית החכמות באוניווערויטעט בווענין ה' דוד מיללער אמר שאולי צ"ל: באלמלא באל עתיק והוא בעברית "באמונה" במקדש היוני באבן הקודש שלהם הקאבא בעיר מעקקא.

מח. ^א עיין לעיל סי' מ"ז.

מט. ^א הובאה בסוף סי' הכלבו על שם ר' שרירא והנה מפשט ל' הגאון משמע דשביתת כל העבדים עלינו אע"פ שלא קבלו עליהם מצוות והם עבדים כדבר הרשב"א ההובא בה"ה ס"כ מה' שבת ה"ה, ופסק הלכה כר"ש בכריתות ט"ז דרך לעצמן מותר וע' בשבלי הלקט כלל ל"א מה שהביא בשם בעל התרומה ומר' אביגדור כהן צדק והנה' מרדכי פ"ק דשבת ותשו' הרשב"א ההובאה בב"י או"ח סי' ש"ד.

נ. ^א ראשית דבר הני' בענין שכר של שבת אשר הרווחו ממלאכת הכלים של שותפות ואמר הג' דרך אם התנו מותר ופסק בשיטת ר"ת בתנור וברחים וע' בתו' ע"ז כ"ב. ד"ה לא וברא"ש שם וסובר הג' דאף במלאכה שנעשית ע"י כלים של שותפות הדין כן וע' בתשו' ר' שריר' המובאת בב"י או"ח סי' רמ"ה לענין סחורה והיא בה"פ ריש ה' שבת ובתשו' הגאון ר' מנטובה סי' ט"ג. ^ב כ"י אושע"י דאמר מאן תנא דשביתת כלים ב"ש ע' שבת י"ה. ^ג כגון שהשאלם לו. ע"ש תו' ד"ה השתא אבל אם השמיר לגוי אסור לכ"ע כדתנן שם י"ט. לא ישכור אדם כליו לגוי והאי אתיא לכ"ע ע"ש תו' ד"ה לא. ^ד לפינונו שם י"ח. אלא אמר ר' יוסף ולימא מר משום שביתת כלים דתניא ובכל

יוסף לרבות שביתה ההוא אזהרה לישראל עצמן (י) שלא יעשו מלאכה בשבת בכלים שלהן וכן הלכה.

נא. (כ) וששאלתם מהו לשגר ע"י גוי כלים בשבת במי שנתן מבעוד יום להוליכן מעיר לעיר ואם אסור מה תקנה יש ממקום למקום רחוק אסור ואם תמצא אסור מפני מה נותנים כלים לכבסן ולתפרן. כך ראינו שאסור לשגר ע"י גוי פרקמטיא להוליכו בשכירות בשבת ממקום למקום רחוק אא"כ נתנם לו מע"ש בזמן מרובה כשיעור שנתנו חכמים כדי שיצא מן העיר כולה ויחזיק בדרך (ז) ויגיע לבית הסמוך לעיר אחרת ואח"כ יקדש עליו היום שכיון שהחזיק בדרך יצא מרשות ישראל ועמד ברשות עצמו ואם עשו כן מותר אבל פחות מכאן אסור ואם יקשה לך זו ששינוי (ח) אין משלחין כלים ביד גוים בשבת ובשלישי וברביעי מותר ההוא להוליכו בים הגדול שהוא דרך רחוקה מאד ועשו חכמים הרחק גדול בכך. ושקשיתם נתנית כלים לכובס ולחייט בע"ש מחלוקת ב"ש וב"ה היא שכך שינונו אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא בכדי שיעשו מבעוד יום ובכולן ב"ה מתירים עם השמיש והלכה כב"ה (י) ואינו דומה נתנית כלי לכובס ולחייט למשלח כלים ביד גוי בערב בזמן רחוק פחות מכשיעור שנתנו חכמים שפירשו למעלה שזה לכתחילה נתן להוליכן בשבת וזה אין נותנין לכבסן ולתופרן בשבת אלא בחול שרוב פועלים משחקו מלאכת בני אדם אצלם ימים הרבה ויש שעושיין לאלתר והלך אצל הרוב והמהדרין אין נותנים לכובס נכרי בע"ש אלא בכרי שיעשו ומחמירין על עצמן כב"ש אבל העושה כב"ה כהלכה עושה לפיכך אין דומה הנותן כלים לכובס נכרי ולחייט נכרי מבעוד יום למשלח כלים ביד גוי למקום רחוק.

נב. (כ) והכי אמר רב נטרונאי גאון וששאלתם מרחץ של גוי שלא פקקו נקביו מע"ש ומימיו נושכים בשבת בצנור שהמים צנונים מתוכו ואתם מים צנונים מותר

ובכל אשר אמרתי וכו' ואולי שכונת הגאון שאם יאמרו השואלים דבר הלכה: הן אמת ששביתת כלים רק לב"ש דאורייתא אולי יש להחמיר לכתחילה גם לדידן בענין השותפות כמו שאסרו להשכיר כליו לנכרי אף לב"ה משום דמחוי כעושה בה עכו"ם מלאכה לצורך ישראל כאשר פי' הרשב"א דובא בא"ז ח"ב סי' א' וכתשו"ס סי' נ"א בסופה, על זה אמר הג' דנפק האזהרה היתה על מלאכתו של ישראל הנעשית בכליו בשבת ובהא מיירי אותה סוגי' י"ח. אבל כשגוי עושה מלאכה בכליו לא אסרינן כלל אף למראית עין וכ"כ הרמב"ן שם במלחמות ועי' ברא"ש שם דאף לב"ש שביתת כלים כי האי שאין מלאכת ישראל נעשית בהם אינו אסור אלא מדרבנן, ועי' ב"ה שתירץ דברי הטור א"ח סי' נ"ב. (י) בהלכות פסקות ה' שבת אית' האי תשוב' וז"ל: וגוי שבא לישראל בערב שבת ואמר לו השאילני כלים של מחר אם יכול לפטרו פטרו ואל ישאל לו ואם אין יכול להחזירו ישאל לו מבעוד יום ועי' בהגה' מרדכי פ"ק דשבת שברוקח החמיר כב"ש.

נא. (כ) הדין יוצא מהאי דאין משלחין אגרת ביד נכרי ע"ש אא"כ קוצץ לו. שבת י"ט. משום דמחוי כשלוחו שאומר לו להוליכו בשבת. עי' רא"ש שם והנה בש"ס מסיק דבקצין מותר. ואולי מה שכתב הג' לפנינו בשלא קצין. (ז) עי' רש"י שם ודף י"ח: ד"ה בית הסמוך וברמב"ם ה' שבת פ"ו ה"ב. וצ"ע בכונת ה' דנשי ששנשלח למקום רחוק ואמר דכיון שהחזיק בדרך יצא מרשות ישראל והיינו כשיגיע לבית הסמוך לעיר אחרת ואולי פי' הגאון דכשיגיע לבית הסמוך לעיר אחרת אע"פ שאינה עיר שנשתלה שם ועוד דרך לפניו שמה כיון שיצא מרשות אותה העיר שדר שם ישראל המשלה ונכנס לתחום עיר אחרת מותר. (ח) היא ברייתא מובאת שם ובתוספת' שבת פ"ד אין משלחין אגרת ביד נכרי בע"ש בד' ובה' מותר וכצ"ל. והנה ה"ה שם וה' ה' כתב דפליג' דך בריית' אהך דאין משלחין וכו' אא"כ קצין ולדברי ה' אין צורך לזה. (י) לדברי הג' אין צורך לומר דבמתני' דנותנין כלים לכובס שם י"ז: מיירי בקצין כמו שהעמידו התו' שם י"ט. ד"ה אלא.

נב. (כ) רעת הג' דאסור לכנוס למרחץ משום גזירה ורק להשתטף בצונן מותר

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' נ"ב נ"ג נ"ד נ"ה

מותר לישראל לרחוץ בהם בשבת ליכנס בבית היצון לרחוץ בהם או לא. כך ראינו שאע"פ ששנו חכמים מרחץ שפקקו נקביו מע"ש למוצאי שבת מותר ליכנס בו מותר מיד עכשיו באה גזירה דרבנן בין מרחץ של ישראל ובין מרחץ של גוי ובין שפקקו נקביו מע"ש ובין שלא פקקו נקביו מע"ש בין בבית הפנימי בין בבית החיצון כולו אסור לרחוץ בהם וכן הלכה. ^גוישראל וגוי שלקחו שדה בשותפות סתם ולא אתנו מעיקרא. הכי חזינא דמותר לעשות כן ואע"ג דלא אתנו מעיקרא.

נ"ג. ^הושאלתם אם יש לגוי חלק בו עם ישראל מהו שיאמר לו מול אתה חלקך בשבת ואני חלקי באחד בשבת צריכין שיתנו מתחלה קודם מעשה ואם התנו מותר ואם לא התנו אסור. ^בואם התנו מעיקרא מחשבין ומחזירין זה לזה אסור שכך אמרו חכמים ואם באו לחשבון אסור. ^אוהלכתא רחיים של ישראל הוץ לתחום מותר ליתן אותן שקבלנות לגוי ואע"פ שמוחן בה גוי בשבת שרבר זה אין בו איסור אלא משום שביתת כלים וחלוקים ב"ש וב"ה שבי"ש אסרין וב"ה מתירין והלכה כב"ה שמתירין.

נ"ד. והכי אמר רב שמואל גאון. ^הושאלתם מאן דמסיר חיותא לרועה גוי כל ירחא בכך וכך. ההוא חיות' גביה בשבתות וי"ש שרי או אסור. הכין חזינא דשפיר דמי ושרי וליכא למיחש אלא ^אלחלבא דילמא חליב ליה גוי בשבתות ומחפיק מיניה משחא דהוי לישראל ואי אתני ישראל מעיקרא בהרי רועה על מנת החלבא כוליה לרועה לית ליה בגויה שום מידעם שפיר דמי.

נ"ה. ^הושאלתם מהו להשכיר ישראל פונדקו ופורנו ומרחצו לגוי בכל שנה ושנה בכך וכך יש תקנה לשכירות או לא. כך ראינו מהן שיש תקנה ומהם שאין להם תקנה פונדקו של ישראל מותר להשכיר כל שנה ושנה ואם רצה בכל חדש וחדש משכיר לו ואין בכך כלום מה מעם מפני שהפונדק אינו עשוי אלא לדור בו ואי נמי להכניס לו אורחים ובהמתו ואינו עושה בו מלאכה שחייבין חטאת עליה מותר להשכיר לו דקאמרינן בן בתירה מתיר בסוס מפני שעושין בו מלאכה שאין

אבל לא לרחוץ וכן פסק ברוקח הובא במדרכי שבת פ"ג והדין יוצא מן הש"ס שבת לט': וקמו. ועיין רמב"ם שבת פכ"ב ה"ב. ^אמן הפסק הקצור נר' שדעת הרב לפסק דאם לא התנו ורוצים אח"כ לחלוק מותר וזה איבע' דלא איפשטא סופ"ק דע"ז והרא"ש שם פסק לקולא, אכן הרמב"ם בפ"ו משבת ה"ח אסר. והנה מצנינו לגאון אחר שאסר אם לא התנו ע' סי' נ"ג וסי' נ"ה. וכן בתשו' הג' ד' ליק' סי' ס"ז והתשו' הדיא הובאת בה"פ על שם ר' הולאי.

נ"ג. ^האולי התשו' מר' נטרונאי שהדין השני ברחיים הובא בה"פ על שמו, ונראה שהדין הראשון בענין שותפות הוא קיצור מן התשו' בתשו' הג' ד' ליק' סי' ס"ז ועי' לעיל סי' נ"ב. ^אהג' מפרש כפי' הראב"ד שהביאו הר"ן ס"פ"ק דע"ז דהאי ואם באו לחשבון אסור קאי אהתנו מעיקרא, כיון שבסוף מחשבין וחולקין נראה שהתנאי שהתנו הערמה הוי ואסור וכ"א נמי בתשו' ד' ליק' שם ולקמן סי' נ"ה. ^אהלכה זאת קיצור תשו' בח"ג סי' י' והיא בה"פ בקיצור ע"ש ד' נטרונאי.

נ"ד. ^הבדין נתינת בהמה וחיה לרועה כמה תשו' לפנינו. בה"פ מר' האי והובאה בכלבו ובכ"י או"ח סי' ש"ה דאסור, אכן בש"ת סי' רי"ד והיא גם בה"פ והובאה בשבולי חלקט כלל ל"א ובכ"י שם תשו' להתיר וכן צדק בתה"ג ד' ליק' סי' צב ^אבהנה' מי"מ פ"ח דשבת הביא מר' כהן צדק דמותר לומר לגוי לחלוב בשבת והחלב יהיה שלו וע' במדרכי סוף מי שדחשיך ובכ"י שם.

נ"ה. ^התחלת התשו' ע"ד ואינו עושה בו מלאכה שחייבין חטאת אית' גם בה"פ ונראה שהוא מר' כהן צדק ולפנינו התשו' בשלימותה, והנה גם לנאונים אחרים מצנינו תשו' בזה בתה"ג ד' ליק' סי' ס"ד התיר להשכיר פונדק ואף פורני מתיר אכן אסר במרחץ והנה ר' האי כתב שמותר להשכיר פורני ורחים כיון שנתפרסם בדבר והובאו דבריו

חייבין עליה חטאת ומה היא מלאכתו לרכוב עליו מה איסור שבת הוא. ^(א) וא"ר יוחנן הלכה כבן בתירה אף כאן פונדק כיון שאין עושין בו מלאכה שחייבין עליה חטאת מותר להשכיר אבל מרחץ אסור להשכיר לו שכך שנינו וכל מקום לא ישכיר את מרחצו לגוי מפני שנקרא על שמו וגוי עושה בו מלאכה ^(ב) ואופה בה בשבת ואסור להשכיר לו. ^(ג) והלכתא ישראל שעשה שותפות עם הגוי ואותו הגוי יושב בחנותו ומוכר בשבת אם התנה עליו בתחלה על מנת שתהא שבת לגוי ושאר ימים לישראל ועיקר שלא יהזור ^(ד) ויעשו חשבון כדי שלא יתערב ריוח של שבת בשל חול ויטול ישראל מן הריוח של שבת אלא כל אחד לפי מזלו מותר כמנהג ^(ה) ואם אינו מתנה עמו מעיקרא אסור.

נז. ^(א) והכי אמר רב האי גאון משכיר אדם לגוי שדה ובית אבל לא את המרחץ ולא את הפורני שדה מפני ^(ב) שאין גידוליו קצובין בית מפני שלשימור הוא עשוי מרחץ ופורני מפני שמחללים בו את השבת ועושים מלאכה בנפון.

נז. והכי אמר רב נטרונאי גאון. ^(א) וששאלתם קדרות שמומנין בהם ברמיץ מערב שבת ומכסין אותן בכסות הראוי כגון גלופקין ובסדיני ובשאר כסויות ומצטמקת והולכת בלילי שבת הטמני ברמיץ כי האי גונא שרי או אסור. כך ראינו שכל הטמנה ברמיץ אלמא רמיץ אין לו חיתר בשום אנפא בעולם והא ^(ב) דתניא לא תמלא אישה קדרה עכסיות ותורמוסי ע"ש עם חשכה כיוצא בו לא ימלא נחתום חבית מים כולה הלכה היא דקאמרינן ב"ש היא אפי' תימא ב"ה גזירה שמא יתהא בנחלים והלכתא . . . ^(ג) הרי דאמרינן השתא דאמר מר גזירה שמא יתהא בנחלים הא קדירה בשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור ומ"ש בשיל שפיר דמי ^(ד) וכיון דשדא ביה גרמא חייא אסותי אסחא דעתיה ולא אתי לתתוי בנחלים בשיל ולא בשיל ודאי כיון דמקרב לבישול גזרינן שמא יתהא בנחלים בשבת וכן בכל מקום שאמרו חכמים ^(ה) גזירה שמא יטמין ברמיץ מבעוד יום ^(ו) מערב שבת אסור להטמין ברמיץ. נז. ^(א) וששאלתם דתנן אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל כשהיתה מגולגלת מע"ש ורוצה שתתחמם או דילמא לגלגל ^(ב) אוסר לכתחלה בשבת. כך ראינו שאי אפשר לומר אלא לגלגל אותה לכתחלה בשבת משום דהא אמרינן עלה

איבעי'

בכלבו ובא"ח אכן מצאנו תשו' אחרת לקמן סי' נ"ו שאמר ר' האי במרחץ ופורני וקיצור התשו' מובאת גם בה"פ ועל שם ר' האי בשבה"ל סי' ל"א ע"ש. ^(א) הגאון גורם כן וע' תו"ט פ"ד דפסחים מ"ג שכתב דהרמב"ם לא גרס כן בע"ז טו. ^(ב) אולי צ"ל: ופפורני אופה בה בשבת ועיין בתשו' בסוף הכלבו. ^(ג) מציינו בענין חנות תשו' לה' יוסף גאון בה"פ והוא בכלבו שם לאסור ועוד בתשו' הג' ד' ליק סי' ס"ח שאוסר רק אם שם ישראל נקרא על החנות דידוע שותפות דלילה ואולי שהתשוב' שלפנינו מיידי בענין שאין שם ישראל נקראה על החנות וצ"ע. ועיי' תה"ג ד' מנטובה סי' מ"ג ^(ד) ע' לעיל סי' נ"ז ^(ה) עיי' לעיל סי' נ"ב.

נז. ^(א) ע' בתשו' הקודמת ואולי כתב ר' האי התשו' שלפנינו בראשונה ואח"כ חזר להתיר וכ"ס בשבה"ל. ^(ב) כלומר מפני שאין גידוליו קצובין רגילות הוא לתהא בשכירות לשליש לרביע ולכן אין לחוש שיאמרו בשדה שהוא שלוחו וע' ע"ז כ"א:

נז. ^(א) כיומן הגאון שאלו אם מותר לטמון ברמיץ מע"ש וגם אחרי כן מציינו שנהגו להתיר היכ' שגרפו האש ונתנו התבשיל במקום החם וכסוהו ברמיץ צוננת ע' ברא"ש שבת פ"ד ובמרדכי האש ובא"ז ח"ב סי' ה', והגה תשובת הג' בענין הטמנה ברמיץ חמה ברורה ע' שבת י"ח: ^(ב) אולי צ"ל והלכתא כהאי תירוצא הרי וכו' ^(ג) כאן חסר הטעם ואולי קיצר הכותב מפני שהטעם ידוע שאין צריך לחיתוי ^(ד) כיון שבת ל"ד: לט. ^(ה) אולי צ"ל לפיכך מערב שבת אסור וכו'.

נז. ^(א) אולי גם התשו' מר' נטרונאי שלו התשו' שלפניה. וע' משנה שבת ל"ח: ^(ב) נראה שצ"ל: לגלגל אותה לכתחילה בשבת.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' נ"ח ג"ט ס' ס"א

איבעי' להו גלגל מאי דאמר ר' יוסף גלגל חייב חטאת אי אמרת בשלמי' לגלגל לכתחלה היינו דכי גלגל חייב חטאת אלא אי אמרת לשמר גלגולא אמאי חייב חטאת כלום מצינו לשמר בישול הלכך לגלגל לכתחלה קאמרינן ואיצטריך סלקא דעתך אמינא כיון דלא לתוך האור . . . ולא לתוך המיחם נותנה אלא בצד המיחם ומיחם חוץ לאור נתון ולא גמר בישול הוא אלא לגלגל בעלמא הוה אמינא מותר קמ"ל דאין נותנים.

גמ'.⁸¹ וששאלתם המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת⁸² במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים אלא לגוים⁸³ והלכה כמאן הלכה כר' יהודה דאמר ר' חנין בר אמי כדררש רב כפרקא דריש הלכה כר' יהודה דאמר בשוגג יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית לא לאחרים ש"ד.

ס. ⁸⁴ וששאלתם הא דאמר רבנן⁸⁵ קדרה חיית' מותר להשהות ע"ג גחלים וכו' וכיצד מצטמק ויפה לו ומצטמק ורע לו לצימוק זה שיעור או לא. הרי אנו מגלים לכם עיקרו של דבר זה דעו כי אפי' הניח אדם במזיד קדרה חיית' ע"ג אש ויקרת מבעוד יום אם קרוב לחשיכה ובשלה בשבת לא יאמר כי זה עושה מלאכה בשבת הוא ועיקר כל הדברים הללו מותר אבל יש דברים שגזרו בהם חכמים ונביאים ולא שהוא עושה מלאכה בשבת אלא שמא יבא לידי עשיית מלאכה בשבת וכל דבר שנאסר להניח מבעוד יום בתנור או ע"ג כירה וכל מה שהצריכו לגרוף את הגחלים מן הכירה או שיתן עליהם אפר ויקטום גזירה היא שמא יתה בנחלים תחת הקדרה כדי שתתבשל ונמצא עושה מלאכה בשבת כי יתה בנחלים משחשיכה והא דאמרינן חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו ע"ג גחלים כי אם⁸⁶ הגיע לכמו מאכל בו דרוסאי אין חוששין שהוא בא אחר כן לחתות בנחלים ואם לאו חוששין שהוא בא לידי חיתוי.

ס"א. ⁸⁷ וששאלתם טומנין בתנור והקשיתם היכי טומנין והתני' כותי' דאביי תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא⁸⁸ אין טומנין בו אין צריך לומר מתוכו ואין צריך לומר מגבו ואין צריך לומר בגפת ובעצים אע"ג דתניא כותי' דאביי וחמור תנור

מכירה

⁸¹ אולי צ"ל הוא נתנה ולא וכו'.

גמ'.⁸² ה"ה בפ"ו מה' שבת ה' כ"ג הביא שהגאונים פסקו כר' יענין ברא"ש חולין ט"ו. ⁸³ הביא ההלכה בקיצור וצ"ל: וכו' ר' יוחנן הסנדלר אומר וכו' במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים. ⁸⁴ הלכה זאת נמצאת בשאלות פ' שלח ובבב"ב כ"ד משבת. ס. ⁸⁵ השאלה באה על ב' ענינים, על קדירה חיית' ועל מצטמק, והנה התשו'

על קדר' חייתא חסרה ורק כלל הדבר הוא לפנינו ופרט הדין איננו, והתשובה על מצטמק נמצאת בה"פ והובאה ברמב"ן פ' כירה בקיצור וז"ל בה"פ: ולענין מצטמק ויפה לו ששאלתם היש לו שיעור מה שיעור צריך זה כל תבשיל שאדם שמה משהו יבש ומצטמק כגון תבשיל של לפת שאם תהיה קלושה במים אין לה טעם ואם נצטמקה ייטיב טעמה אסור לשהותו כי חוששין שמא יבוא לחתות תחתיו כדי שיצטמק והרי הוא בענין כתבשיל שלא בשל כל צרכו אבל דבר שאדם עצב להצטמקו וכו' יהיה יבש כגון דיוסא וכיוצא בו שאם יבש אינו כשר לאכילה (כ"א בכ"י) כגון זה משהין אותו אם בשל כל צרכו לפי שאין דרכו לחתות תחתיו ואין רואין הנצטמקה אם לאו אלא כל שנצטמק ויפה לו אסור להשהותו. ע"כ. וע' שיטת ר' האי ברא"ש ור"ן ובמלחמות פ"ק ופ"ג דשבת ובש"ט א"ר, לד', ע' שבת יח: ולו: ⁸⁶ דברים אלו כתובים בה"פ קודם התשו' בענין נצטמק אשר הבאנו. ותחלת התשו' חסרה שם.

ס"א. ⁸⁷ הדין דתנור שלנו מכירה הוא ומשהין בו אף כשלא בשל כל צרכו או מצטמק ויפה לו הובא בא"ח שבת סי' סו בשם הר"ח וכן הובא משמו בר"ן פ' כירה ⁸⁸ צ"ל אין סומכין וכן הוא שבת ל"ח: וע' בב"ב כ':

הובאה

מכירה ראפי' בקש ובגבא אסור להטמין בו כשם שמותר בכירה דקאמרינן בפרקין לענין נחתומין תנור דילן בכירה של נחתומין דמי והלכך שרי להטמין בו.

סב. ^(א) והכי אמר רב משה גאון ושאלתון תבשיל שבשל כמאכל בן דרוסאי מהו להטמינו בגחלים מבעור יום או להטמינו בכירה שאינה גרופה וקטומה הכין איתחויאת לנא מילתא דכל היבא דבשיל ליה כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו ע"ג כירה אע"ג שאינה גרופה ואינה קטומה כדקתני אין צולין בשר ובצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעור יום וכמה אמר ר' אלעאי אמר רב כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי ותנאי חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו ע"ג כירה אע"פ שאינה גרופה ואינה קטומה דכיון דבשיל כמאכל בן דרוסאי מטיא קידרא בעידנא ולא אתי לחיתוי בגחלים.

סג. ^(א) וששאלתם ערב צום כפור היה מנהג אצלנו לשחוט תרנגולים ותרנגולות ובני יונה ובשר צלי ובמוצאי תענית אוכלין אותו ועכשו שחדש מנהג אחר לעשות קדרות בשר וטומנין אותן על הגחלים כדרך שעושין לשבת ובמוצאי יום הכפורים אוכלין אותן ונמצאות אותי הכנה לחול מותר להטמין אותן הטמנות או לא. כך ראינו שאין מטעם הסופר באשר כתב וטומנין אותן ^(ב) על הגחלים כדרך שהן עושין לשבת כי אין זה הטמנה אלא שיהיו לבד משהין אותו ואם גחלים של גפת ושל עצים הן אין משהין עליהם ^(ג) עד שיתן עליהם את האפר וכשהן קטומות משהה עליהם ואם לאו אין משהין עליהם ושיהא מצטמק ורע לו ולא יהא מצטמק ויפה לו ושיהא בשל ולא יהא נא דבשיל ולא בשיל ^(ד) אף לא יהא חי שלא רתח ככל חקת השבת ואף בתנור של בעלי בתים או בכירה ולא בתנור שבנחתומין וכל חקי השבת ובעשותו כן ביום הכפורים מבעור יום מותר שבחול הוא מכין מה לי מכין לשבת מה לי הכין לחול אילו הכין משבת או ביו"ט היינו אומרים במדרש ^(ה) והיה ביום הששי והכיני את אשר יביאו ואמר ^(ו) בשבת וחול מכין לשבת וחול מכין ליו"ט ואין יום טוב מכין לשבת ואין שבת מכין ליום טוב אבל זה שהוא מכין בחול שפיר דמי אע"פ שהוא משתהא ביום כפור ע"ג כירה גרופה וקטומה לשמור את חומו כיון שנעשה כחקת שבת אין בכך כלום שאפי' מה שגזרו שלא לעשותן אין אסור ^(ז) אלא ביום השבת בלבד ולמוצאי יום הכפורים ולמוצאי שבת שוהין בחול כשיעור מה שרתח הקדרה באותו חום וא"כ אוכל ממנה ומותר ואין זה דומה ^(ח) לשבח קדירה ע"ג כירה ובשלה בשבת אבל זה שנעשה בערב יום הכפורים כהלכה שמותר לעשותו בשבת ^(ט) לאלתר שיצא יום הכפורים אוכל ממנו ובהיתר ואין חושש לכולם.

סד. ^(א) וששאלתם אין מדליקין לא בלבש ולא בכלך וכן הלכה כמאן כתנא קמא או כחכמים או כר' טרפון. כך ראינו שהלכה כחכמים שקרובין דבריהם ודברי

תנא

סב. ^(א) הובאה בלשונה ברא"ש פ' כירה בשם גאון.

סג. ^(א) בענין זה הובאו דברי ר' עמרם לאסור ור' נטרונאי התיר אף שאמר שאינו יודע למה נצרכו להטמין מעו"כ ודבריהם ברי"ק גיאת סוף ה' יו"ב ור' שרירא התיר והובא ברא"ש סוף יומא ובטור א"ח סי' תר"ט, ודברי ר' נטרונאי הם בהלכות פסוקות. ^(ב) אף בענין שמותר להשהות ע"ג כירה כשאינה גרופה אסור להטמין בתוך הגחלים ממש כ"כ גם הר"ח הובא בא"ז ועיין ברא"ש פ' כירה. ^(ג) שיטת הגאון דאף לשהייה בעי גרופה וקטומה ודעתו כדעת הר"ף בפ' כירה, ועיין שי"ט ר' שריר' ור' האי שפסקו כחנניה ברא"ש ור"ן שם. ^(ד) ג"ל שצ"ל: או שיהי' חי שלא רתח ^(ה) אולי כוונת הגאון לדרך מדרש המקרא בכרית'. ^(ו) צ"ל בעירובין וע"ש ל"ח: ובביצה ב: ^(ז) כוונת הגאון אף אם שדה במקום שאמרו שלא לשהות וע' לעיל סי' נ"ט שיטת ר' יהודאי ^(ח) שבת לח. ^(ט) הטור שם תמה על ר' שריר' שהצריך להמתין במוצאי יו"ט בכדי שיעשו ולפנינו ראינו שגאון המשיב אמר שאין צריך להמתין.

סד. ^(א) פסק כחכמים במשנה שבת ב': וכן פסקו כל הפוסקים אכן לא ביאר

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט

תנא קמא להיות שוין דקאמרינן חכמים היינו תנא קמא איכא ביניהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימו אבל ר' מרפון פליגי כל תנאי עליה ור' יוחנן נמי קאמר אין לך אלא מה ששנו חכמים.

סד.⁽⁸⁾ וששאלתם הא דבעי מיניה אביי מרבה שמיים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וירליק א"ל אין מדליקין הלכה כרבה או רבה איתותב. כך ראינו דהלכה כרבה משום דאותביה אביי ולא איתותב. סו.⁽⁹⁾ והכי אמר רב נטרונאי גאון. והלכתא בזמן ששנים או שלשה קורין בספר אחד בענין אחד מותרין לקרות לאור הנר מאי טעמא אדכורי מדכרי' אהרדי אבל שנים שקוראים בשני ענינים כל אחד מהם יחיד הוא ואסור אבל אם בענין אחד קוראים כל אחד מזכיר את חברו.

סז.⁽¹⁰⁾ והכי אמר ר' הילאי גאון. וששאלתם מכה של ראש מהו לרוחצה בשבת ולשום לה רטייה לכתחלה בשבת. כך ראינו שלא התירו חכמים לתת רטייה ע"ג מכה בשבת שכך שנינו נותנים ע"ג מכה בשבת מוך יבש וספוג יבש אבל לא גמי יבש ולא כתותין יבשין אבל ראש מפני שצערו קשה התירו חכמים לסוך על מכתו שמן בלבד שכך שנינו⁽²⁾ החושש בראשו ומי שהיו לו חטמי' בראשו סך את השמן ואין סך את החומץ ששמן דרכו לסיכה וחומץ אין דרכו לסיכה ואם⁽³⁾ רחצו לתת את השמן במוך להניח על מכת ראש שפיר דמי אבל לרחצה ולתת רטייה לכתחלה בשבת אסור ואם הכוה על ראשו בשבת ונפצע בו פצע מפני סכנת נפשות התירו חכמים בדבר זה מפני פקוח נפש שכך אמרו חכמים⁽⁴⁾ אמר שמואל האי פדעת' סכנת' היא ומחללינן עליה שבתא מאי תקנתיה' למפסק תבלי' וחלא לאסויי גיררא דמסאנא או גיררא דחוא אי נמי ניקרא מקלקלתא ועד כאן התירו חכמים יתר מכאן לא התירו.

סח.⁽⁵⁾ וראנא דחמרא דמנחא חירותא בבראזיה אסור למיברזיה להאי חירותא בשבתא מ"ט דקתני אם היתה נקובה לא יתן שעוה מפני שהוא ממרח הכי נמי כיון דפתח להאי קירותא לאותוביה בנה קירותא לא אפשר מאי תקנתיה' יטול מגופת חבית ממנה וישתה ממנה כל צרכו אבל כנופה לשעוה מצד זה לצד זה ולרכוקה ולסתמה הוי ליה ממרח וחייב חטאת.

סט.⁽⁶⁾ וששאלתם מקום אחד יש שכל מלבושים כוורדי מלחמה אין לאחד מהם פחות משלשה אזורות ואותן אזורות יש מוך של עור עשירים נותנין בראש האזור מסין של כסף ושל זהב ועניים של נחשת ושל ברזל שבהם קושרים את הרצועה ובראשם מסים של כסף וקושרים בה במנעול תחת מקום הארכובה וכסות שלהם כסות של פרשים ויש שתופרים בהם מרגליות כנון אילו מהו לצאת בהן

בשבת

הגאון אי הלכה כר' ישמעאל בעטרן וכמותו פסק הר"ף והרמב"ם אך ר' ירוחם פסק גם כהא כחכמים ע' שבת כד: כו. וטור או"ח סי' רפד.

סז.⁽⁸⁾ כן פסקו הפוסקים וע' שבת כ"א. ולענין חלב מהותך לא באר הג' דעת דלא מסיימו וע' סי' סד.

סו.⁽⁹⁾ התשו' לגאון קדמון בזה הזכרה בש"ת סי' נ"ב בתוך תשו' ר' האי ובתה"ג ד' ליק סי' נ"ט ועיין לקמן סי' צ"ג ומקור הדין בשבת י"ב:

סז.⁽¹⁰⁾ הובאה בא"ח ה' שבת סי' שכ"ח ועי' שבת קל"ד: ב' תוספת' פי"ג דשבת. צ"ל ואם רוצה לתת וכ"א בא"ח. ד' לפנינו בע"ז כה. למיפסק דמא תחלי בחלא לאסוקי נרדא דיבלא ונירדא דאסנא או ניקרא מקילקתא וכ"א בא"ח. וע' בב"י או"ח סי' שכ"ח.

סח.⁽⁵⁾ הדין יוצא מסוגי' דשבת קמו. וכמו שאסור בשעוה כן אסר אם מונח במגופת החבית צבע שחור כעין זפת.

סט.⁽⁶⁾ מקור הדין בשבת נט: קמרא שרי, ואף לפי' שני בר"ש, על הא דתרי המייני קאמרת הכא שאני דדרך כול' עלמא ללבוש האזורים וע'ש תו' ד"ה תרי ועיין

במרדכי

בשבת. כך ראינו שכיון שמלבושיהם כך הוא תמיד וכן הוא מנהגם מותר לצאת בהם בשבת לר"ה ואע"פ שיש בהן מסים של כסף ושל זהב וכן במנעליהם אין בכך כלום מפני שלנוי הוא שעושין אותן מפני שכיון שעשירים עושים אותן של כסף ושל זהב ועניים של נחשת ושל ברזל נעשות תכשיטים של כל אחד מהם ומותר^ז וכן כסות שתופרים בו דצועה מותר לצאת בו בשבת ואע"פ שתופרות בו ברצועותיהם ומרגליותיהם.

ע. והכי אמר רב עמרם גאון. וששאלתם אמת המים העוברת בחצר ואותה חצר מוקפת ואין בעומקה ו' טפחים כמלא מים ממנה בשבת או לא. כך ראינו שמותר למלאות ממנה בשבת מה מעם שכל מים שהן^ז עשרה טפחים נעשו כרמלית ואין ממלאין מהן מרשות היחיד מפני שמכנים כרמלית לר"ה ואסור מדרבנן אבל אם היתה אותה אמת המים פעמים מתמלא עד עשרה טפחים^ז מותר אף בזמן שחסירה מעשרה טפחים אין ממלאין ממנה בשבת מפני עמי הארץ שאומרים פעמים אתם מתירים את הישבת ופעמים אתם אוסרים שבת אחת מותרת ושבת אחת אסור^ז לפיכך מפני חילול השם אין ממלאין.

עא. והכי אמר רב הילאי גאון. וששאלתם מפרסמים החנפים מפני חילול השם אית ביה אדם זה יודע הוא וכשומר לרע טוב . . . ואין בני אדם אומרים שמא יפה הוא אומר ומתחלל שם שמים ואומר מפרסמים החנפים בשבת מפני חילול השם ואמרינן ד' כחות אין מקבלות פני שכינה ואחד מינייהו כח חנפים ולכך מפרסמין אותן.

עב. וששאלתם מי ששוכן בעלייה ומוציא זיוון על הנהר או על הבור ברה"ר וכן מי שיש לו מרוב מקלה מים ברה"ר האיד יהא התרתו בשבת. כך ראינו^ז רואין על הנהר אין אנו מתירין לו למלאות מן הנהר ולא לשפוך בתוך הנהר דקתני גזוטרטא שלמעלה מן הים אין ממלאים ממנה בשבת אלא אי"כ עשו לה מחיצה גבוה עשרה טפחים בין מלמעלה בין מלמטה צריך מחיצה עשרה טפחים למעלה גבוה לערבה כדי לערבה עם החצר וצריך שוב לעשות לה מחיצה למטה עשרה טפחים ורבוקה אותן מחיצה בקורות של גזוטרטא וכיון שעשה לאותה גזוטרטא עשרה טפחים למעלה ועשרה טפחים מלמטה מותר לשאת אותה באותה ארובה מן^ז ואע"פ שבין מחיצה למים פעמים עשר אמות חסר ויתר הלכה רווחת היא מחיצה תלויה מותרת במים משום דהויא כרמלית ומחיצות משוין לה רשות היחיד. ועל בור ברשות הרבים חזרנו על כל צדדי בור ולא מצינו היתר בור

בזיו

במרדכי פ' במה אשה מה ששאלו לר"ם ובשבלי הלקט ובטור או"ח סי' ש"א. וצא מהא דמתעטף אדם בכילה ובכסמיה שבת קלט:

ע. מקור הדין במשנה עירובין פו. מ"יירי ברחבן ד'. צ"ל: עד י' טפחים ויותר אף וכו' ודין זה יוצא מהאי חששא דשמא יעלה הים שרטון ולא רצה ר' להתיר אף כשהי' מחיצה ע' עירובין ה"ה.

עא. נראה שהיה גי' הגאון ביומא פו: מפרסמין החנפים בשבת, ואולי היה דרכם לפרסם שמם בקהל רב ועיין מוטה מב. צ"ל: ואיזה בני אדם וע' שם ביום' ברש"י וע' בתוספת' יומא פ"ד מפרסמין וכו' ונתתי מכשול לפניו הוא ימות לפרסמו ובפי' הרי"פ בעין יעקב.

עב. מצינו בענין זה הלכה קצרה בה"פ ואולי הוא מר' נטרונאי וז"ל: וגזוטרטא שהיא למעלה מן הים אין ממלאין ממנה בשבת א"כ עושה לה מחיצה ו' טפחים בין מלמעלה ובין מלמטה אחד (כ"א בכ"י) ימים ואחד נהרות. ע"כ. ותש' ארוכה בתה"ג קדמונים סי' סו^ז היינו חלון וע' עירובין פו: ופי' הגאון שצריך לעשות מחיצות מלמעלה ומלמטה ג"כ וכן מפורש בתה"ג קדמונים ופירושו שהמחיצות למטה דבוקות לגזוטרטא כפי' רש"י ולא כפי' הר"ם במשנה וע' ר"מ הלכות שבת פט"ו ה"טו ובתו' שם ד"ה בין וברוטב"א צ"ל מן הנהר. ד' נראה שפסק הגאון כשמואל בעירובין פ"ה שלא הביא

אלא

בזיו אלא בכור בין שתי חצרות בלבד והרא הוא אמר ר' יהודה אמר שמואל בור שבין שתי חצרות ומפלגת מכותל זה ארבעה ומכותל זה ארבעה זה מוציא זיו כל שהוא זה מוציא זיו כל שהוא וממלא ותנן ^(א) בור ברה"ר חוליותי גבוה ו' טפחים הלון שעל גבה ממלאין ממנה בשבת והוינן בגמרא במאי עסקין אילמי' בסמוכה לכותל למה לה חוליא עשרה טפחים אמר רב הונא במופלגת מן הכותל ארבעה ומעמי' דאיכא חוליא עשרה הא לאו הכי קמטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רה"ר הא למדת אם אינה מופלגת ארבעה לא. ^(ב) ועל מרוב המקלה מים בר"ה ראינו שאין לו היתר לשפוך בתוכו מים שמקלחו לרה"ר משום דקאזלו מכתו וכחו ברשות הרבים אסור.

עג. ^(א) והכי אמר ר' צמח גאון ובקנבא שרי כך פירושי' דקאמרינן עולא איקלע לבי רב יהודה קם שמעיה זקיף ביה ^(ב) והמסתפק ממנו חייב משום מכבה וכי האי גוונא כיבוי הוא וכבוי ביו"ט אסור אמר עולא לאו אדעתאי בלא דעתאי עבר שמעא ^(א) אמר ר' יהודה וקנבא שרי בפתילה דקינבא שרי לזופ' לשרגא מפני שזואב שמן ומעלה עד שיכלה השמן ואינו גורם לה לכבות ^(ב) וקנבא שמן בלשון ישמעאל ^(ג) קנב.

עד. ^(א) והכי אמר ר' הילאי גאון וששאלתם הא דאמר רב יהודה האי מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן ביעתא וכן קידרא וכן פוריא וכן חבית לענין יו"ט קאמר ר' יהודה וכן פירושא מדורתא מדור' ממש הרוצה לעשות מדורה ביו"ט אל יערוך עצים מן הארץ ויניח אחר על גבי אחד כדרך שהוא עושה בחול מפני שנראה ככונה אלא מביא עצים ואוחזן בידו ואין מניח בארץ ואין עורכן כדרך שעושה בחול אלא אוחז שנים שלשה עצים בידו אחת ותולה אותן מעל הארץ ומביא אור ומניח בהן וזהו מלמעלה למטה וכן ביצה אוחז ביצה ותולה אותה על פני הארץ ומביא גחלים ומניח תחתיה וכן קדירה לא יסדר לה אבנים תחלה לשופתה עליהם אלא תולה בידו אחת על פני הארץ ומביא אש ומניח תחתיה ואח"כ סומך תחתיה אבנים מכאן ומכאן ומניחה עליהם וכן חבית

שמטלטל

אלא דבריו ועי' רמב"ם פ"ג עירובין הכ"ג ^(א) שם צט: ^(ב) מקור הדין בשמועה דביב שם פה.

עג. ^(א) בענין זה מצינו תשו' בה"פ ונראה שהיא לר' נטרונאי ח"ל: והא דתניא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה זו לא ביום טוב אלא בשבת ואותיביה ר' אבא לעולא דאמר ליה לשמעיה זקיף ליה בשרגא למיפשט מיניה ביו"ט משום דכיבוי ביו"ט נמי אסור וכי היכי דאמרינן על כיבוי בשבת הכין אמרינן ביו"ט וקבלה עולא מיניה ואמר ליה לאו אדעתאי. ע"כ. והומה לזה בש"ת סי' קפ"ג, וע' שם בא"י הים ובמנהגי ה' פסח סי' צ"ט. והנה לגאון ר' צמח שלו התשו' שלפנינו היתה גי' אחרת בש"ם שגרס ששמעיה מדעת' עבר כן ולא מצינוי רבו עולא, וכן א' בלא דעתאי עבר שמעא, וכן הגי' בש"ם שלפנינו ביצה כ"ב, וע' רש"י. ונראה מזה שגם לגאוני בכל עובד מבר נוסחאות משונות בדברי התלמוד וע' טור א"ח סי' תקב ותק"ד. ^(א) קיצור לשון הש"ס שם ^(ב) בני' הרי"ף והרא"ש ^(ג) רבו פירושי הראשונים בזה והג' פי' דפתילה בנר של שמן מותר לזקפה כיון שזואבת השמן ^(א) אולי קראו כן השמן העשוי מזרע קנבוס, והנה באמת קראו הערביים שמן הזה צעית על ק, וזה שקורין האשיש קראו בשם קוננא כ"י ע, אכן אפשר שקראו השמן מזרע קנבוס של הודו גם בשם צעית אל קוננא ב.

עד. ^(א) פסק הג' כר' יהוד' בב"צה ל"ב: ופי' טעמו משום שהוא ככונה וכן פסקו הרי"ף והר"ם דלא כרש"י שם לני ה"ה והלכתא, ועיין פי' המאמר ברי"ף וברא"ש, ומאמר פוריא לא פי' הגאון ועיין בר"ן שם.

שמתמלל ממקום למקום בביתו לא יניח לה אבן תחלה אלא תולה אותה על פני הארץ ומביא אבן ומכניס תחתיו והוא מלמעלה למטה וכל כך לשנות לדרך חול כרי שלא יראה כבונה שדרכו של בנין לבנותו מכסה למעלה לפיכך ביו"ט אסור לעשות כן אלא עושה את הללו מלמעלה למטה ומותר.

ע"ה, ^א והבי אמר ר' שמואל בר חפני גאון, ולענין מדידת מקח כך אנו אומרי' אדבריה ר' חסדא לרבנא עוקבא ודריש לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל קודר הוא קב או קביים ואינו הושש אבל מדידה אסור מפני שהוא ראוי לעשות כן מערב יום טוב ולא הותרו מכשירי אוכל נפש אלא דברים שא"א לעשותן מעיו"ט אבל מדידת שעורים לבהמה אסור מפני שאפשר להאכילה בלא מדידה אבל נחתום מודד תבלין ונותן לקדרתו שאם פחת או מוסף פיגם אותה או מקריח תבשילו לפיכך מותר לו למוד ^ב אמר ר' יהודה בר אבא אמר ר' מורדת אשה קמה ביו"ט לעיסתה כרי שתמול חלה בעין יפה דקא סבר רב לדבר מצוה הוא ומותר ושמואל אמר אסור היה לה למדוד מערב יו"ט והלכה כשמואל דאסור וכך אנו עושים.

ע"ו, ^א וששאלתם כד יהיב אינש אגרא לאומנא מקמיה יו"ט שרי למישקל מיניה ביו"ט משום כבוד יו"ט או דילמא ^ב משנה היא ששנו חכמים מביאים כלים ומשלחין כלים במועד שנו או ביום טוב, כך שנו חכמים לענין מועד אין לוקחין בתים ^ג ואבנים ועבדים ובהמה אלא לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל אין מפנים מבית לבית אבל מפנה הוא להצרו אין מביאים כלים מבית האומן ואם חשש להן מפנין להציר ושוב שנו חכמים בפסחים מוליכין ומביאין כלים מבית האומן ואע"פ שאינו לצורך קשיא הלכה על הלכה ובשני מקומות אלו תלמוד שלהם מאמר אחד אמר ר' פפא בדיק לן רבא וכן אין מביאין כלים מבית האומן ואע"פ שאינו לצורך המועד ושנינו ליה כאן בארבעה עשר כאן בחולו של מועד ואותה ששנינו מוליכין ומביאין מבית האומן משנה זה בארבעה עשר בניסן ולא קישוין אהדרי משום דשווייה רבנן לערבי פסחים כחולו של מועד דתנן שלש עושין מלאכה בערבי פסחים החייטים והספרי' והכובסים החייטים שכן הדיום תופר כדרכו בחולו של מועד הספרים והכובסים שכן הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורים מספר שערו ומכבס כסותו ר' יוסי בר' יהודה אומר אף הרצענים שכן עולי רגלים מתקנין מנעליהם וסנדליהם של מועד ומדקא משנינו הכי מכלל דביו"ט אסור ^ד אבל אם שיגר לו גוי דרוק לישראל כלים שגמרה מלאכתו מערב יו"ט מותר לקבל ממנו שאין זה המור יותר מדגים ופירות בני יומן שמוותר לקבל ממנו וכ"ש כלים תפורין שאיסורן קל ותנן משלחין כלים בין תפורים בין שאינן תפורים אע"פ שיש בהם כלאים והן לצורך המועד ^ה זה הכלל כל שנאותין ממנו ביו"ט משלחין אותו ביו"ט.

וששאלתם

ע"ה, ^א מדבריו הגאון משמע שרק מדידה לבהמה אסורה אבל מדידה לבישול מותרת ומה שנקיש נחתום דבר בהווה וכן הביא הא"ח ה' יו"ט סי' מ' וה"ה פ"ד מיו"ט הכ"כ משם הגאונים ובפ' קודר, ביצה כט. עי' ברש"י ובר"ף. ^ב בש"ס שם ר' ירמיה בר אבא והגה הביאו הרא"ש והגמ"י בפ"ד שיטות ישיבות סורא ופומבדית בזה, ולפנינו שאסר ר' שמואל בן חפני מסורא כישיבת פומבדיתא.

ע"ו, ^א התשו' כתובה בכ"י פרמה נ"כ ושם היא על שם ר"ש בן חפני. והגה סאמר, ובשני מקומות אילו תלמוד שלהם מאמר אחר" נראה שמפי הגאון הזה יצא אבן עזין התשו' מובא במדרכי פ"ק דביצה ובא"ז ח"ב סי' שני"ח על שם ר' צמח. ^ב צ"ל או דילמא אסור משנה וכו' ועי' פסחים נה: ומ"ק יג. ^ג הכי גרים גם במשנה בירושלמי ברי"ג ג' ברי"ף ורא"ש ^ד אלה הדברים באים גם בש"ס סי' קפה והוזכרו בהג" מיו"ט פ"ב דיו"ט על שם ר' צמח ועי' הערה א' ובא"י ה"ס. ^ה ביצה י"ד:

תשובות גאוני מורה ומערב סי' ע"ז ע"ח ע"ט פ' פ"א

עז. ⁽⁸⁾ וששאלתם פורני גדולה של גוי שרובה גוי וישראל וגוים אופין בתוכה וגוי מסיק ביו"ט ועצים שנסקין ביו"ט אינ' באים אלא ע"י גוי וספק באים ביו"ט ופסק באים מערב יו"ט כגון זה מותר לישראל לאפות בה או לא. כך ראינו שכיון שאתן עצים ספק הוא וגוי הוא שמסקין מותר לישראל לאפות בה דאפי' בהסקת ישראל קאמרינן א"ר מתנא עצים שנשרו מן הרקל לתנור ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסקין הלכך מותר לאפות בה ביו"ט.

עח. ⁽⁸⁾ וששאלתם טהרה זו שאמרו חכמים חייב אדם למחר עצמו בהגל צריכה מים חיים או לא. כך ראינו שלא מצינו מים חיים בכל חיובי טבילות אלא בזב בלבד שמפורש בו ורחץ בשרו במים חיים ⁽²⁾ ונדה נמי מפני שהיא ספק זבה אבל שאר חיובי טבילות אין צריכין מים חיים וכ"ש טבילת הרגל שלא הצריכה חכמים אלא לנקות את עצמו בלבד.

עט. ⁽⁸⁾ ושאלתם לפרש לכם האי מסכוריא דנזוית' אסור להדוקי ביומא טבא מסוכריא פסק של פיטום שעושין בו שכר ויש לפיטום ⁽²⁾ נקב למטה בקרקעית' ופקק שלה של עץ הוא וכרכי' פשתן או שירי פשתן כדי שלא יהא ריוח בפיטום להוציא משקה ומרחיקין אותו פקק בנקב שלא ירחנו שכר ויפלו כל זמן שמרחיקו נסחט אותו פשתן שיש עליו מוציא ממנו משקה והוה לי סחיטה ואסיר.

פ. ⁽⁸⁾ וששאלתם שוקלין מנה כנגד מנה ביו"ט או לא. הכי אמר ר' יוסף גאון היכא דאיפשר ליה ולא אתי לאימנועי משמחת יו"ט הדוי ליה דאורייתא אין שוקלין אבל לא איפשר ליה ואתי לאימנועי משמחת יו"ט שוקלים. ⁽²⁾ וששאלתם מהו שיביא אדם כלי מן החיים או מן הצבע בשביל כבוד יו"ט ולא גמרו אלא ⁽²⁾ ביו"ט כיון דלכבוד יו"ט מותר. ⁽⁷⁾ והיכא דלגלג עיסה מערב יו"ט מפרישין ממנה חלה ביו"ט.

פא. ⁽⁸⁾ והכי אמר רב שר שלום גאון. וששאלתם לעשות חופה ולכנוס ביו"ט הראשון של פסה. כך ראינו שאסור ואם תאמר אין כתוב שמחה כלום אתה יכול להוציא פסח מכלל חג הרי כבר נאמר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסכות ולא עוד אלא שפתח בו הכתוב תחלה ואמרו חכמים ושמחת בחגך ולא באשתך ואלו הן חגך אותן המפורשים בענין הזה שלש פעמים בשנה ולא עוד אלא שאפי' בר"ה

עז. ⁽⁸⁾ מקור הדין בש"ס ביצה ד: ועיין שבה"ל סוף כלל פ"ה.

עח. ⁽⁸⁾ מצינו בש"ת שאלה אי מברכין על טבילה זו של רגל ע"ש סי' קע"ה וסי' קס"ד ובאיי הים. ראינו שהחזיקו מאור במאמר ר' יצחק ר"ה טז: ⁽²⁾ שיטה זו לנאונים דובה צריכה מים חיים הלא היא מוכרת בש"ת שם ובתשו' הג' ד' מנטובה סי' רו ובמנהגי ד' ובאשכול ועיין רש"י שבת סה: והנה גם בה"פ מצינו תשוב' בענין זה לר' האי וז"ל: והלכתא הנושא אשה בתולה כשהוא בועל בעילה ראשונה שהיא מצוה פורש ממנה ואסור לבעול בעילה שניה עד שתספור ז' ימי נקיים ותטבול במים חיים מפני שדם בתולים גורם לדם נדה שיצא עמו וכשהוא נבעלת בעילה ראשונה אוחות אותה רעה וחלחלה ובוטן שהאשה מתחלחלת היא פורסת נדה ובענין שנאמר ותחלחל המלכה וכו' שפרסה נדה.

עט. ⁽⁸⁾ תשובה בענין זה מר' שריר' בש"ת סי' רב"ח ⁽²⁾ פ"ה הגאון כרש"י שבת קיא. ולא כבעל הערוך ערך סבר שפי' שרק אם הנקב למעלה והוא נהנה שיצא היין שנסחט אל כדו או אסור ועיין בר"ן שם ובכ"ו או"ח סי' ש"ך ועי' לקמן סי' צ"ט.

פ. ⁽⁸⁾ הרי"ף והרא"ש מסקן דלא כר' חיי' ור"ש ברבי ביצה כה. דהוה שקלי מנה כנגד מנה אכן בשבה"ל סי' פ"ה הביא שיטת ר' ישעי' וגאון אחר לפסוק הלכה כר"ש דשוקלין. ולפנינו הכריע ר' יוסף ג' דהויב דאתי לאימנועי משמחת יו"ט שרי ⁽²⁾ קיצור תשו' אחת וענינה מבואר לעיל סי' ע"ז ⁽²⁾ ג"ל שצ"ל: ולא גמרו אלא מע"ט ⁽⁷⁾ פסק כרבה בביצה ט'. וכ"פ הר"ח ובעל התרומות ורז"ה דלא כהרי"ף שפסק כאבוב דשמואל וע' ברא"ש ור"ן שם ובכ"ו או"ח סי' תק"ו.

פא. ⁽⁸⁾ מצינו תשו' בענין זה בה"פ ובש"ת היא סי' ר"ה והובאה באשכול וע'

בר"ה אסור לכנוס מפני שהוא בכלל מועדות שהרי אומרים בה בין בתפלה ובין בקדוש היום² מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון ויום הזכרון הזה וכבר חשוב במועדות וכן מצינו בענין אבילות שיש בה והפכתי חנוכה לאבל ואע"פ שריה ויוה"כ לא נאמר בהם חג אע"פ לענין אבילות הרי מפסיקין כחג המצות וכן השבועות וכן הסכות ואין בין זה לזה כלום דקאמרינן אדבריה רב פפא לרב איזויא סבא ודרש יום אחד לפני ר"ה הרי ור"ה כאן ארבעה עשר יום. הלכך מן הל"ן טעמ' ל"ש ר"ה ול"ש חג המצות וחג השבועות וחג הסכות אסור לכנוס בהן וכן מנהג בשתי ישיבות.

פב. ⁸ ושאלתם יש שנהגו ביו"ט ממלאין מים מן הנהר ומניחין ע"ג חמור בלא אוכף בכדים ומביאי' כי האי גונא שרי או אסיר. כך ראינו דשרי משום דשבתת בהמות² לאו מלאכה היא אפי' בשבת וכ"ש ביו"ט דתנן² כל שחייבין עליו משום שבות ומחן לא רוכבין ע"ג בהמה מ"ט גזירה שמא יצא הוי"ן לתחום שמעת מיניה תחומין דאורייתא אלא גזירה שמא יתחד זמורה ולענין יו"ט כיון דלשאוב מים לצורך יומו קבעי שפיר דמי ואע"ג דלא משני ואמור רבנן אמר ליה רבא בר רב חנן ⁷ לאביי אמרי רבנן כמה דאפשר לשנויי משנינן כו' עד הלכך אי אפשר שרי וכ"ש הכא דקא משני.

פג. ⁸ והכי אמר רב צמח גאון. ושאלתם כאן דקאי באורחא ומטא יומא שבא וקאי מרחוק מן ביתיה אורח' דפלגא יומא או לילא שרי² או אסיר. טובא תמהנו מן הדא מילתא רבנן בעלי תורה וחכמה טעו בכי הדא מילתא בורים ומטעים שבעמי הארץ דהכא לא טעו בהדא מילתא לא שמיעא לכוין דלכא תרי תחומי חד לשבת וחד ליום טוב תחומין דשבת ודיום טוב חד הוא דתנו רבנן² שבו איש תחתיו אלו ארבע אמות אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה ויו"ט כשבת דתנן⁷ אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד אלא מיהו בשבת כתיב לא תוציאו משא מבתיכם וגו' וחייב סקילה ואילו יו"ט הא קאמרינן⁷ כל מקום שמותר להלך מותר לשלטל אלא תחומא הוא חד הוא דחילו מן שמיא ולא תורו כהדא הוראה⁷ דשריא לישראל דתמן.

פירוש

מ"ק ח : וזר : ² שיטת ר' שר שלום לומר בר"ה מועדים לשמחה כתובה בר"א ש סוף ר"ה ועיין מס' סופרים פ"ט ה"ו וטור א"ח סי' תקפ"ב.

פב. ⁸ מצינו תשובה לר' שר שלום בזה בתשו' הג' הלכות פסוקות והיא באה גם בתד"ג קדמונים סי' ס' לאסור להביא מים מחוץ לעיר אף שהוא בתוך התחום ע"ג החמור ורק בכתף היתר לישא ועיין ברמב"ם פ"ה מה' יו"ט ה"ב, ולפנינו גאון אחד מתיר. ² נראה כוונת הגאון ששבתית בהמה אף בשבת לא נצטווה אלא ממלאכה גמורה ולא מאיסור שבות ועיין בהגהות מרדכי לקידושין סי' תקס"ה, וסובר הג' דמ"ש ביו"ט דיש סוברים דאין שבתת בהמה ביו"ט ועיין לעיל סי' ל"ה ובכלבו סי' נ"ח ובכ"י לשור א"ח סי' ש"ה. ² ביצה לו : ⁷ לפנינו שם ל. ר' חנן בר רבא לר' אשי ואית' שם ענין אחר שאמר רבא בר רב חנן לאביו.

פג. ⁸ בכ"י פארמה התשו' כת' על שם ר' שריר' ומלשון התשו' נרא' שנוסח כ"פ עיקרית, והנה לא ידענו מאיזה מקום בעלי תורה באה השאלה הקרובה לדעת הקראים שלא דרשו איש אל יצא לתחומין כ"א על שבת ולא על יו"ט. ² בכ"פ : שריא ליה לסגוי בכרעיה לההוא פלניה דיומא או לילה או אסור. ² עירובין נא. ⁷ כלומר דהאי מתני' מניחה ז : וביצה לו : אתי' כב"ש אבל לבי' איכא הוצאה מרשות לרשות בין יו"ט לשבת, אכן לענין תחומין חד הוא. וע' פי' הרמב"ם שם בביצה. ⁷ אילו רמו על דאי מתני' ביצה לו. דבהמה וכלים כרגלי הבעלים והנה כלשון כל מקום שמותר להלך מותר לשלטל נמצא גם בפרסם סי' קמח : וביו"ט כמו שמותר להלך מותר לשלטל² בכ"פ : דשרכא לישראל דתמן.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' פ"ד פ"ה פ"ו פ"ז

פד. ^(א) פירוש הבהמה והכלים כרגלי הבעלים. כשם שאין אדם יכול לילך ביו"ש אלא עד תחום שבת כך בהמה אינה יכולה להלך אלא עד תחום שבת וכלים נמי אין לו רשות לאדם לשגר לחברו בהמה או כלים חוץ לתחום אלא עד התחום הלכך היכא דיש לו ^(ב) מקום בתוך התחום שבת הולך ומביא להן ושוחטן ביו"ש לכתחלה.

פה. וששאלתם מהו לקדש אשה בליל יו"ש שני וביו"ש שני השתא במועד אין מקדש ביו"ש מיבעיא ואמרינן לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מייבמין והתני סיפא כל אילו ביו"ש אמרו קל וחומר לשבת וי"ש שני להלץ מילי מאי כולהו ביו"ש ראשון דמי וליכא בין יו"ש ראשון לשני אלא לענין מת בלבד.

פו. ^(א) וששאלתם בשביל כרמים שלכם זמירה וחרישה שלהם מגיע בר"ה ניסן ופעמים שנשמים באין ומשך זמן שלהם עד פסח ^(ב) ואין מערבי ואין זמרים אותם בזמנם הם מתלכלכים ויש פסיד גדולה ופעמים שכרמים נזמרים קודם הפסח וגשמים מעכבין מלחרוש אותן והן מתלכלכים ונקצצים בתוך חמשה ימים וכשחורשין אותן הנצנין ^(ג) נשמעין ונפלין מפני כלי המחרישה והכרם נחרב ויש שם פסידא גדולה כגון פסידות אלו יש להם תקנה לזמור ולחרוש אותן בחולו של מועד ע"י ישראל או ע"י גוים יש להם צד היתר ואל יפסד ממונו של ישראל או לא שרובן של אנשי המקום אין להם כמון אחר אלא אותן כרמים. כך ראינו שכל מלאכת חול המועד בין חרישה בין בצירה כולחו לקולא עבדינן ואפי' דבר שהפסידו מועט הלכך אם כמו שכתבתם אם אתם צריכין לחרוש ולזמר ע"י גוים ^(ד) אלא אתם בעצמכם ואין לחוש לדבר זה שיש בו הפסד ואפי' אם אתם רוצים לעשות הרשות ^(ה) בידכם.

פז. ^(א) וששאלתם על המשומרת ראובן נשא אשה והכניסה לו שדות ובתים וכרמים ולבסוף נשתמדה ותובעים יורשיה אותן הקרקעות והבעל טוען שהיא כמתה והוא יורשה. כך הוא הדין שיורשה אותה המשומרת נוטלין כל מה שהכניסה לבעלה בנדונייתה ולא עוד אלא אפילו בגדים ותכשימים שהכניסה לבעלה בנדונייתה אם מעידים עדים שהללו בגדים ותכשיטין שלה נוטלים ויורשה את הכל שאותה משומרת היא כזונה ואמרו חכמים אם היא זנתה בלאותה מי זינו הלכך נוטלין יורשיה בלאותיה אם יעידו עדים שהללו בלאות היא הכניסה אותן לו בנדונייתה ובלו ונשתיירו הללו הבלאות ^(ב) והשדות והבתים והחצרות והכרמים שהכניסה לו בשעת

פח. ^(א) הפי' בבואר המשנה ביצה לו. הובא גם בכ"פ ורובו בפרדס סי' קמח ^(ב) בפרדס: מקנה תוך התחום הולך וכו'. פה. ^(א) מוצא הדין בכיצה ו. ולו:

פז. ^(א) הובא ברי"ג גיאות ה' הוה"מ על שם ר' נטרונאי, ומצינו תשובות בענין זה בה"פ ובש"ת סי' רי"א לה' שר שלום ובתה"ג ד' ליק סי' ו' לה' פלטוי וע' ביצחק וינן. ^(ב) אולי צ"ל: ואם אין מערבין ^(ג) צ"ל נשמטים וכ"א ברי"ג נ'. ^(ד) אולי צ"ל: אם אתם צריכים לחרש ולזמר ע"י גוים ואפי' אם אין אתם רוצים לעשות אלא אתם בעצמכם הרשות בידכם ואין לחוש לדבר זה שיש בו הפסד. וע' ברי"ג ^(ה) כלו התשובות מחלק ראשון בכ"י והתשו' הבאות הן מחלק שני בכ"י.

פז. ומצינו תשובות בענין זה בש"ג דף נד ע"ב סי' ה' ודף סי' ג': סי' ס' מ"א ואבי העזרי במהר"ם ד"פ סי' תתקכ"ט שהשיב שהבעל וורש אשתו המומרת אכן במהר"ם ד' לבוב סי' תן תשובה לה' יעקב בר' שלמה שפסק שאין יורשה וכן הובאה בסוף הפרדס תשו' הגאון שאם מתה אין יורשה כתשו' הני' ר' האי שלפנינו שאמ' שמיד כשהמירה נדונית כאלו יצאה מאתו ונטולת כל בלאותיה ונכסיה שהביאה לביתו מדין התלמוד כתובות קא. וכיון שהמירה מחלקין הנכסים בין יורשיה וקרוביה מדין מורדין קרוב לנכסי שבוי וע' בתשו' הרא"ש כלל ל"ב סי' ד' ובטור חו"מ סי' רפה ובכ"י לטור אהע"ז ראש סי' צ'. ^(ב) מסתם לשון דג' משמע שסובר כהר"ף דמה שאמרו שם

בשעת נשואין הכל נומלים יורשיה ואם בשעה שנשתמדה קפצה ירה על כלום נכסי בעלה אם יש לו עדים על כך גובה הבעל תהלה מן אותן הקרקעות ואח"כ נוטלין היורשין מה שנשתתיר. האי בר שרירא.

פ"ח. ^(א) ושאלתם ראובן הוי ידע ליה בסהרותא לשמעון ואתא לקמיה לוי ויהודא ואמר להון שמעון אית לי סהרותא גבאי בממונא דבין דיליה ליששכר ונמרו ליה לוי ויהודה ההוא סהרותא לתלות ירחי אתא שמעון לות לוי ויהודה ואמר להו אתו אסחירו מאי דאית לי לוותיכו ואתו לוי ויהודה ואסחירו קמיה דיינא ואתא ראובן לגביה דיינא ואמר דלוי ויהודה שקארו אינון ואנא לא אסחירית קמיה מן הרא סהרותא מעולם ואמר ליה שמעון לראובן לאו אית לי גבך סהרותא אי"ל לא הוה גבאי סהרות' מעולם אי נמי דאמר ראובן אין הוה לך גבאי סהרותא ולא כן היכין דקא אמרין לוי ויהודה ראובן אסחידנן על ייששכר בי דינא ואינון קא אמרין כבי דינא וחם ושלום לא אסחירית הרא סהרותא מעולם דינא מאי. ^(ב) הכין חזינא דערות על פה לא שמא עדות ולא מפקינ' בה ממונא דילמא דאסחירו באנפי בעל דין בכ"ד חשוב דכתיב ^(ג) והועד בבעליו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו וכתוב ^(ד) ועמדו שני האנשים אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו ^(ה) ואמור רבנן בעדים הכתוב מדבר ולא מיבעיא לוי ויהודה אלא אפילו ^(ו) סהדין שבטיים כולהון דאמר להו ראובן דאית ליה סהרותא לשמעון גביה לא מפקינ' ממונא על פומהון דהוה להו עד מפי עד ואמור רבנן ^(ז) קין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד אבל ודאי הנפיקי ממונא מיששכר אי סחיר שמעון על ייששכר ביה דינא שמה עדות ואי לא לא שמה עדות ואי נחא ליה לאשבעי לראובן או לדלווי ליה גזירתא דאית לי גבך עדות במענאתא דלוי ויהודה אית ליה מן דינא דתנן ^(ח) שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים כרחוקים ולא בקרובים בפני ביד ושלא בפני בית דין ומפי עצמו ואינה נוהגת אלא בראויין להעד ומדאורייתא מנא לן דכתי' ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה ^(ט) אבל לענין ראובן גופיה כיון דקא

סהדין

שם בכתובות שהיוצאת משום שם רע שזינתה נוטלת מה שבפני' היונו נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל. אבל רש"י פי' נכסי מלוג ועיין בר"ן שם:

פ"ח. ^(א) בכ"י ח"ב לפני התשו' הזאת באה תשו' מר' יוסף הספרדי ואולי גם התשו' שלפנינו ושלאחריה ממנו או מא' מגאוני בכל. ^(ב) אחרי שלא אסחיר ראובן בפני כ"ד חשוב דבריו אין נחשבין כעדות וחוזר בו ועוד שלא אמר דבריו אלא בפני שנים שלא יוכלו לקבל עדות מתורת כ"ד ^(ג) ב"ק ק"ב: ונראה שגרם הגאון האי דאסכריה ר' ששת טעמיה דר' יוחנן אהאי דתרו בה ר"י וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין והרשב"א בחידושו הביא גירסא זאת, אולם לפי ג' הש"ס שלפנינו אף שלא קיימין כר' יוחנן שגם הקיום צריך בפניו מכ"מ בקבלת עדות לכ"ע אית להו יבא בעל השור וע"ש תו' ד"ה מקיימין. ^(ד) ספרו פ' שופטים וע' סנהדרין יט. ^(ה) ע' שבועות ל: ^(ו) כיון דלא קבלו העדות מטעם כ"ד רק כעדים לא הוה עדותן רק עדות מפי עדים וכ"מ במדרכי פ"י דב"ק ובנ"י פ"ג דב"ב בשיטה דקיום שטרות בשלשה ח"ל: והותמין בו ג' הדוינים והוא הנקרא הנפק וכו' ולכך צריך שלש דאי שנים מה בין ההנפק לשטר של מעלה הימנו הכא ב' חתימי והכא ב' חתימי ודומה לשנים שמעוידים ששמעו מפי עדים דהא ודאי אינו כלום דעד מפי עד הוא אבל כשהם שלש הוא כ"ד ודומה לפסק דין. ע"כ. וברור שמה שאמר אבל כשהם ג' הוא כ"ד קאו על ג' שכתבו ההנפוק, אבל עדים מפי עד אפי' כשהן הרבה לא הוי מידו ועי' בב"י ח"מ ס"פ ל' ובב"ה שם. ^(ז) שבת קמ"ה: ^(ח) ע' שבועות ל'. ולב. ובב"י לטור חו"מ סי' כ"ח בתשובות שהביא בענין זה. ^(ט) דעת הג' כיון שיש עדים שהוא כובש עדותו וחייב בדינו שמים ואם יש עוד עד אחר להעיד וזה ראובן כובש עדותו עובר על לאו דאורייתא רשע מיקרי ופסול עדות וע' ב"ק נ"ו. וב"י ח"מ סי' ל"ד.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' פ"ט צ'

סהרין לוי ויהודה דאסחיד קמיהו והשתא קא חרר ביה לשמותיה ולנגודיה ולכרוזיה עלויה דפסול הוא לעדות.

פ"ט. ראובן⁸⁷ כתב סהרותיה ואסחידנן ללוי ויהודה על חתימות ידיה והשתא קא חרר ביה ראובן בסהרות' מאי אית מן דינא עליה. הכין חוינא דהרא דשאלה לא כשאלתא קרמיתא התם על פה הויא ולא נהגא אלא בעל פה אבל הכא כיון דכתב שטרא והתם ומסחיד אחתימת ידיה אמור רבנן⁸⁸ עדים התנומין על השטר נעשו כמו שנחקרה עדותן בב"ד ולא צריך נמי למסחר באפיה דנתבע דקו"ל⁸⁹ כל מתוך הכתב לא בעינ' בפניו מיהא אי לא אסחידנן ללוי ויהודה על חתימות ידיה מגו דאי בעי אמר דהרא חתימת ידא לאו דילי ולא חתימו לי על הרין שטרא מעולם כי אמר קטן הייתי אי נמי אנוס הייתי מהימן לבטולה ולמהדר ביה בסהרותיה דתנן⁹⁰ העדים שאמרו כתב דינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו נאמנים והשתא דאסחידנן ללוי ויהודה על חתימות ידיה ואמר להו דהרא חתימי דידי ולא יכולו לבטולי ואי מבטיל לה לא מהימן דתנן ואם יש עדים שהוא כתב ידן או שהיה כתב ידו יוצא ממקום אחר אין נאמנים ודינא הוא דאתו לוי ויהודה לבי דינא וסחרין על חתימות ידיה דראובן ואמרי' דאמר לן ראובן דהרא חתימת ידא דילי הוא ומקיים ההוא שטרא ומוחזק כעקר כל שמרי דבי דינא המוחזקים וראובן כיון שהעיו פנו והדר ביה פסיל לערות וכל סהרותא דחתים מכאן ולהבא פסול דאמרין עד זומם אביו אמר למפרע הוא נפסל⁹¹ והלכה כאביו ביע"ל קנ"ס.

צ'. לרב סעדיה גאון זצ"ל.⁸⁸ ראובן ושמעון נשתתפו והטיל ראובן לכיס נאתים דינר כדי שיוסיף עליהם שמעון מאה וחמשים דינרין⁹² וזמ"ה יתה"א ל"ך פ"ק דל"ך⁹³ ויוחסר בהם והריוה יהיה השליש לראובן ושני שלישים לשמעון וכן מן הפסד כמו שהתנו על הריות והתנה ראובן על שמעון כי אם יערים יהורה על"ך בשום ערמה ויטול כמך ממון שאהיה פטור מן הפסדו ועכשיו טוען ראובן לשמעון כי אני שותפך בכל כמונך ושמעון אומר לא כי לא נשתתפתי עמך אלא על הקרן חידוע ולא יכולתי להוסיף על הקרן שלך אלא מאה וחמשים דינרין ולמדנו רבינו הא"ך הרין. הנה זאת אשר הבננו אם כאשר כתוב בשאלה זו כי שלשה ענינות יש בה שני ענינות כהן לא שאל השואל עליהן כי לבטור כי שני משפטיהם ברורים וגלויים הענין הראשון חילוק השכר אשר ירווחו בממון לראובן שליש ולשמעון ב' שלישים וכן בהפסד יען כי המשפט ברור להיות תנאי⁹⁴ שהתנו ביניהם קיים לא שאלתם

פ"ט. דעת הגאון כר"ת שעדות הכתובה בשטר ערות נמורה היא ועי' תו' יבמות לא: ד"ה דהוי ותשו' הר"ף סי' קפ"ב.⁹⁵ כתובות יח: אולי כוונת הגאון להראו דב"ק קי"ב: הלכתא מקיימן את השטר שלא בפני בעל דין, וחרצו הגאונים המשפט דאף עדות הכתובה בשטר מקבלין שלא בפני ב"ד. וע' כתובות פח. ורבא אמר ר' נחמן אמיל' ב"ה.⁹⁶ כתובות יח: נראה שאין זה ענין לתשו' שלפנינו דכאן פסול מכאן ולהבא לעדיות שדעיד מיום שכחש בב"ד אלא שהגאון בסוף דבריו נקיט ההלכה כדרך הגאונים בתשובתם.

צ'. תשובה בענין דומה לזו נמצאת בש"ן דף צ"ו ע"ב סי' י"ב ובעיקר הרין שכסף המצוי לו יתן לשותפות על פי דבורו בתנאי השותפות התשו' היא מתאימה עם התשו' שלפנינו.⁹⁷ צ"ל: ומה, וכן איתא בסוף התשובה ופירוש הדברים, ומה שתוכל (שידו' אפשר לך) חוץ מזה ונראה שהיה כתוב כן בשטר כאיש מדבר אל רעהו, אולם יפה העיר החכם ה' דוד מיללער שטפירוש שרצה שמעון לתת לאלה הדברים והובא בסוף התשובה, ואמר זהו פירוש ומה, יתה"א לה וכו' נראה שהיה כתוב בשטר, ומה יתה"א לה פוק דלך' כלומר ומה שיוכל חוץ מזה, ואולי צ"ל גם לפנינו כלשון הזה, ולדבריו ראה מני' הש"ן ששמעט שהיה דרכם לכתוב כן בשטר.⁹⁸ אולי צ"ל ויחסר בהם.⁹⁹ כן פסק הרמב"ם פ"ד משותפין ה' ועיין לעיל סי' י"ח הערה ג'

שאלתם עליו. והענין השני תנאי אשר התנה ראובן על שמעון שאם בא יהודה ולקח כמון בתחבולות פטור אני ממנו וגם זה בגלל כי משפטו ברור לקיים תנאו לא שאל עליו אבל דבר אשר היתה כוונתו של שואל לשאול עליו בייחוד הוא הענין השלישי אשר התנה ראובן על שמעון להוסיף על מאתים זוז של ראובן מאה וחמשים זוז של שמעון (ומיה יתהיא ל"ך פו"ק דל"ך. ועל זאת ראובן ושמעון חולקים ועכשיו ראובן אומר אני שותפך בכל קנייך ושמעון אומר לא כי נשתתפתי עמך בממון ידוע ולא יתהיא לי דבר להוסיף על שותפתך מוצא ממאה וחמשים זוז בזאת שאלתם להודיע אתכם הרין עם מי. כך ראינו שאין המשפט (לא כדברי זה ולא כדברי זה לא כדברי ראובן שאמר לשמעון אני שותפך בכל ממוןך כמו שמפורש ולא כדברי שמעון שאמר נשתתפתי עמו בממון ידוע אבל המשפט בהציע דברי השותפות שאמר בהן כי ימיל שמעון לאמצע ק"ג (ומה שתהיא לך פוק דלך ומשמע דבר זה כי כל דינרי כסף וזהב אשר תמצא ירו יתר על ק"ג אז ימילם לאמצע ואע"פ שנאמרו דברים הללו בלשון ישמעאל (ומיה יתהיא ל"ך פו"ק דל"ך. תוכן המשפט לראות ביוצא בהן (בלשון הקדש מהו משמיע ולרדן כמוהו כי כן מצינו רבותינו הראשוי ז"ל בראותם את בני אדם בלשון ארמית היו מסיעי אותם בלשון הקדש לביוצא בהן וחוקרים במקרא על אודותם ושופטי כפיהם שכן למדנו רבותינו ההוא דאמר להו נכסיי לבניי הוה ליה חד ברא וברתא מי קראי אינשי לברא חד בנאי אמר ר' (אשי תיש ובני דן חושים א"ל רבא כדתנא דבי חזקיה מלמד שהיו בניו מרובין כחושים של קנה אלא אמר רבא מהכא ובני פלוא אליאב ר' יוסף אמר מהכא ובני איתן עזריה וזה פירושו של מעשה זה. איש צוה בשעת מיתתו תנו נכסיי לבניי ולא היה לו אלא בן אחד ובת וחקרו רבותינו לאמר אם תאמר (אינו קרוי בנים הועילה צואתו לפטור את בתו בעישור נכסים ולתת את כולם לבנו ואע"פ שצווי המת בלשון ארמית נאמר לא למדו רבותינו פירושו מלשון ארמית אלא העתיקוהו ללשון קדש ולמדוהו ממנו וכיון שמצאו בלשון הקדש הבן אחד קרוי בנים כמו שנאמר ובני פלוא אליאב ובני איתן עזריה (ובני עתניאל חתת התנו המשפט כי נפטרה הבת בעישור נכסים ועמדו כולם בחזקת הבן וגם אנחנו כך ראוי לנו לעשות כאן שיש בלשון ישמעאל (ומיה יתהיא לך פוק דל"ך אנו מעתיקים אותו אל כיוצא בו בלשון הקדש ואשר הוא משמיע לדברי המקרא שופטין כפיהו. וכאשר הסענוהו אל כיוצא בו בלשון הקדש נמצא הדבר ואשר יובן למעלה מיכן והרבר הוה משמיע כי כל כסף אשר תשיג ירו יהא זקוק לשותפות זו להיות שכרו לאמצע לפי כי בלשון הקדש אלו המילוי בהשמע אחד הן אשר ימצא לו ואשר יוכן לו ואשר תשיג ירו ואשר תגיע ירו וכולן משמיעות עושר וחילופיהן עוני ואלו הן לא תגיע ירו דכתיב ואם לא תגיע ירו די שה ולא תשיג ירו דכתיב ואם לא תשיג ירו לשתי תורים ולא מצאה ירו דכתיב

ג. (צ"ל ומא. (היה הלשון וגם המאמר בסוף התשובה הוה לדברי התשובה בש"ץ אשר הוא לר' סעדי. (צ"ל: ומ"א. (הנהגה בכל עניני שטרות הולכין אחר לשון בני אדם, אכן בענין כזה שאין חוקרין על משמעות איזה תיבה רק על דרך הדבור בכני אדם ואין להתברר כוונת המדבר אלא בכיואר האיק כוונת המדברים בענין זה אם שודברו בלשון אחרת וודאי מסיעין הדברים ללשון הקודש לשון טהורה ומזוקקת שבעתים בדרך כוונה ודיבור ולכן הסיעו גם אלה הדברים אם קורין בני בנים בלשון הירדן המקרא בזה ונראה שהו כוונת הגאון. והנה גם הריב"ש בתשובה סי' ר"ז פסק דהוי' דאין לשון ב"א ברור' הולכין אחר לשון תורה לשוות אותה עם לשון ב"א והביא ראיה מהא דב"ב קמג. ההוא דאמר לה' לרביתתהו נכסיי ל"ך ולבניך אמר ר' יוסף קנתה מחצה וכו' מנא אמני' לה והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו וע"ש בתשובה סי' ש"ד. (לפנינו בב"ב קמ"ג: אמר אביו. (צ"ל: ואם תאמר בן קרוי בנים. (ה"ד: א' ד' י"ג. (צ"ל: ומא.

תשובות נאוני מזרח ומערב סי' צ"א

דכתיב ואם לא מצאה ידו^(א) ולא נכון ושלחו מנות לאין נכון לו על כן שמעון זה אם לא הוסיף על מאה וחמשים וזו שאין נכון לו מפני העוני כאשר פירשתי אין לדאובן עליו כלום ואע"פ שיש לו בתים ושדות וכרמים וכלי המזרות אין מחייבין אותו למכור מהם כאומה ולהוסיף בשותפו אלא כל כסף וזהב הנמצא לו חייב להטילו עם מה של ראובן לתוך השותפות ואשר אין מצוי לו כסף וזהב אינו חייב וכאשר שנו רבותינו להלן^(ב) אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו ואם נמצא לו כסף וזהב אבל נפשו לא הפצה ולכך לא רצה להטילו לאמצע ואמר זהו פירוש^(ג) ומה יתהוה לה לסתמב נפסה בדלך אין שומעין לו כי פירוש אשר יוכן לו כל דבר המצוי אשר תשיגהו ידו דכתיב בנרבת בית המקדש ויאמר דוד שלמה בני נער ורך וגוי ויכן דוד לרוב לפני מותו וכן הוא אומר והנה בעניי הכינותי לבית אלהי זהב ככרים מאה אלף וכן כל האומר אשר יותן לו פירושו אשר יתן לו הקב"ה ולא עלה על לבו ככתוב בתין דגנס כי כן וכו' ואומר וי' יכון צערו ואומר מי יכון לעורב צירו הלכך אל דריני כסף וזהב אשר תשיג יד שמעון זהו המצוי לו חייב לעכבהו עם ממון השותפות כי זה פירוש ומ"א יתהי"א ל"ך פ"וק דל"ך כאשר בארנו ואם לא נמצא לו כסף וזהב אשר תשיג יד שמעון זה והמצוי לו אינו חייב למכור את ביתו שרהו עבדו ואמתו שורו וחמורו כאשר אותו ראובן טוען כי אני שותפך בכל קנינך כי פטור הוא מזאת ואשר צוינו ופסקנו אין לזו ממנה.

צא. ^(א) ואם כן הוא כאשר הוחזק בשאלה זו שראובן נשא בת שמעון וכנסה לחופה בבית אביה והעיד עליו עדים כי כל אשר נכתב בשטר הכתובה ישנו בביתו ובעת אשר יחפוץ להעתיק את אשתו יקחנה עמו ולאחר זמן בקש ראובן להסיעו ולא אבה אביה שמעון אף לא לתתו ע"י שלישי אף לא לקנות בו קרקע. כך הוא הדין^(ב) אם בת שמעון זה גדולה היא שואל את פיה ורואים מה דעתה ואם רצתה לצאת אל בעלה ולהציא את הנדונא אין אביה יכול לעכב כמות שאמר רבותינו^(ג) משהשיאה אין לאביה רשות בה^(ד) ואין אביה זקוק לריב ולהשפט עם בעלה אלא איכ הרשת אותו כי אז יבא וירון עמו בכח ההרשאה כאשר אילו אחד מן הרחוקים הרשה לרון עם בעלה היתה רשאה על כן אם באה היא או בא אביה או איש רחוק ברשותה ורנו עם בעלה בעבורה רואים^(ה) אם אין לה חפץ לשבת עם בעלה שוברת כתובתה ויוצאה. ואם אמת היה הדבר כי העיד ראובן על שמעון כי כל הכתוב בכתובה בביתו הוא יותן לבתו ממנה את אשר כתב לה האב ויהזור לראובן את אשר כתב לה ויפרדו זה מזה . . . ואם יש לה חפץ לשבת עם בעלה אם היא מאמנת אותו להיות כל הכתוב בכתובה תחת ידו דין הוא שיתן לה אביה את הכל כאשר העיד על עצמו כמו שמפורש בשאלה . . . ואם טוענת כי התנית עליו לבלתי תת לו מן הנדונא כלום תביא ראיה כי כן היה

^(א) אולי צ"ל: ולא נכון לו. ^(ב) כתובות ס"ח. ^(ג) ג"ל שצ"ל ומא יתהוה לה לסתמב נפסה בדלך כלומר שהוא פ'י אלה הרברים האמורים, ומא יתהוה לה^(ד) (מה שיוכל מה שיהיה אפשר לו) ואמר שכונתם, מה שתחפוץ נפשו.

צא. ^(א) בגליון הכ"י כתוב ח"כ השאלה והיא כתובה בערבית ולא כת'. ונראה מדרך וממליצת התשו' שהיא מר' סעדי' וגם התשו' סי' צ' שלפניה והתשובה שאחריה בכ"י והיא כתוב' בש"ץ שם ר' סעדי' רשום עליהן. ^(ב) דין הא' אם התחייב שמעון עצמו לתת הנדונא ביד ראובן כשיעתק ממנו ובת שמעון רצתה שאביה יתן לבעלה הנדונא או יתנה שמעון. ^(ג) כתובות ס"ג. ^(ד) דין שני שאין אביה יכול לריב בכ"ד עם בעלה אלא כשהרשת אותו בתו אשת האיש. ^(ה) דין השלישי אם אינה רצתה לצאת ממקום שבתה ומבית אביה אל מקום שרוצה הבעל ללכת שמה תצא בלא כתובה ויצא מן הש"ס כתובות ק"י: ועי' בב"י לטור אהע"ז סי' ע"ה. ^(א) חזר ופ'י דין הראשון שאם תרצה שיתן אביה נדונתה ליד בעלה יתן^(ב) דין הרביעי אם טוענת שהתנה עמו שלא לתת בידו מן הנדונא תתברר

היה התנאי כי כל התנאים אין מתקיימן אלא או בעדים או בהודאת בעל דין כאשר שנינו ^(א)האומר לאשה הרי את מקודשת הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאי בטל דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר כל דבר שבממון תנאו קיים ואם כן מתברר שאמר לה כך אלא או בהודאתי או בעדים אף כאן או בעדים או בהודאתו ואם לא ביררה אין שומעין לה ואם אינה מאמינתו יניחו את הכל ע"י שלישי עד שיתפייסו או עד שיקנו בו קרקע ויחיה העיקר של האשה והשטר כתוב בשמה ומונה ע"י שלישי והבעל אוכל פירות בעבור כי ^(ב)הוא למונותיה וכל צרכיה . . . ולענין מה שכתב לה בעלה בשטר וחמיו שוען כי לא נתן לו כל תכשיטין אשר כתב אם מביא שמעון ראה כי לא נתן ראובן כל אשר כתב שיתן אותו חייב ראובן להשלים הואיל וכבר נכתב כי נתן . . . ואם לא הביא ראה בכך מניחין תביעות אלו עד עת צאתה מתחת יד בעלה הואיל ואינו מודה. ואם במיתה תצא נשבעת על כל דבר שהוא ברור לה ונטולתו ואם בנידושין תצא המוציא מחברו עליו הראיה. אבל כשהיא יושבת תחתיו אין לה לתבוע תשלום מה שכתב לה משלו שהרי אחריותו עליו . . . ולענין מה שהיא שוענת ^(ג)כי אמר' בעלה תעיד לי כי לא הניע הנדוניא . . . ותפטור אם יש עדים בכך בקנין תעיד לו ותפטור ואם אין עדים אע"פ שהעידה לו לא נפטרה . . . ולענין מה שנכתב בשאלה כי נתנה את הנדוניא לאביה במתנה כך הוא הדין אם מעבשה נתנה אותה לו מתנתה בטלה ואין צורך לומר נכסי צאן ברזל הכתובים בכתובה בשומא אלא אפי' בנכסי מלוג שאין כתובים בכתובה ולא נשומים ואפי' נפלו אחר כניסתה אל בעלה כאשר שנינו נפלו לה משינשאת אילו ואילו מורים שאם מכרה ונתנה שיוציא הבעל מיד הלקוחות וכאשר אמרנו להלן אמר אביי נשואה ידו כירה רבא אמר ידו עדיפא מירה . . . ואם לאחר גרושין או לאחר מיתת בעלה נתנה לאביה והיה הרבר תלוי אם מתה תחת בעלה יירשנה בעלה ואם מת הוא או גירשה יבוא אביה ויטול את הכל כאשר כתבה לו ואפי' כתבה לאיש רחוק כך או מכרה היית' כתבה קיים כאשר שנינו אומדים כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו אם נתארמלה או נתגרשה אבל אם מתה יירשנה בעלה ואפי' שנחלק ר' יוחנן ור"ש בן לקיש לענין ^(ד)מכר הבן בנכסי האב בחי' האב ונפסקה הלכה כר"ל כי קנה הלוקח הואיל וקנין פירות המחובר המשוייר לאב אינו דומה לקנין הגוף אבל אם מת האב תחלה לא נחלק אדם בכך כי קנה הלוקח שהיה המוכר קיים אבל אם נתגרשה הבת או מת בעלה תעמוד המתנה אשר נתנה לאביה או לאיש אחר אבל כשהיא תחת בעלה אין כאן מתנה ולא מכירה עד שישו שניהם יחדיו . . . ולענין מה שמען שמעון כי הוציא הוצאות על ראובן ועל אשתו שלש שנים וגם פרע את חובו וגם נתן לו קרן לסחורה בג' דברים אלה אם הודה ראובן או הביא שני עדים כי בבקשת ראובן פרנס אותו ואת אשתו ופרע את חוב ראובן וקבל עליו ראובן להשיב לו תחת מה שפרנס ומה שפרע חייב ראובן לשלם לו . . . וכן לענין ראש הכיס אם יש עדים או הודאה כי נתן לו השב ישיבנו ואם אין גוורין בפני ראובן סתם על כל אלה ופטור ואם הביא שמעון

תתברר טענתה או שיניחו ביד שלישי יוצא מן הש"ס שם ס"ט : וע' בדיוני תנאי נכסי אשה שם פ"ג. ובטור אדע"ו סי' צ"ב. ^(א)שם נ"ו : ^(ב)צ"ל משועבר לה למונותיה וכו'. ^(ג)דין חמישי אם שוען שמעון שראובן לא נתן לאשתו את התכשיטין אשר אמר יתנם וישלימם לה כשיש ראה, ואם אין ראה כשימות היא נשבעת ונטולת. ^(ד)נ"ל שצ"ל : כי אמר בעלה תעיד לי כי לא הניע הנדוניא לידה, כלומר שמוענת שפטרה בעלה מראיה ומשבועה כשתצא ממנו ודי לו אם תעיד שעודן לא קבלה כלום מן הנדוניא, וזה דין הששי שאם טוענת כן תביא ע"ז ראה שפטרה נובע מן הסוג' שם פ"ו : ^(א)דין השביעי שאם טוענת שנתנה נדונייתה במתנה לאביה יוצא מן הש"ס שם ע"ח. ופ"ג. ומכות ג. וב"ק פ"ט. ^(א)ב"ב קל"ו. ^(ב)דין השמיני לענין הוצאות שהוציא שמעון על ראובן וכו' ושאר

תשובות נאוני מורח ומערב סי' צ"א צ"ב צ"ג צ"ד

שמעון עדים כי פרע חוב ראובן ופרנס אותו ואת אשתו משלו ואמר כי קבל ראובן לפורעו תחתיהן וראובן ואמר לא קבלתי גזורי בפניו שבועת היסת כי לא קבל ופמור שהרי ^(ט) מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו והשוו חנן וארמון ור"י בן זכאי כי הניח מעותיו על קרן הצבי וכ"ש אב אצל בתו שהרי ^(י) המודר הנאה מתברו שוקל לו את שקלו ופורע את חובו ומחזיר לו את אברתו ^(יא) וכן את אשתו ובניו ואע"פ שהוא חייב במוזנותיה וכ"ש שאינו מורד הנאה אבל מה ^(יב) שאומר שמעון כי בעת נשואין היה ראובן עשיר ועכשיו העני אין בדבריו ממש משפט העני והעשיר בדבר זה שזה כאשר פירשנו הלכך אם דעתה לעמוד עם בעלה תשא עמה כל אשר לה נכתב בכתובתה אל ביתו או יאה מונח ע"י שליח או יקנו בו קרקע והשטר בשוה והבעל אוכל פירות בהתברר כי אביה העיד על נפשו כי ישנן אצלו . . . והתנאי אשר הוא מוענת כי היה מתחלה או כי אמר בעלה בסוף תעיד לי ^(יג) עדים ותפטר תביא ראיה בזו ובזו וכן החוב והמוזנות והקרן צריך ראיה לכל אחד ואחד ומה שכתבה לאביה במתנה אין בה ממש כשהיא יושבת תחת בעלה אבל אם גרשה ^(יד) ומתה או מת תתקיים המתנה ביד האב וכן הדין.

צ"ב. ^(טו) וששאלתם שבועה שהמילו חכמים בנשים נהוגה דרבנן שנשבעת ונוטלת כתובתה אבל לדבר אחר לא נהגו חכמים שבועה בנשים שאין לה עקר מן התורה.

צ"ג. ^(טז) וששאלתם מי שנצרך לו צורך בלילי שבת כדי לעיין בספר או בדבר הלכה והיו שנים או שלשה צריכין לקרות והנר רחוק מהם במקום גבוה מותר לקרות או לא ומאי פ"י אפי' גבוה שתי מרדעות. כך ראינו שבזמן ששנים או שלשה קורין בענין אחד מותרין לקרות לאור הנר מ"ש אדכורי מדכורי אהרדי דכרתנן לא יקראו לאור הנר דייקני' מינה חד הוא דלא ליקרי הא תרי ליקרי ואקשינן והא תניא שלא יקרא לא אחד ולא שנים ומפרק א"ר אלעזר לא קשיא כאן בענין אחד כאן בשני עניינים ואם שנים קורין בשני עניינות כל אחד מהם יחיד הוא אסור אבל אם בענין אחד קורין כל אחד מוכיר את חברו. ^(יז) ואפירוש מרדע כלי שהשור חורש בו וארוך הוא יתר מקומה.

צ"ד. ^(יח) וראובן ושמעון שהניה להם אביהם קרקע ונשא ראובן אשה וילדה לו בת ומת הוא וכשבאתה אשתו של ראובן לגבות כתובת' מן חלקו בקרקע בא קרובו והוציא שטרות בישראל ומן גוים שהיו נתונים ע"י שליח שמכר לו חלקו וזמן השטר שנים רבות לפני מותו וכשנשאל ואמרו לו למה אין השטרות תחת ידך השיב ואמר כי יגור המוכר פן אוציא הקרקע מתחת ידו לפיכך אמר לשליח אל תתנם לו אלא לאחר מיתתו ואין למת נכסים חוץ מהן. משלשה דברים נראה לנו

ושאר תביעות שיש לו עליו. ^(יט) כתובות ק"ז: ^(כ) נדרים ל"ג: ^(כא) שם ל"ח. ^(כב) דין התשיעי שאם טוען ראובן שחתנו שמעון העני ועכשיו אין נותן לו כל הנדוניא טענותיו בטלין וע' בתה"ד סי' רס"ו הביאו הב"י באהע"ז סי' ע"ה. ^(כג) תיבת "עדים" צריך לימחק וזהו הכפלת דין הששי. ^(כד) תיבת "ומתה" צריך להמחק.

צ"ב. ^(כה) אולי התשו' מר' מתת' ועיין לעיל סי' כ'.

צ"ג. ^(כז) התשו' אית' גם בכ"י פרמה ושם היא כתובה על שם ר' שריר' ועיין לעיל סי' ס"ו ומקור הדין בשבת ר"ב. ^(כח) ולא זו אף זו קתני אפילו גבוה ב' קומות, ב' מרדעות, רחוק ב' בתים, ובתוספת' פ"ק דשבת אפילו עשרה בתים זו לפניו מוז, ונראה שהיה דרכם למוד במרדע עיין. משנה ב"ב סוף פ"ב קוצץ מלא המרדע.

צ"ד. ^(כט) בכ"י לפני התשו' הזאת תשו' מר' סעדי' אשר היא כתובה גם בש"ץ ונראה שגם התשו' שלפנינו ממנו היא. ובסך הגאון דכיון שיש ספק בשטר זה כל הכתובות והשטרות שישו על ראובן קודמין לשמעון זה שהוציא עתה שטרו מן השלישי. ודין שמכירה ומתנה לאחר מיתה ושלא נאמר בהן מעכשיו אינה קיימת נובע

לנו לא נמר ומכר לקרובו מכירה גמורה בחייו אלא לאחר מותו. ראשון מאשר הושלשו השטרות על יד שלישי הושלשו לתתם לקרובו זה אחר מיתת ראובן ואילו מכירה גמורה מעכשיו היתה לא היו השטרות נשלשין. ושני מתוך שהיה הקרקע ביד ראובן שנים רבות אחר כתיבת שטר מכירה זה ונפטר והוא מוחזק בידו וכי מי הוא זה שלוחו על דעת קרקע שהיא חזקה בידו הלוהו וכח חזקה עצום מאד והיורשים אין צריכים עמהם טענה. והשלישי מתוך הוראה שהורה קרוב זה כי בדרשו מן ראובן להמשיכו השטרות אמר לו ירא אנכי פן תוציא הקרקעות מתחת ידי ואם אמת הוא כי מכירה גמורה מעכשיו היתה היה משיבו ואומ' לו אני כסף נתתי לך אוציאם ואוציאם כדאמור רבנן מעשה בבני ברק דאמרי לקוחות אנן וזוי היבונן^א לישול ולישול ומאשר לא הושיבו כך למדנו כי לא מעתה הקנה לו ועל אחת משתים היה הרבר או מכירה ודאי היתה ולאחר מיתת היתה או מתנה היתה ונכתבה בלשון מכירה כדברי ר' צ"ה שאמר במתנה בקש ליתן לו ולמה כתב לו לשון מכר כדי לייפות- כחו לפיכך כיון שנתברר מן שלשה דברים אלו כי ההקנאה אלא היתה אלא לאחר מיתת דין הוא שכל שטר ומכירה שנכתבו על ראובן לפני מותו יהיו קודמין למכירה זו על כן ראוי להתחיל בראשונה בשטרות ובכתובות אשר על ראובן, כי כולן נגמרו מחיים ואחרי כולן יגבו מה שכתב בשטר מכירה זו כפי הכסף הכתוב בו כי נתברר כי הוא לאחר מיתתו ואם לא נותר אחר פרעון כל כתובה ושטר מאומה אין לו לקרוב זה כלום כי הורע כחו ובעבור שהקנה לו לאחר מיתתו וכך ראוי לעשות ואין לשנות.

צ"ה.^א ראובן ושמעון שכנים ודרתא דשמעון סמיכ' לדרת' דראובן מהאי גיס' דשארע דהוא רשות הרבים ודרתא אחרנייתא דגוים וישראל' להדיהון מהאי גיסא דרשות הרבים ונפיק האי שארע לכמה אנפי ועיילין ונפקין מיניה לכמה מבואות ואתא שמעון ואפיק זיוא ורושן מן כותלא דדרתניה לההוא שארע ואתא ראובן וקא מעכב עליה וא"ל שמעון אנא לאו לדרתא אפנקי ולא למבואה^א דלא מפלש בני וביתך אלא לרשות הרבים הוא מאי את לך ברשות הרבים ואמר ליה ראובן אנא חד כן בני רשות הרבים וכל שכן דשכן דילך אנא ולא שביקנא לך ילמדנו גאון הדין עם מי . . . הדין עם ראובן דליכא דיכיל להנפקי לא זיוא ולא רושן לרשות הרבים והיכא דעבר והנפק מחייבין ליה בי דינא למיעקר דהא אשכתן ברבר דאתא קמאי דדיינינן להו הכי דקאמרינן^א ר' אמי הוי ליה ההוא זיוא דהוי נפיק למבואה הוה איכא נמי ההוא גברא דנפיק ליה זיוא לרשות הרבים אתו וקא מעכבי עליה אתא לקמיה דר' אמי זיל קוץ א"ל זיל קוץ נמי את ליה א"ל דידי למבואה מופק וקא מחלי בני מבואה גבאי דידך לרשות הרבים מופק מאן מחיל גבך שמעינן מההוא דינא דר' אמי תלת דמאן דעבר ואפיק זיוא או רושן לרשות הרבים מחייב ליה למעקריה מדקאמר ליה זיל קוץ ושמעינן^א נמי דכל חד מבני רשות הרבים לעכובי מדקאמר אתו וקא מעכבי עליה ושמעינן^א נמי

דמאן

מן הסוגי' בב"ב ק"ה: וקנ"ב. וע' בתשו' הרא"ש כלל ק"ה סי' ד' וז'. צ"ל ליגוול וליגוול וכ"א בש"ס שם קנ"ד. צ"לפנינו שם ג"א. ר' אשי.

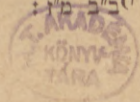
צ"ה.^א מלשון התשו' אף שהיא כתובה בין תשו' מר' סעד' נראה שאינה ממנו ואולי היא מא' מגאוני בכל אחריו. צ"אולי צ"ל דקא מפלש. צ"הר"ף מוקי הא דאין מוציאין זיון וכו' לר"ה בב"ב ס'. כשהזיון למטה מן הגמל ורוכבו אבל למעלה אין מוחין וכו' הרמב"ם בפ"ג מנזקי ממון ה' כ"ד וכתב והוא שלא יאפיל הדרך על בני ר"ה, והנה הגאון סתם דברו. וע' בתשו' הרשב"א והריב"ש שהובאו בב"ו בחו"מ סי' תי"ז. צ"כצ"ל: ושמעינן נמי דכל חד מבני ר"ה יכול לעכובי מדקאמר אתו וקא מעכבי עליה ואפי' ספיים להו לשיבבי לא שוי מדיי כל עיקר ושמעינן נמי דמאן דמהנפק זיוא למבואה אית ליה תקנתא לקיומי מדקאמר ר' אמי דידך לרשות הרבים מופק מאן מחיל גבך וכיון וכו'. ולפנינו נתערבבו הדברים.

תשובות נאוני מזרח ומערב סי' צ"ה צ"ו

דמאן דמהנפיק זיוא למבואה אית ליה תקנתא לקיומיה כל עקר ואפי' מפיים להו לשיבכי לא שוי מירי מרקאמר לר' אמי דירך לרשות הרבים מופק מאן מחיל גבך וכיון דהכין הוא לא מיבעי' הוכא דהרין ראובן מעכב על שמעון ברושן דמחייב שמעון למעקריה אלא אפי' מתרצי ליה ראובן וכל השכנים דשמעון ואתא איניש אחרינא מדוכת' אחריתי וקמנע לא שוויא פייסא דראובן דפיים לשיבכי מידי ומחייב שמעון לאקנייה וכיש' בכח'ו דהא ראובן לא קא מפיים ולא קא מירע ומחייב למעקר ההוא רושן ולסלוקי.

צו. ⁽⁸⁾ לרב סעדיה. וא"כ הוא כאשר צמח טוען כי מאת הזוהבים אשר אמרו חיים ושלום בבית דין כי נותרו עליו לראובן ושמעון לא מנותרות חשבון המה אלא מן טענה שאין לה עקר שמענו עליו ראובן ושמעון ואנסוהו בשופט של גוים עד שהעיר להם בכך, אם נתברר אלו דברי צמח באמת טעות גדולה טעו חיים ושלום ואף הרע הרעו לו בזאת כי היה להם לומר בבית דין כי מצעו את החשבון ביניהם ונותר לצמח כך וכך וזוים בוראי וכך וכך וזוים בספק ואח"כ היו אומרים ועוד העיד אותנו צמח על עצמו באונס שופט בנוים כי יש לראובן ולשמעון עליו ק' דינרי' כדי שיעמידו עליו דבר דבור על מתכונתו ולא היו מערבין החשבון במענה המיוחדת באונס כי כשהאמין אותו צמח לענין חשוב חשבון האמינו ולא לדברים אחרים כי כל המעיד לדבר המיוחד משפטו שלא לערב עמו דברים אחרים אלא בכאי שהעיד העירו כמה שלא העיד לא העיד כאשר שנו לנו רבותינו במשנה ⁽²⁾ נדר ושבועה אין לי עלך אינו יכול להשביעו אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשות' וכן כל המאמין את חברו בדבר המיוחד משפטו שלא לערב עמו דברים אחרים אלא כמה שאמרנו שהאמינו האמינו וכמה שלא האמינו כי כן למדונו בתלמוד ההוא גבר' דא"ל לחבריה מהימנת לי כל אימת דאמרת לא פרענא אזל פרעיה באפיה סהדיה לסוף א"ל לא חיו דברים מעולם ⁽³⁾ סבר אביי למימר הא הימניה א"ל רבא נהי דהימנ' מפי משני סהדי מי הימניה. וגדולה מן הטעות אשר טעו חיים ושלום טעו ב"ר ואף הרעו לצמח שקבלו עדותן שלא בפניו שאילו שמעו דבריהם בפניו היה לו לברר כי מאת הזוהבים מחמת האונס ולא מחמת החשבון. ואולם בקבלם עדים שלא בפני בעל דין נתערבב הרבר ומצינו שאין עושים כן אלא מפני ארבעה דברים בלבד כאשר אנו אומרים ⁽⁴⁾ א"ר אסי א"ר שבתאי מקבלים עדים שלא בפני בעל דין תהי בה ר' יוחנן וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין קבלה מיניה ר' יוסי ב"ר חניני' כגון שהיה חולה או שהיו עדיו חולים או שהיו מבקשים לילך למדינת הים וששלחו לו ולא בא. אחרי אשר בארנו כי אלו טעו ואלו טעו מה לעשות לשירי החשבון אשר צמח טוען כי נשתיריו לו וברר כי נשתיריו לו שכל דבר שהוא במספר אין טעות מבטלת אותו ואפי' טעות ב"ד כאשר אמרנו לענין שום הדיינים והני מילי היכי דמעין בשומא אבל טעו במניינא לא דאמר רבא ⁽⁵⁾ כל דבר שבמדה ושבמשקל ושכמנין אפילו בפחות מכדי אונאה חזור. ומה לעשות למאת הזוהבים אשר נכתבו על צמח יברר כי באונס נכתבו עליו כי כל דבר הנעשה באונס בטל הוא ואפי' קדושין כאשר אנו אומרים א"ר אשי תלוה וקדיש קדושי' לאו קדושי' הוא עשה שלא כהוגן לפיכך יעשו בו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנ' לקדושי מיניה ⁽⁶⁾ ואם יכול צמח לברר כי באונס

צו. ⁽⁸⁾ בגליון הב"כ כתב הסופר ח"כ השאלה כתובה בערבית ולא כתבת' ע"כ ותוכן ענין השאלה: צמח וראובן ושמעון נשתתפו ונתפרדו ומת ראובן ונותר לצמח תביעה מה על ראובן ושמעון, אולם על פי אונס בנוים אמר צמח שגם לראובן ושמעון עליו תביעה בערך ק' דינרין ועל זאת העידו חיים ושלום אשר האמינס צמח בפישור ובחשבון עם השותפין והעידו זאת שלא בפני צמח. ⁽²⁾ כתובות פ"ו. ⁽³⁾ לפנינו בשבועות מ"ב. אביי ורבא דאמרי תרווייהו דא הימניה מתקף לה ר' שפא נהי דהימניה טפי מנפשיה טפי מסהדי מי מהימניה. ⁽⁴⁾ ב"ק ק"ב: ⁽⁵⁾ כוננת דגאון שלא נתחדך עוד העין בשטעו אלא יחזרו ויחשבו וע' קידושין מ"ב: ⁽⁶⁾ ב"ב מ"ג. כללי

באונם העיד על עצמו בכאת ההובים ישלם וישתלם שאר החשבון במספר ובדקדוק. ואם טוען כי פרע הוהובים מה שבעלי דינו מודים לו או נמצא בכתב יחשבו לו והשאר ישבע עליו שמעון בגזירה שלא נשתלם ממנו מאומה וישבעו עליו בני ראובן שבועת יורשים שלא פקדנו אבא שלא אמר לנו אבינו ולא מצינו שטר בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע או מקצתו ויפרעו גם המה וכך הרין אין לשנות ממנו פתגם.

צ"ז. (א) לרב עמרם. וששאלתם קמנה שנתארסה ולא מיאנה וכי קא עיילה בנערות אי נמי בבגרות אי נסיב' לאחרני' מה דעבד' עבדה או דילמי' לא עבד' מירי ואי ניהא לה לכהדר לבעלה קמה צריכה גט מן בתר' או לא. שאלה זו מסותמת הרבה משפטים של מיאין כך (ב) הסקלים הלא בחדשים תלויים. ועוד שכתבתם כין עיילא בנערות צריכין אנו למידע עיילא בנערות מקמי דתפוק מראשון או לא. ועוד חכמים שכמותכם שואלי' כי עיילא בנערות אי נמי בבגרות מה לענין נערות אצל בגרות הלא יש ששה חדשים בין נערות לבגרות. בת אחת עשרה שנה ועד בת שתיים עשרה שנה קמנה בת שתיים עשרה שנה נערה ועד בת שתיים עשרה שנה ויששה חדשים ויום אחד בגורת שהלכה רווחת היא אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד האך אפשר לומר כי עיילא בנערות אי נמי בבגרות לפיכך הוצרכנו לפרש לכם הטב הטב. קמנה זו שכתב' שנתארסה מי ארסה אם אביה ארסה אפי' בת יום א' תופסקי בה קדושין דאוריית' ולא יכלה לכאוני לעולם ואין יוצאה אלא בגט דתנן (ג) האב זכאי בבתי בקדושה בכסף בשטר ובביאה דכת' את בתי נתתי לאיש הזה וכו' אלמי' באב תליא מילתא ואפי' בששה חדשים נערות אביה מקבל קידושה דתנן נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גטה אפי' יודו' אי' שתי דים וזכות כחות וכו' אי' ר' שמעון בן לקיש במחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקדושין ור' יוחנן אמר מחלוקת בגירושין אבל בקדושין דברי הכל אביה ולא היא והלכה כר' יוחנן דר' אסי לא עייל לאבי מדרשא אשכחיה לר' זירא א"ל מאי אמור בי מדרשא א"ל אף אנא לא עיילי ר' אבין אעל ואמר (ד) חבר חבורה כר' יוחנן וצוח ריש לקיש ויצאה היתה וליכי' דאשגה ביה. ואם אין לה אב והשיאיה אמה או אחיה אם קמנה היא לגמרי כנון בת חמש שנים אפי' מיאון אינה צריכה ואם בת שש ובת שבע היא וקדושה לדעתה כמאנה ויוצאה דאמר רבה (ה) שלש מרות בקמנה צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים כנגדו בקמנה מתגרשת בקדושי' אביה בפעושות מקחן מקח וממכרן ממכר במשולטין כנגדן בקמנה מתקדשת למיאון ואמרינן באיך פרקין וכמה אחוי' ר' יהודי' עליה דר' יצחק בריה כבר שית כבר שבע וכו' ואם השיאיה בפרק זה שלא לדעתה אין צריכה אפי' מיאון דתנן אינו היא קמנה שצריכה למאן כל שהשיאיה אמה או אחיה לדעתה השיאיה שלא לדעתה אין צריכה למאן. ואמ' רב יהודי' אמר שמואל הלכה כר' חנינ' בן אנמינגוס. והיכא דהשיאיה לדעתה ועדין קמנה היא כמאנת ויוצאה והרשות בידה ומיאונה מיאון ואין צריכה גט ולא מיבעי' דמיאנה בבית דין אלא אפי' שלא בבית דין הוה מיאונן דתנן ב"ש אומר בב"ד וביה (ו) בין בב"ד ובין שלא בב"ד והלכה כב"ה. ולא מיבעי' כי מיאנה בפני שלשה

אלא

צ"ז. (א) כללי דיני מיאון אלו נמצאו על שם ר"ע גם בש"ק דף ה' סי' נ"ה ולפנינו הם באריכות ובראיות מן התלמוד ועוד נמצאה תשובה קצרה בענין זה בש"ק דף ג' סי' ט"ז והיא כתובה בכ"י על שם ר' נטרונאי, ודף ו' סי' ל"ט ודף ז' סי' מ"ט וע' בתשו' הרי"ף סי' ר"ן. (ב) אולי צ"ל הכללים. (ג) ע' כתובות מ"ז: וקידושין מ"ג. (ד) לפנינו שם מ"ד: חבורתא כולה כר' יוחנן. (ה) לפנינו בגיטין ס"ה. אמר רבא שלש מדות בקטן צרור וכו' כנגדן בקמנה מתקדשת למיאון וכו' הפעושות מקחן מקח וכו' וכנגדן בקמנה מתגרשת בקדושי' אביה וגי' הרי"ף כני' הגאון. (ו) בי"ה אומרים כצ"ל וכ"א ביבמות ק"ו. (ז) לפנינו שם ק"ז: ר' יוסף בר מניומי א"ר נחמן וע"ש ק"ח.

תשובות גאוני מורח ומערב סי' צ"ז

אלא אפי' בפני שנים הוו מיאונים ואע"ג דקאמרו החליצה והמיאונים בשלשה וקאמר
עלה מאן תנא אמר רבה ב"ש היא אביי אמר אפי' תימא ב"ה ע"כ לא קאמרי אלא
דלא בעינן מומחין אבל שלשה בעינן. ואע"ג דאמר בסופא דשמעת' ואילו ואילו
מודים שצריך שלשה אפילו הכי לא בעי שלשה ובתרי סגיא דתנא ר' יוסי ב"ר
יהוד' ור' אלעזר ב"ר שמעון מכשירין בשנים ואמר ר' יוסף בר מנומי ^(א)הלכה
כאותו הווג ולא מיבעי' כי מיאנה בשנים דהוי מיאון אלא אפי' אקריא ואנסיבא
לאחר בלא מיאון מאי דעבר' עברה ולא צריכ' למאני בראשון דאיתמר קמנה שלא
מיאנה ועמדה ונשאת משום ר' יהוד' בן בתירה אמרו נשואיה הן הן מיאונה. ולא
מיבעי' כי נשאת לשני דודאי עקרת לנפשה מראשון ואסחתא לדעתא מיניה ולא
צריכה מיאון אלא אפי' מקדש' לשני פקעין נשואין דראשון ולא צריכה למאני ביה
דאיבעי להו נתקדשה מהו ת"ש קמנה שלא מיאנה ועמדה ונתקדשה מן ר' יהוד'
בן בתיר' אמרו קדושה הן הן מיאונה והלכת' כר' יהוד' בן בתירה ככולה. דאמר
ר' יהוד' אמר שמואל הלכה כר' יהוד' בן בתיר' ואמר בסופ' הלכה כר"י בן בתיר'.
ואע"פ שפרשנו גבול דקמנה ודנערה אע"כ דבר תלוי בסמינ' הלכך דהא קמנה
כד אימרד בבעלה לא הות בת אחת עשרה שנה לא הות צריכה בדיקה ואי הות
נמי בת אחת עשרה שנה ויום אחד שהביאה שתי שערות שומא בעלמא. ואי
איתנאת סימנים בשתא דשתים עשרה אע"ג דקמנה היא לא נפק' במיאון אלא בגט
דקתני ^(ב)ובודקין כל שתיים עשרה. ^(ג)ולא תמאן עד דמתיא סימני הרבה אלא אפי'
שתי שערות אע"ג דקתני עד מתי ממאנת עד שתביא שתי שערות דברי ר' מאיר
ר' יהוד' אומר עד שירבה השחור ר' יוסי אומ' עד שתקוף העמרה בן שלקות אומר
עד שתכלכל אפי' הכי הלכה כר' מאיר דא"ר שמעון מצאני חנני' בן ^(ד)כינאי בצידן
וכו' וקאמר בסופ' דשמעת' כשבאתי אצל ר' עקיבה אמר לי כלכול אינו יודע בן
שלקית איני מכיר. עד מתי הבת ממאנת עד שתהא שתי שערות וכך הלכה ואע"ג
^(ה)דאמר ר' אבוהו א"ר אלעזר הלכ' כר' יהוד' לית' לר' אבהו ולית הלכת' כר'
יהוד' דהבריה דר' כהנא סבר למעבר עובדא כר' יהוד' א"ל ר' כהנא לא כך היה
מעשה בבתי ר' ישמעאל וכו' וקאמר בסופ' דשמעת' נמנו וגמרו עד מתי הבת
ממאנת עד שתביא שתי שערות פריש ולא עבר עובדא וקאמר ^(ז)אמר ר' נחמן אמר
שמואל בודקין לגיטין ולקדושים ולחליצה ולמיאונים וכו' ואמ' מיאונים לאפוקי מדר'
יהודה דאמר עד שירבה השחור על הלבן אלמ' לית' לר' יהוד' ^(ח)ומאי בודקין דהיכא
דמיאנה בשתא דשתים עשרה אי אתי שתי שערו' לא סגי ליה במיאון אלא בגט
ואמ' ^(א)

^(א)נדה מ"ה. ^(ב)צ"ל ולא תיבעי עד דמתיא סימני הרבה וכו' בש"י שם סי' נ"ה.
^(ג)לפינו נדה נ"ב: בן כינאי וכצ"ל. ^(ד)שם נ"ג. ^(ה)ב"ב קנ"ו. ^(ו)נ"ל שיטת הגאון דהאי
דאמר ר' נחמן אמר שמואל בודקין אשתא דשנים עשרה קאמר דאם הביאה שתי
שערות בתוך שנת י"ב תוך זמן כלאחר זמן לחומרא דצריכה גט ואינה יכולה למאן
ואחרי כן פ' הגאון ההלכה דאם שלמו י"ב שנה ויום אחד אע"ג דלא הביאה ב' שערות
צריכה גט אבל בשתא דשנים עשר היינו תוך זמנו ללישנא בתרא דמתני ר' שמואל
בר זוטרא בנדה מ"ו. דתוך זמנו ומוקמינן בלא בדיקו והא דאמר רבא כיון שהגיע לכלל
שנותיה חוקה שהביאה סימנין אף שלא בדיקו היינו כשהיא י"ב שנה ויום אחד ושנה
השתיים עשרה כשלא בדיקו הוי קטנה אבל כשבדיקו בשנה הי"ב והויה לה ב' שערות
הוי כלאחר זמנו ועיין בתו' שם ד"ה קטנה ולפי זה פסק הגאון כר' יהוד' בהאי פלוגת'
דתוך הפרק כלאחר הפרק שם מ"ח: דהגאונים פירשו דתוך הפרק היינו תוך זמנו וכן
הביא משמם הריטב"א שם דף מ"ו וכן פ' גמ' רש"י ועיין בתו' שם מ"ט. ד"ה ואיבעית
אימא והנה בש"י שם סי' נ"ה כתוב גם כן פסק זה ובתשו' הגאונים ד' מנשובה סי'
רנ"ד כתוב שהקטנה תוכל למאן עד תשלום י"א ויום א'. ונראה שהמאסף ומקצר התשו'
כתב שם בכל גוונא הממאנת עד י"א ויום א' אף אם הביאה ב' שערות דשומא נינהו,
אבל בשנת י"ב אם הביאה ב' שערות שוב לא תמאן ועיין בר"ף פ"ג דיבמות.
בלל

ואמ' הלכ' כרב נחמן אמר שמואל בכולהו ואימ' לן שתיים עשרה שנה ויום אחד
 אע"ג דלא אתאי שתי שערות לא מהני מיאון וצריכה גט אבל לא בדקו להחיא
 קמנה כל שתא דשתיים עשרה הוה יכלה למאנוי מאי מעמי' אמר רבא תוך זמן
 כלפני זמן ורב שמואל בר זוטרא מתני' להא שמעת' דרבא בהאי לישנ' אמר רבה
 הלכת' קמנה כל שתיים עשרה שנה ממאנת וכו' ומוקמינ' לה בסופה דבלא בדקינ'
 עסקינן וה"ק רבא שהגיעה לכלל שנותיה אינ' צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנין
 לענין מיאון קאמ' דלא ממאנה. וכלל שנותיה אימ' (ד) בשתא דשתיים עשרה ואי
 בדקוה כמו שפירשנו בשנים ובסימני' ויצאה מתחתיו כשהיא קמנה והלכה ונשאת
 לשני ועדין קמנה היא אי ניה' לה למאנוי בשני ממאנה ואי ניה' למהדר לראשון
 הדרא. ומגלן רתנן (ה) הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו
 וכולה מתני' ותנן הממאנת באיש ונשאת לאחר וגרשה לאחר ומאנה בו וכולה
 מתנית אלמא כמה דקמנה היא יוצאה במיאון מזה אצל זה וחוזרת לראשון ואינה
 צריכה גט ואם נתן אחד גט אסור' כי זה הכלל במתנית' ואי שהיא בהרי שני עד
 דעיילא לכלל נערות אי דאתיא סימני' בשתא דשתיים עשרה לא נפקא אלא בגט
 ואסורי' לחזור לראשון.

צ"ח. (א) וששאלתם מי שהוציא כתב ידו על חברו שהוא חייב לו כך וכך
 והורה הלוח ואמר כתב ידי הוא אבל פרעתך דינא מאי כך ראינו שאין אנו דנין
 לכתב ידו כעין השטר שלא אמרו רבותינו שאין משגיחין על חברי הלוח כשאמר
 פרעתי אלא בזמן שיש ביד המלוה שטר מקויים שכך אנו אומ' א"ר (ב) פפא האי
 מאן דאפי'ק שטרא על חבריה ואמר ליה פריעה הוא לא כל כמיניה ואי אמר ליה
 אישתבע לי דינא הוא דאשתבע ליה וכיון שלא אמרו שהכתב יד דינו כרין השטר
 בדבר זה אין לנו לומר כן ולהוציא ממון שלא בראייה וקיי"ל בממונא חומרי' לתובע
 וקולא לנתבע ועוד הרי לענין אחר ראינו שמלוה בכתב ידו כמלוה ע"פ דמי ולא
 כמלוה בשטר שכך שנינו (ג) המלוה את חברו בשטר גובה מנכסים משועבדי' ע"י
 עדים גובה מנכסי' בני חורין הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב גובה מנכסים בני
 חורין ואמרו' עלה בעי מיניה רבה בר נתן א"ר יוחנן הוחזק כתב ידו בב"ד מהו
 א"ל אע"פ שהוחזק כתב ידו בב"ד אינו גובה אלא מנכסים בני חורין לפיכך אין
 כח להיבוי ממון ואין עליו אלא שבועת הסת כאשר שנינו מנה לי בידך אמר לו
 הן למחר אמר לו תנודי לי נתתיו לך פטור ואמ' עלה אמ' ר' נחמן ומשביעין אותו
 שבועת הסת (ד) משום דאתיא דררא דממונא (ה) ואם מסר הלוח את כתב ידו למלוה
 בפני עדים להיות עליו לראיה דומה לשטר ואם אומר פרעתך אינו נאמן שהל'
 כר' אליעזר דא' עדי מסירה כרתו וזה סמך על עדי מסירה.

צ"ט. (א) וששאלתם מקום שיש שם חביות גדולות ממלאין אותן יין וסחין
 אותן במיט שלא יכנס הרוח בהן ויפסיד את היין ויש להן באותו חביות נקב
 קמון

(א) כלל שנותיה היינו שנכללו ושלמו ימי קטנותה בסוף שתא די"ב כלומר י"ב יום
 אחד. כן נ"ל בפ' דברי הגאון, דאין לפרש האי, שתא דשנים עשר" שאמר על יום
 האחרון כלומר יום שנשלמו י"ב ולומר שפי' הגאון האי דרבא דתוך זמנו כמו שפי'
 הר"ת האי דתוך הפרק בתו' שם מ"ט. כי הגאון כתב לעיל כל שתא דשנים עשרה
 הוי יכולה למאנוי. (ב) במת ק"ה. ועי' לקמן סי' ק'.

צ"ח. (א) התשו' מר' שריר' והובא בשער י"ג מס' התרומות ח"א משמו וע' רמב"ם
 פי"א טה' מלוה ה"ג ובתשו' הרשב"א תולדות אדם סי' ס"ג. (ב) שבועות מ"א. (ג) ב"ב
 קע"ה וקע"ו. (ד) שבועות מ': ובתו' שם מ"א. ד"ה ומאן כבר הובאה שיטת ר' האי דאין
 נשבעין היסת אלא הוי' דאיכ' דרר' דממונא. (ה) הובא בשם ר' שריר' כבעל העטור את
 מלוה בשטר וע' בזה שיטת חר"ק בסוף גיטין ובמרדכי סוף ב"ב ובסו' וב"י בחו"מ
 ס"ם נ"א.

צ"ט. (א) התשו' איתה בקצרה בש"ת סי' רכ"ה על שם ר' שריר' וע' לעיל סי' ע"ט.

תשובות נאוני מזרח ומערב סי' צ"ט ק' ק"א

קמון כשמציאין אותו מאותו נקב סותמין אותו במעט פשתן אבל אינו נסתם אותו נקב אלא א"כ דוחק אותו פשתן בשפור של ברזל או של עץ ושכת ולא הוציא יין מערב שבת ונצרך בשבת להוציא יין מאותה חבית לקדוש או לאורחים או לחיה או לחולה ואם יוציא את היין מפיה יפסיד את היין יש לו רשות להוציא מאותו נקב ולסתמו באותו פשתן או לא. כך ראינו שאסור לרחוק את הפשתן בתוך הנקב כ"ש בשפור דאמר ר' שימי בר חייה אמ' רב האי מסוכריא דנזייתא אסור להרוקא ביומא טבא ואפי' ר' שמעון מודה דאביי ורבא דאמ' תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות אא"כ היה כלי מוכן לסתום בו אותו נקב בלא הידוק כגון גובתא דאהרורי כוליה עלמא לא פליגי דשרי אבל אם מביא פרי לשם או חפץ שמניח^א אותו נקב ואין צריך להדקו כיון ששם אל לבו שמצניא הוא את החפץ באותו נקב וכי שם מנהגו להצניעו שם לא עשה איסור אלא שהוא מערים שכך אנו אומרים אמרו ליה רבנן לר' אשי חזי מר האי מרבנן ור' הונא בר חיון שמיא ואמרי לה מר הונא^ב לבר הליון שמיא דשקילא ברא דתומא ומנה אברזא דדנא ואמר לאצנועיה קא בעינא אמר להו ר' אשי צורבא מרבנן ומערים דברבנן ורא אתי למיעבד לכתחילה.

ק. ויששאלתם ראובן שקדש יתומה וקבלה הקידושין ולבסוף אינה רוצה בו יכולה למאן בו עד עשר שנים ומחצה ואינה צריכה גט אבל עברה שיש לה אב אפי' בת יומה קדושה קדושין ורשות אביה בה עד שתבגר ואם בגרה אין לאביה רשות בה^א ויששאלתם מי ששגר לארוסתו סבלנות ובגדים ותכשיטים ואול הוא או שלוחו ומערו אתם או דשגרו ליה לביתיה ובתו בן הדרא בה^ב איתי כל מה דשרר איהו בין מאכל ובין משתה כולהו הדרי בין אכל ובין לא אכל סעודת חתנים בדינר רבין מתנית' ובין תלמוד לא אמור רבנן אלא בדלא הדרי ביה איהו אבל הדרה ביה איהו^ג לא הררין ודקא הדר ביה איהו הררין כל מה דשרר חוץ מקידושין לטובועי' נתנו דאמר^ד אמר אמימר קדושי' לה הדרי הלכתא כוותה.

קא. בר^ה ישראל זבן דרתא מגוי והאי גוי הוי ליה כו' על בר ישראל ובדיניהם דגוים אם הוה בר ישראל בעי למיבנא אשיתא ומסתמינן להני כו' באני וסתים השתא זבנה בר ישראל יכיל למיסתם ולמבנא או לא. ואי אית מדינא למסתם ולמבנא מתבעי ליה לההוא בר ישראל למחויי בר ישראל חברה בשעתא דזבין מגוי הני כו' לית לך בהון חוקה חוקה דילך בחוקת גוי אי בעי לי למעבד הכי או לא. כיון דזבנה להאי דרתא בר ישראל לא מיבעי' דבדיני גוים איבעי ליה לסתומי הא שבקין ליה כו' לא אפי' לא הוו ליה לההוא בר ישראל מזבן הא דינא דגוים למסתמינן להני כו' ומחויק ליה על בר ישראל חוקה דגוי לוא חוקה היא דסתם גוי אנסא הוא ומאן דזבין מגוי לא מוקמינ' ליה לההוא חוקה דגוי בדיה דאמ' ר' יהוד' אמר רב הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי מה גוי אין לו חוקה אלא בשטר אי לא אישתיק תלת שנו ולא מחי ביה לא יכיל השתא לערעור בהו דגוי מחויק לן דאנסא אבל בר ישראל דלאו אנוסא הוא איתבעי' ליה למחויי דאצריכו רבנן מחאה על כו' דאמר ר' זירא למשה מד' אמות יש לו חוקה ויכול למחות והלכה

^א שבת ק"א. ^ב צ"ל בתוך אותו הנקב. ^ג לפנינו שבת קל"ט. בר הליון. ^ד ק. ^ה אולי נפלה טעות בתשו' אשר לפנינו וצ"ל עד י"א ויום אחד יכולה למאן ואז משפט התשו' כמשפט התשו' בתה"ג ד' מנטובה סי' רנ"ד. ועי' לעיל סי' צ"ז והתשו' שלפנינו היא בכ"י אחר סי' שהוא מר' שרירי. ^א אולי התשובה מר' האי שדומה לזו וארוכה יותר נמצאה לו בה"ג סי' קס"ב. ^ב צ"ל איתתא. ^ג צ"ל הכל הדרין. ^ד ב"ב קמ"ה. וע"ש קמ"ו.

קא. ^א התשו' הובאה גם בראב"ה כ"ו על שם ר' עמרם ובבב"ש את מחאה דובא הפסק שלפנינו והנה מצינו כמה תשו' ליאונים בדין ישראל הבא מכה גוי לענין אם קנה מגוי חוקת הלונות אי הוה חוקה במרדכי פ"ג דב"ב ובטור חו"מ סי' קנ"ד,

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' ק"א ק"ב ק"ג ק"ד ק"ה כז

והלכה ⁽²⁾ כר' אלעזר וכל מהאה הכן משכחת לה דאחזיקוה ואימחי ולא סלקיה להויקיה וההוא בר ישראל נמי כיון דאחזיק תלת שני בפניו ושתיק ולא מחי אחולי אחיל. עמרם בר ששנא ריש מתיבתא דמתא מחסאי.

קב. ⁽³⁾ והכי אמר רב שר שלום גאון. ואסור לישראל שיעשה שותפות עם הגוי שהוא יתחייב לו שבועה ונמצא משביעו בשם ע"ז שלו והתורה אמרה לא ישמע על פך אבל ודאי אם נתחייב לו שבועה מותר לדון עמו להשביעו אפשר שמורה לו וכ"ש כשמשביעי' אותו בי דאר שהרי ע"פ בית דינו נשבע הוא שאם אין אתה אומר כן יודע הדבר להם שאסור לה' להשביעם ועושין לכתחילה ומורחין עד שיפול ממון ישראל בידם ויכפרו אותו ונמצא כלה ממנו של ישראל והתורה חסה על ממנו של ישראל.

קג. ⁽⁴⁾ השומע אזכרה מפי חברו חייב לנדותו אפי' בזמן הזה ואפי' בכל לשון וחסידים עושים כן ואינו צריך עד שיזכיר בלשון הקודש ואין חילוק ⁽²⁾ בין שם המיוחד לכינויין ⁽³⁾ לבין ישראל לגוי לכל לשון אלא בין סקילה לאזכרה אבל לענין נדוין אחד גוים ואחד ישראל ואחד שם וכל כנויין ואפי' בכל לשון חייבין לנדותו.

קד. ⁽⁵⁾ והלכתא אין משביעין על העבירה אלא על הממון דהא מושבע אעבירה מהר סיני ואם תאמר גזל ופקדון נמי מושבע עליהם מהר סיני ממון כיון שיש לו תובעין אמרה תורה ישבע כרי להפס דעתו של פקדון וגזל ואבירה אבל עבירה שבועה להפס מי לכך אין משביעי' על עבירה לא במורה במקצת ולא בעד אחד.

קה. מי שהלך בדרך ולית ליה תבנא וכסתא ואיכא פת בהרי מאכיל לבהמתו דכי אמרינן ⁽⁶⁾ מאכל אדם אין מאכילין אותו לבהמה היכא דאית ליה מחיה בדבר אחר אבל לית ליה מחיה בדבר אחר שפיר דמי להאכילה פת ⁽²⁾ דקים לן צער בעלי חיים דאורייתא ועוד אמר ⁽³⁾ ר' יהוד' אמר רב אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתן כאכל לבהמתו.

והכי

ומקור הדין בב"ב ל"ה: והנה אף שיש שיטות לגאונים אי אמרינן ליפות כחו הבא מחמת גוי יהיה דינו כגוי ע' תשו' ר' מתת' ור' צמח במדרכי שם ובתה"ג ד' מנשובה סי' רט"ו מכ"מ בנידון שלפנינו שהוא להרע כחו הכל מודים וע' בהגה' אשרי שם ובתשו' מהר"ם ד"פ סי' כ"ה ובתשו' המיוחסות לרמב"ן סי' ט"ז. ⁽²⁾ לפנינו ב"ב נ"ט. ר' אלעא.

קכ. ⁽⁸⁾ יוצא מתוך הענין דאבחה דשמואל סנהדרין סי' ג: ופסק הגאון כשיטת ר"ת שהביאה שם התו' ד"ה אסור.

קכ. ⁽⁹⁾ הובאה בקיצור בש"ת סי' קמ"ב ובתה"ג ד' ליק סי' ל"ו ומקור הדין בנדרים ז': ומה שלא חילק בין לשון הקודש לכל לשון הלא מצינו לגאונים שנשבעין בכל לשון ע' ח"ג סי' ע"ו וברמב"ם פי"א משבועות ה"ד. ⁽²⁾ נראה שרעת הגאון כיון שמצינו ברכת השם שנשטוו עליה גם גוים כמבואר בסנהדרין נ"ו. א"כ אף הזכרת השם לבטלה חמורה ואף גוי שמזכיר ש"ש לבטלה צריכין אנו לנהוג בו נדוין וכל שאינו נהוג כן הוא עצמו חייב נדוין ואמר הגאון שאין חילוק בין שם המיוחד לכנויין אלא לענין סקילה ואזכרה בברכת השם ומה שאמר הגאון שלענין ברכת השם יש חילוק בין ישראל לגוי מבואר שם שהגוי אינו בסקילה וע"ש שלרעת ר' יצחק נפחא גוי המכרך בשם מיתתו בסוף ומכרך בכינוי הוא באזכרה וע' ברמב"ם פ"ט מה' מלכים ה"ג. ⁽³⁾ אולי שצ"ל: בין ישראל לגוי בין לשון הקודש לכל לשון.

קכ. ⁽¹⁰⁾ הובאה באורך בסוף סי' הכלבו משם גאון והיא לפנינו ובה"פ בקיצור וביותר קיצור בש"ת סי' ז' בתה"ג ד' מנשובה סי' קל"ו ובשו"ת הרי"ף סי' ש"ג וע' באיי ה"ם והנה בכ"ל לפני תשו' זאת תשו' מר' נטרונאי, ואולי גם היא ממנו.

קכה. ⁽¹¹⁾ ע' תענית כ': וברשו' שם. ⁽²⁾ ב"מ ל"ב: וכבר העיר שם הג"י שהגאונים פסקו כרבא דצער כ"ה דאורייתא. ⁽³⁾ ברכות ט'.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' ק"ו ק"ז ק"ח ק"ט ק"י ק"א

קן. ^(א) והכי אמר ר' מתתיה נאון וששאלתם נהגין לישב על כרים וכסאות ומצעות נאות בבית הכנסת ביום הכפורים איסור אין בו ואין עבירה מיהו אם רוב הצבור יושבין עליהן מוטב ואם ר' וה' אנשים יושבים והכל על גבי קרקע אין דרך ארץ בכך להפליג ארבעה וחמשה בני אדם מכל הצבור.

קז. ^(א) וששאלתם נהגין למימר בשבת אשר כלה מעשיו יש למנהג זה . . . או לא. אנחנו בישיבה שלנו אין אומר לפנינו בין בשבת בין ביום"ט בין בחול אלא אשר בדברו מעריב ערבים.

קח. ^(א) אסור לישראל לסחור בדברים טמאים כגון שקצים ורמשים אבל אם נתמנו לו שהורות וטמאות ורגים טהורים וטמאים במצורתו או בסחורתו מותר אבל לבתחילה לא יסחור בהם.

קט. ^(א) והלכתא מותר לאכול בשר בשני ימים טובים של פסח ראשונים בין מבושל בין צלי אבל להגביהו כמו מצה ומרור אסור דקאמרינן אמר רבא מצה בעי' הגבהה בשר לא בעי' הגבהה וכשמתר לא מותר אלא אברים אברים אבל גדי מקולם אסור לאכול מפני שמתחלף בפסח דקאמרינן תודום איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדיים מקולסים בערבי פסחים וכו'.

קי. ^(א) והכי אמר ר' עמרם. והלכתא ישראל שמסר לגוי חמצו או שנתן לו במתנה גמורה אם משך אותו גוי ^(ב) ואין בו הערמה ואינו הניל ישראל לעשות כן בשאר שנים אלא מאורע הוא ומותר לישראל לחזור ולקח ממנו אחר הפסח מן הגוי מ"ט כיון דקנייה גוי ^(ג) קני להו ^(ד) מהו לאפות בפורני בכירה וכל מקום שאופין בו במקום שאין תנור. אנו אין עמנו פורני ואין אנו יודעין מעשיה אבל אתם כלל זה יהיה בידכם כל שמסקין תחתיו או עליו ואח"כ מדביקין את הפת אינו בא לידי חימוץ ואם הדביק את הפת ואח"כ מסיק חיישינן שמא ישהה ואסור כדאמרינן ^(ה) הרתיה ולבסוף הדביק מותר הדביק ולבסוף הרתיה אסור.

קי"א. ^(א) וחבורה גדולה של ישראל שאין להם אופה ישראל שמספיק יאפה ישראל מעט כדי שיוגיע לכל אחד ואחד כזית אוכלין תחלה ממה שאפה גוי ואח"כ מברכין

קכ. ^(א) הדין זה הובא במנהגי ה' יו"כ סי' מ"ט בקיצור.

קכ"א. ^(א) הובא בשם ר"ע ור' נטרונאי במנהגי ה' שבת סי' ב' בקיצור.

קכ"ב. ^(א) מקור הדין במשנה שביעית פ"ז ה"ג וד' וע' בר"מ ה' מאכלות אסו' פ"ה ה"ז ובב"י ב"ד סי' ק"ז מה שהביא בשם הא"ה.

קכ"ג. ^(א) הדין נובע מהא דרבא בפסחים קט"ז: שאסור להגביה בשר ב' תבשיל' והנה הגאון לא אסר אלא גדי מקולם מפני שמתחלף כאמור שם נ"ג. וע"ד. והנה הדין הזה כתוב בבב"י הובאה כירושלמי פ"ז דפסחים ה"א, אכן בזמן האמוראים החמירו יותר במקום שלא נהגו לאכול צלי להחמיר אף בכשר עוף כדאית' שם פ"ד ה"ד. ועיין במדרכי פ"ד דפסחים ובטור או"ח תע"ו.

קי"ד. ^(א) התשו' אית' גם בכ"י פרטה. והדין נובע מן התוספת' פ"ב דפסחים וסוטה ובלבד שיתננה לו במתנה גמורה, ובבה"ג ובלבד שלא יערים. ^(ב) כ"א בכ"י"פ ובכ"י שלפנינו בטעות, "אין בו הערמה". ^(ג) בכ"י"פ, "קם לה ברשותיה וק"ל חמץ של גוי לאחר הפסח מותר באכילה". ^(ד) סוף הענין הובא בשם ר"ע ברי"ג נ' ובטור או"ח סי' תס"א. ^(ה) כיוונת ה"ל הוא דפסחים ל"ז לענין חלה: כד"א שהרתיה ולבסוף הדביק אבל הדביק ולבסוף הרתיה וכו' ופטורין, ומנה נלמוד לענין מצה ופסק ה"ל כד"ל ועיין שיטות הגאונים בזה ברי"ף שם שכהן צדק פסק כר"ע, אכן ר' אחאי פ' כר"י.

קי"ה. ^(א) הובא ברי"ף נ' בשם, "יש מן הגאונים שהורו", ומקור הדין בפסחים מ'. והנה שיטת טר כהן צדק. ור' האי כדעת הגאון שלפנינו שמתר לאכול פת שאפאה גוי בשימור ישראל רק אינו יוצא בה י"ח מצה אכן ר' יוסף נאון בתשו' בה"פ ובש"ת

מברכין לאכול מצה ואוכלים כזית ממצה שאפה ישראל וזה במקום שאי אפשר אבל לכתחילה אין עושין מהם אם משמרין ישראל לאותו גוי כשהוא לש או כשהוא אופה ושמירה מעלייא הוא ובמקום שאי אפשר ^{דמי}.

קי"ב. ^{לענין} פסח הכי דהשכיר ישראל ביתו של ^{גוי} ומיליהו תמץ ותלך לו לא מחייב ישראל לבעוריה לההוא ביתא ואע"ג דבית דיליה הוא כיון דאגריה גוי קנייה ולא קאי האי ישראל עליה בבל יראה ובבל ימצא אע"ג דשכירות דעלמא לא קנייא הכא מדשני קרא בדיבוריה דההו ליה למכתב לא יהיה וכתב לא ימצא משמצוי בידך והאי מצוי ביד גוי הוא ואין חייב לבער.

קי"ג. ^{ומי} שמבקש לפרש בים בקרוב הפסח ומבקש ללוש ולאפות קודם הפסח ולישא עמו כרי שיאכל ממנו בימי הפסח מצוה מן המובחר לאפות ב"ד אחר ביעור תמץ שחבובה מצוה בשעתה כרי שיאכל חמה ובכך מצותה אבל אם בודאי אינו מגיע לישוב ^{בפרס} הפסח ואין בספינה מצה כהלכתה כגון מים שלנו ושלוש נשים ושאר מה שצריך שהזדירו חכמים במצות מצה ילוש ויאפה וישא עמו כרי שלא יבטל מאכילת מצה.

קי"ד. ^{ואחזי} אמר ר' נטרונאי גאון עיסה שאמרו חכמים שבעת רבעים ועוד קמח חייבין בחלה הוי ארבעים ושלוש וחומש ביצה לפיכך הל' שעור זה בעריבה אחת חייבת בחלה ואפי' לש מאה שיעורים במאה ערבות חייב להפריש חלה מכל אחת ואחת דילפינן מעיסת מדבר דהוא עומר ^{לענין} הבצים ששאלתם האך מודרין בהם אם ממלאים כלי מים ונותני' הבצים לתוכו ובמרת המים מודרין קמח או לא, לא כך משערין חכמים ששעור שפרשתם אין לעמוד עליו אלא כך נתנו חכמים שעור לבצים שמשערין בהם ולחלה מעסת מדבר וכך שערו חכמים ראשונים שהמים שעור הביצה בינונית משקל ששה עשר ^{ואינם}

גיראות

סי' רצ"ה סובר דאסור לאכל פת גוי בפסח אפילו בשימור ישראל וכ"פ השאלות הביאו הטור באור"ח סי' ת"ס. ^{צ"ל} שפיר דמי וכ"א ברי"ג נ'.

קי"ב. ^{לענין} ויצא מתוך הסוגי' דיהר לו בית פסחים ו'. וכבר העמיד האגור הא דירושלמי פ' כ"ש דלא ישכיר אדם את ביתו לעכו"ם בימי הפסח או בע"פ, ועיין שם פ"ק ה"ג ובתשו' הרשב"א סי' קע"ז ובב"י אור"ח סי' תמ"א. ^{צ"ל} לגוי.

קי"ג. ^{הובא} בשבחה"ל סי' ס"א בשם ר' כהן צדק וע' טור אור"ח סי' תנ"ה ומקור המנדג לאפות המצה בע"פ הוא מן הירושלמי פ"ב דפסחים ה"ד שאסרו מצה ישנה מכיון שלא עשאה לשם הפסח דבר ברור שלא דקדק בה. ^{בשבחה"ל}: בערב הפסח.

קי"ד. ^{לענין} מצונו תשו' בענין זה בש"ת סי' מ"ו לר' האי וסי' קס"ג כתוב על שם ר' נטרונאי ובב"י היא לר' כהן צדק ומקור הדין בפסחים מ"ח. ^{מ"א} הגאון לתת הבצים בתוך המים ולומר שהמים היוצאים הם שיעור הבצים אף שבתוספת דגוור הובאה ברש"י חולין ק"ח: ובתו' סוכה ו'. כתוב לעשות כן וכ"פ הרא"ש בה' חלה ובטור אור"ח סי' תנ"ה, אולי משום דלדעת הגאון מים הנמסים אינן דומין לבצים הנושנים במדה וע' בתשו' חתם סופר לא"ח סי' קכ"ו. ^{אולי} צ"ל: ואינם זווים משקל של גיראות אלא כמשקל כסף של בנדאד. והגה לפי החשבון שמשקל הקב ד' מאות וזו שהביא בעל ספתור ופרח פ"ו מצונו ששבעת רבעים ועוד (האי ועוד הוא אחד מארבעים של רבע הקב) להם משקל שבע מאות ושנים וחצוי וזו כשנחלק זה ע"י סכום הבצים מ"ג וחומש יצא לנו שמשקל ביצה ט"ז וזו ועוד מאה ושלוש עשרה חלקים מארבע מאות שלשים ושנים, וזה מקצת יותר מרביעית הזו, ואולי היה כתוב לפנינו שחכ"ק קצת ואינם מצומצמין. והזווים ההם אינם גיראות היינו משקל של קודש שנחלק לגיראות אלא של כבל. ועם החשבון הזה מתאים מה שהביא הרי"ג נ' בה' קדוש בשם ר' היראוי, שעור ביצה בינונית שעור ששה עשר כספים ושני שלישי כסף בכספם של בבל" ור' היראוי נקיט נמי שיעור אינו מצומצם השני שלישי כסף. זג"ל שבהאי שהביא הרי"ג

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' קי"ד קמ"ו קמ"ז

. . . גיראות כמשקל כסף של בגדאד כמשפט הזה שערו (לעסה . . . ולפסח וכן הלכה.

קמ"ו. והכי אמ' ר' יוסף גאון, והלכת' אופן חלה של אש בין בפסח בין בשאר ימים טובים ואין שורפין אותה לפי שאין שורפין קרשים ביי"ט (שורפין אותה ולענין ברכה אין מברכין אלא על חלה של אש) ושל כהן ואין קונין חלה מכהן לפי שקדושת הגוף היא ואין יוצאה לחולין אלא (על המפריש אחד מכ"ד נהי דלש כמה גריוו יתן לכהן אחד מעשרים וארבעה ויאפה כמה גריוו ובהדר חלה ממת להון כר' אליעזר דאמר הסל מצרפן לחלה ואפי' בעכו' מצטרפין לחלה והני מילי היכ' דלש ואפה שיעור עשרים וארבעה אבל לש פחות מכ"ד פטור מן החלה) והכיא דגלגל עיסה מעי"ט מפרישין ממנה חלה ביי"ט דהלכתא כרבא דאמר מפרישין.

קמ"ז. והכי אמר ר' עמרם גאון והלכתא חלה שנתנה לכהן ליכלה כהן ולא לזבנה לא ללוי ולא לישראל דלא ליקלון בה ישראל ולא יאכיל אותה לזבנתו וכן הלכה. (ולענין מתנת כהונה הלכתא טבה שלא הפריש מתנה ובא ישראל ולקה בשר מותר ליקח מאותה בהמה עד שלא הורמה מתנת' ואין על הלוקח להפריש

הרי"ג ג' כה' פסח אמר מר סעדי' שעור עיסה בפסח עד כדי עומר ללגולת דהיינו ז' מאות וב' זוזי, צריך לנרוס' ז' מאות וב' זוזי ואף הן אינן מצומצמות שהן ז' מאות וב' זוזי וחצי באמת. והנה הגאון העיר שהחכמים הראשונים חשבו השיעורים במשקל, אכן לא כזה כתב הר"ם בפירושו המשנה חלה פ"ב מ"ו ועדיות פ"א מ"ב ואחריו מאנו במשקל התשב"ץ ח"ב סי' רצ"א והב"י בתשו' אבקת רובל סי' נ"ג ועינין בה"ה פ"א דעירובין ה"ב ובפ"ח ליר"ד סי' צ"ט סק"ו וביצחק ירנן ה' קדוש ס"ק נ"ב. (אולי צ"ל לחלה ולפסח וכו'.

קמ"ו. (ראשית התשו' אית' בש"ת סי' קס"ב. צ"ל אבל מנחין אותה לאחר י"ט ושורפין אותה וכ"א בש"ת. א"ם שצריך להיות "ישל כהן אין מברכין" או שכוונת הגאון על כהן קטן שנותנין לו חלה הראשונה ואז אין מפרישין חלה שנייה וע' בפרדס סי' קל"א. צ"ל אלא כל המפריש חלה מחזור אחד כהן ונתנה לו וכ"א בש"ת. ואולי כוונת הגאון שאין פודה מעיקרא החלה לתת הכסף לכהן אלא מחזור אחד כהן לתתה לו בעצם, והיו נוהגין כזה בשאר מתנות כהונה לפי התשו' בה"פ וז"ל: ר' נטרונאי ובמקום שפושעים טבחים ואין מפרישים מתנות כהנים מה שיהיו כהנים שבאותה העיר מזבין מתנות כהונה לבני העיר כדי שלא יבואו לידי תקלה אע"י דלא אתו לידהו. ע"כ. (כאן התחלת ענין אחר וצ"ל: צריך לשער א' מכ"ד ונראה כוונת הגאון מתאימה עם שיטת ר' האיבי בש"ת סי' מ"ו דמה שחייבו חכמים א' מכ"ד היינו מתחילת חיובה של עיסה דהיינו ממ"ג ביצה וחומש, אבל אם לש אפי' הרבה מאד א"צ להפריש אלא א' מכ"ד ממ"ג ביצה וחומש וכ"פ ר' כהן צדק בראש ה"פ וביאר שם שמה שאמרו כחלה פ"ב ה"ז א' מכ"ד ובנחתום א' ממ"ח היינו אם שגג ולא הפריש מן העיסה ובא להפריש מן הככרות ועי' פסחים מ"ח: (עי' לעיל סי' פ' ולפינו בבבב"א ט'. רבה א' מפרישין.

קמ"ז. (מה שאמר הגאון דטעם דלא לזבנן חלה משום דלא ליקלון בה ולא אמר משום שאינה יוצאת לחולין כדבר הגאון ר' יוסף בסי' שקודם זה אולי מייירי ר"ע בחלה שנייה וסובר המצד הדיון יוצאה לחולין אלא משום דלא ליקלון בה אין מוכרין אותה אולם בס' התרומה אינו מחלק בזה וסובר דאף חלה שנייה אינה נאכלת לזרים בשום אופן ועי' ב"י בסור יר"ד סי' שכ"ג, ורחוק מאד לפרש דברי הגאון דמייירי לבטל תרומה ולמכרה לזר ועי' ברמב"ם פ"ג מתרומות ה"א וברשב"א בפסקי חלה. (תשו' בענין זה מצאנו בה"פ והיא דובאה בשם ר' האי ברדכי' ח"ב סי' תרנ"ט וסופה בכ"י וטיוחי הדיון עם הטבח"ו ועי' חולין קל"ב: דאמר רב הדין עם הטבח.

להפריש הוא מבשר שלקח שמצוה על המוכר והוא מצווה על מצוה שני' וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם וכו' ומניין שמותר ליקח מבהמה שלא הורמה מתנתה דאמר רבה בר רב תנא א"ר יוחנן כל האוכל מבהמה שלא הורמה מתנתה כאלו אוכל טבלים וקא אמרינן בסיפא לית הלכת' כוותיה אלא מותר לאכול הימנה וכן הלכה.

קי"ז.⁸ שאלתם מה טעם אנו מונין מיום שני מחמשה שעות ור"ד חלקים לפי שנבראו המאורות ביום רביעי בשעה ראשונה והוא היה תחלת יום שמונה ועשרים באלול לפי שבחמשה ועשרים מאלול נברא העולם וערב שבת בשעת בריית' היה ראש השנה והיה המולד בארבע עשר שעות נמצאת אומר כשנבראת הלבנה נבראת בשבעה ועשרים באלול ולא שלמה עד שעת מולדה ב"י שעה בערב שבת וי"ב שעות היה אותו היום הואיל והוא זמן המשקולת שעה ראשונה עלה במחשבה שנייה נברא ובשעת שנברא נשלם העולם ולא נחסר ממנו בריה וכיון הקב"ה בריאת הלבנה בתחלת שעה ראשונה מיום רביעי כדי שישלם מולדה עם בריאת' שהוא היה סוף כל יצירה ולפי שאנו מונין יום אחד בשנה חשוב שנה אנו חוזרין⁹ ר"ח תתע"ו למפרע ויהא המולד ביום שני¹⁰ ור"ד חלקים מלילו.

קי"ח.⁸ ר' שמואל בן חפני. והא דאמר הוה קאימנ' קמיה דר' אלעזר ב"ר צדוק ואייתי ההוא גברא ערבה לקמיה שקל חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים היא אייבו וחזיקה בני ברתייה דרב אייתי ערבה לקמיה דרב שקל חביט מוסף של יום שביעי של ערבה לא בכל היום לפי שבתפלת תמיד אנו נוטלין את הכולב ובתפלת המוספים של יום ההוא אנו נוטלין את הערבה בפני עצמה וכך אנו נוהגין בישיב' . . .⁹ והלכה כר' יוחנן דאמר ערבה יסוד נביאים היא דקיי"ל דרב ור' יוחנן הלכ' כר' יוחנן.

קי"ט.⁸ והכי אמר רב צמח גאון. ולולב משעת נטילתו מברך עליו דאמר ר' יהודי אמר שמואל כל המצות כולן מברך עליהם עובר לעשייתן ואם תאמר א"כ למה מוציאו לבית הכנסת כדי לגמור מצותו שעדיין לא נגמרה מצותו כיצד מצותו כרתני⁹ אמר רב יהודי כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא לביהמ"כ לולבו בידו לקרות ק"ש ולהתפלל לולבו בידו ועל עסקי כך שמוציאו ואם אין מוציאו הרשות בידו ואין עליו כלום ויצא ירי¹⁰ חובתו.

מנהג

קי"ז.⁸ הנה המעברים שמו לראש פנה חשבון ר' יהושע שבניסן נברא העולם ורק בזה חלקו אנשי מערב עם אנשי מזרח שאנשי מערב פחתו ממולד ניסן הראשון ב"ד תל"ה והשבו משהו חרשים קודם לזה תשרי בשנה של תהו, ואנשי מזרח התחילו למנות מתשרי הבא אחר ניסן שבו נברא העולם והוסיפו זמן ו' חדשים במולדות, ודרך זה לאנונים מבואר בתשו' ר' סעדי' ור' האייו הובאו בשער הו' למאמר נ' בספר העבוד לר' אברהם הנשיא, ולפנינו אנו רואין שהגאון המשוב הלך בדרך ר' אלעזר ואמר שבאלול נברא העולם ופחת למפרע במולדות בהר"ד וחשב מתשרי שלפניו בשנה של תהו.⁹ צ"ל ד"ה. צ"ל וה' שעות ור"ד וכו'.

קי"ח.⁸ בענין הראשון נראה שחסר קצת בפ' חביט ולא בריך, והנה מצינו בפ' יסוד נביאים ומנהג נביאים תשו' בש"ת סי' ש"ז ובכ"י היא מיוחסת לר"ש בן חפני, אכן בסוף זה הסי' כתוב שם תשו' אחרת, וערבה יסוד נביאים שיסודוהו לכל ישראל לעשות כן והיא בפ"ע בכ"י מיוחסת לר' שריר' והיא גם באיזה שינוי בה"פ, ועוד תשו' סי' ש"ח בש"ת בענין זה לר"ש בן חפני.⁹ הובאה בשם זה הגאון ברי"ג נ' ובא"ח ה' סוכה סי' ל"ה ולפנינו היא בדיוק.¹⁰ ע' סוכה מ"ד.

קי"ט.⁸ חובא בקיצור במנהגו ה' לולב סי' ל"ד ע"ש זה הגאון.⁹ פסחים ו'.
סוכה מ"א: ובתוספת' ר' אלעזר ב"ר צדוק.¹⁰ במנהגו מסיים כאן: בהגהתו.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' ק"ב קב"א קב"ב קב"ג

קב. ⁽⁸⁾ מנהג שלנו בחולו של מועד ביום השלישי כהן קורא ביום השני לוי קורא וביום השלישי וישראל קרי וביום השלישי וישראל אחרון הדר קרי וביום השני וביום השלישי וכסד' הזה מנהג בכל יום ויום עד שמיני עצרת. ⁽⁹⁾ וכך אמרו חכמים אין אומר בערב אלא שתים לפניה ושתים לאחריה וכיון דהלכה כרב דאמר תפלת ערבית רשות תקון אחרונים לומר אחר שומר עמו ישראל פסוקים שיש בהם שמירה ושבת ולומר אחריהם ברכה ומפסיק בקרוש' כלומר אסתיים תפלה הרוצה לצאת יצא ודבר זה בחול אבל בלילי שבת ולילי יומ' סלקו לברכה זו וכן מנהג שלנו בחתימת שומר עמו ישראל אומר ברוך הפורש סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים ועומדין מקדשין להתפלל תפלת ערבית.

קבא. ⁽⁸⁾ והכי אמר רב שרירא גאון. ישראל שהתפלל וחזר לאחוריו שלש פסיעות ונתן שלום כל מה שירצה יעשה ואין בכך כלום ואם עומד במקומו או שחזור לאלתר או שממתין עד שיאמר קרוש או לפניו או לאחוריו שפיר דמי.

קבב. ⁽⁸⁾ הכי אמר רב האי גאון. ואסור לומר הושענא ביום השבת מפני התנוקות שאין מבחינין ונוטלי' לולביהם. . . . אחר התיבה אם לאו ואין מתברר להם שאין הלולב נימל בשבת. ⁽⁹⁾ מי שאומר פעמים ולהיות לכם במוספי שבת ויו"ט ורי"ח וחז"מ שפיר דמי ואין בו איסור ולא כיעור ולא פגם ובכמה מקומות כבבל מי שאומ' אותו ⁽⁷⁾ אבל בישיבה ובבתי מדרשות ובבתי כנסיות של רבנן לא נהגו מעולם לומר לא בשבת ולא ביו"ט ולא בוולת'. ⁽¹⁰⁾ שני ימים טובים של ראש השנה ושבת שבין ר"ה ויוה"כ רגילי' בב' ישיבות. . . . בדברי רחמים ותחנונים מקרית הגבר ועד שחרית ונופל על פני' אחר התחנונים כדרך שעושין בחול. קבג. ⁽⁸⁾ כוס של חתן וכוס של מילה אם טועם ממנו המברך מלא לוגמיו כך מצוה מן המובחר ואם אי אפשר למעום ממנו כיון ששותין אותו חתן וכלה או אמו של תנוק יצא ידי חובתו אע"פ שלא טעם ממנו המברך ואינו מוציא שם שמים לבטלה.

מי

קב. ⁽⁸⁾ הובא ברי"ף מנלה פ"ג ובשבה"ל סי' קב"א בשם גאון ועיין מנהגי ה' אתרוג סי' מ"ז וברי"ף ג' ובב"י לטור או"ח סי' תרס"ג. ⁽⁹⁾ קצת מהלכה זו הובאה בטור או"ח סי' רס"ז ע"ש ר' נטרונאי וע' ברכות י"א. ויומא פ"ז:

קבא. ⁽⁸⁾ נראה שהגאונים פרשו הא דיומא נ"ג: דאמר ריב"ל המתפלל צריך שיפסיע ג' פסיעות אחריו ואח"כ יתן שלום וא"ל ר' מרדכי כיון שפסע ג' פסיעות צריך לעמוד התם איבעי' ליה למיקם כוונת רב מרדכי דשם במקום שכלו ג' פסיעות צריך לעמוד קצת כדי לתת שם שלום, וא"כ דברי ר' מרדכי פירוש לדברי ריב"ל דאמר שיתן שלום וע"ז מביא הש"ס תניא נמי הכי וכו' אבל אחרי שעמד שם קצת עושה מה שירצה ואינו צריך לעמוד שם עד שיתחיל הש"ץ או עד לפניו או לאחר הקדושה כאשר פירשו הרי"ף בפ"ה בברכות והרמב"ם בפ"ש תפלה ה"ד ופ"י זה של גאונים מכואר בדברי ר"ע ההוב' בא"ח תפלה כ"ה והם בסידור ה"ל: ואמרונן שמשה דר' מרדכי מקום שכלו ג' פסיעות שם צריך לעמוד וליתן שלום ואינו צריך לחזור למקום שהתפלל וליתן שלום אם חזר למקומו הראשון ונתן שלום למה הוא דומה לתלמיד וכו' וע' בטור או"ח סי' קכ"ג ובב"י שם. ובפ"י נתן שלום ע' ח"ג סי' מ"ז.

קבב. ⁽⁸⁾ הובא במנהגי וברי"ף בשם ר' שריר' ובשבה"ל בשם תשובות ואולי כתבו כן בשם ר' שריר' ור' האי. ⁽⁹⁾ צ"ל ואין יודעין אם הלכו אחר התיבה. ⁽¹⁰⁾ הובא בשם ר' שר שלום בא"ח ת"ב סי' ג' ובפרדס סי' ד' ובשם ר' שריר' בטור או"ח סי' רפ"ו ועי' בסדר ר"ע בשם ר' נטרונ' פסק דומה לזה. ⁽¹¹⁾ אולי צ"ל יש מי שאומר אותו אף בשחרית אבל וכו'. ⁽¹²⁾ התשו' בארוכות בח"ג סי' קכ"ט וע' במרדכי ריש יומא וברא"ש סוף יומ'.

קבג. ⁽⁸⁾ הובא ברי"ף ג' ה' קדוש בשם ר' מתת' ואמר שכן כתב גם מר כהן צדק וע' בכה"ע ה' מילה ובתשו' חכמי צרפת סי' י"ב.

תשובות נאוני מזרח ומערב סי' קכ"ד קכ"ה קכ"ו קכ"ז קכ"ח קכ"ט ל

קכד. ^(א) מי שאכל מיני מזונות ותאנים ורמונים ושתה יין כשהוא מברך ברכה אחרונה מברך על כל מין ומין בפני עצמה מפני שחלוקי' הם בחתימתם ואין חותמין בשתים. ^(ב) יחיד שרוצה לישב בתענית שאינה קבועה צריך שיקבלה מבעוד יום ^(ג) וצריך להזכיר ענינו במנחה של תענית ומי שרוצה להזכיר בשחרית ובערבית יזכיר.

קכה. ^(א) הכי אמר רב יהודאי גאון. היכא דלא מנה עומר בליליא קמא לא מצוי למימני בשאר לילותא. ^(ב) צבור שהתענו ושליח צבור שלהן לא התענה וירידו לפנייה מי שנתענה לפי שמי שלא נתענה אי איפשר לו לומר עננו.

קכו. ^(א) עשרה שמתפללין וכיון שהגיעו לאל הקדוש, הלך אחד מהן יסיימו את כל הברכות עד שלום רב אבל יתגדל ויתקדש אי איפשר לומר לו אלא בעשרה.

קכז. ^(א) כוס של קדוש ולהבדלה כל זמן שלא ברך ברכת המזון טעון ברכה אחריו והני מילי היכא דלית ליה חמרא לכוס ברכת המזון אבל אית ליה לכוס של ברכת המזון לא צריך לברוכי והיכי נמי דלית ליה לבר מן האי כוס של קדוש ואיקרי בריך ברכת המזון ^(ב) ולא צריך לברוכי על הגפן.

קכח. ^(א) ראש חדש שחל להיות בשבת מפטירין חוון ישעיהו וישבת אחרת שהוא ערב תשעה באב מפטירין עמרו על דרכים וכו' ויש מפטירין משא גיא חזיון. קכט. ^(א) ולענין נדה כך מנהג במקומות בזמן שרוצים לברך לה ברכת אירוסין ונשואין משאלין אותה אם כשרה היא לברך לה ברכת אירוסין אם אומרת כשרה מברכין ואם לאו אין מברכין ועוד כך מנהג שכל נערה שמבקשין לקדשה מטבילין אותה לכתחילה שמא נוגע בה בעלה אינו עובר עליה משום נדה.

ורכי

קכד. ^(א) לא מצאתי לגאון שסובר כן והטור באו"ח סי' ר"ח הביא בשם הבה"ג שכוללם בברכה אחת וב"כ התו' בברכות מ"ד. ד"ה על והרא"ש שם בשם הר"ח והרשב"א בחידושו הזכיר כן בשם ר' האי, ונראה שחסר' קצת התשו' לפנינו וצ"ל: מי שאכל מיני מזונות ותאנים וכו' יין כשהוא מברך ברכה אחרונה כולל כולם בברכה אחת אבל אם אכל בשר או פרי אדמה ושתה יין מברך על כל מין ומין בפני עצמה מפני שחלוקין בחתימתן וע' ברא"ש שם ובר"מ פ"ה ברכות ה"ו. ואולי התשו' מר' האי. ^(ב) ההלכה יוצאת מדה דשמואל בתענית י"ב. ^(ג) רש"י שבת כ"ד. הביא מתשו' הגאונים דלא נהנו לומר ענינו ערבית ושחרית שמא יאחזנו בולמוס וכן הביא הטור באו"ח סי' תקס"ה.

קכה. ^(א) הובא בשם זה הג' ברי"ג נ' וע' שם כל שיטות הגאונים בענין זה ובבה"ע ט. ^(ב) זה כתיב בש"ת סוף סי' נ' ובכ"ו שהביא בעל איי הים כתוב על שם ר' עמרם.

קכו. ^(א) דין זה אית' בתשו' פאר הדור סי' ס"א והובא באבודרהם בשם תשו' הר"מ ומקור הדין בירושלמי פ"ד דמגילה ההובא ברי"ף וע' בב"י או"ח סי' נ"ד ובתרומת הרשן סי' ט"ו, ואחרי שהתשו' הקודמת ושחרית בכ"ו מגאונים ככל נראה שגם הסי' שלפנינו מאחר מהם.

קכז. ^(א) הובא ברי"ג ג' ה' קדוש בשם ר' עמרם וכן בשב"ל כלל ל"ח ובטור או"ח סי' רע"ב הקשה עליו וע' בב"ח ובט"ז שם ובש"ת סי' ק"א תשו' ר' הילאי ובאיי הים וביצחק ורנן. ^(ב) צ"ל: נפיק ליה בברכת המזון ולא צריך וכו' וכ"א ברי"ג נ'.

קכח. ^(א) לא ראיתי מי שהזכיר אלה ההפטורות בערב ת"ב שחל להיות בשבת.

קכט. ^(א) מקצת התשו' בש"ת סי' ק"ס לר' האיי ובתשובתנו הוסף המנהג לטבול הנערה אף קודם קידושין וע' בה"ה פ"י דאישות ה"ו שכתב על האי דלא תנישא נדה שכן דעת קצת הגאונים וע' באיי הים ובבה"ע ט כניסה לחופה תשו' לר' נטרונאי בנירון זה.

תשובות גאוני מורח ומערב סי' קל' קלא' קל"ב

קל. ^(א) והכי אמר ר' שמואל בן חפני גאון. אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה הקדוש העריך החרים בהמה העקר פירות וכסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יולך לים המלח ואיזהו עקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאליה ואי חזיק מארי ההוא הקדש או חרם וצריך ליה פריק ליה בארבעי זווי ומאבד להון ומשתרי ליה הקדש וחרם דיליה דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחול.

קלא. ^(א) תשובת שאלה לרבינו האי גאון. ^(ב) ושאלתם ספרו של אדם הראשון מצוי הוא או לא. לא חזי לנו ולא שכיח לנא ולא דבר שנוי הוא אלא ^(ג) מהויה מילתא ביה פירוש דורות וחכמיהו ^(ד) כדשמואל ירחינאי ומפרש ביה ר' ור' נתן סוף משנה רבינו ר' אשי סוף הוראה ^(ה) ובאגדה דויקרא דר' תנחומא באשה כי תזריע אין מלך משיח בא עד שיבראו כל נשמות שעלו במחשבה להבראות ואלו הן האמורין כס' אדם הראשון זה ספר תולדות אדם.

קל"ב. כהן ^(א) שיש בו תורה ולא יצא עליו שם רע בילדותו אבל יש בו מדות שאינן מיושרות כגון אריכות לשון ביותר ומתוך שהוא כסם בעיניו אומר לכל סכל הוא . . . שבתו מבלי מריבות עם כל בני אדם ואינו עלוב ולואי שיהי עולב ומכובד . . . פעמים בקהל ובא לירי זלוול ונדרוהו על פי ב"ד והעם . . . שהוא מבזה אימא זקנה שיש לו ומקלל אותה ופעמים שמתגבר עליו יצרו והוא בעל חמה ביותר וקל בעיניו להרג נפשות ורוב אנשי המקום מכירים בו שיש בו בו מדות אלו ובכל זאת הוא מתנאה בטלית בני תורה ודוחק ברבים ענינין הרבה כאיש אמת ומורה הוראות בענין צניעות וענוה וכבוד אמת וכדומה להם והכל אומרים שהשם מתחלל על ידו כמות זה שהוא מיסר אחרים והוא אינו מיוסר ומוכיח ואינו מתוכח וקצת אנשי בינה אמרו עליו שהוא פגום לגבי כהונה דהא איהו ארע אנפשיה שאינו עושה סוג לתורה ולכהונה ושקלינן ומרינן בניניה עד שנזדמן ביד מקצתנו דברים לקצת ^(ב) הראשונים בעסק דומה ליה וכל שאלתא. תשובה הו' יודעים שבוודאי חילול השם יש בזאת ואדם שקרא ושנה ומעשיו אינן הגונים בחוץ שהוא מחלל שם שמים ואנו שונין במשנה חיצונה ^(ג) לא תשא את

שם

קל. ^(א) ויצא מן הסוגי' דע"ז י"ג. וערכין כ"ט. וע' רמב"ם פ"ח דערכין ה"י שתפס שיטת הגאון ופסק כר' יהוד' בערכין וע' שם בתו' ד"ה שקול.

קלא. ^(א) וזאת התשו' והבאות אחריה עד סי' קל"ט הן מכי' באוצר ספרי הקיסר בוועין. ^(ב) התשו' כבר הביא בעל איי הים וכתב ששמעו שעל זה שאלו אנשי קיראן את הגאון לפי שבתשו' הארוכה לר' שריר' כיצד נכתבה המשנה' כתב. כדמפורש בספרו של אדם הראשון ר' ור' נתן סוף משנה' על זה שאלו מה זה ספרו של אדם הר'. ^(ג) נראה כוונת הגאון שענין ותוכן ספרו של אדם הראשון הוא חיבור בעין סדר עולם שהיו מתחילים תמיד מאד"ר וכו' כתוב גם ר' ור' נתן וכו' ובאי' הים סי' פירש אחר. ^(ד) ב"מ פ"ו. ^(ה) אולי כוונת הגאון במה שאמ' אנדה דויקרא על ויקרא רבה ושם האומר ר' תנחום. ולפנינו המאמר שם פט"ו ובב"ר פ' כ"ד ויכול להיות שבאגדת ר' תנחום שהי' לפני הגאון היה גם מאמר זה, והביאו הגאון כמראה מקום ששם הוזכר ספר זה ועי' בש"ת סי' קכ"ב.

קל"ב. ^(א) התשו' שלפני זאת הן בכ"י מר' נטרונאי ואולי גם זאת ממנו אכן מצאנו תשו' דומה לזאת לר' יוסף ע' סי' קע"א ובה איזה מן הראיות אשר לפנינו. ^(ב) אולי כוונת השואלים לאחת מן התשו' לגאונים בענין כהן שנשתמד לר' נטרונאי בה"פ ובש"ת סי' ר"ז ובפרדס, ועי' בדין כהן' שנשא גרושה בה"פ ממר צמח (והיא בתשו' הגאון קדמונ' סי' ט"ז) ומר' ש' בן חפני והיא בש"ת סי' ק"פ מיוחסת לר' שריר' ועי' סי' הל"א לר' האי. ובדין כהן המטמא למתים מר' נטרונאי בה"פ והיא בש"ת סי' קפ"א ועי' בתשו' הג' ד' מנטובה סי' קכ"ה קצ"ה קצ"ח ועי' ירושלמי גיטין פ"ה ה"ט. ^(ג) כיוון להא דאית' בפסוקת' רבתי פכ"ב בקיצור אם בשבועת

שם ה' אלהך לשוא א"ר סימון אם בשבועת שקר הכתוב מדבר הרי כבר אמר לא תשבעו בשמי לשקר אלא שלא תהיה מתכסה במלית ומתעמף בציצית ועובר על ד"ת במטמוניות ותעזי פניך לברך ראשון ולפתוח ראשון וכיטול מנה ראשון וכן הוא אומר והיה כעם ככהן ופקדתי עליו ומצינו שאפילו על דבר קל נפגם כהן מלישא את כפיו . . . (א) לכהן שלא נטל ידיו אסור לישא את כפיו שנאמר שאו ידיכם קודש וצריך . . . בדרכיו ומכושר באורחותיו ולברך בתורה נמי ראשון איש ראוי שבשנשפעה . . . מעלה יתרה על ישראל הני מילי כשעומד בחוקת קדושתו (א) וכתני דבי ר' ישמאעל וקדשתו וכו' וכהן זה שלא נזדהר מן הכיעור ומן הדומה לכיעור ולא עשה סיג לעצמו כבר הטיל פגם בקדושתו ונעשה בעל מום בין . . . לברך ראשון בין לנשיאת כפים ולקרות נמו במקום דליכא כהן אינו ראוי הראוי האדחוי אדחוי דתנן (א) כהן ששימש בבית חונוי וכו' ודי לו שיהיה ככל ישראל (א) אבל חלות מדי דהוי אבעל מום.

קל"ג. (א) מי שהיה לו קרקע בתלמסאן וגלו ממנה ונשארה ארצם הפקר ומת בעל הקרקע ואשתו וחזרו הבנים לתלמסאן וא' הגדול אני בכור וכפר הקטן והביא הגדול עד ששמע מאביו בני פ' בכור וחייב הדין הכן הקטן שבועה שאין אחיו בכור האך שורת הדין. תשובה . . . (א) הבן הקטן לעד בטורח . . . תלוי אין מוסף בדין ואין גורע ממנו אם לא נתקיימה העדות אין דבר זה מקיים אותה ואין עדותו מקבלת עליו בשביל דבר זה. ואשר חייב הדין זה הבן שבועה כך הוא הדין אם (א) העדות לגדול בכבורה אין לו להשביע את אחיו עד . . . שחולקין את נכס' אביהן וכשחולקין מקריבו לביד ואומר לו כך וכך יש לי בידך חלק בכורה וכאשר יאמר הלא אין לך בידו כי איני יודע שאתה בכור מתחייב שבועת היסת משום דאיכא דררא דממונא וכך הוא נשבע כי לא פקדני אבא ולא אמר לי ואיני יודע כי זה בנו בכורו.

עוד

בשבועת וכו' שלא תהא תפולין נושא וטליתך עוטף והולך ועובר עבירו' וכבר העיר חכמם ה' מאיר איש שלום בהקדמתו ששם השיטה מר' ביבוי והשיטה שאחריה על שם ר' סימון. (א) אולי שפ' הגאון הא דשלא נטל בסוטה ל"ט. כשלא נטל ידיו בשחרית וכן הביא בקונט' רש"י משם רבו ע' תו' שם ד"ה כל ובכ"מ לרמב"ם פט"ו מה' תפלה ד"ה. (א) גיטין נ"ט: (א) מנחות ק"ט. (א) ג"ל שצ"ל אבל אוכל חלות וכו'.

קל"ג. (א) כפי' שלפני זה בכ"י חסרה התשו' ודק השאלה נמצאת ח"ל: שאלה זו ששאלו אחיו ת"ח שבמדינת תלמסאן מארץ מבוא השמש יצאו לפנינו אל שער ישיבת הגולה אל ב"ד הגדול של כל ישראל לפני אדוננו האי ראש ישיבת גאון יעקב נכד ראשי אבות וראשי גליות של כל ישראל וצוינו וקראו תשובתם לפנינו והתבוננו בהם ועמדנו על הכתוב בהם וגם צוינו וכתבו תשובתם כאשר הורונו מן השמים וענינו השאלה הריא: מי שהיו לו ב' בנים והגדול נושא ונותן בבית וסומך על שלחן אביו והקטן הלך למדה' ונפטר האב וכשבא הקטן ערער עליו הגדול לאמר שאבי נתן לו ממון הרבה ולא היה משל אביהם והבן הקטן אומר שהיה משל אביהם הביא אתה ראיה, ע"כ. אחרי זאת השאלה חסר עלה בכ"י ואחרי כן נמצאה התשו' שלפנינו בלי השאלה והדפסתי השאלה כמו שכתובה ברשימת השאלות. (א) אולי שהיה מטריח הבן הקטן את עצמו ואומר לעד שלא יעיד את אשר שמע מפי אביו. (א) אולי צ"ל: אם לא נתקיימה העדות וכו' ודעת הגאון דלכן הגדול אין ראיה שהוא בכור כ"א עד אחר הדוא רוצה להוציא פי שנים מיד אחיו בחלוקתן, ואולי גם אלו היו ב' עדים ולא שמעו דברים מפי אביהם שמוכח מהן שהוא בכור לנחלה עדותם ששמעו את האב אומר פלוני בני בכור אינה מועלת כמאמר ר' יוסף בב"ב קכ"ו: עדים שאמרו פלוני בני בכור וכו' ועי' בכ"י שם וברמב"ם סוף פ"ב דנחלות ובטור חו"מ סי' רע"ז. ונראה שגם התשו' שלפנינו מר' האי.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' קל"ד

קלד. ^אעוד שאלת היו להם חצרות רבות א' הגדול אם תרצה שתתן לי החצרות הטובות בחלקי או תקח בחלקך בכל חצר וחצר שלישי ויפסיד חלקך עליך ואמר הקטן אלו היתה חצר אחת הייתי לוקח או נחלוק ועכשיו הם חצרות הרבה אני חלק מועט יפסיד עלי ואתה ב' שלישים לא תפסיד ואני לא ^ביתם לי שאקח שלישי החצר יפסיד עלי הרבר ובין החצרות שבקש הגדול ליקח ובין ^גהחצרות דמים הרבה ביותר וא' לו הקטן הם חצרות הרבה מהם במקום טוב ומהם במקום רע יש לי שאקח ^דוא' הגדול אם תקח אלו שאמרת או שתקח חלקך בכל מקום יורנו אדוננו גאון שורת הדין. תשובה ^הכך ^ואינו כי אע"פ שאחד לוקח חלקו במקום שאינו יפה והאחר חלקו במקום יפה אין מחשבין מדה כנגד מדה אלא מעלי את כלם לדמים ונוטל זה מן המקום שאינו יפה מדה יתירה מן הקרקע לפי הדמים. ולפי מה שזה שזה כפי מה שא' חכמים בחלוקת א"י לא נתלקה אלא בכסף שני בין רב למעט אמר ר' יהודה סאה ^זביתודה שזה ה' סאין ^חולא נתחלקה אלא בכספים למאי אילימא לשופרא וסניא ^טבשומים עסקינן אלא לקורבה ורוחקה ואיך יפרעו הנוזקין ובעלי חובות וכתובת אשה מן העידית ומן הבינונית הלא בשום מדוקדק ותנן שום כסף שזה כסף ואמרינן עלה ^יאמר ר' יהודה שום זה לא יהי' אלא בכסף כרתניא מלית שהויקה פרה ופרה שהויקה מלית אין אומרים תצא פרה במלית אלא שמין אותה בדמין ולענין הדין הזה שמפורש בשאלה זו אם יש בירושת ראובן זה קרקעות במקום הטוב שהם שוין זה לזה וקרקעות במקום הרע שהן שוין זה לזה יש מן הדין עם הגדול אם תתקיים בכורתו וראוי לפי שנים שיתן השליש של אחיו במקום אחד מן הטוב ובמקום אחד מן הרע כמו שאמרו חכמים תרווייהו אחד נגרא א"ר יוסף כגון זו כופין על מדת סדום א"ל אביי בעי א' בעינא דאפיש אריסי והלכתא כר' יוסף ^{יא}לאו מילתא היא אבל אין מקומות שהן שוין זה לזה כל מקום שיש בו דין חלוקה מן שלשה ונשאר לפשוט בשליש שלו כשיעור ששנינו ^{יב}אין חולקין את החצר עד שיהיה בו ד' אמות לזה וד' אמות לזה ולא את השרה עד שיהא בה ט' קבין לזה וט' קבין לזה ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ולא את הטרקלין ולא את המורן ולא את השובך ולא את הטלית ולא את המרחץ ולא את בית הבד עד שיהא בה כדי לזה וכדי לזה כל אחד ואחד כהלכת' הרי יש לו כשיעור ואין עליו הפסד גדול ואם יש הפסד גזרת מלך היא ומקום שאין לקטן הפשוט בו כשיעור אין עליו לקבל בו פחות שיש בו הפסד אלא מעמידין ג' חלקים שוים ומטילין גורל ואיזה שנופל לקטן לוקחו ובמקומות שהן משוין זה מזה ויש לפשוט בחלקו כשיעור מכל א' וא' ואין כופין על מדת סדום ואין לו ליקח במקום אחד דאמרי חדא אהאי נגרא וחדא אהאי נגרא אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום אמר ר' יוסף זמנין דהאי מדויל והאי לא מדויל והלכתא כר' יוסף.

עוד

קלד. ^אענין השאלה שייך לשאל' שלפני זאת שכתוב בתשו' אם תתקיים בכורתו. ^באולי צ"ל: לא ייטב לי. ^גצ"ל שאר החצרות. ^דג"ל שצ"ל: שאקח ס' ופ"ל כלומר הרעות. ^הג' דינין בזה אם השדות שוות או חולקין שדה כנגד שדה כמאמר ר' יוסף בב"ב י"ב: תרתי אחד נגרא כופין על מדת סדום, ואם אין השדות שוות כשיש בהן דין חלוקה דמי לתרי ארעתא אתרי נגרא דאמר ר' יוסף דאין כופין זימנין דהאי מדויל והאי לא מדויל וחולקין כל אחת ואחת, ופי' הגאון בשיטה זו כתו' שם דיה מעלינן ולא כרש"י. ואם השדות אינן שוות ואין בהן דין חלוקה מעמידין ג' חלקים ומטילין גורל. ועי' ברמב"ן בב"ב שם בפירושו. והנה בבהע"ט מצינו תשו' לר' האי והובאה בטור חו"מ סי' קע"א בחלוקת בתים שפסק גם שם הוי' דשוין שאין חולקין כל בית ובית אלא חולקין בתים כנגד בתים כדן שדות אחד נהרא או אחד נגרא. ^אצ"ל בגליל וכ"א בב"ב קכ"ב. ^בלפנינו שם בשופטני ועי' סי' רשב"ם וכן גרס ברמב"ן לב"ב י"ב. ^גב"ק י"ד. ^דצ"ל אפושי לאו מילתא וכ"א בב"ב י"ב. ^השם י"א.

ברשימת

קל"ה. ⁽⁸⁾ עור שאלת ויפרש לנו אדוננו גאון בשאלה הראשונה הקרקעות שירשו מאמם מפני שלא באו לידה בחיי בעלה ולא באו לידו בחיי אשתו אם יש בה ראוי ומוחזק אם לאו. תשובה כך ראינו שכל אלו הקרקעות מוחזקין הן לאשה משעה שמתו קרוביה וירשה ⁽²⁾ בעלה אחרי מותה ואם יש לו בן בכור נוטל בהם פי שנים כי כל קרקע משעה שמת המוריש ה"ו מוחזק ליוורש אע"פ שלא בא לידו דתנן ⁽³⁾ בנות צלפחד נוטלו ג' חלקים בתחלה חלק אביהם שהיה מוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר ושהיה בכור ונטל ב' חלקים ⁽⁴⁾ ואמאי ראוי הוא ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ומסקינן בה א' רבה א"י מוחזקת היא שנא' ונתתי אותה לכם מורשה ירושה היא לכם מאבותיכם ומותבינן א"י חקא שמעון השקמוני היה לו חבר מתלמידי ר' עקיבא וכך אמר שמעון השקמוני יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לאו ואי ס"ד ארץ ישראל מוחזקת היא מאי קא מספקי ליה ומפרקינן הא גופא קא מספא ליה ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם פ"י ונמצא מוחזקת או דלמא מורישין ואין יורשין גמרינן דקרקע שנופל בירושה מוחזק הוא אע"פ שלא בא ליד היורש ולא ליד המוריש.

קל"ו. ⁽⁸⁾ ועוד שאלת שהבן הקטן לא היה מצוי במיתת אמו ושמע שצותה אמו ואמרה שזה העדי כלו לבני ונתן אותו במתנה לבנו כמו שבא הקטן ותבע אותו ⁽²⁾ השביעה אותי בינה לבני שלא אתן לך ממנו שזה פרושה הקטן ואמר מה פשעי ומה חטאתי שלא ירשתי מאבי ומאמי לא בנד ולא דבר בעולם ולא ישיביעו אותך אלו הייתי יודע שהיה הרבר כך לא הייתי עובר על דבריהם ולא אבי אלא אוהב אותי ולמדני תורה והייתי קרוב אליו בכל דבר ומען הגדול ואמר שצוה אותי אבי ואמו שאין לך דבר ואלו היינו יודעין שאנו חוזרין למקומנו לתלמסאן לא הייתי אלא שואל ממנו שיתן לי החצרות והשדות ולולא שהעדי יודעין הכל כי לא הייתי נותן לך דבר וכמו שראה הקטן ⁽³⁾ ישבע שבועה חמורה שלא יניח חלקו בו נכנסו ועשו פשרה ביניהם ואמרו תתן אתה לאחיד כל הממון שהודית שנתן אותו לך אחר שתחשוב כל מה ששלחת אליו ותקח השיראין של אמך מן העדי בעצמו ותפשו בקנין על ככה על מנת שיקח זה פ' דינרין ויקח הקטן השיראין ואם ישברו השיראין או ילכו יתפש זה הקטן והחובים ותפש הקטן ונתן הקטן החובים לערב והעדי עליו שאם לא יתן לו השיראין יחזור לו החובים והתרו בו פעם ושנים על מנת כן עשו הפשרה והניח השבועה שהיה חושד אותו בעדי שהניחה אמו בממון גדול שהם חשובי מקומם ואמר הגדול לערב עשה לבני מה שירצה ותקח השיראין בעצמו ממנו והלכו שניהם למרה"י תבע הערב בן שמעון וא' לו לא אתן לך שהם שלי אמר לו זה החורז לי החובים שנתתי לך שעל מנת כן נכנסת לערבות שנתן לי השיראין ותתן לו פ' דינרין או אשביע אותו על סכום הכל וכבר הודה הגדול יותר ממשקל השיראין נחלקו בדבר זה שני תלמידים הא' אומר ישבע ויתן משקלם והשני אומר לפי התנוי במעשה בצידן ⁽⁴⁾ וכל מקום ששנה רשבי"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראה אחרונה ללמדנו

קל"ה. ⁽⁸⁾ ברשימת השאלות כתוב בראש השתי התשו' האת ושלאחריה, ואלו ב' שאלות מחוברות למעלה מהם. והנה התשו' הובאת כשם תשו' הגאונים בב' לחו"מ סי' רע"ח וענין השאלה שמת המוריש ואח"כ האשה היורשת ואח"כ בעלה והנכסים לא באו עוד לא לידה ולא לידו בעלה ופסק הג' דהאי מוחזק הו' ועו' בש"ץ דף מ"ו ע"א סי' י' ובתה"ג ד' מנטובה סי' צ"ו ובתה"ג אשרי כתובות פ"ד סי' ט"ו. ⁽²⁾ כ"כ בב"י שם ובכ"י בטעות, וירושו בעלה. ⁽³⁾ ב"ב קט"ז: במשנה וע' שם בחידושי הרמב"ן. ⁽⁴⁾ שם ק"ש. קל"ו. ⁽⁸⁾ עי' סי' קל"ה בראש הערך. ⁽²⁾ אולי צ"ל אמר הגדול אמי השביעה אותי וכו' קבל הקטן ואמר מה פשעי וכו'. ⁽³⁾ צ"ל נשבע.

תשובות גאוני מורה ומערב סי' קל"ז

ילמדנו אדוננו נירון שורת הדין. תשובה כך ראינו אם כן היה הדבר כמו שמפורש בשאלה זו כיון שפירשו הרברים שאם ישברו השירים או ילכו יתפש זה הקטן הוהובים הרי נודע כי כן היה התנאי והשירים בעינם דוקא ולא משום הרויחא הוא שיש לוטר הרי דמי השירים במקום השירים אלא נמצא ווראי כמעשה בצידן שהלכה כדבר חכמים ולא כדברי רשב"ג דתנן ^(א) מעשה בצידן בא' שאמר לאשתו הרי גיטך על מנת שתתן לי אצטילתי ואברה אצטילתי ואמרו חכמים תתן לו את דמיה ואמרו עליה מאן תנא דתנני מעשה חסורא מחסרא והכי קתני אם אמר לה ע"מ שתתני לי אצטילתי קאמר רשב"ג ^(ב) דתנן תתן לו את דמיה ואמר רשב"ג מעשה נמי בצידן על מנת שיהוירו את השירים ההם ליה ויתנו פ' הוהובים לזה השירים בעצמם ואם לא יתן השירים יחזיר הוהובים ופורש עוד שאם ישברו השירים או ילכו יתפש זה הקטן הוהובים היה סתמא של דבר כי השירים דוקא כמשפט האצטילתי כי זה היתה אצטילתי ולא התנה אצטילתי סתם ואף זה התנה השירים של אמו ולא התנה שירים סתם ולא דמו להאי גברא דאמר ליה אלריסיה כולי עלמא דלו תלת דלואתא ואבלי רבעא את דלי ארבעה ואבול תילתא לסוף אתא מסרא דאמרי א"ר יוסף הא ^(ג) דלאי רבה אמר הא לא איצטריכא והוינן בה לומ' ר' יוסף אמר כרבנן ^(ד) ורבא דאמר כרשב"ג וגמרינן ותסברא הא קי"ל הלכתא כוותיה דרבה ובהא לית הלכת' כרשב"ג ומסקי לעולם רבנן ור' יוסף כרבנן ורב' אמר אנא דאמרי אפי' כרבנן ע"כ לא קאמרו דבנן התם אלא דלצעררה קא מכיין אבל הכא משום הרויחא הוא והוא לא איצטרך שהרי ידוע הדבר דמלרא דליא רביעית לאו מידעם בעיניה אהני אלא משום הרויחא הוא דקא מתני אבל שירים של כאן כאצטילתו דמי ודוקא קאמר וכ"ש שהרי פורש דבעצמו פירש שאם ישברו שמונים הדינין וכך ראוי לעשות.

קלז. ^(א) ושאלתם המחלק נכסיו ע"פ ונתן מתנה לאשתו גובה כתובתה או לא ואע"פ ששתקה כיון דלא קבלה בקנין גובה כתובתה או לא. תשובה כך ראינו שאין לה אלא מה שנתן לה ואברה כתובתה ואע"פ על הא מתני' משום דכתב לאשתו כל שהוא אברה כתובתה אמר רב במוכה להן על ידה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת ור' יוסי בר חנינא אמר באומר לה מלי קרקע זה בכתובתך ומקולי כתובה שנו ואמרינן תנן רבי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה אברה כתובתה מכלל דתי"ק סבר כתיבה וקבלה בעינן וכי תימא כולה של ר' יוסי היא והתניא אמר רבי יהודה בר"א שהיתה שם וקבלה עליה אבל היתה שם ולא קבלה עליה קבלה עליה ולא היתה שם לא אברה כתובתה תיבתא דכולהו

^(ב) גיטין ע"ה. ^(ג) שם ע"ד. ^(ד) צ"ל איצטלתו דוקא קאמר לה רשב"ג אומר תתן לו את דמיה וכ"א בש"ס. ^(א) אולי צ"ל והכי נמי אמר ע"מ שיהוירו את השירים ההם ליה ויתנו פ' זהוב' לזה כוונתו השירים בעצמם וכו'. ^(ב) צ"ל הא לא דלאי וכ"א בש"ס ובר"ף אית' לסוף אתא מיטרא ולא דלה א"ר יוסף וכו'. ^(ג) צ"ל ורבה. ^(ד) אולי צ"ל שאר אריסין תלת ודלואתא רביעית לאו מידעם וכו'. ^(א) צ"ל יתפש זה שמונים. קלז. ^(א) הרמב"ן במלחמות פ"ה רב"ב הביאה שיטה זו בשם תשו' ר' שרידא ופ' רבינו דהא דא"ר נחמן כיון שעשאה שותף בין הבנים שנתן לה חלק בין הבנים ולא כר"ח הביאו הרא"ש בכ"ב קל"ב. שפי' דצריך שיהיה חלקה שוה להלק הבנים ומקוי הגאון הא דר"ג בשותקת ולפי' זה מתאים הרי"ף והכריע פי' זה דאין לומר דהא דעשאה שותף מיורו בשקבלה עלה דא"כ מאי למימר' ומטעם זה רחה הר"ן הביאו הבי' באהע"ו סי' ק"ו פי' ר"ח. והנה כפסק הגאון בתשו' שלפנינו אית' גם בש"ץ דף ס"ה ע"ב סי' נ' ויוצא מס' פ"א שם דף ע' ע"ב היכי דחלק לה קרקע. אכן בבהע"ט אות מתנת ש"מ הובא תשובה דמתיבת' דצריכה לקבל עלה ובשם ר' קלונימוס מטרבונה מביא שבדורות הראשונים היה שתיקתה מהני אבל השתא אמרינן מחמת כיסופא הוא דשתקה. ועי' בירושלמי פאה סוף פ"ג.

דכולהו תיובתא אפי' הכי לית ליה קא אמרין אמר ליה רבא לר' נחמן הא רב הא שמואל הא ר' יוסי בר חנינא מר כמאן סבירה ליה אמר ליה שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה. איתמר נמי א"ר יוסף בר מניומי א"ר נחמן כיון שעשאה שותף בין הבנים איבדה כתובתה והכא אי אפשר למוקמה בחיתה שם וקבלה עליה דאי היתה שם וקבלה עליה צריכה למימר.

קל"ח. שאלה זו נשאלה מר רב שרירא ומר רב האי בנו גאונים נ"ע. ראובן נשא אשה וילדה לו בנים ובנות והשיא בניו ובנותיו בחייו והיו בניו מכבדין אותו כשראה כן לא הוצרך עמם לכלום עזב ממנו וכל מה שבידו להם בחייו עד יום מותו ונשארו אמם ונהגו עוד בה מנהג אביהם כשראתה עוד האם שבניה מיקרין אותה ואינה נצרכת עמם לכלום נתנה להם מן עדי שהיה בידה לכל אחר מהם שעלה על לבה ויש מהם מי שנתנה לו בחיי בעלה והלו הבנים שותפין . . . בנה שהניח להן אביהם אחר מיתת אביהם ואחר שנתנה להם היא אותו עדי כאחד בין חלקו האחין ממון אביהן והם זנים את אמם ככראשונה עד שמת אחד מהם והניח ג' בנות ובשעת מותו צוה לבנותיו ולאשתו במה שצוה ולאמו בעשרה זהובים ונשארה אמו אחרי מותו שנים רבות והיו הבנים מפרנסין אותה כשחלתה צותה בפני עדים ואמרה הרי נשאר בירי כך וכך ינתן ממני לבתי פלונית כך וכך ולבתי פלונית כך וכך מהעדי והוציאה אותה לפניהם ולבנות בני המת חמשה דינרין ואין להם בכל מה שהנחתו בין מטלטלי הוי' מחמשה דינרין אלו והיא פמירתן מכל מה שהנחתו ומכל מה שראוי לי מן בעלי בין מן נדוניא בין מכתובה ומתנה בין ממקרקעי בין ממשלטלי הכל נתון לשני בני במתנה וקנה ממנה על כל זאת והיא בכבוד חולי וכתבו שטר הצואה והמתנה ומתה ועשו בניה כצואתה ולא אמרו להם בנות אחיהם המת כלום בכל מה שצותה האם לאחר כמה שנים עמדה אחת מבנות אחיהם המת עליהם ואמרה שאני תובעת אתכם במה שנתנה להם אמכם ובמה שלקו אחיותיכם ואיני מקבלת מאותה צואה כלום מפני שמתה הזקנה ולא נשבעה על מה שהניח לה בעלה איני מנחת אתכם עד שתשבעו לי על כל מה שנתנה לכם ועל כל מה שהניחה אמול חלקי ממנו אמרו לה דודיה זה שנתנה לנו ולבנותיה שהיה בידה בחייה אין אנו יודעין מהיכן היה בידה אם משל בעלה ואם משל אבותיה מפני שירשה אבותיה ולא היו להם יורשין חוץ ממנו והיו בעלי ממון מחשובי מקומם ועוד כשהיתה קיימת מפני מה לא תבעתה כששמעת בצואתה ואתה ואחיותיך שרויים עמה במקום אחר אלא שהיתם יודעים שיש לה עלינו ועל אביכם הממון של בעלה בין מן נדוניא ובין מן כתובה יותר ממה שהניחה עשר פעמים יבאר לנו אדוננו אם יש לאותה הבת במה שהניחה אם אביה אצל דודיה כמה שהיה בידה בחייה ואם יתחייב לה שבועה אם לאו. תשובה ב"כ נראה לנו הדבר שלו גבו בני האשה הזאת ובנותיה ממקומות אחרים כתובת האם בצואתה והיא לא נשבעה בחייה בוודאי היה לבת בנה בואת מענה ולדברי רבותינו שבבבל היה עליהם² להחזיר דאמרי וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ואמרי רב ושמואל דאמרי תרווהו לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לזה אבל מת לזה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לזה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו וכיוון שחייבין להחזיר אם יש ספק במה שלקחו היתה עליהם שבועה ולדברי רבותינו שבארץ ישראל נשבעין שני בניה הנותרים ושתי בנותיו שלא צותה ולא

פקדה

קל"ח. ¹מצינו תשו' לר' האי בש"ץ דף ס"ו ע"א סי' נ"ג שב' ישיבות נהגין כר"ג בשבועות מזו. דחילוקו וכן שפט ר' משה נאון שם בתשו' דף ס"ג ע"א סי' ל"ו ופירש דר' נחמן הייש לר' אלעזר וחייש לרב ושמואל רבותינו שבבבל ולכן אמר יחלוקו וכ"פ גם הרשב"א בחידושו לשבועות ולפנינו לא הכריע ה"ג ואמר שהספק ביד הדיינין אולי מפני שבמקום שמשם באה השאלה לא היה מנהג יודעי ועי' ברא"ש שבועות שם מה שהביא בשם ר' האי. ²סובר הגאון דאף אם תפסה לא מהני דנכסים בחוקת יורשים

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' קל"ח קל"ט ק"מ

פקדה אותם ולא אמרה להם ולא מצאו בין שמרותיה שכתובתה אשר גבו אותה פרועה היא דאמרי' שלחיה בימי ר' אלעזר שבועה זו מה טיבה שלא להם יתומים נשבעין שבועת יורשים וגובין והלכה בואת בגשתם לדין שורא דדיינא דעבר כמר עבר דעבר כמר עבר כדקא פסיק^ג ר' הונה אבל עכשיו שלא גבו כלום מחוצה אלא מה שנמלו מתחת יריה נמלוהו וכבר נודע כי היה ביד האשה ירושה מקרוביה קרובי אביה עושין בואת כמשנתנו ששנינו וחכמים אומי' זה כלל גדול בדין המוציא מחברו עליו הראיה^ד כל מה שהבת הזאת מביאה ראה כי מחמת כתובה נמלתו האם הנפטרה הרי נפל לשורא דדייני כאשר הזכרנו ודבר זה כמה שאינו מעין כתוב בכתובתה כי מה שהוא בעינו כתוב להדיא לה לנמלה בלא שבועה דאמרי מטלטלין ואיתנהו בעיניהו בלא שבועה^ה כגון שהעידו עדים ואמרו כי כלי פלוני וכלי פלוני נמלה האשה מעובדו בעלה בתורת פרעון כתובה בשלא נשבעה ואתם כלים נמלו בניה ובנותיה בצואתה אבל מה שאינו נודע הלבועלה היה או משל קרובי בית אבי' נפל לה ובידיה היה ונמלוהו בניה ובנותיה בצואתה אין מוציאין אותו מידיהם אלא ב"ד שואלין את בניה ואת בנותיה מה זאת תדעו מעובדו בעלה להשתלם ממנו כתובה ורואין ב"ד מה שהן מודין בו כי לאביהם היה והיא נמלתו לתשלום כתובתה ונפל לירי שורא דדייני אם הידין החותך ביניהן רואה להשביען שבועת יורשין ולתתו להם עושה בו כך ואם יראה להחזירו^ו לאמצע עושה ובין כך ובין כך יש עליהם שבועה שאין מכירין כי היה בידה כמה שנמלוהו כלום מממון של אביהם ואין יוצאין מיד^ז שבועה.

קל"ט. ^חמר' שרירא. וששאלתם מהו שידון אדם שלא מלאו לו ארבעים שנה ומנודה לב"ד הגדול מהו שיעיר. ^טתשובה הא מלתא תמאה הא ר' אליעזר בן עזריה קם בנשיאתו בן י"ח שנה ורבה כל שני חייה מי שנין מנהון כ"ב יתיב ברישא ^יולענין מנודה אנפי דפסילותא ירועות הן או לית ביה חרא מנהון ובי"ד הגדול נדוהו על דבר שאין בו פסילות כגון דקא משתמיט מלאשתלומי הלואה או מאי דרמי להכין מיקבלי שהדותיה.

קמ. ^{יא}ר' שרירא גאון זצ"ל. ^{יב}הא דאמור רבנן בימי ר' דוסא בן הרקנים התירו צרת הבת לאחין וכו' ובסופו אמר להו מעיד אני עלי שמים וארץ שעל מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמר ג' דברים וכו' מי חיה ר' דוסא כולי האי מתחלת בית שני ועד סופו דהא ר' עקיבה יצא בגלות שני? תשובה הכין חזינא דלא אמר ר' דוסא בן הרקנים אני ראיתי את חגי הנביא מיהו זקן גדול היה והאריך

קיימין וכן הביא המרדכי פ' הכותב בשם הבה"נ והנאונים ועי' מרדכי פ' חוקת תשו' מהר"מ. ^{יג}צ"ל ר' חמא וכ"א בשבועות מ"ח: ^{יד}ב"ק מ"ו. ^{טו}כתובי נ"ה. ^{טז}ג"ל שצ"ל: ואם יראה להחזירו יחזירו ואם רוצה לדין לאמצע עושה וכו'. ^{טז}תמו התשובות מכ"ו וייען.

קל"ט. ^{יז}אלה התשו' מס' זה עד ס' קנ"ב מכ"י פרמה כפי אשר העתיקן משם ה' זלמן כ"ט. ^{יח}הנה בסוטה כ"ב: אמרו תלמיד שלא הניע להוראה ועד כמה עד ארבעין שנין איני והא רבה אורי בשוין וע"ש תו' ד"ה בשוין וע' שבת נ"ז: דיאשיה החזיר מה שרין עד י"ח שבן י"ח דן. וע' בירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ז א"ר אבוהו בשם ר' יוחנן פחות מכן עשרים ושלא הביא ב' שערות כשר בדיני ממונות ולא בדיני נפשות. ^{יט}בסנהדרין כ"ו: פסל ר' פפא הני קוברי סת ביו"ט ושמתניהו ואכשרניהו ר' הונה א"ל ר' פפא והא רשעים נינהו ומתין מצוה קא עבדי והא שמתניהו סברי כפרה עבדי לן ופי' רש' שמתניהו על הראשונה וחזרין ועבדין והר"ף גירס והא שמתניהו ולא בעי שמתניהו ופי' הני' והא נידה אותם ולא באו לפני חכמים להתנצל בדבר ולומר דלשם מצוה נתכוונו. ואפשר שפירשו השואלים שאולי היה לפניהם בש"ס כני' הר"ף והא לא בעי שמתניהו משום שהם בנדוי ולא שאלו על הנדוי פסול לעדות, על זאת השיב הגאון שאינו כן.

קמ. ^כהתשו' הובאה בדאי הים והביא שם פ' המאורי ששכל לפ' כדבריו הגאון שקדמו הרבה שמה שאמרו ביבמות ט"ז. הכוונה שהיתה בידו קבלה וודאית ועי' בירושלמי פ"ק דיבמות וכרמב"ם בהקדמתו לפי המשנה שכתב בפשיטות שר' דוסא היה

והארץ בשנים וכידוע דשוחת כל דור ודור ברירא ומנכרא ונפישו בדור שלישי בתר מאה ומאתן שנין ובתר הכין שמעתתא והלכתא מנכטין ושיחות ומאי דדמו לה משתכת רוביהן ואנתגא בריר לנו טובא מאי דהוי ביומי מררב פלמיו ומר ר' אחא ומר רב מתתיה גאונים נ"ע במאי דבריר לנא מאי דחויניה וידעינא דוכתיה דחר חד ומושב דיליה וחרבה משיחות דלהון ויומא ויומא מן פירוקאי. היכי הוי יתיב ומאי דרש ומאי אתמר במתיבתיה וכן יומיה שפי ממאי דבריר לנא מאי דהוי בשני מר רב איכומאי ומר ר' אברהם נ"ע ואית מדינאי ושמועות דקיימן בליכנא כמאן דחויניה ושמעיניה ואלו העדנו עלינו את השמים ואת הארץ דהכא מר ר' צמח גאון ודרש כן וכן הוה אפשר אף הכין ר' דוסא בן הרכינס אי לא אפשר דחוייה לחגי הנביא כיון דהארץ שנים הוה ירע מן מאי דחליף ביומיה שפי מן מאן דידע מאן דלא הוה ליה הנהו סבי דחוינהו רבי דוסא ותנו ליה וליכא קושיא בהא מילתא.

קמ"א. שאלה זו מר' שרירא גאון. (8) ודשאלתין הא דתנן תפלת הערב אין לה קבע ומפרש כגמ' מאי אין לה קבע אינה קבע כמאן דאמר תפלת ערבית רשות ואית מרבנן מאן דאמר הילכתא כר"ג דאשכחן בספר אחד דהלכה כר' יהושע ובספר אחר כר"ג ואי הלכתא כר' יהושע מה מעם כל קהלות ישראל בכל בתי כנסיות מצלו תפלת ערבית אילמא מנהג בעלמא הוא כל מילתא דפליגי בה תנאי ופסיקא הלכתא כחד מנהון עבדינן מנהגא כאידך דלית הלכתא כוותיה ואילימ' דלאו בכל פלוגתא עבדינן הכא מ"ט עבדינן במקצת ובמקצת לא ואמור רבנן (9) תנאי כותיה דר' יהושע בן לוי מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות וכו' ודתי' חכמים עשו חיזוק וסייג לדבריהם וכו' ודאמר ר' יוחנן אי זהו בן העולם הבא זה הסופך נאולה של ערבית לתפלה של ערבית ודאמר רבנן יכול יהא כוללן בבת אחת וכו' היכי מפרשין להו. ת שובה. הכין חויינא דאנפי סוגי' דגמ' ואורחא בדפסיק הלכת' כר' יהושע דתפלת ערבית רשות חדא דסתמיא כיתניתן כר' יהושע דתנן תפלת הערב אין לה קבע ואמרינן עלה מאי אין לה קבע אינה קבע כמאן דאמר רשות ופלוגתא בברייתא היא דאמריה וכיון דרבי סתמי' למתני' כדברי דאמר רשות הלכתא כותיה דקים לן סתם במתניתין ומהלוקת בברייתא הלכתא כסתם מתניתין ועוד דרב אמר הלכתא כדברי האומר רשות וק"י. לן הלכתא כרב באיסורי ומילי דתפלה וכל חובת אדם לבד מן דיני כאיסורא והיתרא דמיאן והיכי דפליגא בהו (10) רב שמואל הלכה כרב ובל קושיי דאקשיתון אית להו פירוקי אי משום דכל ישראל מצלו בכנישתא תפלת ערבית לא קשיא מי קא אמרינן דמחייבין בה דמאן דלא עביד מחייב פורענות איכא למימר כרשות היא דנהגו בה ולא חובה דכולי עלמא בין למאן דאמר חובה ובין למאן דאמר רשות מצוה נהגו דמצות תרין אנפי הויאן מנהון חובה דמאן דלא עביד לה קאים בעון ומנהון רשות דמאן דעביד לה אית ליה שכר כגון מאן דזהיר למעבר צדקות וגמילות חסדים דאית ליה שכר קמי שמיא וכד מימנע לית עליה עון כמאן דממנע מן התפלה כלה ומן ציצית ומן סוכה אלא מאובד שכר הוא בלחוד ובין הא דאיתא רשות ובין הא דאיתא חובה מצוה אינון כדתנן (11) בק"ש מצותה עם הנץ החמה וההוא מצוה רשות ניהו מאן דקרי לה ההוא כותיקין קיים מצוה ואית ליה שכר ומאן דאחר לה לית עליה עון כמי שלא קרא

היה בדור שמעון הצדיק וחי עד ר"ע. (12) ור"ע היה בזמן ר' דוס' כדאמר לו אתה הוא עקיבה. (הערת המעתיק).

קמ"א. (13) אולי באה השאלה לפני ר' שריר' ור' האי שהובאה במנהגי ה' החול סי' פ"ה בשם ר' האי והנה שיטת ר' האי דהאי דאמר' תפלת ערבית רשות מצוה היא הובאה בשמו גם בחידושי הרשב"א לברכות כ"ז ושם נזכרת גם בשם ר' האי שיטת הבה"ג דאי צלי לה חד' זימנ' שויה עליה כחובה וע' בסידור ר"ע ובריו"ף. (14) ע' ברכות ד': כ"ז: כ"ז: ולי"א. (15) גם הרשב"א גם בברכות כ"ז: אמר שמואל כדברי האומר חובה ורב אמר וכ' רשות וע' יומא פ"ג. (16) ברכות כ"ו. (17) נראה שרעת הגאון שהאי מצוה על היותם

תשובות גאוני מורה ומערב סי' קמ"א

קרא ש' כל עיקר אלא שאבד אותו שכר ואי הות חובה הוי איכא עליה עון כגון דאמרינן^א מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם ואפי' מממוניהון ורשות ניהו ואי עבדן מקיימין מצוה וקונני שכר ואי לא מאבדין שכר ולא קיימין בעון והכין נמי תפלת ערבית לכוליה עלמא מצוה ניהו ודאמר חובה היא הכי אמר דמאן דלא עביד לה קאים בעון ולהכי קרי לה חובה שחייבין עליה עון ומאן דאמר רשות הכי קאמר מצוה שהרשות בה לאדם אי ניהא ליה בשכר עביד ליה וקני לה ואם לאו אבד שכר ואין עליו עון ומשום הכי אמרינן אמר^ב זעירי חברין בבלאי למ"ד תפלת ערבית רשות כיון שהתיר הגורו לא מפרהינן ליה דאלמא כיון דלא שרא המיניה אסח דעתיה מצלותיה מצוה היא למיקם צלוי ולעולם רשות היא ואי שרא המיניה לית עליה מצוה ואפי' רשות ואי טרח וקאי מדת חסידות היא כאדם שעומד בחצי הלילה בשירות ותושבחות דמצוה ליכא עליה ומדות חסידות היא וכיון דמצוה ניהו וביותר במה דיתבין בני אדם בכנישתא ושפיר טובא למיעבדא ומאן דלא עביד לה מאבד טובה הרבה נהגו בה ישראל שלא לאבד שכר שיכולין לקנותו וכגון נעילת הסנדל ורחיצה במים חמין לאבל דאיתנין רשות כד מתרעא מילתא פח"ז חובה נתייר רשות ותשמש המטה נפקא^ג הילכתא דאסיר ולאוי רשות אבל נעילת הסנדל ורחיצה רשות ומאן דפריש מיניהו אית ליה שכר דנהיגו ליה כל ישראל שלא לאבד שכר ומאן דלא פריש מנהון לית ליה עון הלכך הדין מנהגא לא מכרע כדברי האומר חובה הוא דתניא כר' יהושע בן לוי מפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע שהרי איברים ופדרים שלא נתעכלו מערב קריבין והולכין כל הלילה לא משמעא תפלת ערבית חובה אלא הכי קאמר דתיקון תפלת ערבית ליהווי רשות הכי תקנה ודר' יהושע בן לוי גופה להדין צד מפי נמיא דעיקר מימריה תפלות כנגד תמידין תקנום וליכא תמידין אלא של שחרית ושל מנחה, ורתייר חכמים עשו חיזוק לדבריהם ואית בה אלא אדם בא מן השרה אם רגיל לקרות, קורא וכו' וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה ואמרינ' מאי שנא הכא דקא לייט תנא איבע' אימ' משום דשכיח' אונס שינה ואיבע' אי' לאפוקי ממאן דאמר תפלת ערבית רשות הא נמי לא מודעא משום דלאו בהדיא אמיר לן אלא מן דיקא דלטותא קא דיקון אית למימר משום שינה ואית למימר לאגמורי תפלת ערבית חובה וכי הא לא מכריע ועוד תמאה היא תנא אתנא קא רמית מי לא ידעינן דאית מאן דאמר תפלת ערבית חובה אין וודאי איפסיקו אמוראי בתרא הלכה כמאן דאמר חובה ואי תנאי קמאי קא אמרין הכין בפלוגתיהו קיימין והא ברייתא דר"ג היא ור' יהושע פליג עליה ולא מכרעא ואי משום דסתם תנא הוא ידעינן דפלוגתא ניהו ולא ידעינן מאן סתמה להא ברייתא וודאי כי סתמא ר' למתניתן כדברי האומר רשות דתנייה להא ברייתא מניין לו ודאמר ר' יוחנן איזהו בן עוה"ב וכו' נמי לא מכרעא דליכא למאן דאמר דלית עלה שכר גדול וכולי עלמא מודו דמצוה היא והעושה כן יקבל שכר ולפום הדין שמעת' דר' יוחנן ולעולם רשות דליכא במימריה דר' יוחנן דמאן דלא מצלי לה דקאי בעון ודתנאי יכול יהא כוללן בבת אחת וכו' הכא נמי אית למימר דר"ג היא ומתניתא ליכא לאקשינן אמתניתא ותנא לא מירמי אתנא ולאוי סתם ותנאי הוא דמכרע אלא ברייתא דקיימא כתנאי אליבא דפלוגתא ועוד מדה יתרה הוא דקא מפרשא בהא ברייתא דאע"ג תפלת ערבית רשות כיון דאית

דיתומים לפרוע חובת אביהן בכתובות צ"א: אף מממן שלא ירשו מאביהן ומתאימה לזה שיטת הרשב"א שהביא דר"ן בפ' מי שהיה נשוי והיא כנגד דעת הראשונים שהביא שם ודעת הר"ף בתשו' הביאה בעל התרומ' שער ס"א ה"א שאין משלמין משלהן ושיטת ר"ה ורש"י בענין כפית יתומים לשלם ממה שירשו עי' בר"ן ס' הכותב וע' שם ס"ז. בתו' ד"ה פריעת וברא"ש.^א כ"ג נס כמנהגו ובחידושי הרשב"א לברכות ולפינו בשבת ט': אבין, אכן לשון חבראי בבלאי משמע היתר דזעיר' אמר לה. ^במ"ק כ"ד. ושם אמר פרס בר פפא תנא' באבל ר' אבל אסור לשמש וכו' וע' בש"ן דף כ' ע"א סי' ה',

דאית בה שכר גדול נהגו בה ישראל כולחון מימי קדם שלא לאבד שכרן ואדאקשית מן ברייתא אקשי מן קרא דדניאל קא מסיר נפשיה לקמלא משום האי מצוה והא ודאי קושיא על מאן דאמר תפלת ערבית רשות היכי מסר דניאל נפשיה על מלתא דאפי' חובה ליתא ופירוקא דתרוין קושיא למאן דאמר תפלת ערבית חובה מחייב אינש למסר נפשיה על הנך תלת מצוות דנמנו וגמרו בעלית בית נתנה בלוד והא דמסר דניאל נפשיה משום שמרא דכי אתי רבין א"ר יוחנן ל"ש אלא שלא בשעת השמד אבל בשעת השמד יהרג ואל יעבור ואמרי' אמר רבה בר רב יצחק אמר רב אפי' ערקתא דמסנא דרגילי ישראל למלכש^(א) אובס חי למלכש הא סומקי והרא מילתא אפי' לשנוי דאף על מנהגא מחייב למימסר נפשיה וכיון דאית למימר דלפום הכי מסר דניאל נפשיה איפרק לה קושיא וכל כי הני קושיי הכין פירוקיהון^(ב) כגון טעה ולא הזכיר של ראש חרש בערבית אין מחזירין אותו שאין מקדשין את החדש אלא ביום ואי תפלת ערבית רשות מאי איירי ר"ח ותיפוק ליה שבתות וימים טובים נמי ואית לפרוקי דהא נמי כדמקיים מצוה ולעולם רשות ולא חובה והכין נמי טעה ולא התפלל בערבית מתפלל בשחרית שתים טעה ולא התפלל מנחה מתפלל בערבית כדמקיים מצוה לא ניהא ליה לאבד שכר ולעולם רשות ואית ברשות דאית עלה שכר נמי כמה מעלות מנהן מאי דלאו מצוה ניהו אלא מדה יתרה ומדת חסידות כגון המבזבו חומש ממנו לצדקה מאי דמצוה ניהו כתפלת ערבית ואיתוספא לתפלת ערבית כיון דכל ישראל נהיגי בה ירוביהון לא ידעון דרשות ניהו ומאן דלא מצלי לה כפורץ גדר דמי אלא מיהו סוגיא דגמרא פרשנה לבון.

קמ"ב. שאלה^(א) הא דאמר ר' חייא בר אבין רב צלי של שבת בערב שבת ור' יאשיה מתפלל של מוצאי שבת בשבת בשלמא מתפלל אדם של שבת בע"ש לא קשיא לן משום דמוסיפין מחול על הקודש וכיון דקבלה לשבת עליוהי כמאן דקדש עליוהי יומא דמי אבל של מוצאי שבת בשבת מאי מצלי אי שבע ברכות היכי מצלי צלותא דשבתא ואמר הבדלה בתרה ואי י"ח דחול היכי מצלי דחול בשבת. תשובה הכין חזינא דודאי כדמצלי של שבת בע"ש כבר מפרשא מלתא דתפלת שבת הוא דמצלי משום דקא מקבל לה שבתא עליה וקא מחייב למבבל ממלאכה דאמר ליה^(ב) רב לר' ירמיה בר אבא מי בדלת ואיל אין בדילנא וכי נכנס רבי לבית מרחץ בתר דצלי של שבת בערב שבת להויעי נכנס וקורס גורה שגזרו על הויעה בשבת כדמפרש ביציאות שבת. דלמא מיהא דצלו של שבת דטעותיא כיון שנתקדרו שמים בעבים ואסתברא להון שחשכה וצלו דשבת ובתר הכי נתגלת חמה כגון האי לא מחייבין למבבל דאבוי שרי ליה לרב דימי בר ליואי לכברויי סלי וגוי מדקאמר רב איקלעי לבי גניבה צלי של שבת בערב שבת ואתא ר' ירמיה בר אבא צלי אחוריה שמעינן דתפלת שבת צלי מדקא מפריש בין דיליה לדר' ירמיה בר אבא ושל מוצאי שבת נמי מאן דמצלי לה בשבת דחולא הוא דמצלי כי היכין דמצלי של מוצאי שבת ואי אמר יום השבת הוה לאו דמוצאי שבת ניהו כי היכי דמצלי ואמר בערב שבת יום השבת הוה לא מיהשבא ליה של שבת ודאמרת

^(א)צ"ל: אובמו והאומות סומקי ע' סנהדרין ע"ד: בתו' ד"ה אפילו ובב"ק נ"ט: ד"ה דהוה.^(ב) ברכות ל'.

קמ"ב. ^(א)הפסק דמאן דצלי של שבת בע"ש שאומר של שבת וכן דצלי של מ"ש בשבת שאומר של חול הובא בשם ר' האי ברי"ג נ' ה' הבדלה ומה שפסק דמאן דעבד הכי אומר הקידוש בשבת וההבדלה במוצאי שבת הובא בחידושי הרשב"א ברכות כ"ז. בשם שיטת הגאונים ושם הביא בשם ר' האי דאומרים אף הקידוש בע"ש וההבדלה בשבת וע' ברי"ג. ואם התשובה שלפנינו מר' שריר' פליג עם אבוח בהאי ומה שהובא בסוף התשו' שאין עושין כן לכתחילה כתב גם ר' יונה והרשב"א והג' סרדכי שר' האי כתב שרק לצורך מצוה עשו כן. ^(ב)לפנינו ברכות כ"ז: א"ל ר' ירמיה בר אבא לרב. כוונת

תשובות גאוני מורה ומערב סי' קמ"ב קמ"ג קמ"ד

ודאמרת היכי מצלי תפלה של חול בשבת אין וודאי של שבת צריך למימר השבת הזה אבל של חול לא דאמר בה שהעת הזה חול הוא סוף סוף ברכות ובקשות איננו דכיון דצלי ליה ^(א) כל כרמי עליה לשבת הכין אמר שמואל דאי מקדים תפלה אחרת דמוצאי שבת אבל הברלה דמוכחא דבחול ניהו לא וקידושא דשבת נמי לא מיתמרא עד דקדיש יומא דקדושה רחמנא ולא סגיא במאי דקבלה על נפשא ברצונו. ואית מן רבנן דאמרי דהא דאמר שמואל מתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת לאו לכתחילה אלא היכא דצלי בטעותא יצא כגון דאמר אבידן פעם אחת נתקשרו שמים בעבים וכסבורין העם לומר חשכה וכו' ואמרינן עלה הטרח צבור שאני דאלמא יחיד מהדרינן מעותא ועלה אתמר אי' חיי' בר אבין ר' יאשיה צלי של מוצאי שבת בשבת כלומר דאפי' יחיד לא מהדרינן מעותיה אבל לצלויה לכתחילה ליכא וכולי האי מיהו דתפלת חול צלי דלא הוי כמעוּתא אלא הכין וכללא של דבר אנחנא לא חוי לנא ולא שמיע לנא כרבואתא דילנא מאן דצלי של מוצאי שבת בשבת ומפרש בגמ' דאע"ג דמשקלא לא פסיקא הילכתא מראמרינן אמר רב חסדא ניהוי אנן מדרב דצלי של שבת בע"ש ש"מ הלכה כר"י ומהדרינן ליה אורב' מדר' הונה ורבנן וכל תלמידי דרב לא מצלו עד לאודתא ש"מ אין הלכה כר' יהוד' ומסקינן דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דכיון דאפי' תלמידי דרב לא עבדי כוותיה ורב ושמואל גופיהו לא איתמרו הילכתא כותיהון לאו אורח' למיעבד הכין לכתחילה דעבד עבד.

קמ"ג. ^(א) מר' שרירי. שאלה כל היכא דאמרינן איתמר משום מאן הוא ומפני מה אמרינן איתמר ולא אמרינן אמר פלוני ^(ב) תשובה. דבר זה שגורסין אנו אתמרי אין תלוי בו דבר של הלכה ובי מדרשא הוא בסיומא שהיו מתנים את המקום הזה ולא היו מתנים בו את השמועה ואחר כך באה להם נודעה להם מפי אומרה וכיון שנתבררה אצלן תניהו בלשון אתמר בתלמוד ולא משום אדם ידוע הוא. קמ"ד. ^(א) מר' שרירא. ודשאלתון הא דת"ר כיצד מתודה אומר עייתי פשעתי חטאתי וכו' ואמרינן בסופ' דשמוע' דהלכה כרבנן ולא כר' מאיר דההוא גברא דנחית קמיה דרבא ועבד כר' מאיר מאי אתי לאשמועינן דנהיגי גבן דעבד כרבי מאיר ולמדנו ארוננו היכי כנהג הישיבות ומאי מעמא דהאי דנחית וכו'. תשובה. הכין חזינא דאי מנהגיכון מעבד כר' מאיר מנהג מעות הוא ומיבעי להון מהשתא ולקמיה

^(ב) כוונת הגאון כיון שאינו מזכיר בתפלתו שהעת הוא חול רק אומר ברכות י"ח דרך משום שירח' לא אמרינן אותן בשבתא חזי כמי שאומר ברכות ובקשות ומעלה ומכבד את השבת כשאמרם בשעת יציאתו וע' א"ז ה' מ"ש סי' צ"ה שהביא בשם תשו' הג' שמטכדין את השבת ביציאתו ע"י הברלות ופיוסים.

קמ"ג. ^(א) הובאה באיי הים. והנה דעת הגאון דאין תלוי בלשון איתמר איזה דין או פסק אלא מפני שכבר נשנית האי מימרא לאחר שסיימו לדרוש באותו ענין אמרוהו בלשון אתמר. והנה הרישב"א ביומא נ"ז: הביאהו בעל יד מלאכי אות איתמר סי' ה' כתב ואע"ג דר' יאשיה ור' יונתן תנאי ניהו אמרו בגמ' דאיתמר מפני שלא נשנה מחלוקתם זאת במשנה ולא בבביות' אלא שהאמוראין היו מקובלין שחלקו בזה ואיתמר כן בבי מדרשא מפי האמוראין ע"כ וכ' בעל איי הים דכל המשניות והבביות והתוספות כבר היו מסודרות וכתובות וגנוזות ועומדות ע"כ כאשר מוכרח מחבר התלמוד להביא חדא מהנה לקובעה ולשקעה בתלמוד מעתיקה באותה לשון ובאותו סגנון ומזכיר ג"כ שם החיבור שממנה העתיקה כשהשתמשו אחד מהלשונות הגאותים לאותו חבור אם תנן או תנאי וכו'. וכתב עוד שכל מימ' קדמונית או מחלוקת תנאים שלא נודעה עד זמן האחרון כיון שאינו בבביות' ולא במשנה ע"ז מביאים אותה בתלמוד כחד מהלשונות אשר הורגל בה תלמוד אחרון.

קמ"ד. ^(א) תשו' הגאונים שפסקה כחכמים בהא דיומא לו: הובאה בא"ז ובמדרכי יומא ובמנהגי הביא שר' סעדי' פסק כר"מ שאומר עייתי פשעתי חטאתי אכן ר' פלטי פסק

ולקמיה לזוהרינן לשלוחיכון הלא ליעבדון הכי ולא לימרו וידוי אלא כרבנן הטאתי עייתי פשעתי והכין מנהגא הדרין מתיבאתא ומילתא פסיקת' היא בגמ' בהדיא אמר רבה בר שמואל אמר רב הלכה כחכמים ודכתבתון ההוא דנחית קמיה דרבא לאו הכין גרסונא אלא קמיה^(א) דרבה ודאמרתון מאי אתי לאשמועינן הוא מעשה אתא לאשמועינ' סייעתא לרב דאיצטרך למימר הלכה כדברי חכמים ופשיטא לן דאי נמי לא אמר רב הכין לא הוה אמרינן הלכה כרבי מאיר הוא דייחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דסתם מתני' כדרבנן ומתלוקת דר' מאיר הוא דאיתכרא ולהכין איצטרך רב למימר הלכה כחכמים דקראי מרתנו סידוריהן לא תהוי כר' מאיר דקאמר את כל עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל הטאתם וקאמר נושא עון ופשע וחטאה ודלמא הוא רב דאית דמעו בהכין ואיצטרך למימר הלכה כחכמים בהדיא והכין גרסונא בגמ' כלשון הוה פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתברא טעמיה דר' מאיר דקא מסייעי ליה^(ב) קראי קמ"ל ובתרה איתמר מעשה דההוא דנחית קמיה דרבה להודיעך דהוה צריך רב לפרושי הלכה כחכמים ואע"ג דפשיטא משום דאיכו דמעו ביה משום רהטה דקרא כגון האי טעיה ונחית קמיה דרבה וכד אדרוהי אדמי ליה דקראי קאמר מסייען ליה ואמר כר' מאיר סבירא לי דאמרינן כדכתיב בס' אורייתא דמשה ולהכין השיב ויצטרך לפרושי דלאו הלכה כוותיה דלא מאן דמעו כי הא דמעווא אשתכח הדרין מעשה סייעתא לרב דאיצטרך למימר הלכה ואע"ג דפשיטא ורבה נמי לא אשתיק מן ההוא שליחא אלא כבר אמר ליה היכי שבקת רבנן ועבדת כר' מאיר אלמא לאו דרוכתא למיעבד הכין.

קמ"ה מן ר' שריר' גאון. ורשאלתון הא דתי"ר אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן^(א) העפר ולא מן המים דלמא מן האבנים ומן העצים כמנהגא דמילתא אלא מן המים ומן העפר היכי ילמדנו אדוננו. תשובה. הכין הוא דתדיר חיונא דממלאין כוס וזוכית לבנה מים בין עשויה כרור ובין לאו ואפי' פך ואשישה ומוקמינן לה להרא שמשא ותולין על גבה צמר גפן ויוצא מהן אש אבל מן העפר יש בו כמה טעמים^(ב) יש שלוקחין צפיעי בקר או צאן ומממינן אותו בעפר כדי שלא יצא הבל שלו וכשירקב ויחם האור יוצא ממנו ועוד לוקחין עפר מאבן דקורין לה בארמית נהורתא ובישמעלית^(ג) נורא ושורפין אותו ואין מכבין אותו ומצניעים אותו חרשים וכשמבקשין להוציא אור מולפין עליו מים ומשתלהב לוקחין ממנו אור בגפירת.

קמ"ו. ר' שריר' ^(א) וששאלתם מי שעבר בשבת או בחול ולא ניכר אלא בשבת ומתיראין ממנו שמא יברח למוצאי שבת וכניסוהו לבית הסהר עד מוצאי שבת וילקוהו או ילקוהו בשבת ומותרין בספירת מלקות או לא. תשובה כך ראינו שאין

פסק כתשוב' שלפנינו. ^(ב) בא"ז ובמרדכי הני' קמיה דר' אבא. ^(ג) כן גרס נמי בא"ז ולפנינו בש"ס מסייע' ליה קרא ולפי זאת הני' לא מדבר בפלפול הש"ס האי קרא דשעיר המשתלח וגם בהאי דאמר הש"ס אלא מאי שאמר משה נושא עון וכו' אינו משיב על הראיה מקרא דשעיר המשתלח אף שעליה יש להשיב וע' בתוספת' פ"ד דיומ'.

קמ"ה. ^(א) במשנה בש"ס בבבלי ביצה ל"ג. איתה ולא מן הרעפים אלא מן המשנה שבמשניות ובר"ף חסר כמו בתשו' שלפנינו ובמשנה שבירושלמי חסר. לא מן העפר ולא מן הרעפים. ^(ב) ה"ר"ן שם הביא זה הפירוש. ^(ג) ג'ל שצ"ל נורא ולפי דעתו הוא אבן ניר calcium ובערבית קורין שם לאבן ניר שלא באו עליו מים ומעורב עם כמה דברים "נורא" והנה נהורתא בארמית משמש בראשונה לכל ענין הוצאת אור מאוזה דבר ואולי שקראו כן לאבן ניר שלא באו עליו מים והוציאו על ידו אור באופן הטבואר.

קמ"ו. ^(א) הובאה בב"י או"ח סי' רס"ג בשם ר' שרירא ובת"ג ד' מנטובה סי' ו' דאין מלקין בשבת וי"ט דמלקות במקום מיתה עומדת אבל מהרמין ומשמתיין בשבת ומצאנו בה"ס תשובה לר' פלטי ואותה ראה בעל איי הים גם בב"י ח"ל: ולענין אדם שעבר עבירה וניכר בשבת או ביו"ט ומתיראין למוצאי שבת שמא יברח ויתלה עצמו ביד

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' קמ"ו קמ"ז קמ"ח

שאין מלקין ביו"ט ואין מכניסין לבית הסהר ביו"ט וב"ש בשבת דהנהו כולוהו דיני אינון ותנן^א אלו הן משום שבות לא דנין וכו' כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו בשבת ואם ברח אין עלינו כלום.

קמ"ז. מ"י שרירא.^א וששאלתם ראובן שתבע שמעון אחיו לדין ואמר כרמים וחצרות הניה אבא בידך בשעת פטירתו ואמר שמעון הכרם נתנו לי אבא במתנה והאחר הגיע לי בחלוף כשהלקתי עמך וכל הענין. תשובה כך ראינו ונראה לנו כיון שמורה שמעון שהנכסים של אביהם היו עמדו בחזקת הנכסים היורשין ושמעון הבא מחמת מתנה ובמענת חלוקה עליו להביא ראיה אם הוציא^ב מתנה וחלוקה מוטב ואם לאו^ג חזקתו חזקה שבך אמרו חכמים^ד אחי לא מחזקי אחרדי אבל יש לו על ראובן אחיו^ה שבועת היסת שלא היתה בינינו חלוקת נכסים אלו ולא הוכר לי שנתן לך אבי מתנה מנכסים אלו כלום ולאחר שישבע יחלוקו בשוה.

קמ"ח. מ"י שרירא. ואשר שאלתם מהו שיאמר שליח צבור במנחה בערב יוה"כ אחר התפלה וידוי כדו להוציא את מי שאינו בקי שיש הרבה מן הקהל שאינן יודעין והם חייבים במה יצאו ידי חובתן ואם אומר שליח צבור וידוי היכן אומר שיש מן הגאונים הראשונים מי שיאמר אמרו בסלה לנו יודיענו אדוננו גאון. תשובה. ודאי כך אמרו חכמים על וידוי שביום הכפורים^א היכן אמרו אחר תפלתו ושליח צבור אומרה באמצע ויפה אמרו הגאונים הראשונים על שאלתכם^ב לאומרה בברכת סלה לנו שהיא דומה לה יתר מכל הברכות אלא שצריך לעשות לה הוכר כדו לפרסם שהוא וידוי של יום הכפורים כדו שלא יתערבו הרבנים בכלל התפלה ולא נאמר שליח צבור אומרה באמצע אלא^ג בשחרית במנחה ובנעילה בלבד אבל תפלת מנחה של ערב יום הכפורים שאמרו יתודה קודם שיאכל וישתה לא^ד אמרו אחר תפלתו ולא שמענו בכבל שהוכיר ש"צ וידוי בתפלה בערב יום הכפורים ולרברכים שאתם

מיד נזי מהו להכניסו לבית הסהר או להלקותו בשבת או ביו"ט. תשובה וכניסוהו לבית הסהר ואל ילקו אותו בשבת מפני שיש במלקות דברים שיש בהם הלול שבת. והנה בתשו' שלפנינו אסר ר' שרירא אף להכניסוהו לבית הסהר.^א ביצה ל"ו: ועיין שבת כ"א: האי מעשה דאבא בר מניומי ובב"י בחו"מ סי' צ"ה ובב"ח שם. והרב בעל איי הים רצה להעמיד התשו' שלפנינו בשכבר דנורו א"כ מה שיאסרוהו היונו נמי דין כדו להלקותו והתשו' דר' פלטיי כשלא דנו אותו עדיין ע"ש ובמ"א באו"ח סי' של"ט ס"ק נ"ו. קמ"ז. ובעין פסק זה כתוב בתשו' הגא' ד' ווינן סי' ל"ג ומ"ב והדין דאחים ושותפין אין להם חזקה ויצא מן המשנה בב"ב מ"ב והר"ף והרא"ש גם הם פסקו דאין מחויקין היכ' דנחית לפלגא כרבינא שם: וכיון ששמעון מודה שהקרקע היתה בחזקת אביהם תפיסת הבית כירושתה ובחזקתה עומדת, ובעין זה כתב הרשב"א בתשו' תולדות אדם סי' קנ"ג הביאו הב"י בחו"מ סי' קמ"ט ועיין במה שהביא הטור שם ס"ס זה.^א צ"ל שטר מתנה וכו'.^ב צ"ל אין חזקתו חזקה.^ג נעלם ממני באיזה מקום בדברי החכמים נמצא המאמר בלשון זה ואולי צ"ל: שותפין לא מחזקיין אהרדי ובתשו' הרשב"א ח"ג סי' ר"ב מצאתי זה הלישון אחי לא מחזקי אהרדי ועיין כתובות כ"ו. בהא דהחולק תרומה בנכסי אביו וכו'.^א על ענין תקנת הגאונים לישבע היסת אף על הקרקעות עיין ח"ג סי' כ"ב ותה"ג קדמונים ד' בעלון סי' ל"א ומרדכי פרק הדינין, ודין אחים במטלטלין ע' בסוג' ב"ב נ"ב.

קמ"ח. התשו' הובאה ברי"ף על שם ר' האי ובטור או"ח סי' תר"ז. כתוב בתשו' אחת ועי' שם ובר"ף תשו' אחרות ובראש סוף יומ'.^א עי' יומא פ"ו. ^ב כן הגי' גם ברי"ף ומסכים עם לשון השאלה, וברא"ש ובטור איתא, שלא לאמור"ל ולפי הגוסח' שלפנינו כוונת הג' דהגאונים הראשונים ופה אמרו לאמר היודוי בסלה מפני שדו"א דומה לה וכו' אף שאין לו זכר בש"ס דמה שאמרו ש"ף אומרה באמצע לא קאי אלא על יוה"כ, אבל בכבל לא שמענו שהוכיר' הש"ף כלל בעיוה"כ וכו'.^א בב"י שם: בשחרית במוסף במנחה וכו'.^ב בב"י: לא אמרו אלא אחר תפלתו.

שאתם אומרים כי צריכים אתם לכך יש להזכיר בקהל ולומר בלשון שכל הקהל מכירין אותו כי כל אחד ואחד חייב להתודות לפני יוצרו קודם שיאכל מעודה המפסיק בה ויפרשו להם⁽¹⁾ תורף הורויו כדי שיעמוד כל אחד ויתודה בכיוון הדעת בלשון שהוא מכיר אותו שאם התפלה עצמה מן הנאמרים בכל לשון דרחמי היא וכל היכא דבעי אמר כל שכן וידוי שוראי צריך כיוון.

קמ"ט. ל"ה פלמוי גאון. וששאלתם רגילים⁽²⁾ אשכנזיים לבא אצלנו בסחורה בימות החמה ומיעוט מהם בימות הגשמים וכשבאין⁽³⁾ שוכרין את בנדים שלנו ואומרים שאינן שוין כלום⁽⁴⁾ כששומעין משוירה אחרת שהיא תבא אחריהן או נזדמן להם יציאה ממהרין לקנות הכל ולמכור הכל ובחולו של מועד באין גויים ועושין עמהם סחורה אנו⁽⁵⁾ מי שזימן להם כל השנה או אשה שעשתה בנדים למכור מהו לקנות מהם ולמכור להם בחולו של מועד. תשובה. כך ראינו כל דבר שיש בו הפסד התירו חכמים לעשות אותו בחולו של מועד וזה דומה לפרקמטיא האבד דאמרין אמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסורה א"ר יוסי בר אבין ודבר האבד⁽⁶⁾ מותר.

קנ"א. ל"ה כהן צדק ז"ל. שאלה. מי שבא סחורה לירו לישא וליתן בצנעה בה בתוך ביתו בחולו של מועד מותר מפני דבר סחורה לא מלאכה היא אלא דבור הוא בעלמא הלכך בצנעה היתר גמור הוא שאפי' מלאכה במקום שיש פרקמטיא אבד מותר לעשות⁽⁷⁾ ותוב קאמרין רבינ' הוי מסיק בהו זווי בבני אקרא דשנאותא אתא לקמיה דר' אשי אמר להו מהו למיול האירנא עליהו אמר ליה כיון⁽⁸⁾ דכל יומא לא משכחת להו והאירנא משכחת להו כפרקמטיא האבד דמי ושרי ואי קשיא לן דרבינא דהוי ליה עסקא⁽⁹⁾ בעינה מיניה בשיתוי אלפי שהייה לבתר ריגלא אובנה בתריסר אלפי התם מדות חסידות עבד.

קנ"א. ר' שרירי. שאלה. כל⁽¹⁰⁾ המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע אמר אביי ולא אמרין אלא דלא מהדר אפי' לבי כנישתא יפרש לנו אדוננו. תשובה. כך ראוי לכם כל מי שעומד אחורי ביהכ"נ בסמוך לה אם במערב עומד שיכול לכוין את פניו כלפי ארץ ישראל וכלפי בית הכנסת שנמצא פונה אל בית הכנסת כדרך שפונה אל ארץ ישראל כענין שנאמר כמנדל דוד צוארך בנוי לתלפיות תל שהכל פונין בו רשאי להתפלל אחורי ביהכ"נ ואע"פ שמצוה להכנס ולהתפלל בפנים במקום שאפשר לו דלא ליהוי שכן רע כשמעתא⁽¹¹⁾ דריש לקיש ואם אי אפשר לו להכנס שפיר דמי להתפלל אחורי ביהכ"נ כשמיסב פניו אליה ונמצא מכוין את פניו כנגד ארץ ישראל ובזמן שהוא עומד במקום שהכנסת עומדת לאחוריו לא שרי ליה מן שמיא

⁽¹⁾ בב"י: תורת הורדוי.

קמ"ט. ל"ה. לולא שהתשו' מיוחסת לר' פלמוי הייתי אומר שהוא התשו' המובאת בשם ר' האי ברי"ן ותחלתה: לענין שוירה של חוגגין הבאה בחול המועד ויש כמה שנמכר להם שכר וכשנמנעין באין לידי הפסד וכו' והובאה בתשו' הריב"ש סי' ש"ך ומשמו בב"י באו"ח סי' תקל"ט. ופסק ר' האי כר' פלמוי. ⁽²⁾ אולי צ"ל ערביים. ⁽³⁾ ג"ל שצ"ל סחורים. ⁽⁴⁾ צ"ל וכששומעין. ⁽⁵⁾ צ"ל אנו או מי וכו'. ⁽⁶⁾ ע' מועד קטן י': ומצא דין שוירה ע' בירושלמי מ"ק פ"ב ה"ג.

קנ"א. ⁽⁸⁾ הובאה במנהגי ה' פסח סי' קי"ח בשם תשו' הגאונים ואית' בפרדס סי' קנ"א וברי"ן ג' הוב' בשם ר' נטרונאי ובא"ח ה' הוה"מ סי' י"ד בשם ר' האי. ⁽⁹⁾ נראה שחסר כאן: דאמר ר' יוסי בר אבין ובדבר האבד מותר, ובפרדס אית'. ⁽¹⁰⁾ במ"ק י': דהאירנא הוא המשכחת להו ביומ' אחרינא לא משכחת להו. ⁽¹¹⁾ כ"א בא"ח ובמנהגי ולפנינו בש"ס: דהוה מורבן בשית' אלפי שהייה לזבונ' לבתר חול' דמועד' וזבנה וכו'.

קנ"א. ⁽¹²⁾ דבריו הגאון בדין המתפלל אחורי ביה"כ מובאים בשם ר' האי בהג"מ פ"ה מתפלה וע' בב"י או"ח סי' צ'. ופ"ה ה"ג במלת ברבר מן מריה הובא בערוך ערך בדובר וע' ברכות י': בפ"י רש"י ובתשו' פ"א הרור סי' ק"נ. והנה לפנינו בש"ס בדובר וני' הגאון נכונה. ⁽¹³⁾ ברכות ה'.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' קנ"א קנ"ב

שמיא למיקם בדובר מן מריה כך אנו גורסין ודקדוקו בדובר ועיקרא מלשון ישמעאל שהרי מפורש דמייעא אמרה ופירושו בלשון ישמעאל^א מסתדבר לכאלקה לפי שהיה עומד אהורנית לבית הכנסת.

קנב.^א ושאלתם על ראובן ושמעון שכאו לדין ומען שמעון ואמר יש לי דין מן ראובן אחי לפי שבא אלי גוי אחד עשיר ונאמן ובקש ממנו להלוות לו עשר ליטרי' ברובית והלוות לו מן מעות שהיו בידי בשותפות ממני ומראובן אחי והתנה לי ליתן חבילות בגדים במשכון שהיו לו בפקדון אצל כומרוא אחת וצוה לאנשי אותה כומרוא ליתנם בידי לכשארצה ונתתי יאוש ברבר עד שכאו עבדי אותו הגוי ונמלום משם להוליכם בסחורה וכששמעתי כן הלכתי אצל הגוי ואמרתי לו למה רימני לקח עבדיו חבילות הבגדים שמשכן אצלי ואמר לי אל יחר לך שהרי יש לו^ב משכון אחר טוב ממנו ואשגרנו לך וכן עשה ושלח לי מעיל אחד משובץ בזהב שהוא שוה מ' ליטרי' ונתתיו ביד ראובן אחי לפי שהוא אחי הגדול ממני והאמתיו מיום שנולד עד עכשיו לאחר רוב ימים שיגר לנו אותו הגוי מ' ליטרי' ור' דינר מן הקרן ולא נשאר מן הקרן על המעיל כי אם י"ו דינר והרבית לאחר רוב שנים מת אותו הגוי ונותר לנו המשכון ואחי זה נתן עיניו בדבר הראוי לו והמד את חלקי ואינו רוצה לפרוע לי חצי המעיל ומבני קהלינו יודעים שבכל עת תובעו השליח שהביאו לי ממנו וגם יורשי אותו הגוי לפי שיודעים שלא נתנו אלא בידי ותדיר צועקים עלי לשלמונים ולשרי הארץ והנני בסכנה עליו השיב ראובן ואמר כל הדברים שהוא מוען לפניכם שקר וכזב הן שמעולם לא היה לו חלק באותן מעות שהלויתי לו לאותו הגוי ולא ידע מן ההלוואה כלום ולא נשתתפתי עמו מיום שנולדתי לא בעקיפין ולא בשותפות ולא נתנו אותו השליח שכניתי בשם בידי כי אם גלח אחד נתנו בידי בשליחות אותו הגוי וכששמע שמע' כך השיב לו לדברך על מה נתת לי חצי המעות מאותן מ' ליטרים ור' דינר . . .^ג המעיל השיב ראובן מתחרט אני על שנתתים לך כי לא נתתים לך בתורת חלוקה אלא בתורת מתנה ואותו הגוי שתובע אותו ממך דובר שקר הוא. וכששמעו בית דין בדבר והכירו בראובן זה שאינו עשיר ליתן מתנו' כזו לאחיו שמעון שהוא עשיר ממנו אמר לו אין הדברים נראין שנתת לו מתנה גדולה כזו אלא אמור לנו על מה נתת לו השיב להם ואמר בשביל ח' דינרי' שהרוחתי על ידו קודם לכן נתתי לו ואבאר לכם באיזה ענין נתתי לו כשנתפס^ד הדוכים של צרפת ביד שלטון עירנו קבל השלטון ממנו רוב ממון בפדיונו וצוה לו השלטון בשביל שהייתי מרוד באומנותו לקבל אותו ממון וכששמע שמעון אחי כך אמר לי רצונך שאחיה עמך וכל מה שנרויה שם איני מבקש ממך אלא מה שתתן לי ומה שהרווחתי לשם נתתי לו אותו ממון השיב שמעון ואמר קודם הליכתנו לשם התנינו בינינו כל הרווח בשוה ויותר ריוח נעשה על ידו והלא הוא יודע.^ה לשם

יחד

^א פי' אלו התיבות הערביות: שפונה לו מאלהיו. וישרו בעיני דברי הח' ה' דוד מיללער שהיה כתוב, בדבר" מפני שנכתב כן בערבית ועו' פ' הגאון קריאת התיבה ואמר, ודקדוקו בדובר".

קנב.^ב התשובות הבאות הן מכ"י של רוח"ה נ"י אשר לפנינו ח"ב והן התשו' אשר לחכמי המערב. והנה בתשו' שאחרי זאת בכ"י הזכר לרוב ענין מערופיא, והתשו' הבאה אחריה היא מר' משולם וכתובה בתשו' הג' קדמונים ד' ברלין סי' קל"ב. ונראה שגם התשו' שלפנינו ממנו הוא.^ג צ"ל לו. ^ד חסר ואולי צ"ל שנתן לך ימים רבים אחר שהביא המעיל. ^ה נראה שרמו על ויילהעלם השביעי דוכוס אקוויטאניען שנתפס מאיש מלחמתו גויפריעד מאנו. (Anjou) ואז לכד גויפריעד העיר טורס (Tours) בשנת ד'תת"ה וא"כ היה זאת בזמן ר' משולם ור"ג; אולם גם אבי הדוכס הזה ויילהעלם הששי נלכד בידי גויפריעד בשנת ד'שצ"ז עין גויזברעכט דברי הימים למלכי אשכנז II 379. ^ה חסר ואולי צ"ל: שהרווחנו לשם יחד.

יתד ח' ליורשי ולא כפר ראובן דבר זה ועוד אמר שמעוני לבי"ד נראין דברי מדבריו שהרי הגלה שמעון בפניהם שתנן בירו המשכון הנהו במקום הזה ותשאלו את פיו ביד מי נתן המעיל והלכו אצלו בני ברית ושאלוהו ואמר מעולם לא נתתיו ביד יהודי ולא ביד שום אדם כי אם ביד המפקיד שהפקידו אצלו. כך דעתי נוטת מאחר שהמשכון ביד ראובן יכול לטעון כל מה שירצה לפי שזה כלל גדול בדין המוציא מחברו עליו הראיה ואמור רבנן אוקי ממונ' בחוקת מריה^(א) ואמ' ר' ארי בר אבין הלכת' כוותיה דרבה בארעא והלכת' כו' יוסף בזווי היכי דקיימי' זוזי ליקום והלכך דין זה כרוב כל תביעות שזה תובע ממון זה כופר ואיתמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי פטור ואמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת ועל שמעון שלא היה עמו שותף מעולם ונתגלה הדבר לפי הודאתו שנשתתף עמו בעסקים אין כח לתפוס על כך ולא הוחזק כפרן מדהוא דאמר ליה לחבריה מנה מנתי לך בצד עמוד זה אמר לו לא עברתי בצד עמוד זה אמר ריש לקיש הוחזק כפרן מתקיף לה ר' נחמן האי דינא דפרסאי הוא מי קאמר ליה מעולם בעסק זה קאמר^(ב) מההוא דא"ל לחבריה מנה מנתי לך בצד עמוד זה אמר לא עברתי בצד עמוד זה מעולם אתו סהרי ואסהירו ביה דהשתין מים בצד עמוד זה אמר ר' נחמן הוחזק כפרן א"ל כל מילתא דלא רמיא עליה דאיש עביר לאו אדעתיה ועל שמעון בתחילה שבמתנה נתן לו ולא פירש על מה ולבסוף פירש על מה נתנו אין זה חוזר וטוען שהרי אינו סותר טענה הראשונה וכך מנהג של רוב בעלי דינים בתחילה מקצין דבריהם וכשבית דין^(ג) חוזרין דבריהם ומענותיהם חוזר ומפרשם ונותן פתח לדבריו ואמרי' אפי' לגבי נדרים ולגבי אסורא ופתחו עמו הפה שאסר הוא הפה שהתיר וכ"ש לענין ממון דהלכו חכמים לקולא דמגו דיכול לומר לא היו דברים מעולם יכול לומר במתנה נתתים לו ואע"פ שאירע הדבר שמה שלקח ראובן מפדיון המשכון נתן לשמעון מהני עריון לא הורע כחו הואיל ואינו מודה שלשם חלוקה נתנו כי אם בתורת מתנה ויכול לטעון ולומר במתנה נתתים לו^(ד) אוצר מהם הייתי חייב לו כדאמר התם מגו דיכול לומר לא היו דברים מעולם מהימין ולפיכך ישבע ראובן על דעת בי"ד שלא קבל המשכון משמעון ומעולם לא היה לו חלק עמו בשום שותפות ויפטר.

קנ"ג. ^(א) ויששאלתם שמעוני שירד לגן ראובן באלמות בלא רשות בי"ד וכל הענין. כך נראה של שאם יש ליורשי ראובן^(ב) ששמעון ירד באלמות לגן אביו ולא הרירותו ב"ד של אותו מקום אלא הוא ירד בו לעצמו שלא כדון ומתחה עליו אלמנתו תדיר עד שגלו בני המדינה ואף באותו מקום שגלו לשם מיהו יורשי ראובן על שמעון בעסק הגן ער שמת שמעון אע"פ שיש ליורש עדים שהגן בחוקת מורישיו היה עד שמת^(ג) דין הוא שיסתלקו יורשי שמעון מן הגן וירדו בו יורשי ראובן שבין שיש ליורשי ראובן עדים שבגולנות ירד שמעון באותו גן אע"פ שהחזיק בו

^(א) ב"ב ל"ב: ועיין שבועות מ': ^(ב) אולי צ"ל ומהאי; ולפיניו שבועות ל"ד: איכא דאמרי האי דא"ל לחבריה מנה מנתי לך בצד עמוד וכו' א"ל רבא כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש וכו'. ^(ג) הכוונה בשחזורין על דבריהם ומענותיהם שנית חוזר ומפרשן ומח שפסק הרב דאם מפרש דבורו אחרי כן אינו נקרא טוען וחוזר וטוען כ"כ גם הרא"ש בכ"ב פ"ג סי' ל"ז על האי מעשה דגברא דדר בקשתא ועי' בטור חו"מ סי' קמ"ו. ^(ד) אולי צ"ל: או רווחנו אוצר מהם הייתי חייב וכו' ועי' מ"ב משולם או מר' קלונימוס קנ"ג. ^(א) התשו' האלה עד סי' קס"ב נראה לי שהם מר' משולם או מר' קלונימוס שקרוב הלשון לפננו לשונם בתשו' בתר"ג ק' ד' ברלן אכן קרוב ללשונם גם לשון ר' יוסף הספרדי. ^(ב) צ"ל ראה ששמעון וכו'. ^(ג) הדין דתפיסתו לא מהני מירי היכי דאין יכול לומר לקוחה היא בידי יוצא מהא דרבא בר שרשום בכ"ב לב: ומבואר בס' התרומות שער י"ד ח"א, והכא אף אם לא היו מוחין הלא יש עדים שבאלמות ירד לגן הנה.

תשובות גאוני מורח ומערב סי' קנ"ג קנ"ד קנ"ה

בו כמה שנים ואפי' (ד) מיהו עליו יורשי ראובן לא היה חוקתו שהחזיק באותו גן ולא חוקת יורשיו אחריו חוקה דאמרינן (ה) גולן וכן גולן אין לו חוקה כ"ש שמיחו עליו תמיד שאפי' לא ירד בו שמעון באלמות כיון שמיחו עליו לא היה בחוקתו ממש דקיי"ל חוקה שיש עלי' מחאה אינה חוקה כ"ש הכא דאיכ' תרת"י גולנות' ומחאה ומ"מ הגן בחוקת יורשי ראובן (ו) ובלבד שישבעו שבועת יורשים שלא נתברר אצלם מכתב שמצאו בין כתביו של ראובן שחייב אביהם ממון זה לשמעון וכשישבעו בענין הזה ירדו בגן אביהם ויש להם ליטול מיורשי שמעון בפירות שאכל מגן זה כל זמן שאכלו דקיי"ל (ז) הדרא ארעא והררי פירי.

קנ"ד. (ח) יעקב בא לו אצל אשר ואמר לו בבקשה ממך יהא ממון זה מופקר בידך עד שאבא ואטלנו נטל הממון ממנו והכניסו לביתו ונתנו לאנשי ביתו והניחתו בתבה של עץ שלו וכשחזר ותבעו ממנו מען לו שנכנסו אליו גנבים ונגנב בתוך שלחם. כך נראה לי שאשר זה פטור עליו מלשלם אבל יש עליו שבועה דאורייתא על שמפורש בהא דאמרינן ההוא גברא דאפקיד זוויו גבי חבריה אשלימנהו לאימיה אותבתניהו בקרשליתא וכו'.

קנ"ה. (ט) שמעון ולוי וחובלן ויהודה שנתנו דמים ליהודה לילך ולטרח ולקנות להם יין והלך ולא מצא אלא בכדי דמיו של אחד מהם ששלחוהו וקנה על שם אחד מדמיו ומבקשים חבריו לחלוק בו על עסקיו שנשתלח השליח. כן נראה לי שאם נתנו הדמים כאחד וצר אותם בסרינו או בבית יד שלו וחתם עליהם חותם אחד והלך וקנה היין לאחר על שמו אין חוששין למה שעשה ויש לכל אחד מהם חלק יין מאותו יין על ענין שנשתלח השליח ואם כל אחד ואחד מאילו הנזכרים למעלה צר דמיו וחתם עליהם ומסרן לשליח והלך השליח וקנה לאחר על שמו מדמיו שמסר לו אותו יין בחוקת מי שנקנה מדמיו על שמו ואין לחביריו בו חלק כלל דאמרינן אמר רבא הני בי תלתא דיהבי ליה זוויו לחד לזובן להו (י) חמרא וזבן לחד זבן לכולהו והני מילי דלא צר וחתם כל חד וחד באפיה נפשה אבל צר וחתם מאן דזבן זבן. (יא) והא דאמרינן הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרפא הני מילי היכי דאית ליה בני ובנתא דאומין דעת' הוא דלא שביק בניה ויהיב לאיתתיה אלא יורשי' בעלמ' קנתה איתתיה כל מאי דכתב לה והוה ליה כאחר בעלמ' ומקבל מתנה.

והאי

(יב) צ"ל ואפי' לא מיהו. (יג) ב"ב מ"ז. והא דבערער אין לו חוקה אית' שם בסוגי' ל"ט: וע' שם ל"ז. (יד) נראה ששמעון ירד לזן ראובן אחרי מותו מטעמ' שהיה לו עליו מלוה ע"פ ודעת הרב שאף לפטור נשבעין היתומים שבועת היוורשין וכן דעת הראשונים רבוותא שהביא בהע"ט אות מלוה ע"פ והובא בס' התרומות שער י"ד ה"ה, וכיון ששמעון טען כן יתמי ראובן נשבעין ליוורשיו. אכן בתשו' הרא"ש כלל פ"ו סי' ד' הובאה תשו' ר' פלשוני גאון דמחרימין דלא שמע כן מאבות אבל אין נשבעין וכן פסק בהע"ט והרא"ש ועי' בטור חו"מ סי' ס"ט. (ט"ז) ב"ב ל"ג.

קנ"ה. (יח) יוצא מתוך הסוגי' דב"מ מ"ב: ועיין שם ברא"ש שהביא בשם הר"י האברצלוני דמה שאמר שמואל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע הוא רק היכי דשכיח' גנבי, ובמדרכי שם הביא בשם הר"ת דבזה"ו אין צריך שמירה בקרקע וע' בטור חו"מ סי' רצ"א.

קנ"ה. (יט) דברי הרב נוטים לשיטת הרמ"ה שהובא בטור חו"מ סי' קפ"ד דאף אם אמר השליח בהדיה דפלוני זבין כיון שמסרו לו המעות מעורבין לא מהני וחולקין כולם בו. (כ) לפנינו ב"ב ע"ד. למזבן להו מידיו, ולעיל מניה אית'. דין אחר א"ר חמ' האי מאן דיהיב וכו' למזבן ליה חמרא. (כ"א) ב"ב קל"א: איבע' להו וכו' ואשה אצל האחים ואשה אצל בני הבעל מהו א' רבינ' וכו' ככולהו לא קנה לבד אשתו ארוסה וכו' ר' עויר' אמר וכו' ככולהו קני לבד מאשה אצל בנים ואשה אצל בני הבעל כן נזים הרי"ף ועי' ברא"ש שם ונראה שהיא גיר' הרב ופסק כר' עויר' כיון שהוא ורבינא שניהם אמרו

משמיה

תשובות נאוני מזרח ומערב סי' קנ"ז קנ"ז למ

קנ"ז. והאי דקא"ל לחבריה קא מאפלת עלאי יכול לעכובי עליה או לא יכול לעכובי עליה הני מילי ובנן בבת אחת אבל הוה בעל הבית קדים לבעל חלונות (ב) לכותל דידיה ולא מצי בעל חלונות למימר ליה ארחיק לך קא מאפלת עלאי. בעל (ג) הבית החלונות קדים כ"ש דמצי לעכובי עליו דבעל כותל וכן נמי (ד) ליה עליה ואית בה חלונות וקא חזי מיניהו כל מאי דאית בדרתא דחבריה קדימה עלייה וחלונות להאי דרתא לא מצי בעל דרתא לעכובא על בעל עלייה (ה) ואע"ג דפסיק רשות הרבים ביני וביני ואינהו תרוייהו בעל דרתא ובעל עלייה בבת אחת מצי בעל חצר לעכובי על בעל חלונות דהוק ראייה שמייה הוק. קנ"ז. (א) ראובן הסכים עם שמעון למכור לו קרקע ידוע בממון ידוע והקבילו מן הרמים ונותר עליו הנשאר לזמן טרח שמעון. (ב) והוויין השאר ובא לו אצל ראובן כדי להקבילין לו ולא רצה לקבלם ולא עוד אלא שחור ואמר לו איני רוצה למכור לך מן הקרקע כלום שלא קנו ממני על המכירה הא לך הוויים שהקבלתני והסתלק ושמעון טוען שאיני מניח לך (ג) מאימתי כלום והקרקע שהסכמתי ממך עליו מכור הוא לי כבר והתקבלתך מקצת דמיו והא לך השאר ותן לי מה שקנית ממך שכבר זכיתי בו משעה שקבלת מקצת הרמים. כך נראה לי שאין לשמעון באותו קרקע אלא כנגד מעותיו לא פחות ולא יותר ואילו הקבילו הוויים כולן היה הדין עמו ליטול הקרקע כולו כמו שהסכים עמו אלא כיון שלא הקבילו אלא מקצת הרמים כל שרצה להקביל השאר חזר בו אין לו מן הקרקע אלא כנגד מעותיו נוטל דת"י כל החזר בו ירו על התחונה כיצר הרי שמכר שדה לחברו באלף זוז ונתן לו מהם מאתים זוז בזמן שהמכור חזר בו יר לוקח על העלוונה רצה ואמר הן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי ומהיכן מגבירי מן העירית. ומה שטוען ראובן שאיני נותן לך מן הקרקע כלום שלא קנו מידי על ידי המכירה אין בטענתו ממש כי משהגיעו הרמים לידו קנה לוקח קרקע כנגדו ואע"פ שלא קנו עדים מידו על כך דא"ר יוחנן (ד) דבר תורה מעות קונות.

מבוי

משמיה דרבא ולכך אמר דרק אם יש לו בנים אז לא קנתה דהוי אפטרופס אבל אשה אצל האחים קנתה, והנה דרא"ש בתשוב' הביאה הטור בארע"ז סי' ק"ז פסק לגירסתנו בש"ס דבכולהו קני לבד מהאשה אצל האחין וכו' רק כנגד בני הכעל ואחיו היא אפטרופוס אבל כנגד בני אחיו ויורשים רחוקים כמוהם קנתה, ולענין בת אצל הבנים הלא פסק הרי"ף כרבינו. ובג"פ פ' י"ג הביא בשם הריטב"א שדין אשה אצל שאר הורשין כדון אשה אצל האחין ועשאה אפטרופס.

קנ"ז. (א) הדין יוצא דר"ג אמר שמואל בב"ב ז' האחין שחלקו אין להן לא דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה וכתב שם הג"י וכן הדין בשנים שקנו קרקע בשותפות יחלקו וכן אם שניהם במתנה אבל אם נתן לזה קודם שיתן לחבירו וכו' וברמב"ם פ"ב משכנים ה"ב וה"ה בשנים שקנו שדה מאחד וחלקו לא נשאר לא' מהם זכות בחלק חבירו וכתב ה"ה זה פשוט דאחין לאו דוקא וכן כתב ר"י מיגש והלכה זו נובעת מן התשו' הארוכה לר' קלונימוס ההובאה בתה"ד קדמו' ד' ברלין סי' ק"ז ועיין בקור וכו' ח"ט ס"ס קנ"ד. (ב) חסר וצ"ל: בני כותל דיליה. (ג) צ"ל ואי בעל החלונות קדים כ"ש דמצי. (ד) חסר וצ"ל: וכן נמי אי חד אית ליה דרתא וחד אית ליה עלייה. (ה) כאן מפרש הרב דין אחר דהויי דקנו בעל עלייה ובעל דרת' בבת אחת יכול לעכובי ועיין ב"ב ס'. אבל פותח הוא ברה"ר פתח כנגד פתח וכו' והביא שם הג"י מס' העיטור בשם רבנן סבוראי דבמקום שיש היוק ראייה אסור אף אם רשות הרבים מפסיק ובפ' הרבירים עי' בד"מ חו"מ סי' קנ"ד אות ד'.

קנ"ז. (א) אולי מיירי כדעיויל ראובן ונסיק אוזוי וכן משמע קצת מדנקיט, טרח שמעון ולכן פסק הרב שאין לו מן הקרקע אלא כנגד מעותיו וכן יוצא מן הסוגי' דב"מ ע"ז: וכ"א בתשו' ר' דאוי שהובאה שם מדמב"ן במלחמות ועיין ברא"ש פ' האומנין דלענין עייל ונסיק אוזוי הכל לפי ראות עיני הדיין ושיטות הראשונים בסוגי' זו עי' בבהע"ט אות א"ב ובטור חו"מ סי' קנ"ז. (ב) צ"ל: למצא שאר הוויין. (ג) אולי צ"ל: מהסכמתני כלום (ד) ב"מ מ"ו: נובע

תשובות גאוני מורח ומערב סי' קנ"ח קנ"ט קס' קס"א

קנח. ⁽⁸⁾מבוי שכולו ישראל ואין ביניהם גוי כלל ועמד אחד מהם למכור את חצרו או להשכירה לגוי יכולין בני מבוי לעכב עליו או לא. כך נראה לי ⁽²⁾שאין יכולין לעכב על אותו שמשכיר ביתו או מוכר לגוים והדין עמהם דמיתנין לה בדין קל והומר מהא דאמר ⁽³⁾רשאין בני מבוי שלא להשיב ביניהם לא חייט ולא בורסי וכו' השתא ומה בירסי משום ריה רע מעכב קל והומר לגוי שהוא אנס החיישי להזק ראה וגנבה הלכך אם עבר ומכר או השכיר בר נדוי ובר מלקות הוא.

קנט. ⁽⁸⁾שני אחים שנכנסו לקדש שתי אחיות ומרוב הבעת שנבעתו הזקנים והראשים לא ידעו איזה נתקדשה לזה ואיזו נתקדשה לזה. כך ראינו ששניהם צריכין ליתן גט כמו שאמר בהאי מתני' שנים שקדשו שתי אחיות זה אינו יודע איזה קדש וזה אינו יודע איזה קדש זה נותן ב' גיטין וזה נותן שני גיטין.

קס. ⁽⁸⁾אומן שנתנו לו כלי לתקן ופוען שנגנב. כך נראה לי שהיוב לשלם מפני שהוא כשומר שכר ושומר שכר חייב בתשלומין דאמר' כל האומני' שומרי שכר הלכך ישבע האומן שאבד הכלי כדאמר' באירך פירקין חיישינ' שמא עיניו נתן ויכנס בעל הכלי ⁽²⁾שבזיוו. וישול משום כלי כדומה לאותו כלי שאבד וישבע שלא היה ⁽²⁾וישלם האומן.

קסא. ⁽⁸⁾שמעון היה תובע את ראובן בדין ומתוך טענותיהם זה לזה יצתה הוראה מפיו של ראובן שיש בה זכות לשמעון לא מן העסק שהיה תובעו בו אלא מעסק אחר שהיה ביניהם כבר ולא טענו שמעון ממנו כלום אלא הודה מעצמו ומיד חזר וכפר בו. כך נראה לי שאותה הוראה שהורה ראובן מפני עצמו בלא שימענו שמעון אין בה ממש ויכול ראובן לחזור בו דתני בתוספת' ⁽²⁾הוראת בעל דין כמאה עדים דמי אימתי בזמן שמעון לו והורה אבל הורה לו מפני עצמו יכול לחזור בו הפה שאסר הוא הפה שהתיר.

ראובן

קנח. ⁽⁸⁾נובע מהא דב"מ ק"ח: נכרי ודאי לאו בר ועשית הטוב וכו' שמותי ודאי משמתינן ליה וכו' והטור בה"מ סי' קע"ה הביא שיטת הגאונים דאף אם אינו מוצא ישראל לקנותה אסור למכור לנכרי ואין כן דעת התו' שם ד"ה משמתינן ועי' ברא"ש ובעיטור מכירת קרקעות מביא תשו' ר' משה בר הנדך לחלק דהיב' שאינה מוכר משום פרנסתו אסור למכרה לגוי והנה אף במשכיר לעכו"ם הדין כמו במוכר והביא דין זה הנ"י שם בשם העטור. ובתשו' ש"ץ דף ל': סי' י"ב אוסר בכל ענין. ⁽²⁾תיב' שאין צריך ליטחק וצ"ל כך נראה לי שיכולין לעכב. ⁽²⁾ב"ב כ"א.

קנט. ⁽⁸⁾אולי מיירי שבעת הרעש והגזירה אף בתחלה לא ידעו איזה נתקדשה וכו' ומקור הדין ביבמות כ"ג: וכבר כתבו שם הר"ף והרא"ש דאף דמשני כשהוכרו ולבסוף נתערבו היינו לרבא אבל לאביי דקו"ל כוותיה דקרושין שאין מסורין לביאה הוו קרושין אף בשלא הוכרו מתחלה הוו קרושין וצריכין גט.

קס. ⁽⁸⁾מקור הדין בב"מ פ: ושם ל"ד: ונראה שמיידי שלא ידעו שוויו של כלי בשעה שנתנו לתקן לכן פסק הרב שיצנוס לחנות וישול כלי שהיה כמו זה שננכב לו אצל האומן וישבע בעל הכלי שלא היה שוה פחות. ⁽²⁾אולי צ"ל: ויכנס בעל הכלי שאינו יודע שוויו וישול משם כלי וכו' אולם אפשר שהיה כתוב, ויכנס בעל הכלי לחנות שבזיוו ואזי יוכל להיות שהבזיונה העיר Bejer בדרום ספרד, ושם היתה גם עיר Casa vieja ואולי קרוב לעיר ההיא אירע המעשה, אכן אפשר שצריך לקרות, שבזיון' ואז נפרש המלה על Vienne בצרפת. ⁽²⁾צ"ל: שלא היה שוה פחות.

קסא. ⁽⁸⁾בס' התרומות שער מ"ב ח"א הובאה תשו' ר' האי והיא גם בטור חו"מ סי' פ"א רמ"ג טוענו חפץ ואמר של פלוני הוא אין האחר יוכל לתובעו והוא דומה בענינו לנידון דלפנינו, והדין דייכול לחזור אם הורה מפי עצמו מקורו בסנהדרין כ"ט: בהא דעכברא דשכיב וכו' ועיין במדרכי ריש פ"ק דב"מ ומה שהביא שם בשם ר' האי. ⁽²⁾חסר וצ"ל פ"ק דב"מ.

קסב. ^(א)ראובן שלחו בית דין אחריו והפקידו אצלו מעות של צדקה ונכנסו גנבים ונגנבו בתוך שלו. כך נראה לי שאם אין אותן מעות של צדקה רגילין זקני העיר להלקן לעניי אותי העיר וכבר יודעים העניים כמה מגיע מאותן מעות לכל אחד ואחד חייב ראובן זה לשלומי דדמי לממון שיש לו תובעים בעלי דכתיב כי ישאל מעם רעהו, ואם אותן מעות של צדקה לא הוה קיין להו לעניי דמי כממון דלית ליה בעלים ואינו חייב בתשלומי דאמי² ההוא ארנקי דצדקה דאתאי לפומפדיתא אפקדיה רב יוסף לגביה ההוא גברא² איתו גנבי שקרוה חייביה ר' יוסף א"ל אביי לשמור ולא להלק לעניים א"ל עניי פומפדית' מיקץ קיין להו. **קסג.** ^(א)ראובן ושמעון שעשו שותפות זה עם זה לאחר זמן כפר ראובן לשמעון בממונו ובשותפו' שלו ונכנסו לפני ב"ד ולא היה לשמעון' ראייה וחוק לדבריו כיון שראה בן עשה פשרה עם ראובן ומחל אצלו כל תביעות וכל מענות בעולם וקנו מהן כל אחד ואחד לחברו על כך ולזמן יצאו עדים ברורים וראיות ברורות לשמעון על ראובן שמחוייב לו ממון מחמת אותה שותפות האך הדין יוכל שמעון לבטל אותה פשרה או לא. כך נראה לי ששמעון זה שמחל אותה מחילה לראובן מחילה בטעות היא ואין שוה כלום שדבר זה אומדן דעת' דשמעון זה כיון שראה שאין לו עדים ולא ראייה אמר בעצמו מוטב אעשה פשרה עמו ואטול ממנו מקצת ממוני ואל יאכד ממוני כולו ואילו היה יודע שיוצאים לו עדים וראיות ברורות כמו שיצאו לא היה עושה פשרה עם ראובן ומשו' דאולינן בתר אומדן דעתן דתנן מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואח"כ בא בנו מתנתו מתנה ר' שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה² כתבו לאחר ש"מ אמר ר' נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא אלמא אומדן דעת הוא הלכה היא ואע"פ שמפורש בשאילה שקנו משמעון וק"ו'ל בעלמי' אין לאחר קניין כלום וכך היא הלכה כאן משונה הוא ודומה לקנין בטעות וכל קנין בטעות חוזר דאמר² הנהו גנאי דעבדי הושבני' בהרי הררי כו' הדין שמעון נמי אילו היה יודע שמוצא עדים או ראייה לא היה עושה פשרה מיהא צריך לעיין בדבר ולדקדק בפשרה זו אם היתה² הפשרה עד חצי ממונו כגון אילו שהיו לו אצלו יתר מאלף זו או כפלים וכפלי כפליים במלה הפשרה ובטל הקנין ותפשו לראובן בממונו כולו וכיון שנעשה ראובן כפרן בבית דין ישבע לו

קסב. ^(א)נראה שפשע השומר ולא שמר הכסף כראוי, או מפני שב"ד שלחו אחריו וכבדוהו כדאי הנאה מיחשב כשומר שכר לחייב כנניכה, ועי' ברמב"ם פ"ה דשאלה ה"א ובתשו' מהר"ם ד"פ סי' תשנ"ב ובתשו' חוות יאיר סי' קצ"ט. ^(ב)לפנינו בב"ק צ"ג. פשע בה אתו גנבי.

קסג. ^(א)מלשון התשו' ומסופה, ושלומכם ישנא לעד" וממה שכתוב בה "וכן עשו ב"ד בסורי' . . . מארבעים שנה" יש הוכחה לשפוט שהתשו' מר' משה בן חנוך או מבנו ר' חנוך, והנה דין זה כתוב בקצרה בתשו' הר"ף סי' ק"ד. ובעטור את פשרה הובא בני' ריש סנהדרין הובאה תשו' מדרב הקדוש דבתר קנין פשרה לא מצי טעין חד לחבריה משום קנין בטעות וכו' אבל פשרה שנעשת מפני שאין לו ראייה וכו' ואח"כ מצא ראייה ושטר האי וודאי קנין בטעות הוא וכו' לרי"ף מי שחייבוהו ב"ד שבועה חמורה ועשו ביניהם פשרה ואח"כ ראו ב"ד שאין עליו אלא חרם סתם יכול הוא לחזור וכו'. ^(ב)לפנינו בכ"ב ק"ב. לא כתבן אמר ר"ג וע"ש קנ"ב. ^(ג)ניטין י"ד. ^(ד)נראה כוונת הרב דכיון דהרבה טענות בין ראובן לשמעון אף כי שיצאה ראייה ברורה שמחוייב לו ממון מכל מקום יש לומר שאולי גם אילו היתה הראיה על קצת הממון היה אפשר עצמו כיון שעוד תביעות בטענה לכן צריכין ב"ד לעיין בדבר ואם היה הפשרה עד החצי מתביעותיו במלה הפשרה ועי' בד"מ בטור ה"מ סי' כ"ה אות ה' שהביא בשם מהר"ק שורש ק"א א' שאם נתפשר בירושתו בטעות ואח"כ נודע לו שהוא כפלים הוה פשרה בטעות.

תשובות גאוני מורה ומערב סי' קס"ג קס"ד קס"ה קס"ו

לו שמעון על כל תביעתו וכך עשו בית דין בסוריא ^אמארבעים שנה וכן שפט במשפט זה, ושלומכם ישגא לעד.

קסד. ^אראובן כתב במתנה לבתו חצי פונדק ואגבו ארבעים זהובי ונקנה מאשתו וממנו על המתנה לאחר שמת ראובן מען בנו על אלמנת אביו שיש עליו ^בליפרע מן הארבעים זהובי שנתן בעלה לבתה בקניינה. הרעת מכרעת שאין עליה לפרוע מאותן מ' זהובי כלום ואפי' נכסיה לא היו ברשותה כי מה שקנתה אשה קנה בעל^א ואף מחמת כתובתה אין לה בחיי בעלה כלום ^בדקיי"ל לא נתנה כתובה לגבות מחיים ואותו קנין שקנו ממנה לא היה אלא לשום סילוק שנסתלקה מנכסי בעלה מחמת שעבוד כתובתה כדי שתטול בתו תחלת מתנת^א מנכסי בעלה שעבוד לאחר שנמלה בהן מתנתה ^בכדי כתובתה יש לה לגבות כתובתה מן השאר ואין עליה ליתן מכתובתה מן המ' זהובים של בתה כלום.

קסה. ^אעיינתי בשאלה זו כיון שקבלו עליהם בני הקהל כולה ונכללו בעלי הכפרים להכליל הפריעה שעל הכפרים כולם ולהטיל על כל כפר וכפר לפי מדת קרקעותיו וכן להשתוות בהשחרה שמשחירין לסלק האונס מעליהם וכתבו מקבלה זו כתב והתמו בו. אין למקצתם רשות לבטל אותה קבלה כל מה שמתני' בני המקום על עצמן מקובל עליהם והרשות בידם להתנות בעסקים שלהן במה שמסכימין שבך שנינו ^בורשאין בני העיר להתנות על השערים ועל המדות ועל שכר פועלים ולהסיע על קיצתן ואין רשות למקצתן לבטל אות^א תקנה עד שיוסכמו כולן על בטולן דקיי"ל ^בכל דבר שבמנין צריך מנין אחד להתירו. ואילו כך דינם.

קסו. ^אעיינתי בשאלה זו אילמלא שהתה עם הראשון עשר שנים ולא ילדה והיו הראשון בנים מאשה אחרת ואף נשאת לזה השני שהיו לו בנים מאשה אחרת ושהת' עמו יותר מ' שנים ולא ילדה היתה מתחוקת בעקרות ^בולא היה לה

^אחסר ואולי צ"ל יותר מארבעים שנה.

קסד. ^אאולי גם התשו' מאחד מהחכמים הנזכר' בהערה בתשו' שלפני זאת או מר' משולם ^בצ"ל עליה, והנה משפט הרב ברור שמה שהקנתה האשה היה שתיטול הבת המתנה בטרום שתקבל האשה כתובתה אבל אין עליה לשלם מכתובתה כלום, והנה לזה מועיל קנין האשה שאחריה קנו מיד הבעל להסתלק שעבוד כתובתה כל זמן שלא תקבל הבת המתנה ועו' בתשו' הרא"ש שהובאה בטור אהע"ז סי' צ' ובבדק הבית שם ובכתבי מה' איסרלין סי' פ"ו ובטור חו"מ סי' רנ"ב. ^בכתובות פ"א: ^אאולי צ"ל: והשעבוד חל לאחר שנמלה בהן מתנתה כדי כתובתה ויש לה לגבות כתובתה מן השאר וכו'.

קסה. ^אהן אמת שלשון "עיינתי בשאלה זו" נמצא בפי ר' משה בר' חנוך ובנו וקרמוני חכמי ספרד, אכן ענין השאלה נראה שמצרפת באה והנה זמנה זמן קדמון שחטילו המס לפי מדת קרקעות הכפרים ובימי ר' יוסף טוב עלם כבר לא היו נהגין להטיל מס על קרקעות בשוה עם בעלי הממון כמבואר מהלכת המס בתשו' מהר"מ ד"פ סי' תתקמ"א ובמדרכי פ"ק דב"ב לכן אשוב שהתשו' מר' משולם או מאחד מאנשי דורו שאו החלו הגזרות והיו משחידים לסלק האונס. ^בב"ב ח: והנה פסק הרב ברור כיון שכל אנשי העיר והכפרים בכלל קבלו על עצמם יחידים מהם אין יכולים לבטל ועו' בד"מ בטור חו"מ סי' קס"ג ביינים הנוענין לזה. ^בביצה ה. והנה האי דבר שבמנין זכון, לישנא בעלמא נקיש הרב והכוונה שאין היחיד רשאי לבטל הסכם הקהל ועו' בר"מ פ"ב ה' ממרים ה"ב.

קסו. ^אאולי גם זאת התשו' המתחלת "עיינתי בשאלה זו היא מאחד מאלו קרמוני חכמי ספרד. ^בשיטה זאת דאם יוצאת אף משני אחר ששהתה אצל הראשון והשני ולא היו לה בנים בלא כתובה הובאה בחידושי הרישב"א ליבמות בשם יש מי שאומר והא דקתני ביבמות ס"ה. נשאת לשלישי תצא בלא כתובה. משום תצא מיד נקיש לה וכו' יבמות

לה כתובה אבל כיון שלא שהתי' עם הראשון אלא ג' חדשים בלבד וגרשה אינה מתחזקת בעקרונ דאיני' מתחזקת אלא בתרי זימני' דהלכת' כר' דאמר בתרי זימני' היא חזקה דאמרני' ^(ג) נשואין ומלקויות כר' ולהוציאה בלא כתובה כלל אי אפשר ^(ד) אבל יש לה ריעותא שהרי נשאת לשני בעלים ולא ילדה ואין לה ליטול כתובה אלא כשיעור שאר כתובות שנוהגי' בכני אדם לכתוב לנשותיהם באותו מקום כמותן לכמות' והתוספת שכת' לה יותר על מה שכותבי' שאר בני אדם באותו מקום אינו חייב לפורעו לה שהרי לא נתן לה אותה תוספת אלא שהיה סבור ליבנות ממנה ואילמלא היה סבור שלא היתה יולדת לא היה משביחה על אחרות באות' תוספת שנתן ואומדני' דמוכה הוא ומכל מקום אולינן בתר דעת מקנה הלכך תטול כשאר הכתובות הנוהגי' באותו מקום ותפטר ממנו בנט.

קסז. ^(א) ומי שהודה בפני עדים שיש לחברו אצלו ממון ידוע ואמי' לעדים הוו עדים שיש לפלו' אצלו כך וכך היתה ההודאה שהורה לו שלא בפני חברו יזכה חברו במה שהורה בו או לא. ^(ב) הרעת מכרעת שמתחייב המודה בהודאתו ובלבד שיאמר לעדים אתם עדיי ואעפ"י שלא הית' ההודאה בפני מי שהורה לו זכה בה דוכין לאדם שלא בפניו.

קסח. ^(א) ראובן שמכר חצר לשמעון ויש לו לראובן חצר סמוכה לחצר שמכר לשמעון ויש לו לראובן עלייה שני שלישייה על הבית שבחצר המכורה ושלישית על בית שבחצר זו ונכתב בשטר הלכחה שמכר ראובן לשמעון מארעית תהומה ועד רום רקיעא ושוען שמעון על העלייה שעל ביתו שלקח שהוא בכלל לקיחתו לשום שנכתב בלקיחתו מתהום ארעא עד רום רקיעא כך נראה לי שכיון שהעלייה חשובה היא ותשמישיה לחור אינה נקנית עד שיפרש המוכר בשטר הלכחה שמכר את העלייה ואם לא פירש אין ללוקח בה כלום שכך שנינו ^(ב) המוכר את הבית לא מכר לו את היציע אע"פ שפתוחה לתוכו וכל שכן עלייה זו שאין לה פתח בחצר המכורה ואין תשמישה ופתחה אלא בחצר המוכר ואע"פ שכתב לה ראובן בשטר לקיחתו מארעית תהומה עד רום רקיעא לא מיהני אלא למקני בור ורות ומחילות דאמרי' אמר ר' דימי מנהרדעי האי מא' דובין ליה בית' לחבריה אע"י דכתב ליה עומקא ורומא צריך למכתב ליה מארעית תהומא עד רום רקיעא מ"ט בסתמי' לא קני עומקא ורומא אהני ^(ג) עומקא ורומא למקני עומקא ורומא אהני מארעית תהומא עד רום רקיע' למקני בור ורות ומחילות נימי' מסיעי' ליה ולא

את

^(ד) יבמות ס"ב : ^(א) כיון שלא שהתה עם הראשון י' שנים כשיוצאת מן השני ששהתה עמו י' שנים הוי דינה כאלו יוצאת מן הראשון אהרי ששהתה שיש לה כתובה ותוספת כן כתוב במדרכי ס"פ הבא על יבמתו בשם הר"י, ואמר הרב שאחרי שלאשה זאת יש ריעותא מה שהוסף לה ביותר מדרך אותו המקום אינו נתן לו. וע' בתשו' הר"ף סי' רנ"ב שמביא שיטות באשה ששהתה י' שנים ולא ילדה וצריך להוציאה אם יש לה תוספות ועי' ובראש ס"פ הבא על יבמתו ובטור אהע"ז סי' ק"רו וקנ"ד.

קסז. ^(א) התשו' ושלשה תשו' שאחריה נראה שהן מא' מגאוני ספרד או סר' משולם. ^(ב) הפסק נובע מן הסוגי' בסנהדרין כ"ט במשנה עד שיאמר בפנינו הורה לו ובנמי' צריך שיאמר אתם עדיי ודין הרב דאם אמר אתם עדיי אף שלא בפני הבעל דין שחייב ואינו יכול לטעון שום טענה כפסק הר"מ רפ"ז דנטען ועיין בה"ה שם וכן הוכיח הש"ך בחו"מ סי' פ"א ס"ק כ' מן הגני' בסנהדרין והאריך בזה דלא כמדרכי בשם ר"י וכי' הטור בחו"מ סי' ל"ב וסי' פ"א שסברו דבהורה מעצמו ושלא בפניו אפי' אמר אתם עדיי ויכל לחזור בו.

קסח. ^(א) קרוב לפסק הרב כתב הרמב"ן בחידושי' לב"ב ס"ד וז"ל : אפי' כשכתב לו עומק' ורומא אם היתה שם עליה ע"ג דיומרי' כיון שלא קנאה לוקח אותו אויר שיורי שירה ומשוויר הוא וכו' והובאו דבריו בטור חו"מ סי' ר"ד. ^(ב) ב"ב ס"א. ^(ג) תיבות : עומק' ורומ' צריכין להיחסק וצ"ל עומקא ורומא אהני למיקני עומק' ורומא ואהני מארעית תרומי'

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' קס"ח קס"ט קע' קע"א

את הבור ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומק' ורומ' ואי ס"ד בסתמ' קני להני עומקא ורומא למקני בור ודות ומחילות דלא כתב ליה והא אע"פ שכתב לו קתני. הכי קאמר אע"פ שלא כתב לו כמי שכתב לו דמי ולמקני עומקא ורומא ולמקני בור ודות ומחילות^(א) אי כתב מארעית תהומ' ועד רום רקיעא קני ואי לא לא קני הא למדת דלא מהני מארע' תהומ' ועד רום רקיע' אלא למקני בור ודות ומחילות אבל עלייה דתשמישה לחוד כגון זו ופתוח פתחה לחצר אחרת ואין לה פתח בחצר המכורה צריך המוכר למכור ואם לא מכר אין לו ללוקח בה כלום כ"ש שמעון זה שלא החזיק בעלייה לאחר הלקיחה כמה זמן ואילמל' היתה מכלל לקיחתו היה מחזיק בה לאלתר ומי"מ אין לשמעון בעלייה שעל הבית כלום.

קס"ט. ^(א)ראובן נתחייב שבועה ונמצא חשוד על השבועה הא"ך הרין. אמור רבנן ^(ב)כל המחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם ואם טען אותו החשוד על השבועה החרימו לי כסתם על מי שנוטל ממנו יתר על אמתו הרין עמו בכך אבל אין עליו שבועה כלל.

קע. ^(א)מלוח שהלוח על המשכון ובעל המשכון נתחייב שבועה שאבד המשכון ובעל המשכון נתחייב שבועה שכמות זה היה משכונו או כך וכך היה שוה משכונו ויפרע המלוה מי נשבע תחלה מלוה ישבע תחלה ושלוש שבועות משביעין אותו שבועה שלא פשעתי בה שבועה שלא שלחתי בה יד ושאינה ברשותי.

קע"א. ^(א)לי' יוסף ניע ראובן כהן נפל אצלינו היום שנים רבות ונתארח במקומיני וקבעינהו בשליח צבור לימים לעזה עליו מדינה שהוא רגיל שהוא נושא ונותן אצל משירכי זונות ונמשך קול זה עליו זמן הרבה ולא הרגישו בני הקהל לירד לבדיקות ולחפצי אחר דברים הללו שהיו אומ' בשבילן לשום שהיה שליח צבור קבוע ומתפלל שחרית וערבית בבית הכנסת ולאח"כ נתקשה אותו הקול ונתקשה יותר מדאי ועמדו אנשים מבני הקהל והעידו על דבר זה שראוהו פעם ופעמים יוצא מדירין הללו ועוד העידו על ראובן שתפשוהו גוים עם גויה במבוי שהוא דר בו עד שריצה אותן בממון והניחוחו, ועוד העיד עליו עד שראה אותו מדבר עם אשה בדרך והוא תובעה והיא קופצת והלכה מלפניו עד שהחזירה פניה אליו ונתגלתה לפניו ואמרה לו ראובן אי אתה יודע שיהודית אני ואני פלוגית בת פלוני ואתה מרחיקני כי"כ כיון ששמע דבריה פירש לו לצד אחר. ועוד העידו אנשי' ואמרו ששמעו מאומות העולם שהיו מגנים ישראל ואומ' כך שורת דינכם שיהא אדם שטוף בזימה והוא מתפלל בכס ועוד העיד עליו עד אחר שהוא מקלקל עם נער אחר וכיון שרבו עליו עריות העבירוהו הקהל ועכשיו יורנו רבינו אם יוכל ראובן זה לחזור לחוקתו ולהטעינו חזרה בתשובה לשום הששא דמחלוקת ואם

ראוי

תהומ' וכ"ה לפנינו שם ס"ג. ^(א)אולי היה כנ"י הרב ולפנינו שם: למיקני בור ודות ומחילות אי כתב ליה עומקא ורומ' קני ואי לא כתב לא קני ואולי גם גי' הרב כן ופי' האי דכתב עמק' ורומ' למיקני בור וכו' היינו שכתב מארעית תהומ' ועד רום רקיע' וע"ש ברש"ב ס' ק"ו.

קס"ט. ^(א)אולי הית' השאלה כשטוען התובע טענת ספק כגון שהפקיד והשומר החשוד טוען נגנב אזי לא אמרינן שיטילו שבועה על התובע ולא ישלם אלא ישלם הנתבע וכ"כ הטור בחו"מ סי' צ"ב בשם ה' ישע' והרמ"ה. ^(ב)שבועת מ"ז. קע. ^(א)ההלכה יוצאת מתוך סוגי' הש"ס כ"מ ו'. ול"ה. ושבועת מ"ג: וע' בטור חו"מ סי' ע"ב.

קע"א. ^(א)מלשון התשו' ב"ך נראה לי אע"פ שאיני כדאי' בינת לבי אמרה לי שהיא מר"ו טוב עלם שבדור' הזה מצאנו לשון זה והוא גם כפי רש"י בתשובותיו, ואולי היא מר' יוסף אבן אביתר הספרדי. ורנה בענין כהן שיצא עליו לעו ומעשיו מכוערים על"ס קל"ב ובענין ש"צ עיין בתשו' הרי"ף סי' רפ"א שאם הוציא מפיו דבר נבלה ומרנן בשידו' ושמעאל מסלקין אותו.

ראוי לאכול חלות ולברך ראשון או לא . . . תשובה לשאלה זו אם הוא כמו שכתב בה ראובן כהן נפל אצלנו וכו' כך נראה לי אע"פ שאינו כדאי שראובן זה הפגים את עצמו מתחילתו ברנילותו אצל דיורין המיוחדין לשכירות זונות ואע"פ שלא היה שם עדי ראיה מעשה חשר מיהא איכא ולא היה לו להביא עצמו לירי חשר והיה לו להרחיק את עצמו מן הכיעור ומן הדומה לכיעור וכיון שלא עשה כן ולא עשה סו"ג לעצמו נעשה בעל מום בין לתפלה בין לברכי ראשון בי לנשיאות כפים. ואותי תפילה שהזכרתם שהיה מתפלל שחרית וערבית תפלה מזכיר עון היתה לפני אבינו שבשמים וכן הוא אומר הגנוב רצוח ונאוף כו' ובאתם ועמרתם לפני בבית הוה מתאמר תמן המערת פריצים היה הבית הוה ובסוף הענין הוא אומר והשלכתי אתכם מעל פני נמצאת למד למדה זו שקשה היא לפני המקום שהרי מתחייב גלות עליה שני והשלכתי אתכם מעל פני וזקני הקהל שלא הרנישו מתחילתו לזרון על שמועה ראשונה שלא כהוגן ושלא כשורה עשו ששלתי צבור צריך שיהיה מצויין באורחותיו מסו"ג בדרכו שהוא ממוצע בין ישראל לאביהם שבשמים וכך שנינו ^(א) אין מורידין לפני התיבה אלא רגיל ופרקו נאה ושפל ברכ ומרוצה לעם ואמרנו במסקנ' מאי פרקו נאה שלא יצא עליו שם רע בילדותו ואמר מר זוטרי בר טוביה אמ' רב מאי דכתיב היתה לי נחלתי כאריה ביער נתנה עלי קולה על כן שנאתיה זה שליה היורד לפני התיבה שאינו הגון. ואפי' היה לראובן זה לתלות בעסק אותן נשים הדרות באותן מקומות המיוחדות לשכירות זונות ומועין ואומר שמחיתו שם ולא אפשר לו אלא בכך אין להשיגה על דבריו שכך אנו שונים ^(ב) כל שעסקו עם נשים סורו רע וכו' ולענין אותו לשון שמץ שהזכרתם אנו שונים במשנה היצונה ^(ג) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא א"ר סימון אם בשבועת שקר הכתוב מדבר הרי כבר נאמר לא תשבעו בשמי לשקר אלא שלא תהא מתכסה במליתך ומניה תפילין ועובר על דברי תורה במטמוניות אי נמי שלא יהא פיך מנובל בדברי נבלה ותעזי פניך לברך ראשון ולפתוח ראשון ולישול מנה יפה ראשון וכן הוא אומ' והיה כעס ככהן. ולענין זקני הקהל שירדו לבדיקותן של אותן עדיות אע"פ שנתרשלו מתחילה יפה עשו לבסוף שהרי ראובן זה ריעע את עצמו. ולענין החזרתו לחוקתו האך אפשר אחר כל העדיות האילו שמתחייב עליהם בב"ד מי לא אמרנו בהדי' ^(ד) אמר רב מלקי' על לא טובה השמועה שני' אל בני כי לא טובה השמועה ואיכ' למיכר הכא ארבעים בכתפיה וכשר. אם לתפלה אינו ראוי כלל אם לנשיאות כפים אינו ראוי שהרי יצא מחזקתו ברנילותו אצל דיורין המיוחד' לשכירות זונות ולקרות במקום כהן נמי היכ' דליכ' כהן אינו ראוי דכי עבור ליה רבנן מעלה לקרות ראשון ^(ה) מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל אילו היה בחזקתו כשר וקדוש היה לחוש לכבודו מפני דרכי שלום עכשיו שהוא ביהוה את עצמו הואיל ואירתי אירתי נמי מלברך במקום כהן עראי הלכך ראובן זה דין הוא שיהא בחזקת כל ישראל לקרות בתורה אבל להתגדל עליהם משום מעלה כשאר כהנים אינו ראוי שהוא בעצמו הפגים את מעלתו. אבל לאכול חלות מותר לו לאכול מידי דהוה אכהן בעל מום. ושלומוכס. קע"ב. ^(ו) ראובן הביא שטר לפני ב"ד והיה כת' על שם אביו ונפל לו בתורת ירושה וכת' בו שיעקב אביו של ראובן זה לקח חלק שנתו משמעון מכלל אותו חצר ובתים שיש לו בכאן בפאצמאט מצרים במקום פלוני והיה זמנו שנת ר"פ למנן שמרות ומען זה ראובן עכשיו שנת ש"ג לפני ב"ד ואמר שהיום כ"ג שנים לקח

^(א) תענית ט"ז. ^(ב) קידושין פ"ב. ^(ג) פסיקת' רבתי פ' כ"ב ועי' לעיל סי' קל"ב הערה ג'. ^(ד) קידושין פ"א. ^(ה) גיטין פ"ט. ^(ו) קע"ב. ^(ז) אולי התשו' מר' יוסף הספרדי או מר' משה בן חנוך כי הובא דבר המשפט לכ"ד בשנת ש"ג לשטרות שהוא דתשע"ב לבריאה בפאצמאט במצרים ועיקר המעשר היה כ"ג שנים לפני זה ר"פ (אלף ר"פ) לשטרות ולו יש ראייה בידו הייתי

תשובות גאוני מורה ומערב סי' קע"ב

לקח יעקב אבי חלק זה משמעון זה ונפטר באות' שנה וקפץ ירו שמעון על חלק שתות זה והשכירו לעצמו לאחר מיתת אבי וכה בהנאתו ואני הייתי יתום קטן ולא היה בי כח לתכוע ואף אפטרופ' שמינה אבי בשעת מיתתו לא השגהו עלי ולא סלקו את שמעון זה מעל שתות זה ורימו בו והערימו עלי והפסידו עלי ממון הרבה והרי שטר לקחתי בתי מוכיה על דברי אבל ציו את שמעון זה ויסתלק מעל שתות שלי ואמרו אותו ב"ד לשמעון זה מה אתה טוען בדבר זה והשיב שמעון זה ואמר מה שמוען ראובן זה לא באמת הוא טוען שמתחילה לה היה שטר מכר זה מכר גמור אלא שטר פסים היה בינו וביני ולא ירד לגופו של שתות זה ^(א)מי מקבל עיקר לפי שהיה תנאי בינו וביני שימתין לי שנה תמימה ויטול את שלו ולאחר ששהת' שתות הצר זה בידו שנה ויותר מעט עמד ומכרו לעצמו ^(ב)מן לוי וחזר לוי ומכרו לי ועמדתי אני ולקחתי מן לוי והשכרתי את שלי בחייו ולאחר מותו ונהנתי בשלי מאות' שעה עד עכשיו. ומה שמוען ראובן שאפטרופ' שמינה אביו עליו נתרשל בעסק שתות זה ורימו אותו לא באמת הוא טוען לפי שלא נתרשלו כל עיקר אלא שהכירו שאביו מכר את השתות. ונסתלק ממנו וראה לדבר שהייתי משכירו ונטל דמיו מדי חדש בחדשו בין בחייו בין במותו ומתקן ונועל וגודר תמיד בשלי כדרך שבני אדם עושין בשלהן בפני אפטרופ' ובפני אביו ובפני דודתו והם היו דרים בבתי שכירות ומשתמשין בהן בדוחק ומעולם לא תבעוני בשום פנים בעולם בעסק שתות זה וסיוע לדברי ששטר שמוציא ראובן זה מופסק מלמטה כשטר שהפסידוהו בעליו והשליכוהו מנגד אבל ציו אותו ויסתלק מעלי שאין לו בידו כלום ואמר אותו דין לשמעון זה יש לך כלום ראה על מה ^(ג)שמסידרתי אמר להם הן והביאו עדים על כך ואף יהודה אחר מעדי השטר שהיה ביד ראובן נצטרף עמהם והוציא ראובן זה אותו שטר לפני ב"ד ונמצאת ^(ד)אחרוני מופסקת חצייה קיימת וחצייה כלתה ואברה לה ונראת אותה הפסקה שהפסקת סכין ולא הפסקת שן ולא הפסקת יד ואמר שמעון זה לפני ב"ד הרי נתקיימו דברי ששטר זה חספא בעלמי' הוא ולא נתן להשתאר בדיסקאי של כתבי אביו ושטרותיו וזכיותיו אלא שלא השליכו אותו מנגד כשהוא מופסק אלא על משום שהיה בטל והשאירו לצור ע"פ צלוחיתו ולא לדבר אחר ועוד בראין היו אותן אפטרופ' שמסק עליהם אביו להיות ממחין בידו על שתות זה ואין בשענתו של ראובן זה ממש שאומר שרימו בו אותן אפטרופ' והערימו עליו שאביו לא מינה אותם אלא שהיו מוחזקים אצלו. ועכשיו ילמדינו רבינו מה יש מן הדין בדבר זה שנפסקו ביניהם ע"פ הדין ונצא ידי שמים. ועוד אמר לפנינו שמעון זה. . . .

שראובן הלך אצל קרובי אותן עדים שנפסקה חתימת ידן והושלכה מקצתה ונשתירה מקצת בסוף שיטה אחרונה של שטר ולמקצת בני אדם עמהם והטעה אותם וכתב לו שטר אחר והעירו על צורת אותה חתימה של ידם והושש אני שמא ישמין ראובן זה אותו שטר הראשון שאין ללמוד ממנו שחספא בעלמי' הוא מכל הצרדין שאם ירד לפניכם ויוציא את שטר זה האחרון שכתבו לו קרובי אותן עדים וישתריחו בדין וישבש את דיני ונמצאתי בצער גדול על דבר זה היום ולמחר ^(ה)היום אבל יוריני רבינו מה יש מן הדין אם יוציא ראובן אותו שטר האחרון ויניחו ביד נאמן וישתייר אותו שטר הראשון המופסק בידו שאם בא לתכוע יתבע בו ואל יטמנינו ויתבע בשטר זה שעשו לו קרובי אותן העדים ויפרש לנו הרבר בחכמתו. שאלה זו יצאת לפני ועיינתי בה ואם הוא כמו שכתב בה ראובן דראובן אפיק שטרא לקדם בי דינא וכל הענין. כך נראה לי לפי עניות דעתי דההוא שטר לקיחה דאפיק שטרא

בבי

אומר שהיא מר"ח כי לשונה כבד וקצר והתום כלשונו. ^(א)צ"ל: טימיו כל עיקר ^(ב)צ"ל: ללוי, כלומר אחר שהיה בידו שנה ע"י אמצעות המכירה שמכרה יעקב ללוי ולוי חזר ומכרה לשמעון נעשה כתנאי שהתנו בכתיבת השטר שנשל יעקב ממנו והשדה הוחזר לשמעון. ^(ג)צ"ל שסדרת. ^(ד)צ"ל שיטה אחרונה. ^(ה)צריך להסחך וכצ"ל: היום ולמחר

אבל

כבי דינא לא למילף מיניה למפסק בי דינא על שמעון ולא מיבעי' דאיכי' בהדי שמעון סהדותא דמצטרף' בהדי קלא דנפיק ליה לשמעון דשחריר ליה לדרתיה מן ⁽¹⁾דראובן בן יעקב אבוח דראובן בחיזה, דאית מן דינא לאוקימ' לדרתיה ביריה בדאית' ומייתנין ליה לדיניה כמעשה דרבה בר שרשום דאמר' רבה בר שרשום נפק עליה קלא דאכיל ארעא דיתמי את' לקמיה דאביי אמר ליה אימי' לי איזי גופא דעובדא היכי הוה א"ל ארעא הוה נקיטנא במשכנתא מאבוהון והוה אית לי זוזי יתירי גבי אמינא אי אמרינ' ⁽²⁾לוה נהלייהו ואמינ' דזוזי אחרני' אית לי גבי אבוהון אמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אלא ⁽³⁾אוכלא שיעור זוזאי דבי אמינא לקוחה היא בידי מהמיננ' א"ל לקוחה היא לא מצית אמרת דהא נפק עלה קלא דארעא דיתמי היא ואיתרע לה חוקה דידך אלא זיל אהדרה נהלייהו ולכי גדלי יתמי אישתעי דינא בהדייהו ולא מיבעיא נמי ⁽⁴⁾כי איכא חוקה לבתר מיתת יעקב אביו דראובן בידא דשמעון ואחזיק בדידיה ואיגורי' לההוא שתותא לחד ולתרין דאית מן דינא לאוקמא לדרתיה ביריה אלא אפי' לא הוה אלא הנך סהרי בלחוד דאסהרין ליה לשמעון על פה ואתא והורה קמיה סהרי דשטרא ומצטרף בהדייהו לרווחא בעלמא דסלוקי סלקי שמעון ליעקב אביו דראובן בחיזה ברמי ואהררי לדרתיה לרשותיה אורחא דינא לאוקמ' לדרתא ביריה וכדאמרינ' באיך פירקין ⁽⁵⁾ארעא היכא דקימי' תיקום ולא מפקינן מיניה אלא בראיה אלימתא וברירתא, ומנא תימר' ⁽⁶⁾דאמרינן שאל ריש לקיש את ר' יוחנן זו ששנויה במשנת בר קפרא הרי שהיה אוכל שדה ובה בחזקת שהאי שלו וקטנה עליו ערעור לומר שלי הוא והוציא זה אנו לומר שמכרת לי ושנתת לי במתנה אם אמר איני מכיר בשטר זה מעולם יתקיים השטר בהותמיו ואם אמר שטר פסים הוא זה או שטר אמנה הוא זה או שמכרתיה לך ולא נתת לי דמים אם יש עדים הלך אחר עדים ואם לאו הלך אחר השטר ושמעינ' מינ' דאתי בעל פה ומרע לשטרא בהנך ⁽⁷⁾עדים גופייהו דחתימו על שטרא דאמר' הני למעקר סהדותייהו קא אתו דומי' דהני דאמרינ' טאבי תלא ליה לפאפי ⁽⁸⁾אבנאדא וזבין חתים רבה בר רב הונא אמודעא ואאשקלתא אמר רב הונא מאן דחתם אמודעא שפיר חתם אאשקלתא שפיר חתם מה נפשך אי מודעא לאו אשקלתא ואי אשקלתא לאו מודעא הכי קאמר אי לאו מודעא מאן דחתם אאשקלת' שפיר חתם, ר' הונא לשעמיה דאמר רב הונא תלוה זבין זביני ומקשינ' בסופה והא אמר ר' נחמן אמנה היו דבריני אין נאמנים ומעמי' מאי האי גיתן ליכתב והאי לא נתן ליכתב ומסתבר' כמר בר ר' אשי ומתריצין' חתם כיון דאמר' אמנה היו דבריני אין נאמנים ⁽⁹⁾דקא מעקרי לסהדותייהו לגמרי ומעמי' מאי דלא גיתן ליכתב הן ולא על חדא עדות ⁽¹⁰⁾דכוותא גבי עד אמר' תנאי ועד אומ' אינו

תנאי

אבל יורנו וכו', ⁽¹¹⁾צ"ל מן יעקב אבוח דראובן בחיזה, ופסק הרב דהאי שטר שאומר שמעון שנעשה על תנאי שטר' ריעא הוא מכמה טעמים דאיכי' קלא נגד השטר, וגם איתחוק שמעון בהנהו שדות ואיכא עדים שתנאי היה ביניהם ושנתלק יעקב, וגם עד אחד מעידי השטר אומר כן, ⁽¹²⁾אולי צ"ל לזה נהלייהו ואכלינ' שני משכנתא ואמינ' דזוזי אחרניא וכו' ולפנינו בב"ב ל"ג, קרוב לזה הלשון, ⁽¹³⁾ב"ש"ם: אכבשיה לשטר משכנתא ואוכל' שיעור זוזי וכו' מכאן הביא הרב ראה דע"י קלא איתרעי החוקה, ⁽¹⁴⁾הוסף הרב לומר דלשמעון יש לו חוקה, ⁽¹⁵⁾שם ל"ב: ⁽¹⁶⁾הביא הרב ראה שעדים שאמר תנאי היה וכו' מרעין לשטרא מהא דבב"ב קנ"ד: דאמר אם יש עדים הלך אחר עדים ועיין בתו' כתובות י"ט: ד"ה אמר ר' ששת, ⁽¹⁷⁾הוסף הרב לומר דאף עידי השטר אם לא מעקרי עדותן לגמרי מעיקר' כגון אמנה היו דבריני אלא עדות אחרת אמרו וע"י זה נעקרה עדותן כגון תנאי היה או שחתמו אמודעי נאמנו לאורעי שטרא והביא ראה מהא דב"ב מ"ח: ⁽¹⁸⁾לפנינו שם אמינא וכצ"ל, ⁽¹⁹⁾הרחיב הרב בפ"י דברי הסוגי' וכן יצא מדברי הש"ס בכתובות ו"ט, ⁽²⁰⁾הביא הרב ראה דאף עד אחד מעידי השטר מרע' שטרא

אם

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' קע"ב

תנאי דסבירי ליה לרב פפא ⁽¹⁾לאשגוחי על מילי דההוא עד דקאמר' תנאי ולהנפוקיה בתורת הוה ליה חד ואין דבריו של אחר במקום שנים מתקיף לה ר' הונא בריה דרב יהושע טעמא דעד אחד אומר תנאי דלא מהימן הא תרוייהו מהימני ואי איכא למחלף במילי דחד דבעל פה לבתר דאסחוד על שטרא כי אתו תרי נמי ואמרי תנאי היו דברינו על פה ⁽²⁾נילוף ממיליהון בשום אנפא דאמרינן למעקר סהדותיהו קא אתו וחד נמי למעקר סהדותיה קאתי. והלכתא כר' הונא בריה דר' יהושע. ומן סיומא דהאי דינא כי מסהדי אמודעא ומגלאן מיליהון בשטר מודעא דהות תמן מקמיה הכי אתי שטרא ומרע שטרא וכתרצא דאמרינ' באידך ⁽³⁾פירקי' הני מילי דלא אתי על פה ומרע לשטרא. ⁽⁴⁾ומן סיומא דסיומא נמי כי אתו לקמ' סהדי כי חתימי אשטרא ומגמרי ליה לסהדותא ומצטרכי בי דינא לשיולינתו היכי הוה מעשה צייתנן להו ופסקינ' לפום מיליהון ודוקא דקא מצטרך בי דינא לשיולינתו וכדאמר' אחתיה דרב דימי בר יוסף הוה לה קרנא דפרדיסא כל אימת דהוה חלשא הוה מקניה ליה נהליה וכו' הות הררא בה וכו' ואמ' בסופא א"כ הוה לה מצוה מחמת מיתה חוזר ושמעין מינה כיון דאיצטרך ר' נחמן לדקדוקי במילי טובא ונפק ליה מה דאסחודו קמיה דקא אמרה ווי דקא מתה וסחדי לאו מדנפשיון אתו לאסחודי דאיכ' לדמויי להך דאמרינ' למעקר סהרותיהו קא אתו כת' להו ר' נחמן וחתם על מימריהון ושמעין מינ' היכא דאתו עדים לבתר דחתימי על שטרא ומפרשי כך מצטרך בי דינא לפרוש דילהון ואי אית לך למימר התם אכתי לא הוו חתימי אשטרא כיון דאמר וקנו מיניה הוו להו כחתומים על השטר ורקיימי לן דסתם קנין לכתובה עומד ⁽⁵⁾וכ"ש דכ"ש דגופא דשטרא ריעא הוא דהא מינכר דגו לה ראובן לסהדי מלרע ואיכ' למימר דהני סחדי דאיתגוו מלרע פסולים וקרובים הוו ⁽⁶⁾דקיי"ל דכי חתים קרוב או פסול ברישא דחתאמא מכשירינ' ליה לשטרא דאמרינ' האי לכבוד בעלמא הוא דאחתמיה ולא מופסל ביה שטרא. אי נמי זימנין דשביק סחדי רווחא למאן דקשיש מיניה וזימנין דאתי קרוב או פסול וחתים ליה לשמיה תמן והיינו דאמר' באידך פירקי' ⁽⁷⁾רווחא שבק למאן דקשיש מיניה לאפקי היכא דחתם ליה קרוב או פסול באמצע או בסוף דאיכ' למיחש לזיופא וכדאמר באידך פירקא ⁽⁸⁾לגבי גט מקושר היכן עדים חותמין רב פפא אמר בין קשר לקשר סלקי דעת' בין קשר לקשר ומגואי והא ההוא מקושר דאתא לקמיה דר' ואמר ר' אין זמן בזה א"ל ר' שמעון לר' שמא בין קשרוי הוא מובעל ושמעין מינ' דחשך רבנן לגיווא דכיון דקא ריעא ריעא ליה כל חד וחד מינייהו לחבריה ואמר ליה וליחוש דילמ' גיזו ולא קא משני ליה לגיווא לא חיישינ' איכ' למשמע מינ' לכל כי האי גוונא דמתרע ביה שטרא ודיינינן בכל הני אנפי דמפרשן לעיל בעד אחד מעדיו ⁽⁹⁾ובמורה במקצת הטענה ומשביעינ' ליה שבועה דאוריית' דהות נהגא בדורות ראשונים דהני גזירת' דנהגא השתא בדורות אחרונים ולית מן דינא למיפסק בשטרה ריעא דאמר ר' פפא שיימ' האי שטרא ריעא לא מגבינ' היכי דמי אי נימ' דנפק קלא עליה דשטרא זיפא הוא ואמר במסקנ' דכות' הכא

אם אומר תנאי היה מה' דכתובות שם. ⁽¹⁾כלומר להרהר אחריו או שצ"ל: דלא לאשגוחי, כלומר שלא לתת להם נאמנות. ⁽²⁾צ"ל לא נילוף ממיליהון וכו'. ⁽³⁾ב"ב מ"ט. ⁽⁴⁾ביאר הרב דצריך ב"ד בכל מקום לשאול העדים היכי הוה המעשה דיוכל להיות שעי' ביאור הדברים נשתנה תוקף השטר והביא ראה מהא דב"ב קנ"א. ⁽⁵⁾הוסף הרב לבאר דתביעת ראובן אינה תביעה משום שגופ' דשטרא ריעא הוא משום דאיתגוו ואולי הו' בו לבסוף עדים פסולים. ⁽⁶⁾זוהי שיטת ר"ח בני' ופי' הסוגי' דב"ב קס"ב: דאמר חוקי' מלאוהו בקרובים כשר היינו נמצא מן הראשונים קרוב או פסול ועיין שם בתו' ד"ה דאמר וכ"פ הבה"ג והרשב"ם: אכן הר"ף בפ"ק דמכות הביא בשם הגאון דאף אם הקרובים בסוף כשר ועי' ברטב"ן בחידושו לכו"ב שם ובסו' הו"מ סי' מ"ה. ⁽⁷⁾גויטין י'. ⁽⁸⁾הביא הרב ראה דהיכי דעדים פסולים בסוף השטר אחרו הכשרים דפסול מהא

הכא דאתו בי תרי ואמרו לדידהו אמר להו זייפו לי בשלמא הכא שכתי פרוצים אלא הכא אם הוא מוחזק כל ישראל מי הוחזקו כיון דקא מהדר^(כ) אומר זיופי זייף וחתם וכתב ואשכתן דאפי' בכזיר מהב' מתרע שטרא כי הא דההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דאי לי גבך והוא שטרא א"ל לאו את^(כ) דיהבת לי ואתית יתבת אמסחתא וקבילת זוזך וא"ל הני סיטראי ניהו ואמי' ר' פפא איתרע שטרא ואמי' במסקנא מאי הוי עלה ר' פפא אמ' לא איתרע שטרא ר' ששת אמר איתרע שטרא והלכת' איתרע שטרא.

קעג. עיינתי בשאלות אילו לגבי ראובן שאמר לעדים והם שהיו זקוקים להתעסק בספוק העניים הוו עדים שסילקתי יורשי מכל נכסי ממקרקעי וממטלטלי בשמנה זווים ונתתי שאר נכסי לעניים לאחר פטירתי וקנו ממנו על כך ולאחי"ב חזר באותה מתנה ואמר לאחר מן העדים חזרתי בי באותה מתנה ואף לשני אמר החזר לי את הנייר שנתתי לך לכתוב אותה מתנה שאין רצוני שתכתב לי כלום וכל הענין^(כ) כך דעתי נוטה כיון שלא אמר ראובן לעדים בשעה שקנו ממנו מהיום ולאחר מיתה הרי היא כמתנת שכיב מרע ויכול לחזור בו דתנן הכותב נכסיו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי ר' יהוד' ר' יוסי אומר אינו צריך ואמרי' איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קניא אלא לאחר מיתה וקיי"ל דלית הלכת' כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו^(כ) מדאיתקן רבנו רב בגיטין מיומא דנן ולעלם לאפקוי' מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו שמעני' מינה דהיכי דלא כתב במתנתא מהיום ולאחר פטירתי' לא קנה המתנה לא גוף ולא פירות קנה ואפי' לר' יוחנן דאמר^(כ) קנין פירות כקנין הגוף דמי כאן לא גוף קני ולא פירות קנה ומצי הרר ביה הנותן מתנה וראובן זה כיון שחזר בו ואמר לאחר מן העדים חזר אני בי באותה מתנה ואף לשני שאמר לו החזר לי את הנייר שנתתי לך לכתוב אותה המתנה שאיני רוצה שתכתוב לי כלום חזרה היא ואין באותה המתנה ממש. ועוד שעדים המעידים על המתנה יש לו לראובן לדחות עדותן והרי הן כנוגעין על עדותן הואיל ומטפלין בעסקי העניים וסמוכים הם עליהם כדאמר האומר תנו מתנה לעניי עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין

ראיה

רב"ב ק"ס: דקא מקשה וליחש דילמ' גיזי ולא אמר דלא חיישינן ליה. ^(כ) נראה כוונת הרב דריינינן הכי בעד אחד מעדיו נמצא קרוב או פסול שאז נשבע הנתבע וכן פסק הבה"ג והובא ברא"ש פ' גט פשוט סי' ז' ובטור הו"מ סי' נ"א דעד הנשאר בכתב מחייבו שבועה, ומה שאמר הרב ובמורה במקצת הטענה נראה כוונת הרב שאם טענת התובע במה שאומר להרע כח השטר הוראה במקצת אזי ישבע שבועה חמורה. ^(כ) לפנינו בכתובות ל': כיון דקא מהדר אויפא אימ' זיופ' זייף וכתב. ^(כ) לפנינו בשבועות מ"ב. אתורא יהבית לי וכו'.

קעג. לפני תשו' זאת כתוב בכ"י, הוספתי לכתוב מכאן נראה שקיבוץ אחר מתשובות היה לפניו שכתב התשו' הבאות ממנו. והנה אחרי שהתשו' הבאה אחרי זאת בכ"י והיא לפנינו פה סי' קע"ד היא מר' משולם יש לומר שגם התשו' שלפנינו ממנו היא ולשוון, כך דעתי נוטה' נמצא בפ"י החכמים בימים ההם וגם בפ"י ד' גרשום. והנה מלשון, עיינתי בשאלות אלו' משמע שהרבה שאלות שלחו בבת אחת וכן היה אז מנהגם. ^(כ) הנה אם לא היה ראובן מת מאותו חולי אלא עמד בזה יש פלוגתא הפוסקים אחרי שלא איפשט' האיבעי' בב"ב קמ"ה: דלרמב"ם חזר ורלא"ש אינו חוזר והובאו דבריהם בטור הו"מ סי' רנ"ב. והשתא שמת וקודם מיתה חזר מדברו סובר הרב דכיון דלא אמר טהיום ולאחר מיתה ה"ה כמתנת שכיב מרע וחוזר ואין הלכה כר' יוסי בב"ב קל"ו. ^(כ) שם קל"ה. ^(כ) דעת הרב כר' נחשון גאון וגם הר"ף פסק כן דמהאי דנישין פ"ה: ראיה דאין הלכה כר' יוסי דאמר זמנו וכו' אכן ר"ח פ"י דעת הגאונים בענין אחר ע' ברשב"ם שם. ^(כ) ר"ב קל"ו:

תשובות גאוני מורח ומערב סי' קע"ג קע"ד

ראה מאנשי אותה העיר ומקשני' ותסברא עניים שקלי ודייני מפסלי אימי' אין דייני' בדייני עניי אותה העיר ואין מביאין ראה מעניי אותה העיר ושנינן לה בספר תורה ואמאי קרי להו עניים הם אצל ספר תורה ושנינן לבסוף אי' אי' לעולם כדקתני עניים ממש ובעניים הראמו עליהו היכי דמי אי' דקרו להו נתבו בי תרי מינייהו וניתבו להו מאי דקיין להו ולדייני דלא קיין להו ואי בעית אימי' לעולם בדקיין להו וכ"ש דניח' להו כיון דרות רוח. ומכל מקום אותה מתנה רעועה היא ויורשי ראובן זכין בנכסיו מחמת ירושתו. עד כאן.
ר' משולם.

קע"ד.⁸⁸ שאלה זו מן מעריפה שהיתה ליעקב אבי ראובן עם שמעון ולוי ויהודה ויששכר אחים ואותה שותפות כתובה עד חמש שנים וכל הענין כבר נשאלה מלפני פעמים אבל בענין הזה שנשאלה עתה לא נשאלה כבר שבשאלות הראשונות נכתב שער אחד העיר שאע"פ שהיה יעקב חולק בהלק המעריפה קודם לחמש שנים גופ' של מעריפ' של שמעון ולוי ויהוד' היתה והשכתי לפי⁸⁹ השאלה להשיב' לאחיו שלא היה ליעקב בגוף המעריפה קודם לחמש שנים ועכשיו בשאלה זו נכתב שער שני היה מעיד שגוף המעריפה היה של לוי כולה ורחין אותו הדייני' מפני שהיה העד קרוב לשמעון ושמעון הלך לבית עולמו ועד השני עומד ומעיד כפימה שכת' למעלה ואחם יודעים כי הנשאל אינו יכול להשיב כי אם לפי מה שישאלוהו. . . . ואם כן הוא כמו שכתוב בשאלה זו הואיל והעד השני אינו קרוב לשאר האחין נאמן הוא להעיד להם ומצטרף עם העד הראשון והוה שאמרו חכמים⁹⁰ מפלגינן דבורא דעדות שאע"פ שאינו כשר לזה יהא כשר לזה ואע"פ שהעד הראשון מעיד שגוף המערוף לשמעון ולוי היתה והשני מעיד שכולה של לוי היתה שניהם מורים שלא היה ליעקב בגוף המעריפ'⁹¹ לשמעון קודם לחמש שנים כלום לפיכך עדותן ערות ואין לאחים להשבע בדבר זה מעתה⁹² ריצונכם לידע שלא נשאלה שאלה זו בענין זה מלפני כי אם בפעם זו בלבד. התבונן בתשובה שהשכתי כבר אם תראה שהוכרתי בהם על העד השני שום דבר לפי שלא נשאלתי עליו עד עתה בפעם זו שהוא פעם שלישית וכיון ששם עדים מעידים שאע"פ שהיה חולק יעקב בריוח קודם לחמש שנים הכתובות שלא היה לו בגופא של מערופה כלום מה יש לומר התורה אכרה על פי שנים עדים ולא עוד אלא שכבר נשבע בדבר זה האת הגדול ועוד שנתנו חרם⁹³ בבית הקברות שלא יכנום איש במעריפה של אותן האחין שהיתה לאביהם אלא מרשותם ושם יעקב לא הוזכר שם ללמדך שהיא על אביהם וגם בשטר השותפות אין כתוב שם אלא חמש שנים בלבד לפיכך אין לערער בדבר זה מעתה.

לר'

⁸⁸ לפנינו ב"ב מ"ג. אי דקיין להו ליתבו בי תרי וכו'.

קע"ד.⁸⁹ גם בק' מצינו שאלות לר' משולם בדין מערוף וע' לעיל סי' קנ"ב. וגם מה ששאלו אותו בענין אחד כמה פעמים הלא כן מצאנו גם בשאלות לר' ע' בתשו' חכמי צרפת ולותר סי' צ"ה.⁹⁰ אין לפנינו אותה השאלה והתשובה ולא נדע בבירור טעמי הרב במה שחייב לאחיו שבועה ואולי שסובר שער המסייע אינו פוסט משבועה ועיין שיטת ר' מתת' והרמ"ה וספר התרומות בזה בטור חו"מ סי' כ"ט ומ"ו ופ"ד.⁹¹ גיטין ח' והגה דעת הרב דאם העד קרוב לא' ורחוק לשני דכשר' עדותו לרחוק הוא כשיטת ר' האי ולא כר"ח הובאו דבריהם בר"ן פ"ק דמכות ובטור חו"מ סי' נ"א ומקור הפלוגת' בירושלמי הובאה שם בר"ף.⁹² תיבת' לשמעון' צריך להמחק וצ"ל: שלא היה ליעקב בגוף המעריפ' קודם לה' שנים.⁹³ כלומר שידעו שלא היה לפניו זאת השאלה לכן עתה כשראה הרב שיש שני עדים שוב אין שבועה על האחים. ⁹⁴אולי צ"ל בבית הכנסת שכן היה דרכם להחרים בבית'כ, ויכול להיות שהחרימו בב"י הקברות כדי להטיל אימה יתורה כמו שהיו נוהגין בזמן הגאונים להוציא מטה שנושאים בה מטים כשמשביעין כמבואר בתשו' ר' פלטי' בתה"ג ד' ליק סי' ב'.

קעה. לר' חנוך נ"ע. ⁽⁸⁾ יעקב נשא לאה וילדו לו בנות ואח"כ נשא רחל וילדו לו בנים והכניסה לו רחל מקרקעי שלא בשומא בגדונייתה ואח"כ מכר אותן מקרקעי וקיים לה יעקב תמור אותן מקרקעי שמכר לרחל קיים לה במקום אחר בשבילו וכתב לה מן החילופה שמר מקויים ככל חליפות שתקנו חכמים ואחר כל זאת השיא יעקב בנותיו שילדה לאה לבעלים ונתן להם קרקע זו והיתה בחזקת רחל מכח החילופה והיה לו משלו קרקע אחר במקום אחר והיה ללאה אשתו קרקע מגדונייתה ולא נתן מאחת מהן לבנימין בנו אלא ⁽⁹⁾ משל רחל ואח"כ מת יעקב ורוצה רחל זו שתמול אותן מקרקעי שבכתב החילופה למה שלא נמלה היא קנין על נתינתו להורגותיה וגם היה ליעקב זה בת פנויה וכשבא ליפטר נתן לה מירושתו דבר מועט למה שהיה ללאה הרבה וסילקה מכל מה שהניח כדי שלא יתנו לה אחיה לא מזון ולא כסות ולא הוצאה והיא תובעת את אחיה בכך. תשובה לשאלה זו. כך נראה לי כי אע"פ ⁽¹⁰⁾ שנשתעבר שנסתלק שעבוד לאה מאותו קרקע שעשה יעקב חילופה עם רחל אשתו השנייה מחמת שקנו מלאה זו על המתנה שנתן יעקב לבנותיו מקרקע זו ונשתייר עליה שעבוד רחל שומן כתובתה קודם לאותה מתנה והן לא קנו ממנה על כך שאפי' קנו מיעקב בעלה תחלה ולבסוף קנו ממנה היתה יכולה לערער על אותו קרקע ולהוציאה מיד בנותיו של יעקב שכך שנו חכמים ⁽¹¹⁾ לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו במל' ואוקימינ' באותן שלש שדות אחת שכתב לה בכתובתה ואחת שייחד לה לכתובתה ואחת שהכניסה שום משלו כ"ש זו שלא קנו ממנה כלל וזכות' באותו קרקע קיימת ויכולה היא להוציאה מיד בנותיו של יעקב בעלה אעפ"כ אינה יכולה לזכות באותו קרקע לעצמה כשתוציא רחל הקרקע מיד בנותיו של יעקב תבא לאה ותוציאה מידה מפני ששעבודה קודם לשעבוד רחל ויהיו בנותיה ויוציאה מידה מחמת שנתנתה להן עם יעקב אביהם במתנה ואף תחזור רחל ותוציאה מיד בנותיו של יעקב ולא תתקיים ביד אחת מהן עד שיתפשרו בה שכך שנינו מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים ⁽¹²⁾ אין לי על שדה זו השניה מוציאה מיד הלוקח והראשונה מיד השניה והלוקח מיד הראשונה החזרת הלילה עד שיעשו פשרה ביניהן. ואילו כך דינם מבנותיו של יעקב. רחל מוציאה מידה ולא מיד רחל ובנותיה מיד לאה עד שיעשו פשרה ביניהם כל כך אם אין בנכסי יעקב כתובת לאה חוץ מן קרקע זו אבל אם יש בשאר נכסי יעקב כדי כתובת לאה חוץ מקרקע זו תגבה לאה כתובתה משאר הנכסים ותזכה רחל בקרקע זו שעשתה בו חילופה עם יעקב בעלה כרתנן ⁽¹³⁾ אין נפרעי' מנכסים משועבדי' במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הם זיבורית. ויש לה לרחל להוציאה מיד בנותיו של יעקב ותזכה בה לעצמה ובנותיו של יעקב שנתנו להן אבותיהן קרקע זו מנכסי אבותיהן הואיל ונתנו להן שלא באחריות ואם כתב בה אחריות רואים אם ישתייר מנכסי יעקב לאחר שיוציאו שתי נשוי כתובתיהם כדי דמי אותו קרקע ישתלמו בנותיו של יעקב אחריותן ממותר נכסי אביון ואם אין בנכסי יעקב אלא כדי שתי כתובות בלבד ישתלמו בנותיו של יעקב מלאה אמם מחמת דמי אות' קרקע לפי שלא נתנה היא לבריה אלא עם בעלה נתנה ואין עליה אלא אחריות המחצה ויפסידו בנותיו של יעקב המחצה שאין להן ממה שישתלמו אות' ואינה יכולה לאה לתבוע את רחל ולהוציא מידה מן הקרקע שנמלה בחילופה מן בעלה מחצת האחריות שפורעת לבנותיה שיכולה לומר לה הנחתי לך מקום לגבות המינו והרי מצוי לפניך כדי כתובתיך מנכסי בעליך חוץ מקרקע זו ואת הפסדת על עצמך שנתת

לבתך

קעה. ⁽⁸⁾ כמשפט אשר שפט ר' חנוך שפט גם הרא"ש בנידון דומה בתשו' כלל ס"ג ד' הובאו דבריו בטור אה"ע סי' ק'. ⁽⁹⁾ אולי מנכסים אחרים וממטלשלין של רחל שאותה קרקע שבה נדון נתן לבנותיו. ⁽¹⁰⁾ אולי צ"ל: אע"פ שכשתעבר נסתלק שעבוד לאה וכו'. ⁽¹¹⁾ עיי' גישין נ"ה; וב"ב מ"ט; ⁽¹²⁾ לפנינו כתובות צ"ה. דין ודברים אין לי עמך. ⁽¹³⁾ שם.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' קע"ה קע"ו

לביתך באחריות קרקע שאני' שלך ואין עלי מדבריה כלום ושענת' מענה והדי עמה בכך. ⁽¹⁾ ולגבי הבת הפנויה שצוה יעקב ליתן בשעת פטירתו לה דבר מועט מנכסיו וסלקה מן השאר וצוה שלא יתנו לה אחיה מזונות מנכסיו אם אותה הבת עדיין לא הגיע' לכלל בגרות אין להשניה לצוואת יעקב לגבי מזונות ויש לב"ד לכופו ולעמוד במזונות' עד שתבגר או עד שתנשא ואפי' קודם בגרות דאמר' הבנות בין בגרו עד שלא נשאו בין נשאו עד שלא בגרו איברו מזונותיהן ואין ביד האב לסלק מזונות מיורשיו לאחר פטירתו דאמר' האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו אלא שתנאי ב"ד הוא רתנן לא כתב לה בנן נוקבין די הוון ליכי מינאי ⁽²⁾ לתזון מנכסי עד דתלקחון לגוברין חייב מפני שהוא תנאי ב"ד אבל לגבי מה שפסק בצוואתו ליתן לה מנכסיו אע"פ שאין בו כדי עשור נכסיו אין לה אלא מה שצוה לה דאמר' האומר אל יתפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו שהפרנסה אינה בתנאי כתובה והפרנסה האמורה כאן היא עישור נכסים והרשות ביד האב לסלקה ממנו ומה שהסכימה דעתי צויתי לכתוב.

קע"ו. שאלה ⁽³⁾ יעקב נשא ולאחר כך יבם אשת אחיו והכניסה לו לאה כרם בגדוניית' בכפר ⁽⁴⁾ שלא בשומא ועמד יעקב זה ועשה בכרם זה חילוף עם חצרון בשדות שהיו לו לחצרון בכפר יעקב בצד מקרקעי שלו ונטל מן חצרון תוספת מעות על השדות ורצתה לאה להחליף כרם שלה בשדות חצרון ולגבות המעות ואח"כ עמד יעקב וכתב לעצמו שטר קיום ללאה אשתו מן כרם שלה על נכסיו ולא נמלה היא קנין על קיום שטר זו אלא רצתה על החילוף ושתקה לעצמה אח"כ נכנס יעקב בשדות והוציא עליהן המעות שנמל תוספת עד שעשה כרם משובח מהן ואכל מהן שבת גדול שנים הרבה עד שנפטר לבית עולמו ובשעת פטירתו צוה מחמת מיתה לסלק בת לאה שהניח לה פטירה מכל נכסיו לבר רביעי גנינתא וחומש כעניין שמצאו להן בשטר שקיים להן אביהן ומוענת לאה זו לא אמר אלא השדות בעצמן שנמל בעלי בכרם שלי ומה שהוציא בנמיעתן תוספת נמל אותו מן הנדון ומה שינע אבל ומה שהוציא הוציא ובשעת שכתב לי שטר קיום זה לא ידעתי ממנו כלום והרי כרם שלי יש בו גנינתא וחומש ומדרו עכשיו כרם שלה ומצאו כדבריה ובכל זאת אינה רוצה אלא לגבות השדות. יורינו רבינו האיך הדין אם יש לבתה מזונות על בני רחל תשובה לשאלה זו אם הוא כמו שכתוב בה. כך נראה לי אם אותו כתב הורדה שכתב יעקב ללאה אשתו מתחת יד לאה יצא וכת' בו שקבל יעקב על עצמו להוריד לאה במדה ידועה מן הקרקע בחילופה מחצרון בשביל כרם שלה לאחר שיטע הקרקע ותעמוד על קומתה אין לה אלא מה שבאותו כתב הורדה שיצא מתחת ידה ואין בטענת' ממש שאומר שלא רצתה במדה זו שאלמלא לא רצתה בכך לא היתה מקבלת ממנו השטר. ומה שאומ' שהקרקע עקרו שבתליפין נמלתה עם בעלה בשביל כרם שהכניסה לו בגדוניית' ואע"פ שהוציא בעלה בנמיעתה כבר אכלה בפירותיה ובאה בטענת מה שאמרו חכמים ⁽⁵⁾ המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואלו קמעא קמעא ואלו הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אבל לא אמרו חכמים דבר זה אלא בשעה שאינו מגלה דעתו הבעל ומוציא ואוכל הפירות יוצאות בהוצאה. אבל זה קודם שהוציא גלה דעתו שאינו רוצה להוציא לה בנכסיה כלום

אלא

⁽¹⁾ פסק הרב בשאלה השניה שסילק בנותיו מן המזונות ויצא מן הש"ס כתובות ס"ח: ⁽²⁾ לפנינו שם ג"ב: יהוין יתבין בביתי ומיתזון מנכסיו וכו'.

קע"ו. ⁽³⁾ מסוף לשון התשו' נראה שהיא ג"כ מר' חנוך אחרי שבראש התשו' הבאה כתוב שם ר' משה בר' חנוך. ודגה גם בה' ב' שאלות האחת שלא רצתה לקחת כל השדה שנמל בעלה מחצרון בחילוף כרם שלה, והשנית שלא רצו לזון את הבת בשביל שסילקה ונתן לה בחלק קרקע אחת רביעי גנינתא. ⁽⁴⁾ אולי חסר כאן שם הכפר. ⁽⁵⁾ כתובות ע"ט:

אלא בדבר קצוב ופסק לה מדה ידועה מן הקרקע וכתבו לה ומסר בידה השטר ואין לה אלא מה שבשטר בעלה ובלבד שתשוה המדה שהורידה בה בקרקע זו עם מדת כרם שלה שכך כת' בשטר ההורדה מדרגו כרם זה ומצאנו בו גנינתא וחומש גנינתא במדה וקבל על עצמו להורידה על כנגד אותה מדה באותה קרקע שנמל בחילופה ואם נמצא בכרם שלה יתר על מדה זו תזכה בקרקע זו שהורידה בה בעלה בכנגד אותה מדה שתמצא בכרם שלה הואיל ולא היתה ההורדה אלא מדה כנגד מדה (ק"ימ') לן דבר שבמדה ושכמשקל ושכמנין אפי' פחות מכדי אגאה חוזר כל כך אם אותה הורדה מרעתה של לאה היתה ויצא השטר מתחת ידה (ל) אלא יורשי יעקב הוציאו השטר ומוענת היא שלא ידעה מרבר זה כלום ולא כתב שטר זה מרעתה הקרקע כולה שנמל בעלה בחילוף כרם שלה בחוקתה היא ואפי' אם היה מוציא בעלה בנטיעתה ובעמילתה משלו כיון שאכל פירותיה קודם פטירתו לא היה לו לחשוב עליה מן ההוצאה כלום כ"ש שלא הוציא אלא מן המעות תוספת שנמל על הקרקע ואם הוציא משלו בקרקע תוספת על אותן מעות אין ליורשיו מאותו תוספת כלום (י) ואף אין ללאה מאותן מעות שנמל בעלה תוספת על הקרקע כלום אלא (ק) הקרקע בלבד כמו שהיא כולה בחוקתה ובלבד שתכלול בשבועת אלמנה . . . (ל) רצתה בהורדה זו שכתב לה בעלה ולא כתב השטר ברעתה וברצונה . . . (מ) שבועת' שבדעתה היה אין לה אלא מדת כרם שלה מן הקרקע . . . (נ) הקרקע כולה בחוקתה כענין שתפרש למעלה. ועסק באה של . . . (ס) בשעת פטירתו לסלקה מנכסיו ברביע גינתא שנתן לה והיא ק' . . . (צ) אחיה לוונה מנכסי אביהן שלא כדן הן רוצי' לעשות שאפי' . . . (כ) ועכשיו לא היה בצוואתו ממש והית' זונתו עד שתנשא עוד עד ש' . . . (ל) תפרנסו בנותיו מנכסיו שומעין לו אל יוונה בנותי מנכסיו אי' שומעין לו . . . (מ) מתנאי כתובה הן דתנן לא כתב לה בנן נוקבן דהוו ליכי מינאי ליתנו מנכסי עד דתלקחן לגוברין חייב שהוא תנאי ב"ר והפרנסה אינה כתנאי כתובה . . . (נ) שנתן לה אביה לשום פרנסה נתנו לה שהיא נדונייא ומוזנותיה במקומן . . . (ס) מנכסי אביה עד שתנשא או עד שתבגר ואע"פ שלא נשאת. ושלוכםם ישגא.

קע"ז. (א) אלמנה שנכתב בכתובה בלשון הזה נתתי לפלו' אשתי כ' והובי' שתעשה בהן חפצה וצורכי ביתה וטוען היורש כיון שכתב בלשון זה (ב) נתתי כבר נתנו

(ג) קידושין ס"ב: (ד) אולי צ"ל: אבל אם לא נודע דבר מהשטר אלא יורשי וכו'. (ה) כלומר ואם לא הוציא הבעל על השדה כל התוספת שלקח מחצרון אלא שנשאר ממנו כסף מדה. (ו) צ"ל אלא תטול הקרקע בלבד. (ז) חסר ואולי צ"ל: גם השבועה שלא רצתה בהורדה זו. (ח) אולי צ"ל ואם לא תהיה כן שבועתה שבדעתה היה כלומר שבדעתה כתב כן וקצב לה מדת הכרם. (ט) אולי צ"ל: ואם נשבעה אזי הקרקע כולה וכו'. (י) צ"ל: ועסק בתו של יעקב באה וטענה שאביה בשעת פטירתו וכו'. (יא) צ"ל: והיא קראה וקובלת על שלא רצו אחיה לזונה. (יב) צ"ל שאפי' לא נכתב בכתובה כן. (יג) צ"ל או שתבגר כראמרין האומר אל יתפרנסו בנותי וכו' והוא בכתובות ס"ח: (יד) צ"ל דמונות הבנות מתנאי כתובה הן דתנן. והוא בכתובות נ"ב: (טו) צ"ל ומה שנתן לה אביה וכו'. (טז) צ"ל והיא מיתונת מנכסי אביה וכו'.

קע"ז. (א) זאת התשו' והבאה אחריה נראה ברור שהן מר' הנוך שהאסיפה הזאת בכ"י כוללת תשו' מר' משה ומר' הנוך. (ב) הר"ן בפ"ק קידושין בסוגי' דנכסים שיש להן אחריות כתב וז"ל: אבל בשטר מכר כהני שטרי דידן אע"פ שכתוב בהן ומכרתי ונתתי לשון עבר שטר קנין הוא ולחוק הדבר כותבין כך כמו נתתי כסף השדה נתתיה לך, ובתשו' הריטב"א הובאה בכ"י בסור חו"מ סי' ס' וז"ל: גם מה שטען שאין במשמעות לשון ונתתי אלא שנתנה כבר בוודאי כי לשון ונתתי שתי לשונות משמע לשעבר ולהבא שדרי אמרו בפ' השולח האומר נתתי שדה פלו' וכו' הרי הוא שלו א"ר יחנן וכו' בשטר מפני שאינו לשון הודאה שאילו בהודאה בלא שטר נמי קניא אלא מפני שהוא לשון מתנה להבא צריך שטר וכן פירשוה הרמב"ן והרמ"ה. ע"כ ועיין גיטין מ: בפ' רש"י.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' קע"ז קע"ח קע"ט

נתנו לה בחייו והוציאנה לעצמה ואין לה ליטול מהן כלום אין בטענתו ממש דקיימ' לן ^אתנאי כתובה ככתובה דמי וכשם שאי אפשר לאדם לומר לה בעקב כתובה כבר נשתלמה אותה בחייו כך כל התנאים שכתובים בה אינו יכול לומר לה התקבלת אותי אלא יש לה לגבותן כעקר כתובה ותוספת וכל כך שיפרש לה הירוש ^אבכתובתה דלא אתפשה בעלה צררי לא בשביל הכתובה ולא בשביל אחד מן התנאים הכתובי' בה. ^אוהמורדת על בעלה כיון דתוספת לית לה כ"ש דעקר כתובה לית דתוספת עדיף מעקר כתובה שהרי נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה כגון הממאנת וחברותיה אין להם מנה מאתים אבל תוספת יש להן ונשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברות על דת וחברותיה אין להן תוספת כל שכן מנה מאתים. ומורדת נמי כיון דתוספת לית לה כיש דעיקר כתובה לית לה.

קע"ח. ^אמצוה מהמת מיתה לבן בין הבנים ואשה אצל הבנים צריך שיוור במתנת שכיב מרע דבעיא שיוור ואם לא שיוור אפטרופוס שווייה . . . ^אתשובה. עיינתי בשאלה זו ואם הוחזק לפני הוקנים שחצרון זה אינו בקי בסחורה ולא יודע בטיב מקח וממכר ולוי חמיו שנמשל לו לקח לעצמו ממון הכרם שמכר ופרעו בחובותיו ויש לחוש שמא יאבד אצלו השאר שאין לו נכסים לכתוב עליהן הממון דין הצרון זה כקמן ואין ראוי למסור לו הממון הנשאר אלא נמסר על מקרקעיו של בני אדם ^אבתורת משכונא בנכיתא ויהנה הצרון מן הפירות עד שיתברר בו שהוא בקי ומבחין בתקנת עצמו ואל ינתן ממנו לבני אדם בשותפות שמא ימנעו בו השותפי' שהפסידו בסחורתן ויטילו עליו מן ההפסד כפי מה שהיה נוטל מן הרייות אלא בתורת משכונא שהיא הקרן שמור לו ויהנה מן הפירות. ושלומכם ישנא לעד.

קע"ט. ^אר' משה ב"ר הנוד. ראובן שאמרו עליו שהרג את הנפש וצוו עליו השלטונין להרגו והרגוהו וציוו והחריבו את ביתו לימים עמד שמעון ובנה את הבית ונתרעמה אשת ראובן עליו וכל הענין כולו. כך ראינו שאין הדבר תלוי אם דיניהם דין ואם לאו שוראי אין דיניהם דין דלא דיני וקטלי ואפי' הם לעצמן וכ"ש ישראל וסומכין על עדיהם והם כולם עדי שקר אשר פיהם דבר שוא והדבר תלוי במנהג המלכות ויאוש הבעלים אם מנהג המלכות מי שנתחייב הריגה כל נכסיו למלכות ואין מניחין היררשים ליכנס לביתו של הרגו מה שלקח שמעון לקח שכבר נתייאשו הבעלים מממון ואמר שמואל דינא דמלכותי דינא אמר רבא תדע דקא קטלי דקלא וגשרי גשורי' ועברין עלייה א"ל אביי ודילמא התם דמייאשי מרותיהו ^אאי לאו דדינא הוא אמאי מייאשי ואם אין מקפיד השלטון על דבר זה לאחר שמחריב

^אכתובות נ"ד: ^אצ"ל בשבועתה על כתובתה. ^אפסק הג' כדן הגמ' ולא כתקנת גאוני ככל שהביא ה"ף בפ' אע"פ שמנה ומאתים יש לה ועי' ברמב"ם פ"ד מאשות ה"ט ובטור אה"ע סי' ע"ו.

קע"ח. ^אדין הכותב כל נכסיו לאשתו דרך אם לא שיוור אפטרופוס שווייה הוא כש"ס ב"ב ק"ל: דהוא מן החמשה הברים וה"ה בבן בין הבנים הדין כן כיוצא מן הגמ' שם קל"א: וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מזכיה ה"ב. ^אהוא ענין אחר והשאלה חסרה והנה דין השוטה המעמידין לו אפטרופ' יוצא מן הש"ס כתובות מ"ח. וכ"כ הר"ם ב' מנחלות ה"ח. ^אאף לדברי האוסרים לתת משכונ' בנכיתא בנכסיו יתושים התיירו כל אבק ריבית וכ"כ הרא"ש בשם הגאונים על הא דב"מ ע'. דמעות של יתומים מותר להלוותן בקרוב לשכר ורחוק להפסד, וה"ה בנכסיו זה האיש שאין בו דעה. ועי' בטור י"ד סי' ק"ס ובטור ח"מ סי' ר"ן.

קע"ט. ^אדין זה יוצא מסוגי' דב"ק ק"ג: ועיין ב"מ ע"ג: וב"ב מ"ח. וסנהדרין מ"ח: ובה"ה פ"ו מגולה ה"ג ובטור וב"י ח"מ ס"ס ש"ט. ^אלפנינו בב"ק שם: א"ל אי לא דדינא וכ"ו.

שמחריב ביתו של הרגו ואם באו יורשי הרגו אין מעכבין עליו דין הוא שיסתלק שמעון וישול דמי בנינו.

קפ"א^(*) וראובן שנשא דינה בגורת ומען ראובן לשמעון תן לי עשור נכסים חלק אשתי מן בתים והצרות שהגיה אביה ושמעון משיב לו כי דינה אחותי מחלה לי וכל הענין^(*) כך נראה לי שאין לראובן אצל שמעון שום תביעה בעולם דאנן סהדי דאחולי אחליה לגביה שאם היתה בבית אביה אע"פ שבגרה בזמן שמסתפקת מאחיה לא אבדה פרנסה דאמר' מחמת כיסופא הוא דלא^(*) ואמר' איתיבי רבא לר' נחמן יתומה שהשיאתה אמה או אחיה וכתבו לה במאה או בחמשים אוי יכולה היא משתגרל להוציא מידם מה שראוי להנתן לה הא גדולה ויתירה ואוקימנא הא דקא מתזנא מנייהו והא דלא קא מתזנא מנייהו ואם נשאת ועדיין היא קטנה ולא תבעה לא אבדה פרנסתה דהכי אמרינן בגרה אינה צריכה למחות נשאת אינה צריכה למחות בגרה ונשאת צריכה למחות ודינה זו שנשאת והיא גדולה ושהתה אצל הבעל כמה זמן ולא תבעה אצל אחיה אין לך מחילה גדולה מו.

קפ"א^(*) וראובן שהשיא את בתו ונתן לה מה שנתן ופסק לה מה שפסק ונפטר ראובן והגיה בתו המאורסת ונטלה מה שפסקה לה אביה ונשאת הפנויה ובגרה לה קודם נשואיה ומת הבן עד שלא נשאת ובאין שלשתן לחלוק ירושת אותו הבן הללו אומ' נחלוק בשוה וזה אומ' תשול אשתי חלקה כדרך שנשלו אחיותיה ואח"כ נחלוק. אם כן הוא כמו שכתבתם שלא הספיק לגבות עד שמת הבן בין בגרה עד שלא נשאת ובין נשאת עד שלא בגרה ויתרה לה את פרנסתה ואין לה אלא לחלוק ירושת הבן בשוה עם אחיותיה דנתן מי שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה הראשונה ונטלה עשור נכסים ולא הספיק שנייה לגבות עד שמת הבן א"ר יוחנן שנייה ויתרה ור' יוחנן הלכה כמותו בכל מקום רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, ר"ל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן לבר מהני תלת ואע"ג דפליג ר' יוחנן בפרנסה דנתניא רבי אומר מוציא' לפרנסה ממשעבדי ואין מוציאין למוזנות ור' יוחנן אמי' אחד זה ואחד זה אין מוציאין הלכ' כרב^(*) דהא קמקשינן ואמי' דהדר ביה ר' יוחנן לגבי דרב דאמר' איבעי' להו לא שמיע לר' יוחנן הא דר' דאי שמיע ליה דהדר ביה או דילמא שמיע ליה ולא קבלה ת"ש דאימתר מי שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה הראשונה ונטלה עשור נכסי' ולא הספיק שנייה לגבות עד שמת הבן א"ר יוחנן שנייה ויתרה והוה קא תמה^(*) ר' יוחנן א"ל ר' חניני' גדולה מזו אמרו מוציאין למוזנות ואין מוציאין לפרנסה ואת אמרת שנייה ויתרה והכי קא תמה ר' חניני' השתא מיד הלקוחות טרפינ' ומפקינ' לפרנסה מיד היתומי' לכ"ש ור' חניני' קשיש מר' יוחנן ותלמידו דר' הוה ד"ורי' יוחנן אמר לגדולה מזו אמרו בסתמא על שמייה דר' יוחנן כדאמי' תלא תלא ליה רב לר' ביני חושי ואם אית דלא שמיע ליה לר' יוחנן הא דשלח ליה ר' לרב אמ' ליה ר' חניני' גדולה מזו אמרו בסתמא נשייליה ונימי' ליה מאן אמרה ומדאקשיה ליה ואמי' ליה הכי שמע מיני' משמע שמיע ליה הא דר' ולא קבלה דאי ס"ד קבלה אמאי קאמר שנייה ויתרה השתא מיד הלקוחות מוציא' מיד אחיה שהוא יורשתו מיבעיא. ומשנני' לה לעולם אימי'

קפ"א^(*) בלי פסק התשו' והבאה אחריה ג"כ לר' משה בר חנוך על סי' קע"ז הערה א'.^(*) פסק הרב יוצא מן הסוגי' כתובות ס"ח: וכתב שם הר"ן בשם הרא"ה דכי אמרינן דבגרה ונשאת צריכה למחות אפי' במתזנא מנייהו דוקא בנר' ונשאת אבל נשאת ואח"כ בגרה לא דבגר בתר נשואין לאו כלום הוא. ועי' בטור אה"ז סי' קי"ג. צ"ל דלא מחתה.

קפ"א^(*) הרב פסק בר' יוחנן כתובות ס"ט. שנייה ויתרה וכ"פ הר"ף והרמב"ם ודלא כר"ח והרשב"א שפסקו בר' חנינא וכשיטת הירושלמי ועי' טור אה"ז ס"ס קי"ג. צ"ל כרבי. צ"ל: על ר' יוחנן. ד"צ"ל: ור' חניני' אמר לגדולה וכו'.

תשובות גאוני מודח ומערב סי' קפ"א קפ"ב קפ"ג קפ"ד

אימ' לר' שמיע ליה וקבלה לר' והאי דקאמר שנייה ויתרה לאו משום דסבירי ליה דאין מוציא לפרנס אלא שאני הת' דאיכ' רוה בית' דכי תקון רבנן פרנסה היכא דלא נפלה ירושה קמיה דתפול ירושה דכסי' לה בכמנאתא דילה והאי שנייה דלא הספיקה לגבות עד שמת הבן ויתירה שאילו בא ר' יוחנן לחלוק על ר' לא עמדה הלכה כמותו אלא כיון דקא משננין דר' יוחנן קבולי קבלה לר' ומפרש מעמ' דידיה הוה להו תרווייהו הלכת' קביעת' דר' חנינ' דקאמר משמיה דר' דמוציאין לפרנסה ודר' יוחנן דקאמ' שנייה ויתירה. ועוד מדקאתי רבנן בתראי וקא הוו במעמ' דר' יוחנן ש"מ הלכה כר' יוחנן דקא אמ' א"ל רב יימר לר' אשי אלא מעתה אשכח מציאה בעלמ' דאיכ' רווח בית' הכי נמי דלא היבני' לה עשור נכסי א"ל אנא רווח בית' מהני נכסי קאמיני' וסליקא הלכת' כוותיה.

קפ"ב. ר' חנוך^(א) וששאלתם מי שנשא אשה ויש לו אח משומר בין שהיה משומר קודם שנשא או שנשתמד לאחר שנשא וכל הענין. הוי יודע דכל היכא דאשתמד אחוה קודם שנשא מבדל בדיל מיניה משום דנפק ליה מתורתו . . .^(ב) ולא רמי לא מצוה עליה ואיתעקרא ליה זיקא דנשואי' דאחיו לבסוף מיניה ואין אשת אחיו וקוקה ליבום ואית עלה מיהא זיקא דאוריית' מיהא אסיר ליה ליבומי לאותו משומר ולעלמא לא משתריא עד דחליץ מ"ש דמשעה דאיקדשא לאחיו חיללה עלה זיקא דאמי' נישואין הראשונים מפילין הלכך חליץ לה אותו משומר ומותרת לעולם. קפ"ג.^(א) שמעון ולוי אחים כהנים פנויים יש להם יבמה מאצל ראובן אחיהם שנפטר ורוצה שמעון ליבמה^(ב) ומוענתו היא אינ' ראוי שאתה כהן לשום שאני אלמנה מבעלי הראשון תנו לי כתובתי מנכסי אחיכם ויחליץ לי אחר מכם ויש במקומו מי שמתירין אותה להתייבם האך הדין . . . עיינתי בשאלה זו. ואתה יבמה ראיה היא להתייבם לאחר מן היבמין אע"פ שהן כהנים שאין אלמנה אסורה אלא לכהן גדול אבל לכהן הריוט מותרת שאין כהן אסור אלא בגרושה או חלוצה אבל אלמנה מותרת לכהן הדיוט ואם אחד מן היבמין ראוי לה ונמנעה מלהתיבם מורדת היא ואין לה כתובה מנכסי אחיהם. ושלומכם יסגא לעד.

קפ"ד.^(א) וששאלתם לגבי אותה יתומה שקדשה קרוביה לשמעון וכנסה והיא קטנה. כך נראה לי שיכולה לצאת במיאון ואע"פ שכנסה שמעון דקיי"ל הלכת' כב"ה דאמי' ארוסת ונשואות ממאנות ואינה צריכה גט משמעון זה כל זמן שהיא קטנה אלא במיאון סגי לה ואם רצתה לחזור לו והיא קטנה עדיין אינ' צריכה קרושין אלא הקרושין הראשונים סגי לה ואם נשתתה במיאונה עד שתגדל ותהיה בת י"ב שנה אי אפשר לה לחזור עד שיקדש קדושי' גמורי' ויקנו ממנו על הכתיבה הראשונה. ושלומכם ישגא לעד.

שני

קפ"ב.^(א) נראה כונת הג' בתשובתו שאף המשומד שנשתמד קודם שנשא אחיו דמבדל בדיל ונפק מתורתו וכו' אע"פ כיון דאיכא דוקא דאוריית' וכו' חליץ ולא מייבם וכן נמי הדין אם נשתמד לאחר שנשא אחיו. ואולי הית' השאלה דויב' שלא נודע אימתי נשתמד אם קודם שנשא או אחרי כן. והנה מצינו לר' יהודאי שחלק ואמר שבנשתמד קודם שנשא אחיו אינ' צריכה חליצה והובאה תשובתו בסור אהע"ז סי' קנ"ו והיא בש"ץ דף ח' ע"א סי' ג"ג ועליה כתוב שם בכ"י שם ר' יהודאי ואיננה מר' הילאי כמו שסבר ר' חיים מודעי, אכן שאר הגאונים פסקו כשיטת ר' חנוך עי' ש"ץ ד' ע"ב סי' כ"ח ואולי אותה תשו' סי' כ"ח שייכות לתשו' שלפנינו ועי' עוד שם סי' כ"ט ודף ז' ע"ב סי' נ"י.^(ב) אולי צ"ל מתורת אח. ונראה שנחסרו כאן איזה תיבות על ענין אם נשתמד אחר נשואי אחיו.

קפ"ג.^(א) מלשון התשו' הזאת ושלש התשו' הבאות אחריה בקיבוץ אלה התשו' מר' חנוך ור' משה נראה שהן ג"כ מר' חנוך.^(ב) אולי שטעה בפי' הכתוב וחוקאל ס"ד כ"ב והוא אם לתוספת קדושה לעתיד או שטעמו על הכה"ג ועי' בתרגום ובפ' הר"ק. קפ"ד.^(א) הדין יוצא מן המשנה יבמות ק"ו. וסוגי' הש"ס עלה ועי' לעיל סי' צ"ו.

כפסק

קפה. ^(א) שני אחים נשואים נשים בשתי מדינות כל אחד מהם שרוי עם אשתו במדינתו והיה בין שתי המדינות מחלף יום ולאחר שש שנים נפטר אחד מהם והניח אלמנתו מעוברת וילדה לאחר פטירתו ובו ביום גופו נפטר הילד ונשתיירה אלמנה זו כמו שש שנים ושירך אותה לוי ממדינה אחרת ושלה אצל היבם להוריעו אם היא הגונה לו ביותר מיד עמד לוי זה וקדשה וכנסה והולכה למקומו ולאחר שכנסה כמו ארבעים יום אמרו לו מקצת בני אדם שהיתה זקוקה חליצה מיבמה ובאיסור כנסת אותה ונסתפק לנו הדבר ואין אנו יודעין הדין. עיינתי בשאלה זו ואתה יבמה שילדה ולד לאחר מיתת בעלה ומת הולד בו ביום ויש לבעלה אח ולא הניח בעלה בן או בת לא ממנה ולא מאשה אחרת אלא הולד שנולד ממנה ומת בו ביום. יבמה זו אינה בת ייבום הואיל ויצא הולד חי לאויר העולם אלא אינה נפטרת מן היבם אלא בחליצה שאלמלא שהה הולד עד שלשים יום ולאח"כ מת היתה נפטרת אף מן החליצה דאמ' ^(ב) כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל ואדם של קיימי הוא ופטר את אמו מן החליצה ומן הייבום ואם לא שהה ל' יום ספק הוא וזה כיון שלא שהה זמן זה ספק הוא ספק ולד של קיימא וכגון זה אמו חולצתו ולא מתייבמת וכיון שנשאת בלא חליצה באיסור עומרת עם בעלה ואם אין לה בן או בת הבעל השני שנשאה בלא חליצה תצא מן הבעל בנט ומן היבם בחליצה ואסורה היא לשניהם ואם יש לה בן או בת מן הבעל השני יחלוץ לה היבם ותשתאר עם בעלה שלא להוציא לעז על בניה שהם ממורי' ואם נמנע היבם מלחלוץ לה כופין אותו על כך ובין כך אסור לבעל השני להתייחד עמה עד שיחלוץ לה היבם שכל ביאה שיבא עליה קודם שיחלוץ לה היבם באיסור היא. ושלח.

קפו. ^(א) דינה נתייתמה מאביה כשהיא קטנה כמו שש שנים ועמדה לה אמה והמעת' אותה וקדשה לראובן שהוא בן ארבעים שנה ונתייחד עמה כמו שלש שנים ונפטר ראובן זה ועמדה לפני יבם והוא כמו בן חמשים שנה ויש לו אשה ובנים ועכבה יבם זה ונכתב מעסקה שאלה לפני ארוננו וצוה שתמאן בו מיד וכבר מיאנה בו ונכתב גט מיאון בשעה שמיאנה בו אמרה לעדים הו יודעים שיש לי קנס מנכסי המת ואיני מנחת מממוני כלום ועומרת עכשיו ותובעת אותו ע"י קרוביה יורגו רבינו אם הדין עמה בכך אם לא . . . ^(ב) עיינתי בשאלה ואלמלא בא ראובן לגרשה היה לה עליו קנס לשום שנתייחד עמה אבל כיון שמת ראובן שקדשה ואף היבם היה רוצה בה והיא מאנה אין לה קנס מנכסי ראובן.

קפו. ^(א) שמעון נפטר לבית עולמו והניח בן קטן עדיין יונק משרי אמו ושתי בנות הגדולה כמו בת שש והקטנה כמו בת ד' שנים ועמדה אשתו ונתקדשה לבעל בתוך מניקותיה וקבלה קדושין לשתי בנותיה מאחי אותו הבעל ומכנו ועדיין הן ארוסין ולא כנסו יורגו רבינו רבינו אם יש בדבר איסור או לא . . . ^(ב) קריתי

כתבכם

קפה. ^(א) כפסק הרב מצינו בש"ץ דף ב' ע"א סי' י"א ובכ"י כתוב בראש אותה תשו' שם ר' יהודאי וכ"מ בבה"ג ע' בסוגי' הש"ס יבמות צב: וכתו' שם ד"ה אבל ובריוף ובחילוף מנהגים סי' ל"ד. ^(ב) יבמות לו:

קפו. ^(א) גם השאלה הזאת נראה שהיא באה לפני ר' חנוך ומצינו לשון זה "לפני אדוננו" בא לרוב לפני גאוני בכל. ^(ב) הדין פשוט שרק החוור בו עליו לשלם הקנס וע' בטור אדע"ז סי' נ'.

קפו. ^(א) מסופקני אם איחס התשו' לר' חנוך או לא' מגאוני בכל שמצינו להם לשון כזה "קריתי" מכתבכם והרבה תמהתי מדבר זה מקום שיש בו ב"ד דגון וקהל קדוש ואיתנים יעשו בו מעשים אלו" עי' לעיל סי' כ"ו ופ"ג. והאמת שזה הלשון, ועכשיו כשינוע כתב זה ליד בית דינכם" מורה שהמצוה היא א' מן דגאוניס. ^(ב) משמע שדעת הרב שמינקת חבירו אף אם לא נשאת רק נתקדשה צריכה גט וזה כשיטת השאלתות ולא

תשובות גאוני מורח ומערב סי' קפ"ח

כתבכם והבנתי בו והרבה תמתי מדבר זה מקום שיש בו ב"ד הגון וקהל קדוש וקנים ואיתנים יעשו בו מעשים אילו שיש בהם איסורא מכמה צדדים חדא שהיתה צריכה להמתין עד שישתלם אותו הכן עשרים וארבעה חדשים חוץ מיום שנולד בו החוץ מיום שנתארכה בו ושאינה עושה כן איסור גמור היא עושה. (ועוד שאותם קדושים שקבלה לבנותיה איסור יש בדבר שיש לחוש שמא יכנסו עליהם אותן שנפל עליהן שם ארוסין וסומכין שבקידושין נכנסין ואתן קדושין אינם כלום שכך אמרו חכמים אין קדושי קמנה כלום ונמצאת בעולתו בעולת זנות שאפי' היה אביהן בחיים שהוא זכאי לקבל קידושין כשהן קמנות לא הוה שרי לקרשן עד שיגדילו שכך אמרו חכמים (אסור לאדם לקבל קדושי בתו עד שתגדיל ותאמר בפלוגי אני רוצה כ"ש כשאין לה אב שאסור לקרשן עד שמגדילת ומתקדשות עצמן ועוד כל פעם ופעם שמתייחדין עמהם אותם הנקראין ארוסים עבדין אסור' שכך שנו חכמים (הגרים והמשחקי' בתנוקת מעבכין את המשיח ואמרו' אמאי משחקי' בתנוקת דנסבי קמנה דלאו בני אולודי ניהו. ועכשיו כשיגיע כתב זה ליד בית דינכם יפשפשו אחר דבר זה ויבדקוהו יפה יפה ואם הוא כמו שהזכר שנתקדשה בתוך כ"ד חדש יפרישו אותו האיש ואותה האשה ויכפו לגרש בגט שכך אמרו חכמים (יוציא ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס ואין להתרשל בדבר זה כל עקר אלא יגרש מיד. ואתן שמסרו הקדושי' לאותן הקמנות יתרו בהן שלא יכנסו עליהם ושלא יתייחדו עמהם ולא אפי' שיכנסו בהצר שהן דרות בה איסור יש בדבר שכיון שנפל עליהן שם ארוסין יש לחוש לייחוד ובאין לידי איסור כמו שפרשנו ואם נתברר לפניכם שנכנסו ולא חששו להתראתן יש מן הדק להוציאן מאצל אמן ולהפקידם ביד נאמן עד שיגדלו' וישאו עצמן.

קפ"ח. ר' משלם (ששאלתם גוים שאנסו מישראל ארצות ושרות וכרמים ובא ישראל אחר והוציא אותן מידם יכול אותו ישראל שאנסו ממנו אותו קרקע להוציא מיד אותו ישראל שפרדה אותו או לא. . . כך דעתי נוטה ממה שהראוני מן השמים שאינו יכול אותו ישראל שאנסו ממנו גוים הקרקע להוציא מידי אותו ישראל שפרדה אותו כי הא דאמי' (כיון דאיכ' בידוואר ולא אויל וקביל אחולי אחיל הכא נמי כיון דאיכ' אנריאות וערכאות של גוים ולא קביל אחולי אחיל גביה ונתייאש מהן דתנן (הנבט שננטל מזה ונתן לזה וכן גזלן וירדן שננטל מזה ונתן לזה מה שננטל נטל ומה שנתן נתן והוה בה רבנ' אמוראי בשלמי' גזלן וירדן דקחוי' להו ומיאש

ולא כדעת הר"י מאורליינש הובאה בתו' ביבמות ל"ז ד"ה ולא. (הדין השני שקדשה האם הבנות הקמנות יוצא מן המשנה ביבמות ק"ז ואף אם קדשה אדם לדעתה אינה צריכה מיאון כיון שאינה יכולה לשמור קדושיה והוא טרם השלימה שנה הששית ע"י גיטין סה. והנה כבר כתב הר"ח בשם גאון הובאו דבריו בהג"מ פ"א דינידושין ה"א דאסרו הראשונים לקדש קמנה ואף ביש לה אב אמרינן אסור לקדש את בתו כשהיא קמנה וכו' וע' בתשו' הר"ף סי' רס"ז דקמנה שנתקדשה בימי הפעוטות אינה צריכה למאן רק אחר הגישואין צריכה מיאון וע' ברמב"ם פ"ד מאישות ה"ז (קידושין מ"א. (גדה י"ג: (בימות ל"ז:

קפ"ח. (אין לוטר דמיירי באונס נפשות וכוונת הרב דאין להוציא השרה מיד הפודה אלא יתן הפודה לבעלים שלישי או רביע בממון כדון הסיקוריקון בניטין נ"ח: דאם כן מהו זה שאמר הרב דכיון דאיכ' בי דואר וכו' אלא נראה שמייירי שאנס ממנו השרה ע"י איזה טענה וכוה פסק הרב דאין להוציאה מן הקונה וכ"ס נם הרמב"ם בפ"י מגולה ה"ב אכן ר' גרשום בתשו' הובאה בב"ק נ"ח. תו' ד"ה. אי וברא"ש שם שחזיר השרה לבעלים והבעלים משלמין לו מה שהגהו וכמה רוצה ליתן בקרקע שתהא מוחזרת לו, ואולי דעת הרב בתשו' שלפנינו ג"כ בענין זה רק שבעל הקרקע אינה מוציאה בחנם אבל לשון התשו' משמע כפסק הרמב"ם ודעה השלישית בזה דעת רש"י בניטין דמחזיר הקרקע בחנם. וע' בח"מ סי' רל"ו בש"ך ס"ק נ' (גיטין נח: (ב"מ כ"א: לפנינו

ומי'אש אלא גנב מאי קא חזי דמי'אש תרגמי' ר' פפא בלסמס מזויין אי הכי היינו גזלן תרי גזלן גזלן הני מילי בישראל כ"ש גוים דמפי מי'אש דסת' גוי אונסא הוא דאמר רבא ואותימ' רב פפא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דובנן ליה חמרא לישראל חבריה ואתא גוי וקא אנים ליה מיניה דינ' הוא דקא מפצי ליה מיניה ולא אמרן שלא הכיר בה שהיא בת חמורו אבל הכיר בה שהיא בת חמורו לא ולא אמרן אלא דקא אנים לה בלא אוכפא אבל אנים לה ולאוכפא דידה לא. (ר') יוסף אמי' כולו נמי לא איבעי ליה לפצווי מידע ידיע דסתם גוי אונסא הוא דכת' אשר פיהם דבר שוא.

הפס'. (א) ולגבי ראובן שהיה שדהו ממושכן ביד גוי ופיים מבן אחיו להלוותו מעות ולפרות השדה מן הגוי וכך עשה בן אחיו של ראובן פייסי המעות לגוי וכתב שטר על ראובן באותו מעות ואכל פירות השדה שפרה מיד הגוי ורוצה עכשיו להעלות על בן אחיו הפירות שאכל מן הקרקע ולנכותו מן החוב שהלוהו בפדיון הקרקע וכל הענין. (ב) אם כתב בן אחיו של ראובן אותן מעות בתורת משכונה על השדה אע"פ שלא כתב שם נכיתא מה שאכל בן אחיו של ראובן פרע המעות לגוי וכתב שטר על ראובן באותו המעות מן הפירות אבל ואין לראובן להעלותו עליו מקרן ממונו אלא יפרע לו הקרן כולו כמו שכתבו עליו דמשכנתא בלא ריבית אבך רבית הוא ואינו יוצא בדינין דאמי' והרי משכונא בלא נכית' (ג) בדריינין מוציאין מלוה למלוה ובדינינו אין מוציאין ממלוה ללוה אלא אבך רבית הוא ומה שאכל בן אחי ראובן אבל ויפרע לו ראובן משלם ממונו. ואם לא (ד) בן אחי ראובן עליו הממון בתורת משכונה אלא בתורת הלוואה רבית נמורה היא אותן פירות שאכל דאמר קרקע אין לו שכר מעותיו עומד ונוטל ויש לראובן להעלות פירות שאכל בן אחיו עליו ולהפחיתו מקרן ממונו שאפי' לקח ממנו בן אחיו קרקע בתורת לקיחה (ה) והתנה עליו בן ראובן שכל זמן שיזדמנו לו מעות שיחזיר לו הקרקע כיון שבאסמכת' היתה הלקיחה אם היה אוכל פירות הקרקע היה מתחייב להחזיר הפירות ולחשב אותן עליו מקרן ממונו דאמר (ו) עביר רבינא עובדא חשיב ואפיק פירי דלא כרבה בר רב הונא וזה כך דינו אם לא כתב על דודו הממון בתורת משכונה ואפי' בלא נכיתא אלא בתורת הלוואה אם הקנה לו על עצמו שכל זמן שיזדמנו לו מעות יחזיר לו קרקע שלו על כל מה שאכל מאותן פירות ריבית הוא ויש עליו לגבות אותן דודו מקרן ממונו ויפרע לו השאר. ומה שמען בן אחי ראובן שהשחיד השלמן שהיה מערער על השדה בממון ואין לו עדים ולא ראיה בכך וראובן כופר לו בדברים (ז) ידורים חזן הכנסת בפני ראובן כל בר ישראל שיודע ונתברר לו שפרע בן אחיו ממון לשלמן בהצלת שדהו מירו מוסף על החוב שהיה לגוי ולא יודה יא ויהא . . . ואם הודה ראובן בתוך החרם יפרע לו ואם לאו יפטר.

פרשת

(ח) לפנינו בב"ב מ"ה. אמימר אמר.

קפס'. (א) אולי גם התשו' טר' משולם. (ב) פסק הרב כרש"י והרמב"ם בפ"ו ממלוה ה"ז דמשכנתא בלא נכיתא אבך ריבית היא ואינה יוצאת בדיינין ולא כמקצת גאונים שהביא שם ה"ז ועי' בטור וי"ד סי' קע"ב (ג) לפנינו בב"ב מ"ב. בדרייניה ובצ"ל. (ד) צ"ל: ואם לא כתב בן אחי ראובן וכו' (ה) יש לפנינו טעות בני' ואם הגי' והתנה עליו בן אחי ראובן שכל זמן שיזדמנו (ו) וכו' או לכל השיטות הייב להחזיר הפירות כשמחזיר דמי הקרקע שנתן וזה יוצא מן הש"ס שם ס"ה: מכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו כשיהיו לי מעות החזירם לי וכו' אבל אם אנו גורסים בדברי זאת התשו'. והתנה עליו ראובן' משמע שאף אם המוכר התנה כן צריך להחזירם וזה כדעת רש"י אבל לא כדעת הרמב"ם כי"א ממכירה היא בפירוש מאי דאמר רבא סיפ' דא"ל טרעתיא וע' בטור חו"מ סי' ר"ז. (ש"ס ס"ה. (ז) צ"ל ידורים ונראה מזה שבומן הרב המשיב היו מחזירין במקום שבוע' היסת בכופר הכל.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' קצ"ב קצ"א

קצ"א⁸ פרשת בכתבך ששאלתנו על עסק ראובן ושמעון שהיו דרים עם אמם והיא יושבת באלמנות ושולטת בכל נכסי יעקב כמו שהשליטה בעלה על שמחלה כתובתה לבניה ועמד שמעון בלא דעת אחיו ולאח אמו ופתח תיבת אמו ולקח ממנו מרובה והוליכו ללוי והחליפו לו בשביל מטבע היוצא והרגישו ראובן ולאח בדבר ופשפשו אחר שמעון ומצאו בהודאת דבריהם ששמעון נטלו ונתנו ללוי אבל אין הודאתו של שמעון שהיה ממון כל כך שנמל כמו שלאח וראובן אחיו טוענים. ומוען שמעון ואין אני משלי נמלתי ואשבע שלא נמלתי יותר. וראובן משיבו גנב אתה ואין עליך לישבע אני אשבע שכך וכך חסר ולא הוצאתי ממנו לא אני ולא אמי מאותו יום שהיה שם מונח כלום ועונהו שמעון אני חושש לדברך השבע לי אתה ואמי וכל בני הבית שכך היה הממון ונגנב מהם ולא נמלתי ממנו כלום ואפרענו. ואם לא אשבע אני ובני ביתי שלא היה בירי אלא מה שהודתי והרי שם הממון כנגדו ונטל חילופי. והשבתך אם כן הוא כדון משיבו שמעון ואינו יכול לשמוע לו ולפטר מן השבועה שאם נמל שלו נמל² אבל אמם תהא שולטת בנכסים כמו שצוה בעלה ואין לה אם לוי כלום לפי שלא קבל מיד ראובן כלום אלא אם³ להחרים כל מי שהיה יודע כמה היה הממון הרשות בידו א"כ כמו שכתבת בתורה ומשפט⁴ והשבתך ולפטור את שמעון מן השבועה ממעשה דאיסור ורב ספרא לא טעם ולא ראיא וכי פסלו רבא לרב ספרא אלא שאמר לו מאן פלג לך לאו כל הימנך שלא לחלוק שלא שבע חברך ועוד שהיה לו לחלוק בפני שלשה כעין ב"ד לפיכך שמעון אעפ"י שעשה שלא כהוגן ונטל שלא מרעת אחיו ואמו הואיל ושלו נמל לא נקרא גנב על כך ולא נפסל מן השבועה. ועוד כתבת שלא הודה אלא מחמת הגזירה או שמתירא מגזירה או משיבועה כשרות יש בו או פסלות וגם אנו מודי' בשמעון זה שחלוקתו אינו חלוקה שלא כל מן השותפות לבור לו חלק יפה עד שיתברר חלוקתו בפני שלשה כמעשה דאיסור ורב ספרא אבל חס ושלום גנבה וגזל ופסולא אין על שמעון בדבר זה וגם לוי שקבל ממנו כיון שלא קבל מיד הגזלן אין להתמשל עליו ולומר לאו עכברא גנב אלא חורא גנב ואין עליו ראיא מראמ' רב חכדא⁵ גזל ולא נתיאשו הבעלים ובא אחר ואכלן רצה מזה גובה רצה מזה גובה כי שמעון לא גזל וגם לוי לא אכל וראיות הללו אין נוטות למעשה זה כלום והרין כמו שהשבתך.

קצ"א⁸ ראובן הוציא שטר קיום על שמעון וכת' בו טופסו. אנו החתומים למטה אמר לנו שמעון הו' עלי עדים בקנין וכתבו ותנו לו לראובן להיות בידו לזכות מחמת שיש לי על לוי² ששים דינרי טובים וזוים כתובי' בשמרות חתומות כדת וכהלכה ועכשיו מעיד אני אתכם על עצמי בקנין שהן לראובן זה כל אילו ואע"פ שנשאר השמרות על שמיהן זה כבר הלוח לי כיוצא בהן ומסרתי לו בידו הכתבים שהיו

קצ"ב⁸ אולי התשו' מר' משולם נראה שבתשו' הראשונה כבר אמר הרב שאין לשמעון משפט גנב להפסל משבועה וחזר השואל וכתב ותמך שאלתו בדבריו רבא בההוא מעשה דאיסור ור' ספרא בב"מ ל"א: ועל זה השיב הרב שנית. והגה בעיקר הדין הלא כתב הרא"ש בב"מ פ"ק סי' י"ו על האי דחיישינן שמ' ספק מלוה ישנה יש לו עליו ולא אשכחן מאן דחשיד אמנוא בלא עדים הטעם שמ' ספ' מלוה ישנה וכמותו פסק הטור בחו"מ סי' צ"ב וע"ש בפרישה ועי' במהרי"ק שורש קנ"ו ובטור שם סי' ל"ד. ²אולי צ"ל: שהנכסים של בנים אבל אמם שולטת. ³צ"ל אלא אם רצה להחרים. ⁴אולי צ"ל: בתורה וכמשפט השבתך. ⁵ב"ק קי"א.

קצ"א⁸ לפני תשו' זאת בכ"י תשו' מר' סעדיה ג' וגם אחריה תשו' ממנו אכן מתוכן התשו' והדך לארץ נוצריים" ומלשון התשו' עינית בשאלה זו, "ושלומכם גדל ויוסנא" נראה שהיא לא' מראשוני ספרד ואולי לר' הנדך. ²מחשבון זה ראינו שדינר טוב היה שוה חמשה דינרין פשוטין; והגה מצינו בארצות הקדם רב ריאל (רובע ריאל) שוה ה' פיאסטעה וכן נאות שוה חמשה דרהם, ועי' בתשו' חכמי צרפת וליתיר סי'

שהיו לי על לוי זה משלש מאות דינ' אילו כדי שיגבה אותן לעצמו מלוי זה ואחריות שטר זה קבלתי עלי אני שמעון ועל יורשי אחרי ועל כל נכסי אנכי ארבע אמות קרקע כו' וקנינו מן שמעון על הכתי' למעלה ונתננו ליעקב זה. ואף לוי הודה זה בפנינו בשעת כתיבת שטר זה שנשתיירו עליו אילו לזמן קבוע כמו שהוזכר למעלה וקנינו ממנו על כך בקנין שלם וחתמו בו שני עדים ברורים והלך לוי זה לסחורה לארץ נוצריים וחזר ראובן עכשיו על שמעון כדי שישתלם ממנו אילו שלש מאות דינ' יורינו רבנו היאך הדין. ^אעינתי בשאלה זו ואם הוא כמו שכת' כיון שמסר שמעון לראובן השטרות שהיו לו על לוי באותו סך הנתפרש בהן וכת' לו שמעון שטר על עצמו שאותן שטרות מסרן לו לשמעון על לוי נפקע שעבוד ראובן מעל שמעון מעסק אותו חוב וחל על לוי ואע"ג דקיי"ל אין אותיות נקנות במסירה היכא דאיכ' שטר שהמסירה נקנית וזה כך עשה מסרן לראובן וכתב לו שטר שנשתלק מהן והוריד ראובן על זכותו בהן וכיון שכן נפקע שעבוד שמעון מאותן שטרות וזכה ראובן בכל זכות הכתובה. ועוד שכתבו בשאלה זו שבשעת כתיבת השטר קנו מלוי על אותו ממון הכתוב בהן שיפרעוהו לראובן לכשיגיע זמנו והוה לה ^בהמחאה במעמד שלשתן וקיי"ל המחאה במעמד שלשתן בדבור בלא קנין קניא דאמר' ^גאמר ר' הונא אמר רב מנה לי בידך תניהו לפלוני במעמד שלשתן קנה כ"ש הכא דאיכ' תרתי מסירה בשטר והמחאה במעמד שלשתן ומ"מ אין לו לראובן על שמעון כלום ואין לו ליטול חובו אלא מלוי ^דשהכרם עצמו אצלו בשעבוד חובו ואין כאן מקום לשבועה לא על ראובן ולא על שמעון שאין שבועה אלא במקום שאין שם עדים ואין שטר אבל כאן שיש שטר ביניהם על מסירת השטרות וקנין מלוי על הפריעה לא נשתייר לראובן על שמעון כלום ותביעתו ושעבודו על לוי אם הספיקו לו מן השמים וחזר מברכו לוי יגבה ממנו ראובן את חובו ואם לא משמיא קנסוה' והוא גרם לעצמו ^הכשתרצה להמחות על לוי. ושלוכם יגדל ויסגא.

קצב. ^אשאלה לפני רבינו יוסף. ראובן שנתן לשמעון ק"פ דינר וכתב מהן עליו ועל אשתו שטר חוב כדי שיחא ראובן זה נאמן לגבות חוב זה כל זמן שהשטר שלם בידו או ביד הבא מכחו בלא גלגול שבועה ואפי' חרם סתם ולזמן הרבה הלך שמעון לארץ נוצרים ונתעכב שם יותר משש שנים ובשעת הליכתו לא נשתייר לראובן מכל החוב אלא נג ובתוך שנים אילו שעמד לעצמו שם פרעה אשת שמעון זה מן שטר זה לראובן זה כ"ה דינר ומתוך זה הגיע זמנו זה כדרך כל הארץ ושגר בשביל עדים ונשבע לפניהם על עסק זה אמר להם מעיד אני עלי שמים וארץ שנשתייר לי מן שמעון על כל החוב שהיה לי עליו כ"ה דינר והרי מינתי חנוך בני אפוטרוס שיגבה אותם ממנו אם חזר למקום הזה או מן אשתו ונפטור ראובן זה מאותו חולי לבית עולמו ועכשיו יורינו רבינו אם יגבה חנוך זה שיור ממון זה על דברי אביו מן אשתו של שמעון או שיששה עד שיבא בעלה ואם כפר שמעון ורצה להשבע לחנוך זה שלא היה לאביו אצלו כלום אם יפטר בשבועתו או לא או אם עמד לעצמו בארץ נוצרים יטול חנוך זה מן אשתו או לא. תשובה לשאלה זו אי"כ הוא כמו שכתב בה ראובן נתן לשמעון ק"פ דינר וכתב

כ"ש שנים בצרפת היה הזקוק הכבד שוה ה' אנקיות. ^אמשפט הרב יוצא מתוך סוגי' הי"ש כ"ב ע"ו. ^בנראה דעת הרב שאף אם לא היה מוסר לו השטר כיון דהמחאה במעמד ג' קנה וזה כדעת הרמב"ן הדובאה בס' התרומות שער כ"ה ז"ו בתשו' שהשיב ועי' בטור ח"מ סי' ס"ו ובעיטור אות אנכי. ^גקידושין מה. ^דשהכניס עצמו כצ"ל ^הצ"ל כשרצה להמחות.

קצב. ^אנראה שהתשו' מר' יוסף בר יצחק בן אביתור שטמנו התשו' הבאה אחרי זאת וגם לשון השאל' הלך שמעון לארץ נוצרים מורה שהשאלה הית' בארץ ספרד בימי הערביים.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' קצ"ב קצ"ג קצ"ד

וכתב מהן שטר עליו ועל שמעון וכל הענין שהזכרתם. הוא יודעין^א שזמן שנכתב באותו שטר נאמנות בענין המפורש למעלה יכול ראובן והנוך הבא מכחו לגבות מנכסי שמעון בלא שבועה דקיימי לן^ב כל דבר שבממון תנאו קיים אבל מה שכתבתם שאם בא שמעון ורצה להשבע להנוך אין הדבר^ג גלוי ברצונו של שמעון אלא ברצונו של הנוך אם נתרצה בשבועתו הרשות בידו ואם לא נתרצה יגבה ממנו אותו שיוור בעל כרחו ואין חייב לישבע שבועת יורשי' שהרי גילה ראובן את דבריו בפני עדים בשעת פטירתו כמו שמפורש למעלה. ולענין מה שהזכרתם אם עמד שמעון זה בארץ נוצריים ישול הנוך זה מאשתו או לא. דין הוא שיגבה הנוך את שלו מנכסי שמעון בין מצוי ובין שלא מצוי וכדא'^ד שלא יאחז כל אחד^ה נוטל מעותיו של חברו והולך ויושב לו במדינת הים. ואם תבעה אשת ראובן להחרים בפני הנוך כל מי ששגר בעלה כלום משטר זה יהא ויהא . . . לא מנעינן לה וגובה אותו שטר ממנה. ושלו.

קצ"ג. ^איוסף ב"ר יצחק נ"ע. תשובה לשאלה זו א"כ כמו שכת' בה אין על הצרון וכרמי בערויות אילו כלום חיוב פריעת ממון לפי שראובן שהעידו עליהם שהם הלשינו על שמעון אצל השלטון קרוב הוא לכרמי שהוא נשוי בת אחותו הבעל כאשתו וקרוב הוא פסול הוא לעדות בין לזכות בין לחובה אבל על הצרון עדותו עדות ומכל מקום עד אחר הוא והתורה אמרה לא יקום עד אחר באיש ואמר' לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה. ולעדות שמעידים העדים שהוכיחו את הצרון בשביל מה שגרם לשמעון ואמ' להם לא עשיתי אני לבדי דבר זה אלא אחר שנשתתף עמי בכך אין מתחייבת בעדות זה פריעה כלום שכל הודאה שאינה בפני ב"ד אינה כלום אבל יש על הצרון שבועה בתורה בעדות ראובן שהוא כשר להעיד עליו שלא הלשין על שמעון אצל השלטון ולא בא לו אותו הפסד על ידו וישבע^ב שמעון שבועת הסת כיוצא בכך^ג יוציא חון הכנסת ס"ת ויעמוד כרמי בפני שליח צבור וישביעו בלשון זה פלוני זה אם הלשין על שמעון אצל השלטון וגרם לו שום הפסד וכופר בכך וכך יהא ויהא.^ד והצרון ישול החפץ בורעותיו וחון הכנסת חפץ אחר וישביע כדרך שישביע לכרמי הואיל ועד אחד מעיד עליו בכך וקיי"ל כל מקום ששנים מחיבין אותו כמון עד אחר מחיבו שבועה.

קצ"ד. הנוך בר' משה. עיינתי^א בשאלה זו אם הוא כמו שכת' בה שראובן ושמעון היה בין הצריהן יסוד כותל זה אומר שלי וזה אומר שלי ונתברר שהוא של ראובן וקיימוהו בידו.^ב כך נראה לי כיון שנכנס ראובן עם שמעון לפני ב"ד ופסקו ב"ד באותו זמן שהכותל של ראובן וגנב שמעון לב ב"ד שבזמן הזה

וראובן

^אצ"ל שכיון שנכתב והנה פסק הגאון הנאמנות מהני יוצא מתוך הש"ס שבועות מ"ב. ^בכתובות נ"ו. ^גצ"ל תלוי. ^דכתובות פ"ח: ^הפסק הרב שכיון שכתב נאמנות עליו ועל כל הבאים מכחו נוטל אף שאין הלוה מצוי וזה כמשפט אשר שפט בעל התרומות בשער הס"ו ועי' בטור חו"מ סי' ע"א וסי' ק"ו השיטות בנדון זה. ^ור' האי בתשו' פסק ג"כ בתשו' הובאה בבהע"ט אות נאמנות ובטור חו"מ סי' ע"א דאף אם יש בשטר נאמנות אינו מבטל חרם סתם שרוצה להחרים.

קצ"ג. ^אפסק הרב דכרמי שהוא כופר ואין עד כנגדו נשבע היסת וחצרון שע"א כנגדו נשבע שבועה דאוריית'. ^בנראה שצ"ל וישבע כרמי שבועת הסת כיוצא בכך וכו'. ^גכתב הגאון בח"ג סי' קל"ז דש"ץ נושא ס"ת על כתפו אף בשבועת היסת ועי' בתשו' ר' פלטי בתה"ג ד' ליק סי' י' וברמב"ם פ"א משבועות ה"ג. ^דהצרון שנשבע שבועה דאוריית' צריך נקיטת חפץ ממש כמבואר בשבועות ל"ח: והש"ץ לוקח ס"ת לאיים ועיין ר"מ שם וטור חו"מ סי' פ"ו וכתובו פ"ז:

קצ"ד. ^אהתשו' הוכפלה בכ"י וכאן כתוב בראשה הנוך בר' משה ובמקום התשו' השניה לפניה כתוב הנוך בר' משה ובסופה כתוב משה בר' הנוך. ^בעי' בד"מ לטור

וראובן לא היה מצוי באותו מקום ואף לא היה כתב ביד ביר אחרות של ראובן דין הוא להחזיר הכותל למקומו ויבנה אותו שמעון משלו שהוא גרם סתירת הכותל ובניינו וממנו אית ליה גביה. ושלום.

קצצה. ^(א) על כל הואלתי כבד פה לפתוח בשאלה שנשאלה אישקד ממעשה זה. ^(ב) עיינתי גם בזאת שנשאלה שנית עצב מאד מאד לפי שלא הוזכרו דברי שמעון ומענותיו כי אם בזאת אשר נשנית עכשיו... ובנינתי בכל שאלה זו וראיתי שתורף דברי שמעון ומענותיו כי אם בזאת אשר נשנית הן שלושת המענות הללו, מוען שכן רגילים לומר כשעושים דבר שרוצים לקיים אם אעשה כך וכך מוטב ואם לא הממון הזה יהא שלך והלשון הזה תנאי כפול ואין כאן אסמכתא. ועוד מוען שלא קבל הממון מיד שליח ראובן בשום תנאי אלא במתנה גמורה. ועל עסק מחילת הפשרה, ומוען ואומר לאנו לבטל מחילה זו אי"כ לא מצינו מחילה ופשרה שהיא קיימת שהרי בטל מודעי וקנו מידו ומחל מחילה גמורה. והריני משיב בעד שלשתן לברר ולבאר דבר רב ויתר ריבוייה דברים אין צריך להשיב עליהם מה שמוען ואומר אם אעשה כך וכך מוטב ואם לאו ממון זה יהא שלך תנאי כפול הוא ודומה לתנאי בני גד ובני ראובן. זה אינו דומה לתנאי בני גד ובני ראובן כלל שכך שנו במשנתנו ^(ג) ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי שנא' ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן ונתתם להם ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם בארץ כנען. ודקדקו חכמים מה להלן הן קודם ללאו אם יעברו ואם לא יעברו אף כל תנאי צריך שיהא הן קודם ללאו ומה להלן תנאי קודם למעשה אם יעברו תנאי ונתתם להם מעשה אף כל צריך שיהא תנאי קודם למעשה ומה להלן תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד לעבור חלוצים תנאי נתנית ארץ גלעד מעשה אף כל צריך שיהא תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד. לפיכך כל מי שעסקו בעניין קדושין או בענין נרושין או בענין מכר או בענין מתנה העניין שהוא עסק בו הוא קרוי מעשה וצריך להיות התנאי דבר אחר. וראובן זה עסק עם שמעון בענין קדושין בתו ולא בענין מתנה תדע שלא היה ענינם ועסקם מתחלה אלא על עסק קדושין ולא עלתה ברעתם ליתן מתנה זה לזה ולא נתן ראובן את הממון לשלוחו אלא כדי להתקע עצמו לקיים המעשה של קדושין כחוק שנהוגין לעשותו הלכך אם היה שמעון מהנה בענין הזה אם יתן כך וכך תהא מקודשת ואם לאו לא תהא מקודשת היה דומה לתנאי בני גד ובני ראובן ותנאו תנאי כאותה ששנינו ^(ד) הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים וזו הרי זו מקודשת והוא שיתן אבל עכשיו שהתנה אם יבא ויקדש לאשמרת הבקר ^(ה) ואם לאו יהא הממון לשמעון נמצא עושה הקדושין שהן עקר

לטור חו"מ סי' כ' בשם תשובות ששנים שבאו לדין ויצא הא' זכאי ושוב חזר ותבעו בפני ב"ד אחר אין ב"ד ראשי לשמוע דבריו.

קצצה. ^(א) לא נתברר לי אם איחס התשו' לר' משולם או לר' גרשום מ"ה והן אמת שר' יצחק בר' יוסף שהוזכר בה (ונראה שהוא השואל או בשמו שאלו כן) הוזכר גם בתשו' ר"ג המובאת בתשו' מהר"ם ד' פראג סי' תת"ו, וגם הובאו בתשו' כמה פסקים גם תחלת התשו' כלשון ר"ג נראת לי ומצינו כלשון שהוזכר בזאת התשו' "לא היה פושט ידו ליטול ממון שאינו שלו" בתשו' ר"ג בתשו' חכמי צרפת ולותור סי' צ"ז ובכל זאת הרינו כמסופק שדברי התשו' "ברוך מוציא לאור צלמות יתרומם שמו לעד" זרים לדעתי בפי הרב הזה. ^(ב) כאן מתחלת התשו' על השאלה והנה מצינו לר"ג ולר' משולם ששלחו להם איזה פעמים שאלות בענין אחד, והרב אמר שהוא עצב מפני שבשאל' הראשונה לא הוזכרו דברי שמעון ואולי מפני זה שפט הרב בתשובה הראשונה משפט אחר. ^(ג) קדושין ס"א. ועי' גיטין ע"ה. וב"מ צ"ד. והנה גם המשיב גם השואל סוברים דאף בדיני ממונות צריך כל משפטי התנאים הידועים וכן דעת ר' משה גאון הובא בבבוע"ט את תנאי וכו' הרמב"ם בפ"ו מאישות ה"ד לא כדעת הר"ף בתשו'. ^(ד) קדושין סי'. ^(ה) צ"ל מוטב ואם לאו יהיה הממון לשמעון וכו' ופי' הרב האי דתנאי קודם

תשובות גאוני מורח ומערב סי' קצ"ה

עקר מעשה ונעשה הכל הפך הדברים לעשות הקדושין שהן מעשה תנאי ונתנית הממון שהוא תנאי מעשה ואין כאן תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר שהרי המעשה גופו נעשה תנאי ואין כאן תנאי קודם למעשה שהרי הקדושין שהקדים והזכיר הן הן המעשה ואינו דומה לתנאי בני גר ובני ראובן לפי שכל המתנה עם חברו צריך שיתנה עמו כלשון הזה אם תעשה דבר כך וכך יקנה לך חפץ כך וכך ואם לאו לא יקנה לך שכן כת' אם יעברו ונתתם להם ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם בארץ כנען, אם תטיב שאת ואם לא תטיב לפתח חטאת רובין, אם תאבו ושמעתם ואם תמאנו ומריתם וכראתקין ^(א)מר שמואל בגיטא של שכיב מרע אם מתי יהא גמ ואם לא מתי לא יהא גמ כענין הן קודם ללאו לפיכך צריך המתנה לתת ולומר אם אעשה כך וכך יהא קנוי לך חפץ כך וכך להקנותו מן הלשון הראשון דמיו תנאי גר ובני ראובן שהיה להם ארץ גלעד מן הלשון הראשון שהוא הן אם יעברו ונתתם ואח"כ הזכיר בלשון האחרון שהוא לאו ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם וכתקנה שהתקין רבנו שמואל להקנות הגט לאשה מן הלשון הראשון שהוא הן אם מתי יהא גמ ואח"כ הזכיר בלשון אחרון שהוא לאו אם לא מתי לא יהא גמ אבל שליח ראובן וה שאמר ^(ב)לשמואל אם יבא ראובן לאשמורת הבקר מוטב הרי לא הקנה לשמי' מן הלשון הראשון שהוא באותו הממון כלום אלא בלשון האחרון שהוא לאו אמר לו אם לא יבא ראובן לאשמורת הבקר תהא ממון זה לשמעון לפיכך זה משונה הוא מכל צד וצד מתנאי בני ראובן ובני גר ומרוחק כרחוק מורח ממערב והוא עקר אסמכת' דאמי' רב בר שבא הוה מסיק ביה רב כהנא א"ל אי מיתינא לך זווי מכאן ועד יום פלוני שפיר ואי לא גבי מהאי חמרא ואמור רבנן עלה משמיה דרבא ^(ג)כל דאיקני דהוה ליה אסמכתא ^(ד)ולא שנא ספרי דכת' בהו אי מיתיני' לך זווי ול"ש ספרי דלא כת' בהו אי מיתיני' לך זווי אידי ואידי אסמכת' היא. משום ^(ה)דלישנא קמא משום דלא מקני כלום דהא לא מקניה ליה שום מידי הלכך כמאן דליתיה דמי דלא הוי תנאי כפול אלא היכא דקא מקני בלישנא קמא כתנאי בני גר ובני ראובן כדמפרש לעיל. ושמוען ואומר שבמתנה גמורה נתן אינו יכול לשעון ולומר כן לפי שאינו יכול שליח ראובן לשנות בשליחותו ולעשות. מה ^(ו)צוהו ראובן שכבר מפורש בשאלה שמוען אבי ^(ז)שכן אמר שליח ראובן בשעת המעשה שעל מנת כן נתן ראובן שיהא מוכן בו בכלילה לקיים את הדבר ואם חוזר בו שיהי' המעות לשמעון לפיכך אינו יכול השליח לשנות וליתן במתנה גמורה אלא כמו שצוה ראובן ואם שנה ועשה אין מעשהו כלום דא"ל ראובן שלוחא לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וכ"ש שנראה הדבר שלא שינה השליח ולא עשה אלא מה שצוהו ראובן שכן אמר לו שליח לשמעון אם יהא ראובן מוכן הלילה לקיים הרבר עמך אתה מחזיר לו את מעותי אמי' לו את' יכול להבטיחו על כך וכיון שאמר לו את' יכול להבטיחו על כך סמכה דעתו של שליח ולא גמר והקנה אלא על דעת הראשונה דאמי' ^(ח)הדיא איתת' דאמרי' ליה לההוא גברא זיל זבין לי ארעא מקריבאי אול זבן לה א"ל אי הווי לי זווי מהדרת לה נהלי א"ל את ונולא אחי סמכי' דעת' ולא גמר ומקני הכא נמי כיון דא"ל אתה יכול להבטיחו

קודם למעשה הוינו שאמירת התנאי יהיה קודם אמירת המעשה וכן פי' הרמב"ן והרשב"א לא כפירוש הרמב"ם בזה שם ה"ד וע' בטור אהע"ז סי' ל"ח. ^(א)גיטין ע"ה. ^(ב)כאן אמר הרב דאף בלי טעם זה דעיקר הענין הן הקדושין ואף אי הו' נתנית הממון עיקר לא הוי הן קודם ללאו. ^(ג)כל דאי לא קנה כצ"ל וכ"מ בב"מ ס"ו. ^(ד)בנות הרב דלא שנא לפי גירסת איזה ספרים שהיה קתוב בהם באותו מעשה דרב בר שבא, אי מיתינא לך זווי וכו' שפיר ואי לא גבי מהאי חמרא, ולא שנא לפי גירסת ספרים אחרים וזו דגוי' שלפנינו בש"ס שם דהוא' א"ל אי לא פרענא לך ליום פלוני גבי וכו'. ^(ה)צ"ל: משום דלישנ' קמא לא מקני כלום כלומר בדבריו הראשונים אי מיתיני' לך זווי מוטב לא מקני כלום. ^(ו)צ"ל שלא צוהו ראובן. ^(ז)צ"ל שמוען שמועין, או צ"ל: שמוען אבי הנערה. ^(ח)ב"מ

להבטיחו על כך סמכה דעת השליח ולא גמר ומקנה אלא בדעת ראובן שצוהו הלכך
 מענה זו אינה כלום כל עקר אחת שאינו יכול לשנות מדעת ראובן ואם שינה
 אין בידו כלום. ועוד שהרי לא שינה שהרי הבטיחו שמעון על כך. ושמעון שוב
 שמתחלה שמתל לו ראובן ופשרה עמו פשרה זו כשאר פשרות כי העושה
 פשרה עם חברו ומקבל ממון מה שמקבל ואח"כ נתגלה שאין לו עליו כלום אפי'
 חיוב שבועה אלא דברים מעולם שאין בהן הועלה זו וודאי מחילה במעות היא
 ויש בה טעות משני צדדי' מעו' המקבל שאילו ידע שאין לו על חברו כלום כיון
 שהוא ת"ל חכ' ויש (א) בן יראת שמים לא היה פושט ידו ליטול ממון שאינו שלו
 ומעה הנותן שאילו ידע שאינו חייב לחברו כלום לא היה מפקיד ממנו בידים
 דלא עבד אינש דשיורי זווי בכדי הלכך דומה מחילה זו לאותו' של (ב) רב ענן
 דא"ל ר' נחמן מחילה במעות הואי אנת גופך אי הות ידעת מי הוה עבדת כי היכי
 דאנת לא ידעת איהו נמי לא הוה ידע ואפי' קנו מירו על כך קנין במעות וכ"ש
 דכ"ש שלא עשה ראובן מה שעשה אלא באונס לפי שהיו הנושי' דוחין אותו על
 ממונו ולא יכול להמתין עד שתשאל השאלה וכל אותו מעשה באונס ובטעות היה
 וראיה לדבר שהרי מסר מודעא ואפי' עשוהו ב"ד לבטל מודעי' שלא כדון (ג) פוסל דאמי' ר'
 יהודה אמי' שמואל גמר המעושה בישראל כדון כשר ושלא כדון ובזבזו לעניים המבזבז ממון שאינו
 שיישב שמעון אותו הממון לראובן ואם עמד ובזבזו לעניים המבזבז ממון שאינו
 שלו חייב לשלם (ד) אבל אם נתברר הדבר שעגש השלטון את שמעון על פי ראובן
 יגבה ממנו את העונש ויחזיר את השאר והוצרך הדון לאמתו כאור וכצהרים ברוך
 מוציא לאור צלמות יתרוםם שמו לעד. וידע ר' יצחק ב"ר יוסף שאין (ה) בדור הזה
 לא בושת ולא פגם שנהוג העולם כמה אנשים מדברים בבנות ישראל לקחתן
 ואינן נשאות אלא למי שעולות בגורלן לפי שזיוג אשה לאיש אינו אלא מעשה
 שמים. וראובן זה שתזור אחריה לקחתה מה לעשות לא היתה בגורלו כבר אמרו
 חכמים (ו) אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו ולפי שר' יצחק זה ת"ל חכם וכשר
 הוא צריך להתרחק מן הדומה לביעור כ"ש לשלות יד בממון שלא זכתה לו תורה
 וכי חפץ הקב"ה בצדקה שאינה נאמנת והלא כבר נאמר כי אני יי' אוהב משפט
 ולא פתרנס העניים כי אם משוד עניים מאנקת אביונים. אכסנאי שבא ללירה מקפחין
 אותו ואת ממנו חלילה לא תות' כזאת בישראל.

קצ"ו. (ז) לאה נתאלמנה מיעקב והיו לה ממנו ראובן ושמעון יתומי' נערים
 הגדול מארבע עשרה שנה ונשאת לאה אמו ליבין ונמטה דעת ראובן בנה לשבת
 עמה והאחר הלך לדודו אחי אביו ובזמן שהיה ראובן עם אמו כתב עליו יבין
 הוצאותיו בהוראת ראובן שהעיד על עצמו שבעל אמו הוציא עליו משלו והעידו
 על ראובן זה שהוא בר דעת ויש לו מתנות ונכסים ופירות קרקעות והכל ביד דודו
 ולאחר שהיה ראובן עם אמו שתי שנים והוציא עליו בעלה והעיד עליו תדיר וכתב
 וחתם חזר לדודו והניח את אמו ונתגלגל עם דודו וקרב אותו דודו לעדים ואמר
 לו בפניהם כל זמן שנתגלגלת עם אמיך ובעלה מי הוציא עליך אמר אתה היית
 (ח) לי כל חדש וחדש כל מיני תוצאותי והייתי הולך מעמך בכל צרכי וכתב דודו
 עליו שטר אחד שהוא נתן לו כל הוצאותי כדרי שיכחיש העדות שברדה יבין
 והמלמדים שהיו רגילים ללמוד לראובן מעירי' שמור יבין היו נוטלין שבתן לו חדש
 וחדש

ס"ז. (ט) צ"ל ויש בו יראת שמים. (י) ב"ב מ"א. ועי' בתשו' ח"צ סי' צ"ד ששם הביא
 ר"ג ראה זאת. (יא) צ"ל פסול ועי' גיטין פ"ח. (יב) תשו' על טענה אחרת שטען שמעון שיש
 לו תביעה על ראובן מחמת שעגשו השלטון מחמתו ומתוך כך נעשה הפשרה. (יג) תשו'
 על טענה שטען עוד שישלם לנערה שלא בא לקדשה בושת (יד) וזמא ל"ה.
 קצ"ז. (טו) נראה שהתשוב' ושחריה לא' מגאוני ספרד ר' משה אור' הנך שרוב
 תשו' אסיפה זאת מהם. (טז) צ"ל: היית נותן לי.

תשובות גאוני מורה ומערב סי' קצ"ו קצ"ז

וחדש ואמ' דודו אני הייתי נתן לבן אחי כל צרכו ומולך את הכל לאמו וראובן מורה לו בכך לאחר שהורה ליכין מקודם והמלמדי מעידי' יורעין' אנו עדות ברור שמשלו היה נתן לנו יכין השבירות יורנו רבנו עדות מי יתקיים אם ישול יכין הוצאתיו כהודאת ראובן הראשונה או אם יפסיד מעותיו בהכחשתו לאח"כ או אם יצטרך לישבע יכין או דודו של ראובן או להיכן הרין נוטה. ^גתשובה לשאלה זו אי"כ הוא כמו שכת' בה כך נראה לי שהעיד על עצמו ראובן עדים בהוצאת יכין בעל אמו עליו כל אותם שתי שנים והיה בשעת העדות כבר הגיע לפרקו ובדקוהו עדים ומצאו בו חריפות וכתבו עליו שטר בהודאתו בהוצאת יכין ולא כל הימנו לחזור בו לומר שדודו הוציא עליו באותו זמן שכבר חייב עצמו באותו הודאה שהורה ליכין בהוצאתו קודם לכן ואפי' לא קנו ממנו העדים על כך אלא ^דעדים על עצמו בלא קנין הרי הוא כאילו קנו ממנו דקיימ' לן היכא דאמר אתם עדי אלים כקנין. ואפי' לא היה ראובן זה באותו זמן בן ארבע עשרה שנה כמו שנכתב בשאלה אלא אפי' היה קטן והיה בו חריפות היה מתחייב באותה הודאה שהורה ליכין דקיימ' לן הפעושות מקחן מקח וממכרן במטלטלין ואמרו' בנמי' כל חד וחד לפום חורפיה וראובן זה אם בדקו אותו עדים ומצאו בו חריפות ואע"פ ^השהיה קטן אינו יכול לחזור בו. וכל כך אם לא היה דודו אפוסרפ' עליו שמונה אביו עליו בשעת פטירתו אבל אם מינהו אביו עליו בשעת מית' אפוסרפ' ובשעת שהעיד על עצמו ליכין באותה הוצאה קטן היה אע"פ שהיה בו חריפות אין באותה הודאה ממש דאע"ג דתנן הפעושו' מקחן מקח וממכרן במטלטלין במקום דליכא אפוסרפוס דאמ' רפרס לא שאנו אלא כשאין זה אפוסרפוס אבל יש שם אפוסר' אין מקחן מקח ואין ממכרן במטלטלין ואין ראובן זה כן דינו אם היה דודו אפוסרפ' עליו והיה קטן בשעת העדות של יכין אין בהודאתו ממש ישבע דודו של ראובן שהוצאה משלו היתה ויפקע שטריו של יכין ואם היה ראובן גדול כבר בשעת אותה עדות והיה מוצא מרשות האפוסר' הודאתו ליכין הודאה היא ישבע ^ויכין שמשלו הוציא על ראובן וישול. ושלו.

קצ"ז. ^אלאה ורחל ולוי אחים יתומים ולאה זאת בת שלש עשרה שנה ולוי בן שש עשרה שנה והיה להם קרקע ועמדו ראובן ושמעון וקדשו את לאה ורחל ועמדו קרוביהם ופסקו להם מחר קרקע בעירית ושיירו ללוי זה הויבירות וכשרצה ראובן ליכנס טענו עליו בני אדם לומר כשיגדיל לוי זה יוציא נכסים אילו מתחת ירך ורוצה לוי ליתן לאחיותיו מה שפסקו להם בלב שלם והיה רוצה ראובן שלא יניח פתח לטוען ואומ' אם לא יקימו לו נכסים שפסקו לו בשעת הקידושין יפטור ולא יכנסו אומ' לו אם תרצה לפטור תן לה נ' דינר ותפטור והוא לא אבל אצלה סעודת אירוסין ולא נתיחד עמה ולא ראה אותה כלל. יורינו רבינו אם יוכל זה לוי לפשוט לו את הרגל עד שיגדיל או אם תהא נתינתו נתינה אם הוצרך ראובן זה לפטור אם יפטור מפריעת ממון. תשובה לשאלה זו אי"כ הוא כמו שכתבה ראובן שראובן ושמעון קדשו רחל ולאה אחיות ופסקו להן קרוביהן קרקע ידוע וחוששין שמא יעכב עליהן לוי אחיהן... כן נראה לי אם לוי זה אינו צריך לומר אם הוא בן שש עשרה שנה כמו שכת' ורוצה ליתן לאחיותיו מה שפסקו להם קרוביהן שמתנתו מתנה אפי' הוא בן שלש עשרה שנה ויום אחד יכול ליתן במתנה מנכסי אביו ואפי' ממקרקעי דאמ' אמר אמימר מתנתו מתנה והלכת' כאמימר ולגבי ככר הוא דאמ' בן עשרים אבל לגבי מתנה כיון שהוא

איש

^גמשפט ששפט הרב יוצא מתוך הסוגי' דסנהדרין כ"ט. גיטין נ"ט. וכתובות ע'.
^דצ"ל העיד עדים. ^הצ"ל שלא היה קנין. ^ואע"פ שהעיד לו ראובן נשבע יכין היסת שאמת כדברי העד המסייע וכן פסק בעה"ת הובא בטור חו"מ ס"ס פ"ד.
קצ"ז. ^אפסק הרב יוצא מן הש"ס ב"ב קנ"ה: ממאמר דאמימר וע"ש פי' הרשב"ם ובתשו' הרא"ש כלל פ"ה סי' י' ובטור וב' בחו"מ סי' רל"ה ועיי' תשו' הנט"ה ההובאה במרדכי פ' מי שמת סי' תרל"ה.

איש כגון שהוא בן י"ג שנה ויום אחד מתנתו מתנה ואם נתן לוי לאחותיו עכשיו מתנה וקנו ממנו על כך שוב אינו יכול להזויר באותה מתנה ואם עכב לוי ולא רצה ליתן להן מה שפסקו להם בשעת הקרושין אין עליהם לפרוע שום קנס בעולם שיכולים לומר קיימו לנו התנאים ואם לא קיימו נותנים גם ופטורים... קצצח.⁽⁸⁾ תשובה אם הוא כמו שכת' בה שראובן נשא אשה והכניסה לו בנדונית' מבית אמה ואחיה חלק בכרם שהיה לאחיה ירושה עם אחי אביו אבל לא ייחרו בשטר הכתובה מצדני הכרם והיה ראובן זה נוטל תבואת חלק אותו כרם מאחי אשתו ולא היה מרדקק עליו ראובן זה בשעת הקציר לפי שהיה ביניהם אחוה ולשנים הרבה נפל ביניהם קמטה ובקש ראובן כדי שימורר לו אותו חלק הכרם במקום ידוע ויזכה בחלקו וטען אחי אשתו לומר הואיל ולא נתייחרו מצדני הכרם בשטר הכתובה לא אמרוד אותו חלק אלא בכרם⁽²⁾ אחד וכל העניין.⁽³⁾ כך נראה לי אם בשעת נשואי ראובן היה חלק שלישי של אחי אשתו באותו כרם חלוק והיה ידוע אין לראובן ליטול חלק שפסק לו אחי אשתו עם אחותו אלא מאותו חלק שהיה להם באותה שעה שעדיין לא היה להם בשאר הכרם כלום ולא נתנו לו חלק אלא ממה שהיה להם ואם⁽⁴⁾ היה חלוק באותה שעה והיה בשתפות עם דודיו ובאו עכשיו לחלוק אינן יכולין לחלוק אלא עם ראובן כיון שהיה לו חלק באותו כרם הרי הוא כאחד מהם ואינם רשאין לחלוק זה בלא זה דאמר' שני אחים שחלקו ובא להם את ממדינת הים רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמ' מקמצין וקיימי' לן הלכת' כוותיה דרב דאמי' בטלה מחלוקת וחזורי' וחולקי' ונוטל כל אחד ואחד חלקו ותו אמרי' ⁽⁵⁾ שלשה אחים שחלקו ובא בעל חוב ובטל חלקו של אחד מהם רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמ' מקמצין והלכת' ונבלוהו בטלה מחלוקת כ"ש זה שהוא מצוי עמם שאינם יכולין לחלוק אלא ביחד הלכך אותה חלוקה שחלקו אחי אשתו של ראובן עם דודו אינם כלום ודין הוא שיחלקו אותו כרם שלישי על שלישי וישוו החלקי' ⁽⁶⁾ שלמותן וישול ראובן חלק מאותן החלקים מעדידת ומזיבורית. ושלוי' לכם ⁽⁷⁾ רב אחי.

קצצט.⁽⁸⁾ תשובה לשאלה זו א"כ הוא כמו שכת' בה כיון שכתב לה בעל הקרקע מתנה בכתבי אומות העולם ונתגרישה ממנו בנש ותובע' אותה מתנה שכתב לה בכתבי גוים וכו'.⁽²⁾ כך נראה לי אע"פ שמורה הבעל שכתב לה אותה קרקע אין באותו שטר ממש שכך שנו חכמים כל השטרות העולים בערכאות שי"ג אע"פ שחותריהם גוים כשרים חוץ מגמי נשים ושחרורי עבדים ואמי' בנמי' קא פסיק ותני לא שנא מכר ולא שנא מתנה בשלמא מכר מן כר יריב זווי קני' ⁽³⁾ בהאי שטרא חספא בעלמא ותריצנה למתנית' חוץ ⁽⁴⁾ מגמי נשים לומר מתנה הרי היא כגמ מה גמ שחתמו עליו גוים אינו כלום דכת' וכתב לה ספר כריתות וגוים לאו בני כריתות ניהו אף מתנה הנעשת בערכאות של גוים אינה כלום דלאו בני אקנווי

קצצח.⁽⁸⁾ גם זאת התשו' נרא' שהוא מא' מרבני ספרד ואולי מר' חנוך כרוב התשו' בזאת האסיפ'.⁽²⁾ כלומר בצד אחד מן הכרם.⁽³⁾ פסק הרב ויצא מן סוגי' הש"ס ב"ב ק': ⁽⁴⁾ צ"ל: ואם לא היה חלוק.⁽⁵⁾ בני' ר"ח והר"ף בש"ס שם ק"ו. ולא בני' רש"י ורשב"ם ועי' בחידושי הרמב"ן שם.⁽⁶⁾ צ"ל: ושמואל אמר וכו' אמר ר' פפא וכו' מקמצין וכו' והלכת' ככולהו בטלה מחלוקת.⁽⁷⁾ צ"ל: בשלמותן.⁽⁸⁾ כמו שאמר בסוף התשו' הבאה, ושולם על ישראל' ואמר ידיו ה' שוח"ה ה"י שנראה שהשתמש הרב בזאת המליצה דרך צחות לפי שהוזכר בשאלה ובתשו' אחי אביו, אחי אשתו' וכו'.

קצצט.⁽⁸⁾ גם זאת הונשו' מא' מראשוני ספרד כמובח מתוכה מה שאמר שבכתביהן אפשר להודיף הן בנקודה אחת מחלופין את הענין וזה בכתיבה ערבית.⁽²⁾ משפט הרב ויצא מסוגי' הניטין': ופסק הרב כתירוץ השני א"ב אימ' חוץ מכניטי נשים וכ"כ רוב הגאונים ע' ה"ה בכ"ז מטלה ה"א וכן כתב הר"ף בתשו' הובאה בחידושי הרשב"א שם. ⁽³⁾ צ"ל ושטרא ריאה בעלמ' וכו' אלא וכו' והאי שטרא חספא וכו'. ⁽⁴⁾ מכניטי נשים כצ"ל.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' ר'

אקנויי ניהוה וכל מתנה שנעשת בכתביוהן חספא בעלמ' הוא ומה שנכתב למעלה שאר שמרות הנעשות בערכאות של גוים כשרים כגון מכר או שטר הוב (1) בזמן שהדבר ידוע ע"י ישראל' שכך הוא אבל אין הדבר ידוע בעדי ישראל שכך הוא אין ללמוד מהם כלום שכתביוהן איפשר להודייהן הן בנקודה אחת מחליפי' את הענין (2) ועוד שאין מדקדקין בעדותם שמעמידין אדם שאין מכירין ואומ' אני פלוני בר פלוני והותמין על דברו אע"פ שאינו הוא אלא אחר ויש בכתביוהן שאר דברים שאי אפשר לפרשן ולכך אם אין הדבר ידוע לישראל אין ללמוד מהם כלל ושטר מתנה אע"פ שידוע לישראל שכך היה אינו כלום לפי שאין הגוים בני הקנאה. ושולם על ישראל.

ר. יעקב נשא לאה ושהה עמה שנים הרבה ונולד לו ממנה בן וקודם שיגדל הגיע זמן (3) ובשעת פטירתו צוה מחמת מיתה וזה טופס הצוואה אות באות: אנו החתומים כנכנסנו אצל יעקב ומצאנו אותו חולה מוטל במטה והיה דעתו מיושבת עליו וצוה מחמת מיתה ואמר כך הוו יודעי' שאני פוסר לאה אשתי מן שבועה כדי שלא יהא רשות לאדם בעולם לתבוע אותה בשביל שבועה כלל לפי שלא הייתי תגר ולא מניה אצלה לא דינר ולא זוז ושאלונ' אנו עדים את יעקב זה ואמרנו לו אם לא תניח לא דינ' ולא זוז מאין תגבה אשתך לאה כתובתה ואמר לנו תמול (4) ואמרנו לו הנועדים אם לא הגיעו בגדיה לשיעור כתובתה מאין תגבה לאה כתובת' אמר לנו יעקב זה יתנו לה בגדיה ויעשו ב"ד מה שיראו וכאותו הלי נפטר. וירצו עכשיו יורשי יעקב זה להשביע ללאה זו ויעשו פתח לדבר לפי שכתב בצוואתו יעשו ב"ד מה שיראו וטוענת לאה זו לולי תביעת העדים שתבעוהו לא היה אומ' כך אלא כיון שדחקוהו בדברים הניח אותם וסגר עליהם בדבר זה יורינו רבינו אדונינו הא"ך הדין נראה לי כיון שהורה יעקב בצוואתו שאינו מניח אצל אשתו מעות אלא מטלטלי' בלבד ופוסר' מן השבועה אין הירשי' יכולין להשביעה ודין הוא שתגבה כתובתה ממטלטלין של יעקב בלא שבועה ואם הספיקו המטלטלין לכדי כתובתה מוטב ואם לא יהא בהם כדי כתובתה ורצתה ליפרע השאר ממקרקעי של יעקב אינה יכולה לגבות השאר אלא בשבועה שלא הניח אצלה בעלה בגדים ומטלטלין כדי כתובתה לפי שדעתו מוכחת באותה צוואה שיש בבגדיה (5) שכך אמר לעדים תמול כתובתה מבגדיה ובשדקדקו העדים דעתו ואמרו לו אם אין בבגדיה כדי כתובתה השיב ואמר יעשה ב"ד מה שיראו וכיון שמסר הדבר לב"ד אין ב"ד מגבין כתובה לאלמנה אלא בשבועה שכך שנינו אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ואם

ויתרה

(1) נראה דעת הרב שמה שאמר רבא שם ו'א. האי שטרא פרסאי דמסרו ניהל' באפי סהרי ישראל וכו' קאי גם אשטרות הנעשים בערכאות וגם בהן צריך להזהר שאל"כ יוכל להודייהן, וכן כתב הרב שצריך הדבר שיהיה ידוע ע"י ישראל. והנה גם ה' ר"ש בן חפני פירש כן דברי רבא וחלק עליו בעל העיטור באות קיום טופסין ועי' בחידושי הרשב"א שם ובטור חו"מ סי' ס"ח ובב"י (6) לפי תוקף דת המושלמים כל עד המעיד צריך להיות מאמין ואין בו דופי ואין עליו שמץ וא"כ אי איפשר לקבל עדות מפני שאין מכירין ונראה שבשעת חירום ומלחמה נכתבה התשובה שלא דקדקו על זה ובתי הדינין של ערכאות לא שמרו משפט דיניהם.

ר. (8) הנה משפט הרב יוצא מתוך התלמוד שמה שטוענה לאה שבעלה כמותו לא אמר מה שיראו ב"ד יעשו אלא אחר ששאלוהו העדים טענה זו אין בה ממש שרי בשכיב טרע אם אומר כן אחרי ששאלו ממנו וזה מבוואר בב"ב קל"ג: בהאי מעשה דנכסי למאן בניטין ע"א. כשם שבדקדקן לניטין. וכו' ונוכה לאה מן המטלטלין בלא שבועה דהוי כמו ייחד לה מטלטלי' דנוכה בלא שבועה כדאית' בכתובות נ"ה. ואם רצתה לגבות הנשאר ממקרקעי נשבעת לפי המשנה שם פ"ז. (9) אולי צ"ל: הגיע זמנו להפטר. (10) אולי צ"ל: תמול בגדיה. (11) צ"ל כדי כתובתה.

ויתרה לאה זו מה שנשתייר לה למושלם אין לירשי ראובן רשות להשביעה. ושלוי יסגא. ⁽¹⁾חנך ברי' משה.

ר"א. ⁽⁸⁾תשובה אם כן כמו שכת' בה ראובן הטיל עליו השלטון פרעון וערבו אותו בשביל הממון אצל השלטון שמעון וכרמי לזמן קבוע כיון שהגיע דחקו על ראובן בשביל הממון ולא היה בידו מה שיפרע ומסר להם הכרם באותו פרעון שהוטל עליו והיה לוי רוצה להוסיף לו אותן ק' דינר קודם שמכר אותו לשמעון וכרמי באותו פרעון שהוטל על ראובן בלי תוספת לאחי' יצא כרמי לתרבות רעה ועמד חצרון ותבעו בדיני אומות העולם והיה יוצא בדיניהם שיעמוד הכרם לחצרון כיון שראה כרמי כך עמד וכבר חלקו לשמעון ומערער עכשיו חצרון על שמעון בשביל כרם זה וכל הענין. כך נראה לי שאותו חלק שהיה ביד אותו המשומר כיון שתבעו חצרון בשבילו אצל אבי דואר של גוים והיה יוצא בדיניהם כדי שחזור הכרם לחצרון ולהוציאו מיד המשומר דין הוא שיזכה חצרון בחלק של אותו משומר אם היו מחייבין אותו ערכאות של גוים לחצרון. לית' לכרמי הדמים וכך יחזור לכרם שלו. ⁽²⁾באותן דמים יחזיר לשמעון חלקה מכרמי ויזכה בחלקו ואם היו מחייבין כרמי להחזיר הכרם לחצרון בלא דמים יחזירוהו ⁽³⁾לשמעון בלא דמים שהוא הפסיד על עצמו כיון שהיה ⁽⁷⁾רוצה שהיה מתחייב המשומר להחזיר הכרם לא היה. . . והכחצה ⁽⁴⁾האלות שביד שמעון אם נתקיים לפניהם שהיה לוי נותן לראובן מאה דינרי' במעמד המכירה והיו בידו מעות מוזמנות שאם לא היו מעות מצויות ביד לוי והיו ביד שמעון והיה ראובן בדוחק מאותו פרעון דרך בני אדם להפחית למו שבידו מעות בשעה שהוא מוצרך למעות שכך אמרו חכמים ⁽⁵⁾לכרגא ולמוני ולקבורה מובנינן בלא אכרותא וזה דוחקו עריך מאותן ואם נתקיים שלא היו מעות מצויות ביד לוי דין הוא שיפרע שמעון לחצרון המשים דינ' כחצת הממון שהיה מוסף שמחצת הכרם לקח הוא ומחצת כרמי. ⁽⁶⁾ומה שמוען חצרון שאגב אונס מכר ראובן אותו חלק והלקיחה אינה כלום אין בדרכיו ממש שהאונס מחמת השלטון היה ואגב אונסיה גמר ומקני ואי' לחצרון אלא חמשים דינר אם יתקיים הדבר כמו שנזכר למעלה. ומה שהסכימה דעת צויתי לכתוב.

ר'

⁽⁷⁾נראה שחתם הרב שמו בסוף התשו' וכן נעתקה ואולי גם התשו' הבאה ממנו היא.

ר"א. ⁽⁸⁾הנה מה שפסק הרב ששמעון שלקח חצי הכרם מכרמי המשומר אע"פ שידע שחצרון הוציא ערעור בערכאות ודנו שיקח חצרון הכרם ופסיד הוא פשוט אחרי שידע שמעון הערעור ולקח ויוצא מן הש"ס כתובות צ"ג. אמר אב"י ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליו עסקין וכו' וע"ש תו' ד"ה ומאימת ובנ"י פ"ק דב"ק ובטור הו"מ סי' רכ"ז, ומה שפסק הרב במחצה האחרת שביד שמעון משכר שישלם עוד לחצרון מה שפחת לשלם לראובן בעד מחצית הכרם והיינו נ' והובי' אולי סובר הרב דאף שאין אונאה לקרקעות טכ"מ כיון מה שמכר ראובן יש עליו טענה של חצרון הוי כאילו מכרה שליח ואמרינן בכתובות צ"ט: והאמר מר אין אונאה לקרקעות הני מילי היכא דטעה בעל הבית אבל טעה שליח א"ל לתקוני שדרתך ולא לעוותי. ⁽²⁾צ"ל: ואתן דמים יחזיר וכו'. ⁽³⁾צ"ל יחזירוהו שמעון לחצרון בלא דמים. ⁽⁴⁾צ"ל: כיון שהיה יודע שהיה מתחייב המשומר להחזיר הכרם לא היה לו ליקח ממנו. ⁽⁵⁾ח"ל והמחצה האחרת. ⁽⁶⁾כתובי' פ"ה. ⁽⁷⁾אולי טוען חצרון שכיון שמתחלה עזב ראובן את הכרם ביד שמעון וכרמי ואחי' מכרוהו להם וכן נראה מסיפור השאלה הוי בעין גולן ואמר ר' יב"י דקרקע אין לו ואין צורך מסירת מודע' על האונס (ובמותו פסק הרמב"ם בפ"י ממכירה ה"ה ועי' טור ובי' הו"מ סי' ר"ה) על זה השיב הרב דהאונס מן השלטון היה ותלויה וזכין הוי זכין' כדאמר בבב"ב מ"ז.

תשובות גאוני מורח ומערב סי' ר"ב ר"ג

ר"ב. ^(א) ר' חנוך. יעקב נשא לאה והכניסה לו בנדוניתה שדה ונולד לו ממנה בנים ובנות כשגדלו הבנים סייעו את אביהן וגדרו את השדה שהוציאה לאה ונטעו אותה נטע יפה מן אילנות וגפנים עד שהיה כרם משובח ונתנו מחצית כרם זה לבתם בהוציא אותה לבעל ונשאר חצי כרם בידם ונתנו אותו לבתם האחרת ונשאה אותה חצרון עם מחצה זו הנשאר ואל חצרון זה מחצת כרם זה יתר מתשעת שנים בפני יעקב ולא אשתו לאחר כך נפטר יעקב זה ולאחר מיתתו הכניס חצרון זה הפירות בפני לאה ובניה ולא ערערו עליו בכלום ובתוך ימים נפטרה אשתו של חצרון וערערו עליו חתניו לומר תן לנו חלק ממחצית כרם זה לפי שננטענוהו ולא הועילו במענתם וחזרו למענה אחרת עם אמם ומענה לאה אמם שנתן בעלי מחצית כרם זה לבתי שתקתי ועשיתי קורת רוח לבעלי ועכשיו אבקש אותו לפי שהיה השדה מנדוניית' והיה כתוב במתנה שהיא ובעלה נתנתו וכל הענין . . . קריתי שאלה זו וכבר באתה שאלה לפני מענין זה היום ימים מועטים והשבתי בה וכך נראה לי בזאת שאין לבני יעקב רשות לערער על חצרון חתנם במחצת הכרם מחמת מענת הנטיעה משני צדדין שיכול חצרון לומר משל אביכם הוצאתם באותה נטיעה ולכך לא ערערתם לא עליו ולא עלי כשהוציאו לי בנדוניית בתו ואפי' משלכם הוצאתם בה כבר ויתרתם אצל אביכם והחוקתי בפניכם ולא מחיתם ולא ערערתם ומענתו מענה ואין להם אצל חצרון באותו כרם מחמת נטיעה שום זכות בעולם. וגבי לאה אמם שמוענת שהקרקע מנדוניית' היתה ולא קנו ממנה בשעת נשואי חצרון לבתה ושתקה כל אותן שנים שהחזיק בה חצרון עם בתה לשם נחת רוח שעשתה לבעלה מענתה בדבר זה מענתת תהו הוא ונראין הדברים שבעלילה היא באה על חצרון לשום שמתה בתה וחוקת חצרון בפניה חוקה גמורה היא ואפי' לא קנו ממנה על הכנסת כרם זה לבתה אלא בדברים בעלמ' קנה חצרון הכרם דקיי"ל תנאי כתובה באמירה הן ניקנין ראמ' ^(ב) כמה אתה נותן לבתך כך וכך לבנך כך וכך עמדו וקדשו קנו הן הם דברים הנקנין באמירה ואין אשה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אלא לגבי מכר ^(ג) כדתנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל ואמ' בגמ' אלמ' יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי דקיי"ל ^(ד) דעתו של אדם קרובה היא אצל בנו ודעת האם קרובה אצל הבת יותר מן האב ומ"מ אין במענתה ממש והמתנה שנתנה לבניה חספא בעלמ' הוא והכרם בחוקת חצרון מחמת נדוניית אשתו וחוקתו שהחזיק עם אשתו בפניה ובפני בעלה חוקה גמורה היא ואין צריך להביא ראיה מכתובתה אלא חוקתו במקום שטר היא. ושלוס.

ר"ג. ^(א) חנוך ב"ר משה. לאה נתאלמנה עם ראובן ושמעון בניה שהניח לו יעקב וכשהגיע כל אחד מהם לימי נשואין נתנה לו לאה אמה שלישי ממה שהיתה לה

ר"ב. ^(א) מדברי הרב, שכבר באה שאלה לפניו בענין זה היום ימים מועטים והשבתי בה וכך ונראה לי בזאת' מוכח שהרבה שאלות באו אל הרב ומאז בא אביו לספר שלחו אליהם שאלות כאשר שלחו לפניו לגאוני בכל והנה מה ששפט הרב שחוקת חצרון חוקה הוא פשוט ומה שאמר שלא לא תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שאינה אומרת כן אלא לגבי מכח נראה שגם הרא"ש סובר כן ועי' בתשובותיו כלל ל"ח ס' ז' ובכ"ש וח"מ באהע"ז ס' צ' סעיף ט"ז אבל להרמב"ם ב"ל ממכירה ה"ג דעת אחרת בזה ^(ב) כתובות ק"ב. ^(ג) שם צ"ה. ^(ד) ב"ב קמ"ב:

ר"ג. ^(א) בראש התשו' כתוב שם הכותב ובסוף התשו' חתם שמו. והנה משפט הרב אשר שפט שמתנת לאה לנכדה מתנה גמורה כיון שלא כתבה מירי מקורם לכן לבניה הוא צדק ואמת ופשוט; ומה שאמר שטענתן שחלוק השדה לאלמנת שמעון כאונס היה אינה טענה כיון שלא מסרו מודעי ולא ידעו סהדי כאונס יוצא מתוך השם' ב"ב מ': ודעת הרב דחלוקה הוי כמו מכר כיון שהגיע הנאה לידי המתחלף וצריך מודעי וכל תנאי דמודעי. וכן יוצא מדברי המהר"ק בשרוש ק"ה הובא בכ"י בחו"מ

לה משל נרדוניתה ומשל בעלה ושירה לעצמה השליש^ב בניה. וכן בת פנוייה^ג מבוטלת אחותם של ראובן ושמעון אילו ולאחר שעשו חופתם עמדו והתחילו לחלוק קצת הקרקע. וזה תופס החלוקה אמר לנו ראובן ושמעון הוו עלינו עדים בקנין גמור ותנו בדינו להיות בדינו לזכות מחמת שנתנה לנו לאה אמנו חלק שני שלישי והתנתי אני ראובן מקודם זמן שטר זה על עצמי שאוציא על לאה זו ממנו בכל צרכיה ובלבד שאהנה בכל שבת חלק שלישי שלה ולאחר פטירתה אחלוק הגוף עם אחי בענין התנאי^ד שכתבתי על עצמי בכתב אחר ועכשיו חלקנו מן הירושה שרה ונמע שלישי על שלישי ולאחר החלוקה נפטר שמעון ועמדה אלמנתו של שמעון^ה בשעה שקנה אביה מן ראובן שמעון ולאה אמם בע' דינר בשעה שנתקדשה היא לשמעון וכשעשתי חופתה הכניסה שרה זו בנדוניית וכתבו השרה בשטר כתובה שמעון זה וכשנפטר לא רצתה אלמנתו באותו שרה ובקשה ע' דינר שלה ואמרה אני רוצה באותה שרה שמכרתם לי כשהיה בעלי קיים לא היותי חוששת ועכשיו השיבו לי מעותי וכשראו ראובן ולאה תביעת' להם החליפו לה השרה בשרה אחר שישרה בעיניה והשרה שנתנו לה הניח אותו שמעון חלוק שלישי על שלישי ואלמנתה עם אביה הפסידו החלוקה ונטלו לעצמם מה שרצו והניחו השרה שהיה בשטר לקיחתם ובשטר הכתובה ונטלו^ו ממנה שהיה בשטר החלוקה ונתמנה חמיו של שמעון לבתו וליתום ונטל כתובת בתו ואף חלק עם ראובן ולאה שאר מקרקעי שנשאר לאמצע לפי שלא הפסיק שמעון מחלוקת הכל ונטל היתום שלישי מן הכל ונטלה אמו הקצה בכתובתה ונשאת לבעל שני מכרו ראובן ולאה חלקם וכשהזקינה לאה נתנה במתנה לנכרה מהיים^ז בן ראובן מה שנשתייר לה משלישי שלה לאחר שנשבעה שבועת אלמנות לפי שאמו הית'^ח משמת אותה את בתה המבוטלת ונפטרה ולאח"כ נפלה^ט בן שמעון תנאי שנכתב בשטר החלוקה שהוכיר ראובן על עצמו שיחלוק אם אחיו לאחר פטירת לאה ואמה לא נטלה בכך קנין וכו'. תשובה לשאלה זו א"כ הוא כמו שכתב בה כך נראה לי שאותה מתנה שנתנה לאה לבן ראובן נכרה מתנה גמורה היא ואע"פ שנכתב בכתב החלוקה שכתב ראובן עם שמעון אחיו שיעמוד ראובן במונות אמו ויהנה בפרק חלק שלישי שלה ולאחר פטירת' שיחלוק גוף אותו שלישי עם שמעון אחיו אלמלא נכתב באותו שטר מתנה שרצתה אמו בכך בשעת המתנה שנתנה לבניה על מנת כן ירדו באותן נכסים שלישי על שלישי היתה מענת בן שמעון מענה לומר שאלמלא שקבלה לאה זקנתי תנאי זה על עצמה לא היו מורידין אותו בשלישי הנכסים באותה שעה שהיו אצלה כשלמלן של בעלה קרוב מכדי כתובתה ולכך ויתרו אצלה השבועה והכל והורירו אותו בחלק שלישי מן הנכסים לשום שהתנה על עצמה שיהווו אחר פטירתה אצל בניה בשוה והיה מענתו מענה אבל כיון שאין שם כתב שקבלה על עצמה לאה דבר זה אלא ראובן ושמעון הוכירו דבר זה בשעת החלוקה ואח"כ מכרה לאה לעצמה מקצת אותו חלק שלישי למונותיה ונשבעה לפטירת' שבועת אלמנה ונתנה לעצמה מה שנשתייר לה מחלקה לנכרה משום קורת רוח שעשו לה אבותי מתנתה קיימת היא ולבן שמעון אין רשות לערער עליה בכלום כ"ש אם רוב אות' נכסים שהניח יעקב זקנם נרדונית לאה היו שנמלה חסד עם בניה שנתנה שני שלישי ושירה לעצמה חלק שלישי והרשות בידה לעשות בחלקה כל מה שהיית'

בח"מ ס"ס ר"ה.^א אולי צ"ל ועמדה בבית עם בניה וכן בת פנויה וכו'.^ב לא מצאתי שם מבוטלת נזכר בתוך שמות הנשים ונ"ל שהפנויה הנזכרת מטורפת ומבוטלת דעת היתה ולא נשאה ואשת ראובן היתה משמשת את הזקינה ואת בתה המטורפת דעת וכן נראה מלשון התשו' המבוטלת.^ג צ"ל וטענה שבשעה וכו'. וזהו טענה אחרת על שרה אחר שלקה אביה בשעה שנתקדשה טראובן ושמעון נתן לה בנדונייתה.^ד צ"ל ונטלה אחרת ממנה שהיה בשטר החלוקה ונתמנה אפסטרופוס חמיו וכו'.^ה צ"ל לבן ראובן.^ו צ"ל משמשת.^ז צ"ל נפלה קטטה וטען בן שמעון.

תשובות נאוני מזרח ומערב סי' ר"ד ר"ה

שהיית' רוצה בלא שבועה כ"ש שנשבעה ומי"מ זכה בו בן ראובן במה שנתנה זקנתו. ולגבי השרה שהחליפו ראובן ולאה ואלמנתו של שמעון שהייתה מנרונית' וערערה עליהם לומר שלקחה אביה מאותן אחים בדמים מרובים ואני' שזה אותן דמים והחליפו לה השרה בשרה אחרת אלמלא מסרו מודע' ראובן ולאה אמו על אלמנת שמעון באות' שעה שאין מחליפין לה אותה שרה אלא אגב אונס וכתבו עדי המודעה שנתברר להם אונסם היה יכול ראובן עכשיו ^(ג) באותה מודעה אבל כיון שלא מסרו עליה מודע' בכך והחזיקה בחלופה שלה והן באות' שרה אין יכול לערער עליה עכשיו וזכתה היא בחלופה שלה. הנדך ב"ר משה.

רד. ^(ג) תשובה לשאלה זו אם הוא כמו שכתוב בה שאשת ראובן היתה מתעסקת עם הגוי לפרוע לה את הגוי והיה מתרצה הגוי להפחית לה מן הקרן בשביל השבועה שהוטלה עליו והיתה מחזרת לכאן ולכאן ללות ולמשכן הכרם שתפרע ממון שיש לו על ראובן והתרת בו ^(ג) אשתו של ראובן פעם ופעמים קודם שיקח מן הגוי ואמרה לו אל תקח כרם שלי ולא השגיח לה והלך ולקחו מן הגוי ע"י בי דואר ונתברר לעדים ששמעון זה הפסיד על ראובן זה באותו הפחת שהיה רוצה הגוי להפחית לו ואלמלא הוא שלקחה היתה אשתו פורעת לו כל חובו והיה מרויח ראובן בו אותה הפחתה שהיה רוצה הגוי להפחית וכל הענין כך נראה לי ששמעון זה הפסיד על ראובן גזל גדול ומפורסם ואילו לא היה כרם זה לראובן מעקרו אלא של אחרים והיה מחזיר הוא ללקחו ובא שמעון זה ולקחו היה מתחייב לו שמעון דאמר רב ^(ג) גידל היה מהפך בההיא ארע למזבני' אול ר' אבא זבנא קבליה לר' זירא אול ר' זירא קבליה לר' יצחק נפחא א"ל המתן עד שיעלה אצלנו לרגל כי סליק ר' אבא אשכחיה לר' יצחק נפחא א"ל עני המהפך בתררה ובא אחר ונטלה ממנו מאי א"ל לא ידענא השתא נמי לתביה נהליה א"ל זבוני לא מזבנינא לה דארעא קמייתא ומסמנא לי מלתא אי בעי במתנה נשקלה ומר אמר במתנה אנא לא שקילנא דכתיב ושנא כיתנות יחיה לא מר נחית לה ולא מר נחית לה ומקרייה ארעא דרבנן כ"ש זה שהיה מחזר לעצמו בפריעת חובו ושלא ימכר כרמו והלך זה והפסיד עליו ולקחו מן הגוי ואם נתברר הרבר בעדים כמו שכתבת' שהגוי היה מתרצה להפחית לאשתו של ראובן כך ידוע וחלך שמעון זה ולקחו ממנו בחובו כולו הרי הוא כמסור ממנו של חבירו לגוי ומתחייב בפריעתו דאמ' הראה מעצמו כמי שנטל ונתן ביד דמי ודין הוא שיתן ראובן לשמעון הסך שהיה מתרצה הגוי ליטול מאשתו של ראובן ויסתלק שמעון מעל הכרם שיתקיים בו מקרא שכתוב כורה שחת ^(ד) בו יפול וגולל אבן אליו תשוב אולי ישמעו אחרים ויתסרו ושלום הנדך ב"ר משה.

רד. ^(ג) רב נתן תשובה לשאלה זו א"כ הוא כמו שכתוב בה שיש כינוחם בני אדם שאין להם כרמים ולוקחין פירות מן הגוים וממלאים אוצרות מפירות

כרמים

^(ג) לטעון באותה מודעה.

רד. ^(ג) משפט ששפט הרב יוצא מתוך הש"ס ב"ק קי"ו. ^(ג) צ"ל והתית בו בשמעון אשתו של ראובן. ^(ג) קידושין נ"ט. ^(ד) צ"ל בה יפל, והנה משה שסיים הרב אולי ישמעו אחרים וכו' נראה שברור ר' הנדך היו ג"כ אנשי ודון חורשי רע על רעיהם.

רד. ^(ג) הנה מלבד ר' נתן בעל הערוך מצאנו כמה גדולים בזמן הקדמון שהיה שמם ר' נתן, ר' נתן גאון הוזכר בשו"ל סי' י"א נתן ר' מאפריקא הובא בתשו' מהר"ם דפוס לכוב סי' קצ"ג ובכלבו דף פ"ה ע"ג אכן ר' נתן שהתשו' שלפנינו ממנו נראה ברור שהוא היה מחכמי צרפת ש"מלה צרפתית כמו ולכן אחשוב שהתשו' מר' נתן הבבלי שחי כנרבונה בזמן ר' משה ב"ר הנדך כפי' מה שהובא ביוחסין ועי' גרעין קורות היהודים ח"ה דף תקמ"ה והנה אם יאמר האומר שהתשו' אולי מר' נתן ברבי מכיר שחי ברור רש"י איש"ב שכל סגנון לשון התשו' כך נראה לי. יש מן הדין "וישלמכם ישנא

כרמים שלוקחי' מן הגוים והם מבני מס שלכם ואף יש אצלכם אחרים⁽²⁾ מקצאות⁽³⁾ רומה ואינם מבני מס שלכם אבל הם קבועים ונשאו נשים אצלכם ונפלו להם נכסים מחמת נשותיהם ומחמת לקוחות ואינם רוצים לא אילו ולא אילו לסייע אתכם...⁽⁴⁾ כך נראה לי שיש מן הדין להעמיד שלשה בני אדם הבקאים במס ויטילו על כל אחד ואחד לפי ממון מי שיש לו מקרקעי יעלו אותו בהשכון ומי שאין לו כרמים וקרקעות ויש עמו זהובים במה שיסחר וזכה שלוקח פירות מן הגוים ויטילו על הכל ובלבד שיעשו מנהג המקום כמו שנהגו אבותיכם קודם היום להטיל על מי שיש לו מאה דינר בקרקע או מי שיש לו זהובים בסחורה אל ישנו ממנהג הראשונים שכך אמרו חכמים⁽⁵⁾ מנהג⁽⁶⁾ מלתא היא ואם טענו אותם בעלי סחורה שאלו בעלי בתים בעלי מקרקעי ויש להם ממון ממין וסוחרים הם בסחורות שאינן ידועות כמו סחורתנו שהיא ידועה לכל יש מן הדין שיחרימו על כל מי שיש לו מטבע או שאר סחורה או כסף וזהב וכלים ושאר דברים שאינם ידועים כדי שיצא יודע בהם בפני אותן מחלקי המס שקורין אותם⁽⁷⁾ מעולין ויטילו כל אחד במה שיוודה ואם לא עשו כן ותלו עצמם בשלטון כמו שכתבתם גזל גמור הוא בידם ועליהם הכתוב אומר גזילת העני בבתים והרי הן שקולין ככובשי שכר שכיר וכעושי שכר שכיר שהוא גזל גמור דאמרה⁽⁸⁾ בשביל ד' דברים נכסי בעלים יורדים לטמיון על עושי שכר שכיר ועל כובשי שכר שכיר ועל שפורקים עול מעל צואריהם ונותנים על הבריהן ועל גסות הרוח וגסות הרוח כנגד כולן ואין לך חמור מן הגזל שכך אמרו חכמים⁽⁹⁾ לא נחית גזר דינא על דור המבול עד שפשטו יריהם כגזל שני' כי מלאה הארץ חמס ועוד אמרו חכמים⁽¹⁰⁾ הגזול את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל את נשמתו ממנו שני' את נפש בעליו יקה הרי כמה עונשו של גזל⁽¹¹⁾ ואותן בני אדם שנקבעו אצלכם ויש להם דירה במקומכם אין אתם יכולים לעכב עליהן במכירת יין שלהם שכך שנו חכמים כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר שנים עשר חדש ואם קנה שם בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד אבל יש עליהם להשתתף עמהם בכל מיני פורענות ושלוכם ישא לעד.

דו.⁽¹²⁾ עיינתי בשאלה זו וכיון שמינה ראובן את יכין בן אחיו אפטרופוס למכור אותו כרם ומכרו ללוקח שנזדמן לו וכתב לו שטר מכירה לא כל⁽¹³⁾ מראובן לערער על הלוקח בלקיחתו שאפטרופוס שלו הרי הוא כמותו דקימא לן בכל מקום שלוחו של אדם כמותו ואע"פ שמוסיפין לו אותן מצרנים על הרמים אין

בכך

ישא לעד" מורה שהוא מוזן יותר קרמון.⁽¹⁴⁾ מדינה אחת בצפונית מערבית של צרפת בקצה הארץ קרוב לים הגדול נקראת Rota בימים ההם ושם העיר Rota magus (Rouen).⁽¹⁵⁾ נראה שהשאלה היתה בנידון שהטיל השלטין ממון על בני המדינה שלא בדרך המס ששלמו בכל שנה ושנה ופסק הרב שיטילו בדרך המנהג ועי' בדיני המס מ"ו ויסק טוב עלם בתשו' מהר"ם סי' תתקמ"א שביטוי שמשו המס מן הקרקעות אם ראו שיש הויק גדול בזה לבעלי הקרקעות יותר מבעלי הפרקמטיא ועי' במרדכי פ"ק דב"ב ובד"מ בח"מ סי' קס"ג.⁽¹⁶⁾ עי' רי"ף פ"ט דב"ק וקו"ל בכי הא דמנהגא מילתא היא והכי שדרי ממתכות ועי' ב"ב ד' ובתשו' לר' שריר' הובאה בשור ח"מ סי' שס"ה דאמרינן מנלן דמנהגא מילתא היא שנאמר אל תסנו וכו' והיא בש"ץ דף ל"ג. פ' כ' ועי' שבת פ"ה.⁽¹⁷⁾ לפ"ד הם הממונים על הכרמים ומשניחים על אסיפת התבואה מן השדה sergents (Litré) Messiliers, sont les gardes des vignes ou de blé et moisson כ"ט. לפנינו בסנהדרין ק"ה. לא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו ידם בגזל.⁽¹⁸⁾ ב"ק ק"ט. ע"ז היא תשוב' על שאלה אחרת אם יכולין לעכב על הבאים מקצאות רומה למכור שם יין ודין הרב יוצא מן המשנה ב"ב ז'. וע"ש כ"א: ובה"ג אשרו שם. דו.⁽¹⁹⁾ בסוף התשו' חתם ר' חנוך ומשפט הרב פשוט דהן דבטעות השליח המקח חזר לפי הש"ס כתובות צ"ט. אבל הבא אין כאן טעות כלל.⁽²⁰⁾ צ"ל לא כל הימנו ראובן לערער.⁽²¹⁾ קידושין מ"ב.

בכך כלום שאינו יכול לומר לראובן מעה השליח באותה מכירה שהרי הכירו אותן מצרנים בכך שנתן בו אותו לוקח ואמר להם אם אתם רוצים ליקח קחו ולא רצו ליקח ומוכח' דמילתא שלא מכר האפוטרופוס הכרם אלא בשמו ולא מעה במכירתו ותוספת זו שמוסיפין המצרנים עכשיו אינה אלא מחמת חימוד שנכנס בלבם לאחר כך ומ"מ זכה הלוקח בליקחתו ואין עליו להוסיף לראובן כלום על הדמים שמסר לאפוטרופוס שלו ושלוכם ישגא לעד.

רז. ⁸⁸ משה בר חנוך תשובה לשאלה זו אם כן הוא כמו שכתוב בה כך נראה לנו אם אותן נכסים של אביו של יעקב הם והוקנה אמו של יעקב תובעת כתובתה שהן משועבדין לכתובתה של זקנה אמו של יעקב מקודם לכן ואותה מתנה שכתב יעקב לבניו מאותן נכסים אינה כלום לגבי אמו לפי שנתן דבר המשועבד לכתובתה ויש לאמו של יעקב לגבות מהן ומאותו שיעור ששייר יעקב מראובן נכסים מושלם לכתובתה ובלבד שתשבע שבועת אלמנה דלא אתפסה בעלה צרי ועל כל מה שהניח לה בעלה ולאחר יישומו לה מאותן נכסים כרי כתובתה ואם נתבלעו הנכסים כולן בשמות כתובתה אין לנכדיה ולא לאלמנת כנה בהן כלום כענין שנתפרש למעלה ⁸⁹ ואם לא רצתה האלמנה לישבע אין לה מן הנכסים כלום דקיי"ל אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה וזו כיון שהיא בחיים ונמנעת מן השבועה אין לה ליטול מן הנכסים מחמת כתובתה כלום ⁹⁰ ולגבי המתנה שנתן יעקב זה לבניו קודם שיגא האשה השנייה אם תקנו הקהל שלא יכתוב שטר לאחר מהן אלא סופר שקבעו לדבר זה ועבר הוא על התקנה והלך הוא אצל עדים אחרים ואצל סופר אחר וכתב שטר מתנה ולא נשמע מאותו שטר כלום אלא לאחר שנשא השנייה וראי מתנת' טמירת' היא ואין בה ממש ואע"פ שנכתב שלא תהא כמתנת' טמירת' אמר ר' יוסף דאמר להו לסהרי זילו איטמרו וכתב לה ואיכא דאמר אמר ר' יוסף דאמר להו לסהרי לא ⁹¹ תיתבו בשוקא ובברייתא וכתבו ליה וזה כיון שהניח הסופר שקבעו הקהל לכתובת שטרות והיה שכנו והלך אחר אחר וכתב לו השטר והחתים לו עדים הוה ליה כאומר לא תיתבו בשוקא ובברייתא ותכתבו ליה כ"ש אם לא נכתב השטר אלא לאחר שקירש אותה אשה רבמכחא מילתא שהיתה כוונתו להסתיר הרבר ולא נשמע עד שתלכד השנייה במצורתו ואין לך מתנה טמירת' גדולה ואינה כלום ויש לאשתו שנייה לגבות כתובתה מן הנכסים כולן ואם נשתיר מהם כלום יחלקו אותה חורגיה עם בנה בשוה ואם ⁹² לא תקנו הקהל שיתב שטרות סופר שקבעו להם ונכתב בשטר המתנה שלא תהא כמתנה טמירת' ⁹³ מתנה גמורה היא ואין לשנייה לגבות כתובתה ⁹⁴ משאר נכסים חוץ מן המתנה והמטלטלין שהניח יעקב ויש לאלמנתו להשיבע אות' עד שנפטר אצלם אם הניח אצלם כלום שיעורו בכך ואם הודו בכלום תמול אותו אלמנתו בשביל כתובתה ⁹⁵ ועסק הפירות שהזכיר

בצואתו

רז. ⁸⁸ בראש התשו' כתיב משה בר חנוך והן אמת שאחרי סוף התשובה כתוב חנוך בר משה אולם לפי דעתי שייך זה לראש התשו' וכן הדפסנו שם זה השם. ⁸⁹ פסק הרב פשוט ויוצא מתוך השוני' דכתובות פ"ו. ⁹⁰ נידון אחר בדין המתנה שכתב לבניו להפקיע אשתו השנייה מכתובתה שהוא כמתנה טמירת' אם עשה כנדר חוקת הקהל בהסתיר ויצא מן השם ב"ב מ': ויש לדון שדעת הרב שבמתנה טמירת' אף כשנתפס מוציאין כפסק הר"ה. ⁹¹ כני' הר"ה ע"ש בתו' ד"ה איכא ובני' וברא' ש. ⁹² מדברי הרב משמע שבמקום מושב הרב היה תיקון הקהל לכתוב כל השטרות ע"י סופר מצויין. ⁹³ פסק בדברי ר"ח דבסתמא חיישינן וכבר הביא הרמב"ן בחידושו תשו' לגאון דבקנין אי אמר בשעת קנין דהא מתנת פרהסיא היא קני ואי לא אמר הכי חיישינן לסתמא ובענין שכיב מרע עי' ברי"ף שם בב"ב. וכתשובותיו סי' ת' ובסוד חו"מ סי' רמ"ב. ⁹⁴ צ"ל אלא משאר נכסים וכו'. ⁹⁵ נראה שבצואתו צוה הבעל שתקח האשה כתובתה מפירות אותה שדה שנתן מתנה לבניו ופסק הרב שאם בכתב מתנה לא נכתב 'מהיום' או הוי כחוד בו וזה כר' יהודה פמשנה בב"ב קל"ו. וכדעת ר' נחשון נאון דרב הדר ביה מדאמר

בצואתו שתגבה מהן אשתו כתובתה אם כתב במתנה של בניו מהיום ולאחר פטירה או מעכשיו ולאחר פטירה הפירות של בני' הם משעת פטירתו ואין לאשתו ליטול מהן כלום ואין מועלת צואתו בדבר זה כלום שמשעת המתנה הקנה הפירות לבני' במעכשיו ולאחר פטירה וכיון ששנפטר נעשו הפירות בחוקת בניו ואם לא נכתב בשטר המתנה מהיום או מעכשיו ולאחר מיתה אפילו לא היתה המתנה ממורת' יש לאלמנתו לגבות מאותן נכסים כתובה שכל מתנה שאין כתוב בה מהיום ולאחר פטירה או לאחר פטירה בלבד דינה כמתנה מחמת מיתה והרשות ביד הנותן לשעבד אותה מתנה וליתנם לאחר עד שעת פטירתו וזה כך דינו אם כתב באותה מתנה שנתן יעקב לבניו לאחר פטירתו בלבד בלא מעכשיו או מהיום ברשותו היו הנכסים ונשתעברו לאחר כך לכתובת אשתו השנייה ויש לה לגבות מהן כתובתה לאחר מיתה בשבועתה ואם כתב בה מהיום ולאחר פטירה או מעכשיו ולאחר פטירה' יזכו בניו במתנת' ותגבה מן השאר ושולמכם ישנא לעד.

ר"ח. הנך בר משה^א ראובן ושמעון אחים היה להם שדה וכשהשיאו דינה אחותם נתנו לה חלק בשדה זו מה שהכניסה בנדוניית' ונולדה לדינה בת ונתנה לאותה בת חלקה בשדה מה שהכניס' בנדונייתה בענין שהכניסה דינה ועמד חתנה של דינה עם אשתו ומכרו המדה שהיה להם בשדה זו לפי שלא היה מורשם לבד שעדיין נשאר כל השדה לאמצע בין כלם אבל היה יורע כל אחד ואחד המדה שהיה מגיע לו ומכרו אילו קמות שלהן לחצרון והחזיק חצרון בליקחתו כשיעור שנה ולימים עמד בן ראובן על חצרון בליקחה זו ואמר לו לא ידעתי מן מכירה זו בשעת שנמכר שהייתי לוקח אותו ולא הייתי מניח ירושת אבי' שקניתם באמצע קרקע שלי ועכשיו הואיל ולא קניתה דבר חלוק וטול ממני מעותך וצא מן ירושתי וחצרון אמר איפה היית בשעת שנמכר למה שתקתה איני מניח ליקחתו ובן ראובן אומר עכשיו שמעתי וערערתי^ב כך נראה לי אם ערער בן ראובן על חצרון בשעת שלקח אותו חלק בשדה מיר דינה ובעלה ואמי לו בן ראובן לחצרון טול מעותך והסתלק ולא רצה חצרון לקבל ממנו הדמים אין בליקחת חצרון ממש שבן ראובן קודם ליקח מחצרון שהוא שותף עם בת דינה ובעלה בשדה זו וכח שותפה אלים מכח מצרנות ובר מצר מסלק הלוקח כ"שן שותף וחוא ושהיה בן ראובן אמיד שהי' לו מעות ליתן לחצרון באותה שעה אבל אם בשעה שלקח חצרון אותו חלק שתק בו ראובן ולא ערער עליו ועכשיו מערער לאחר זמן במלה וכתו של בן ראובן מטענת שותפות ומצרנות דמכוח' מילתא שלא שתק בו ראובן בשעת הליקחה אלא שלא היו לו הדמים ליתן לחצרון ועכשיו נזדמנו לו ולא כל הימנו לסלק חצרון מליקחתו לאחר זמן שכל בעל מצר שאין לו מעות מוזמנן בירו בשעת הליקחה אין לו דינא דבר מצרא דאמי'^ג הני צררי והני שרו לית בה משום דינא דבר מצרא ובן ראובן זה אם שתק ולא ערער בשעת הליקחה אינו יכול לסלק עכשיו חצרון מליקחתו ולקחתו שלמה היא ושלום.

ר"ט. הנך נ"ע תשובה לשאלה זו א"כ הוא כמו שכתוב בה שיעקב נשא לאה ונולד לו מכנה ראובן ונפטרה לאה ונשא רחל וילדה לו ממנו שמעון וכשהגיע

בניטין פ"ה. לאפוקי מדר' וסי ועי' בב"ב שם בפ' הרשב"ם ובחידושי הרמב"ן ואם כתב מהיום ולאחר פטירה אז הנוקב קנו לבניו מעתה והפירות לאחר מיתה כמאמר הש"ס שם ק"ל ה. וכפ' רש"י בשיטה דאיהו מתנת בריא וכו' ועי' שם ברמב"ן.

ר"ח. עי' בס"י שלפני זה הער' א'.^א ההנה שותף עדיף מבר מצרא והוכיח הבעה"ש אות מכיר' קרקע כן מן הש"ס ב"מ ק"ח. וכ"כ הר"י האברצלונג והרא"ש ועי' בטור חו"ס סי' קע"ה ומה שפסק הרב דהיכי דשתק השותף אחר המכיר' ולא ערער אין לו דין בן מצרא כזה כתבו ר' האי והר"ף בתשוב' הביאם ה"ה בפ"ד משכנים ה"ב ועי' בטור שם.^ב שם ק"ח:

ר"ט. א"ה שפסק הרב דכל הפירות ופירו פירות לחל וא"כ מה שקנה שמעון

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' ר"מ ר"י

וכשהגיע זמנו ליפטר מן העולם צוה מחמת מיתה ואמ' נתתי לבני ראובן חלק שלישי בנכסי ולשמעון בני חלק שלישי ולרחל אשתי כדי שתאכל חלק פירות שלישי כל ימי חייה ולאחר פטירתה ישתוו בחלק שלה ראובן ושמעון בני ופטרה משבועה ולאחר זמן קנה שמעון שדות וכרמים ורחל מתלגלת עמו וגם מכרה שדה אחת כדי להבריחו מראובן בלא שום צורך ונפטרה רחל ותובע ראובן את שמעון למה שקנה שדות לומר מפירות שדות ורחל קנית ובעבור השדה וכל הענין. כך נראה לי שאין לראובן אלא חלק מן הגוף אבל כל מה שנתנה לבנה מן הפירות בחייו אם נשתייר לאחר פטירתה כלום מיותר הפירות של כל שנה ושנה אין לראובן בו כלום שכבר הקנה לה פירות חלק שלישי הנכסים והקנאה גמורה והגוף הרי הוא לבניו והפירות הקנה לה אבל אותה שדה שמכרה לאח"כ אין במכירתה ממש שלא היה לה בגוף כלום ויכולין היוורשין להוציאה מיד הלוקח, וזכה שמעון ראובן שאם היתה נצרכת רחל היתה עומדת בבית דין ומוכרין מן הגוף ונותנין לה אינו כך לפי שלא היה לה בגוף כלום בית דין יכולין למכור וליתן לה כלום שכבר רצתה במה שכתב לה בעלה ונמלה כתובתה וכשם שאין לה בגוף כלום כך הם אין להם פירות כלום ותמהתי משמע לן שהוצרך לטעון שלא קניתי הנכסים אלא שלי ומסחורתי שאפילו היה טוען שממון פירות של אמי וקניתי מענה שלא כתב בצוואתו אלא כדי סיפוקה אלא שכתב שתאכל הפירות כל ימי חייה והכל הקנה לה ושוב מה שטוען ראובן שאם פטר היא מן השבועה לא פטר יורשיה לא כל המינו שכיון שפטרה מן השבועה במתנה ביקש ליתן לה ומה שקנה שמעון קנה לעצמו ושלמכם ישגא לעד.

ר"י. ⁽⁸⁾ משה בר הנוד, ראובן הוציא על חצרן שמר מן כ"ח דינרון שנכתב היום יותר מעשרים שנה ובשעה שנכתב נכתב בהלואה כדי שיהא נאמן לגבותו כל זמן שהשטר בידו שלם ולאח"כ חלשה דעתו של חצרן ומכר קרקע שהיה שלו בצד כרם ראובן ועברו עליו דברים הרבה ועכשו הוציא עליו ראובן אותו שמר חוב של כ"ח דינר וטען שעדיין היה לו לגבות ממנו מן חצרן ⁽⁹⁾ דינר ועכשו עונה לו חצרן כבר פרעתי לך הכל בין ממועות ובין מעמל שעמלתי לך בכל צרכיך ולא נשתייר לך עלי כלום ואילו היה לך תביעה עלי בשעה שמכרתי הכרם בצד הכרם שלך לאחרים אתה היית קונה אותן או היית תובע אותי כשנמלתי ביד הדמים אלא שלא נשתייר לך כלום ואלמלא היית יודע אני משטר חוב זה דבר לא הייתי נוטל לך כלום עד שתקרענו אבל שלא בפני כתבת אותו והחבאתו עד היום ובאותו זמן שנמטרה דעתי הרבה פרעתי לך המינו ועמלתי בעבורך מהיום כמה שנים ובכל זאת איני חושש לדבר זה השבע לי שבועה בתורה שסך זה נשתייר לך עלי ואפרע לך אמר לו תן לי סך זה ותחרים סתם על מי שיגבה ממך תוספת כלום ומתוך כך הרחיק ראובן על חצרן בסרדיוטין ובחכישה עד שפרע לי מ"ו דינר אילו ותוספת שכירות הסרדיוטין שמכנו ⁽¹⁰⁾ דרדו יורינו רבינו בס יצא על ראובן שבועה בתורה או שבועת הסת או אם היה לו לגבותו לאחר כמה שנים. נראה לי

משל עצמו קנה יוצא מן המשנה ב"ב קל"ח: האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה ומה שפסק שבטענת ראובן דלא נפטור יורשיה מן השבועה הן אמת דאם לא כתב בפטירה אלא נדר ושבועה אין לי עליך שירשיה נשבעין אם רצו לנכות כתובתה כמבואר בכתובות פ"ו: אבל הכא כבר זכתה בחייה במתנה שנתן לה בעלה כשאמר שתאכל פירות שלישי ופטרה מן השבועה ועדיף מהא דייחד לה משלטי דכתובות נ"ה. ⁽¹¹⁾ צ"ל מה שטוען שמעון. ⁽¹²⁾ צ"ל אלא משלי. ⁽¹³⁾ מפירות צ"ל. ⁽¹⁴⁾ משל עצמו צ"ל.

ר"י. ⁽¹⁵⁾ בס' התרומות שער ב"ו ח"ב סי' ב' הובא תשו' ר' משולם בר קלונימוס ובטור חו"מ סי' ע"א הובאה בשם ר' קלונימוס ששטר שכתוב בו נאמנות ואשתכח דהוה כפרן לעלמא בטיל האי נאמנות ולא שקיל בלא שבועה והרב פסק בתשו' שלפנינו גם כן באנס. ⁽¹⁶⁾ צ"ל ס"ו דינר. ⁽¹⁷⁾ שהכוהו ורדוהו צ"ל.

לו אלמלא תבע ראובן את חצרון בב"ד בשביל חובו ולא אנסו השלטון לא היה מתחייב ראובן על גביית אותו מ"ו דינר שמען שנשתיירו לו על חצרון מאותו שטר שבועה הואיל והאמינו חצרון בגביית הממון וחייב לו הכל לפי תנאו אע"פ שלא הזכיר ראובן מאותו חוב כלום כל אותן השנים כיון שהשמר יוצא מתחת ידו לא נתרע זכותו בשתיקתו דקיי"ל בעל חוב^(ג) גובה שלא בהזכרה ולא היה על ראובן אלא להחרים סתם בפניו כל מי שנבנה חוב זה מחצרון ולא יורה יא ויהאי כל כך אלמלא תבע ראובן לחצרון בדין וגבה ממנו על פי הדין אבל כיון שתפשו השלטון ונפרע ממנו חובו ע"י תביעה וזולול הורע כמו שבאות נאמנות והעמיד עצמו בחזקת אנס ואנס לאו בר נאמנות הוא ודין הוא להחמיר עליו בשבועה שישבע בתורה שאתו סך שנתייר לו על חצרון בלי פחת כלום^(ד).

ר"א. (א) זו אני שומרה וכל השאר וכתב ושם אביך יהיה לך וטוען לו שמעון לא תרש משרה זו ולו מכל שהניה אמנו מה ששה פרומה שאני אטול את הכל יורינו רבינו האידן הדין^(ב) תשובה לשאלה זו א"כ הוא כמו שכתב בה כך נראה לי לפי עניות דעתי אם לא נשבעה לאה אמו של ראובן על כתובתה בשעת פטירת בעלה הראשון אביו של ראובן וירדה לעצמה בנכסי בעלה שלא בשבועה ונשאת ליעקב ומסרה כל הנכסים כולן בידו ומכרן לעצמו יעקב ונתקיים דבר זה בעדים לאה זו בחזקת גולנות היתה שמסרה נכסי בעלה ביד מי שהיה לו רשות עליה ושלם יעקב בנכסי בעלה ומכר ועשה לעצמו בהם מה שרצה וכיון שהחזיק בגולנות ולא היתה בת שבועה דגולן לאו בר שבועה ואין אלמנה גובה מנכסי בעלה אלא לאחר שבועתה שכך שנו^(ג) חכמים אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ואלמלא לא נשאת ונתנה מכתובה עד מחצית ומתה היתה מתנתה מתנה דקיי"ל^(ד) יכילה אשה ליתן עד חציה כתובתה אע"פ שלא נשבעה אבל כיון שנשאת בלא שבועה ובעלה אמיר בממון אין לה מכתובתה כלום והדין עם ראובן לחזור אחר כל מקרקעי שהיו לאביו ומכרן יעקב בעל אמו ולהוציאם מיד הלקוחות הואיל ולקחום ממי שלא היה בהם זכות ולא הורידו עליהן ודין הלקוחות עם המוכרים ויורשיהן שיתבעו בשביל ממונם ואם מכרה לאה אמו עם יעקב בעלה השני יש לאותן לקוחות להשתלם אחריות מאותה שרה שקנתה לאה לאחר פטירת יעקב בעלה ואם רצה ראובן לירד בשרה זו בשביל נכסי אביו שמכרה אמו עם יעקב והוא כנגד אותן נכסים הרשות בידו ומ"מ אין לכן לאה שהיה לה מיעקב כלום בשרה זו עד שישתלם ראובן אחריות נכסים שמכרה אמו שלא בדין ואם לא הספיק שרה זו למושלם דמי אותן נכסים ישתלם השאר מנכסי יעקב הואיל והוא מכרן עם לאה זו ולא היה לו למכור אלא לאחר שבועת אשתו ובהורדת ב"ד על

קך

(ג) כתובות ק"ד. (ד) כאן חסר בנ"י.

ר"א. (א) ראש השאלה חסר בכ"י כי נחסר שם דף ורושם הסימנין רשם הסי' כדלכתו כמו שמצאם לפניו בחסרון. (ב) תוכן השאלה: לאה האלמנה אם ראובן נשאת ליעקב אשה השני והכניסה לו נכסי בעלה הראשון ולא נשבעת על כתובתה וילדה ליעקב את שמעון ומת גם יעקב וקנתה לאה אחרי מותו שרה ושוב נפטרה וטוענין הבנים בירושה. (ג) כתובות פ"ו. (ד) כן פסקו במתיבתא אם יורשי האשה שנתנה ולא נשבעה ומתה תובעים מיורשי הבעל שמת קורם למיתה שיחלוקו כר' נחמן בשבועות מ"ח. כי כן אמר ר' משה גאון הובאה תשובתו בש"י דף ס"ג סי' ל"ו ובח"י סי' ס"ב וכן פ' ר' האי בשערי שבועה והובא במדרכי פ"ר הכותב סי' רפ"ז ור"י טוב עלם כן היה נדון ע"ש ופסק הרב לפנינו דכיון דנשאת והכניסה ליעקב נכסים שהם של אחרים הורע טענתה ושוב לא פסקינן דעכשיו שמתה שיחלוקו כי גם היה בעלה הראשון אמיר בממון ואולי נטלה כדרי כתובתה, אולם אם לא היה אמיר בממון שוב עד מחצית כתובתה מכירתה מכירה וע"ש במדרכי וז"ל אך יש ליאות אם מחזיקין האלמנה בעושה גדול אם לאו כיון דאיכא פלוגת' דרבוותא לפי עיני שיראזו הדיינין צריכין לדון ועי' בטור

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' רי"א רי"ב רי"ג

כך אם היה בעלה אמיר ^(א) בממון ואין באותן מקרקעות שהכניסה ליעקב מנכסי בעלה אלא עד חצי כתובתה אע"פ שלא נשבעה אין לראובן רשות להוציא מיד הלוקחות מה שמכרה אמו עם בעלה הואיל ולא היה אמיר דהא אמרינן שיכולה אשה למכור עד חצי כתובתה ואם הוציאה ליעקב מנכסי בעלה יתר על חצי כתובתה יש לראובן להשתלם מאותה שדה שלקחה לאה אבל מחמת ^(ב) ירושת זו לאה אמו אין לו באותה שדה כלום שיכול בן יעקב לומר לא קנתה אמו השדה אלא ממון אבי ומענתו מענה שאמו לא נשבעה שבועת אלמנה שהכל בחוקת היתומים הוא עד שתשבע האלמנה בכתובתה שאלמלא נשבעה לאה זו על כתובתה היו שניהם יורשים אותה בשוה דקיי"ל ^(ג) הבן יורש את אמו וכיון דלא נשבעה על כתובתה אין לראובן לירש מאותה שדה כלום מחמת ירושה אבל אם היו ללאה מקרקעי שהכניסה בנדונייתה ליעקב אם כתב לה יעקב נכסים בכתוב' במתני' מקרקעי מיוחדים אפילו במצר אחד יש לראובן לזכות במחצתן מחמת ירושת אמו הואיל והיתה אמו זוכה בהן בלא שבועה וברשותה היו דאמר יחד לה ארעא ואפילו בחד מצרא בלא שבועה ושלומכס יסנא לעד הנך.

רי"ב. ^(ד) וראובן ששכר פועלים נוצריים לחפור חפירה ומצאו שם ממון ומכרו אותו ממון לישראל שבמדינה אם יכול ראובן להוציאם מיד הקונים ^(ה) כיון שאין הדבר ברור שיכול להוציאה מיד המוצאים שמי' נשבע ונפטרים מירו' ^(ו) ועוד דברים אחרים שאינו ראוי לפרטם שמא ילמדו הרמאים.

רי"ג. ^(ז) וראובן הפקיד בערכם י"ב זהובים אצל שמעון וספרים וכלים ביד לוי והלך לדרכו ונשבה ביד ישמעאל' הוא ויהוד' עמו וקצץ יהודה פדיון השבויים עם הישמעאלים וכתב ראובן ביד יהודה לזקני העיר שיוציאו הספרים והכלים מיד לוי וימכרום ויקבלו פדיונם ב' זהובים ^(ח) וישמעאל' אחד שכך פסק פדיונו ובאותו ^(ט) כתב לשמעון שיתן אותם י"ב זהובים ביד יהודה לצורך פדיונו ובא יהודה והראה הכתב לזקני העיר ולא עשו לו כלום וקרא אותו כתב לשמעון הוציא הזהובים ונתנם לו הלך יהודה לדרכו על עסק הפדיון ולא הספיק יהודה לפדותו וחלה והלך לבית עולמו והשבויים העלום לספרד ופראום אחיהם ובמות יהודה לא צוה על אותם י"ב זהובים ובשוב ראובן לעיר תבע את הזהובים משמעון ואומר לו לא היה לך לתת ליהודה כלום הואיל וזקני הקהל לא הוציאו ספרי וכלי מיד לוי לפיכך פשעת ברבך ותשלם לי ושמעון משיבו ואמר לו עכשיו שכתבת לי סתם תן לו עשיתי כאשר צויתני ואין לך עלי כלום . . . ^(י) אם כן הוא כמו שכת' בדין משיבו שכיון פירש

בטור אהע"ז סי' צ"ו. ^(יא) ג"ל שצ"ל: כל כך אם היה בעלה אמיר בממון אבל אם לא היה בעלה אמיר בממון ואין באותן מקרקעות וכו'. ^(יב) צ"ל אבל מחמת ירושה מלאה אמו אין לו באותו שדה כלום שכיון שלא נשבעה לאה על כתובתה מיעקב הנכסים בחוקת בן יעקב וע' בתשו' הרא"ש כלל נ' סי' ו'. ^(יג) ב"ב ק"א. ^(יד) כתובות נ"ה.

רי"ב. ^(טו) אולי התשוב' הבאות הן מר' משולם שבתוך התשו' בכ"י באסיפה זאת נמצאו איזה תשוב' הבאות בתה"ג קדמוניות ד' בערלין בשם ר' משולם. ^(טז) נראה שקצת חסרון יש כאן ודעת הרב שאין מוציא החפירה מיד הקונה כיון שאין יכול בעל השדה להוציאה מיד המוצאים ואולי טעם הרב משום דהוי ודאי ואיש בניבה כזאת עי' ב"ק קי"ד ובטור ח"מ סי' שס"ה, וכיאושו ושינוי רשות קונה ואין צריך להחזיר הרמים לדעת הר"י ועי' ב"ק קי"ד: במשנה דהמכיר ספריו וכליו ביד אחר וברש"י ובטור שם סי' שצ"ג. ^(יז) עי' ש"י דף מ' ע"ב סי' כ"ב שמי שמוציא מציאה בקרקע ואין בעל הבית עמו שהיא שלו.

רי"ג. ^(יח) התשו' אינה כתובה בספרד כדמוכח מהא דהעלום בספרד' ואולי היא מר' משולם עי' סי' רי"ב. ^(יט) המטבע הזכרה בשם ר' מעדיה בכפתור וב' ביוחסין עי' צונץ צור געשיהטע I צד 544. ^(כ) צ"ל ובאותו פרק. ^(כא) כתב הר"ף בפ' הגזול קמא והיכי דשרד ליה לחברא כתיבא וא"ל האי מידי דאית לי נבך שדרינהו ניהלי בהדי

פירש לו בענין זה ולא כתב לו אין עליו פשע ברבר ואין חייב ליתן לו והרי פירשו ממתנת' מקום שנהגו לשגר ע"י הכתב אינו חייב לשלם ולא עוד אלא שעשה שמעון ככשר וירא שמים שחמל עליו ולא עכב את שלו שאפי' היה מחייב שמעון כדברי (תשוב' האחרת שהוציא הכל מורים שבשעת צער ובשעת דוחק אין ממתני' לכתובת הרשאה שהרי הלכה להכניס לבית דין על נכסי יתומים ולככור בהכרה ובשעה שהן שרויין בצער אין ממתנין להכרה ומוכרין לאלתר דאמרי נהרדעי לכרנא למוזני ולקבורה מובנינן בלא אכרותא.

ריד. (8) וראובן שהכיר כליו וספריו ואמר לו תן לי כלי וספרי והלה אומר שלקחתים מאבך בפנדך . . . כך נראה לי שאם ידוע הדבר שאותם כלים וספרים רגיל בעל הבית להשכירן ולהשאלן דין הוא שישבע התובע שאינו יודע ולא נתברר שלקחתם מאבי ויטול שכך אמר שלח ר' הונא בר אבון דברים העשויים להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן רבא אפיק זוזי דסרבלא וספרא דאגרתא מיתמי בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר ולעולם משבועת היסת לא אפטר ששבועת היסת דרבנן ומשום בני אדם החשודים על הממון כרתנן כנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי פטור ואמר ר' נחמן משביעין אותו שבועת היסת שאפי' בני אדם שנותנים עיניהם בממון שאינו שלהם פורשין מן השבועה כדאמר פרשי אינשי מספק שבועה ולא פרשי מספק ממונא ואם לא היה דברים לשאולה ולהשכירות בעל הבית עשוי לככור את כליו היה דין הוא שישבע שבועת היסת שלקוחין הן בידו וכן שלו.

רמ"ו. (9) וששאלתם ראובן שהיה שופך מגו בחצר שמעון וכתב שלא תהא רשות לשמעון למנוע שפיכת מי גגו בחצרו ורוצה שמעון לבנות בית באוירה של חצר לסמוך כותלו לשל ראובן . . . (2) כך נראה לי שיכול שמעון לסמוך כותלו בכותל ראובן שאין עליו אלא קבלת מיד וקבל אותו בכל פנים שירצה אבל אם הזק לראובן ברבר יכול לעכב עליו . . . (3) ברבר יכנסו ויראו אם סמך שמעון כותלו לכותל ראובן ונפלו מי גגו . . . (7) אין לו חוקה (8) הזק לכותלו של ראובן דין שירחיק ויניח מי גגו . . . (9) אין לו חוקה ויש למקום חוקה ואמרי' בגמר' כאי המרוב אין לו חוקה ופירשו או' המשנה ובכלל הפירוש שאם לבנות תחתיו בונה ומותבין תיובת' מוחילה יש לה חוקה בשלמא למאן דאמר הנך תרתי שפיר אלא למאן דאמר שאם רצה לבנות תחתיו בונה מאי נפק' ליה מיניה ומשינין הכא במזחילה של בנין עסקינן דא"ל לא נחא לי תיתרע אשתאי שמע מינה דלא יכול לעכובי עליה אלא היכא דאית ליה הויקא.

שמעון

פלגי' ושדרניהו נהליה לא מחייב באחריותיה דהכי נהגי האידינא תגרי וע' בס' התרומות שער נ' ח"ג סי' ט' ובטור חו"מ סי' קכ"א וב"ב. (7) נראה שביד הטוען הי' תשול אחרת שפסקה שמי שהוציא סקדון ע"י כתב ונאנס חייב ואמר הרב שאף לשיטה זאת כאן פטור שמעון כיון שבשעת הדוחק אין להמתין עד שיביא הרשאה והביא ראייה מהא דכתובות פ"ז

ריד. (8) משפט הרב יוצא מתוך סוגי' הש"ס ב"מ קט"ו. ופסק כדעת הר"ף דבכל ענין בדברים העשויים להשאיל אינו נאמן לומר לקחתים והיינו בספרים שיודעים שרגיל בעה"ב להשכירן וע' שבת' ד"ה והא שיטת ר"ת וברא"ש שם ובטור חו"מ סי' קל"ג. (2) שבועות מ'. ב"מ ו'.

רמ"ו. (3) כעין תשול' זאת מתובה בתה"ג קדמונים ד' ברלין סי' קי"ט על שם ר' משולם. (2) מדברי הרב נראה שמשפך דהני אמוראי שפירשו המשנה בב"ב נ"ח: לא פליגי וכן כתב בני' בשם הרמב"ר לדעת הר"ף ועי' בב"י לטור חו"מ סי' קנ"ג. (4) אולי צ"ל יעיינו בדבר יכנסו ויראו. (7) חסר ואולי צ"ל ונפלו מי גגו ככתחילה מותר לבנות דמרב אין לו חוקה. (8) צ"ל אבל אם יש הזק לכותלו של ראובן וכו'. (9) חסר ואולי צ"ל: ויניח מי גגו לירד ככתחילה דמרב אין לו חוקה ויש למקום חוקה.

רמ"ז. ⁽⁸⁾שמעון שהיה רגיל לילך למדינת הים וראובן היה מתקן סחורות לילך לאותו מקום וכאשר ידע דעת שמעון התנה עמו ליתן לו כל הריוח שיודמן לו המקום בקניית ל' דינר בפרקמטיא שלו במין שקנאה עבור שילם ויבואו שניהם ירודין לפי שהיו מכירים שרי אותי הרך ויאותו זה עם זה ובהתחוקם בדרך נודמן לראובן סכנה בעיר אחת ובלא דעת שמעון נדר ה' דינר לשר אחר ⁽⁹⁾שילום באותה סכנה ובבואם לעיר אחת שהיתה על שפת הים הניחו שם ממונם והלכו למדינת הים ובהיותם שם נתיעצו לילך עבור ממונם וראובן לא מלאהו לבו ללכת מפני הסכנה ואמר לשמעון לך ועשה מה שתוכל והלך שמעון ויצא הממון כבוש ביד שר ונדר לו שוחר ופרעו שניהם הפדיון מתוך הממון בעין יפה ומוכס עיר . . . אותה מדינה ⁽¹⁰⁾כל המכס שמגיע לי על ממון נתן לך עבור דותרות וכבוד שעשית לי וכשבקש ראובן ליטול המכס שויתר לו המוכס מעכב מכרו ליטול ⁽¹¹⁾משמים רחימו לי . . . ⁽¹²⁾בעניתי נראה לי שלא דרין ושלא כדת מעכב עליו דברינא הוא דשקל דאמר אל ⁽¹³⁾תבריה עצמך מן המכס דאי אשכחו לך שקלי כל מה דאיכא בהרך אלא אפי' במילתא אחריתי נמי אמור רבנן ⁽¹⁴⁾דינא דמלכותא דינא תרע דקא קמלי דקלי וקשרי גשרי וקא עברינו עליהו וכוון דבדינא שקלי מסכא נעשה כאילו בידו נמלך ונתנתן לשמעון כ"ש שבפירוש כתב שאמר לו ינתן לך כל המכס שמגיע לי עבור זה מה שהדרתני שיש במשמע כאילו פורע לו בחוב שהיה לו עליו ואע"פ שלא בא בידו מאחר שהיה מכירו הרי כאילו בא בידו דאמר רבנן ⁽¹⁵⁾נכסי הגר הרי הן כמדבר כל המחויק בהן זכה בהן ואחר שהחויק בגווי. ⁽¹⁶⁾החויק גם בממונו שמצינו כמו זו אפי' בישראל ⁽¹⁷⁾ואצרכינהו רבנן הקנאה מיד ליר כמו שכתב או קנה מיד עמיתך אם מכרו או קנה אע"פ דלא אתי לידיה שכך אנו שונני ת"ר ⁽¹⁸⁾בכור נוטל פי שניים בזרוע ובלתיים ובקבה ובמוקדשין ואמרי' בגמרא' הני מתנות דשקיל בהו בכור פי שניים ח"כ" דמי אי דאתי לירי אבוהון פשיטא דהא מוחוקין ניהו ואי לא אתי ליר אבוהון הוי שקיל בהו שנים הא קייל' בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק ואמרי' הכא במכרי כהונה ולוייה עסקינן שרגיל ישראל בעל המתנות ליתן המתנות לכהן דכין דרגיל ליתנם לאביו של בכור ואע"פ שלא הגיע ליר אביו של בכור נעשו המתנות מוחזקות בידו ושקיל בהן בכור פי שנים וגם הכי קתנינן בדוכתא אחריתי ⁽¹⁹⁾המלוה מעות את הכהן ואת הלוי להיות מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ופוסק עמו כשער חוול ואין בו משום רבית ואם בא לחזור אינו חוזר ואוקימנא במכרי כהונה ולוייה וא"י פפא לא שנו אלא בעל הבית בכהן אבל כהן כבעל הבית אם בא לחזור ⁽²⁰⁾אינו חוזר ומאחר שמכרו הוא קנה את הפירות ונעשה כאילו הפירות בידו ודומה כמוכר פירות לחברו וקבל מימנו הכסף ולא משך ממני פירות שיכול לחזור בו והלכך כיון שאמר לו המוכס ינתן לך מכס ממון זה הדין עמו ליטלו ⁽²¹⁾ומה שמעון לו ראובן לא היה לך לידור שוחר בלי דעתי לא כל המינו מאחר שהממון היה בסכנה לא מיבעי' כי היה לו לחלק באותו ממון והציל רב כמעט שעשיתו עשייה דמצי אמר לי' לא עדיפת מירידי אלא אפי' לא היה לו ועמד והציל לא מפסיד כלום וראיה לדבר דהכי אמור רבנן רודף שהיה רודף אחר רודף חברו

ושכר

רמ"ז. ⁽²²⁾התשו' אולי הוא מר' משולם או מא' מחכמי לותר הבאים אחריו וכ"מ מלשון התשוב' בעניתי נראה לי. ⁽²³⁾בתוך התשו' נקרא השר שהלום. ⁽²⁴⁾נ"ל שצ"ל ומוכס עיר שנוטל מכס סחורות אותה מדינה אמר לו כל המכס וכו'. ⁽²⁵⁾צ"ל והוא טוען כנגדו משמים רחימו לי. ⁽²⁶⁾פסק הרב כיון דבשבילו מחל המכס אין לשותפו חלק בו הוא כפסק התוספת' דב"מ פ"ח ה"ל: שותפין שמחלו להן המוכסין מה שמחלו מחלו לאמצע ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו מחל לו וכן הובאה במדרכי בהגוול בתרא סי' קע"ו. ⁽²⁷⁾צ"ל דאמרינן אל תבריה וכו' בפסחים ק"ב. ⁽²⁸⁾ב"ק ק"ג: ⁽²⁹⁾צ"ל נכסי הגוי ה"ה כמדבר וכ"א בב"ב נ"ד: ⁽³⁰⁾נ"ל שצ"ל ואחרי שהחויק הגוי החויק גם הוא בממוניה. ⁽³¹⁾אולי צ"ל דאצרכינהו. ⁽³²⁾ב"ב קכ"ג: ⁽³³⁾גיטין ל'. ⁽³⁴⁾צ"ל אם בא לחזור חוזר. ⁽³⁵⁾מה שפסק הרב

דצריך

ושבר את הכלים בין של נדרף בין של כל אדם פמור ולא מן הדין הוא זה אלא שאם אתה אומר כן אין לך אדם מציל אם . . . כל שכן זה שכתב לך ועשה מה שתוכל ונעשה הדבר כאילו ברשותו^(ט) באמצע הדרך שאונסו מצוי בכל עת^(י) ומה שמעון שמעון לראובן ישבע לו על קניית הפרקמטיא ומכירת' מאחר ששותף במקצתם אם^(י"א) לו עדים הדין עמו להשביעו לפי ששותפים נשבעים בלא מענה שכן אנו שונין אילו נשבעים בלא מענה ואמ' שלא במענת בריא אלא אפי' במענת שמא^(י"ב) ומה שאמר שמעון לראובן לא אתן לך חלק באותן ה' דינר שנתן לשר שהלום במקום הסכנה לא כל הומנו לומר כן וראיה לדבר מהא דאמר ר' מאיר^(י"ג) כד חמי חד באורחא אמר דין מרי מותא תרין דין מארי מצוה תלתא מארי שלמא מיהו יש לומר מאחר שהיו מכירין הן לא היה נצרך שמעון ללויה ולא היה בו הצלה ויש לומר חס ושלום שהיו שניהם נפגעים לא היו מכירין את ממונו והוה גם הוא נספה עמו והיה לו בו הצלה ואמור רבנן^(י"ד) אסור להציל עצמו בממון חברו והואל שיש לומר כן ויש לומר כן נעשה הדבר בספק וקיי"ל ממונ' המוטל בספק חולקין הלכך מחצה מאותן ה' דינר יחשב ראובן לבדו לעצמו ומחצה אחרת ירדה עמו שמעון כפי המניע לו באותו ממונ' ועל דבר השבועה שכתבנו למעלה אם יש לראובן ברירה מקניית הפרקמטיא ונמכרה עם שמעון עצמו יהויק שמעון^(י"ה) בכשרי ישראל ואל גילול עליו שבועה שחמורה שבועה שחלה על המשביע כנשבע שכן פירשו חכמים^(י"ו) שבועת ד' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם וחמורה שבועה על כל עבירה שבתורה שאר עבירות נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם כלו שנ' כי מפני אלה אבלה ארץ ושבועת שוא הרי היא כשבועת שקר כמו שהוזכר על שבועת שקר דכ' לא תשבעו בשמי לשקר כן הוזכר על שבועת שוא דכת' נא תשא את שם אלהיך לשוא ולא עוד אלא ששבועת שוא הקרימה הכתוב בסיני ואשכתן רבנן כי הכי דמפסלי בשבועת שקר מפסדי בשבועת שוא כי מעשה דההיא איתת'^(י"ז) דאחיבא שבועה בי דינא דרבא ואמר' ליה בת ר' חסדא ידענא בזה דחשדא אשבועתא דהא^(י"ח) פסקה מפקא שם שמים לבטלה ואפכה רבא שבועה אשכנדה הלכך אם יודע שמעון מכירת הפרקמטיא אע"פ שהדין עמו אין גילול עליו להוציא שבועה לבטלה.

רי"ז. אדם המופקד אצלו ממונ' יתומים במאה מנה וכופר ואומר השבתי להם הממונ' ונתברר הדבר לכל שלא השיב הממונ' וגזרו עליו שמתא בלא שום הערמה והחרימו שלא יאכל עמו שום יהודי ולא יספרו עמו ולא השגיח וספרו עמו יהודים ושתו עמו וודאי ראוי לו להפרד מהם לפי שהם מחויקים ידי כרעים ועליהם נאמר חולק עם גנב שונא נפשו ואמרו חכמים^(י"ט) מנלן דשמתנין לכל מאן דמשתעי בהדיה

דצריך ראובן לתת חלק בשוחר מה שהציל שמעון יצא מתוך הש"ס ב"ק ק"ז. ^(י"א) צ"ל: אין לך אדם מציל את חברו מן הרודף. ^(י"ב) אולי צ"ל: ואף כי באמצע הדרך וכו'. ^(י"ג) דין שבועת השותפין בשבועות מ"ה. ^(י"ד) חסר וצ"ל אם אין לו עדים. ^(י"ה) בדין הה' דינרין שנתן ראובן לשר שהלום יש ספק אם היה סכנה לשניהם לכן פסק הרב דין חלוקה. ^(י"ו) לפנינו במדרש חיות פסוק טובים השנים: ר"מ כד חמי חד נפיק לאימטרסה הוה צוה ליה ויל שלם עלך מרי מית' תרין הוה צוה לון שלם לכון מרי קטטה תלת צוה לון שלם לכון מרי שלמא. ^(י"ז) ב"ק ס'. ^(י"ח) אולי צ"ל: יהויק שמעון עצמו בכשרי ישראל. ^(י"ט) שבועות ל"ט. ^(י"א) לפנינו בכתובות פ"ה אמרה ליה בת ר' חסדא ידענא בה דחשודה אשבועה אפכא רבא אכן ככה: ר"ה שבועות אית' עלה מפרשי רבנן דקא חזיא לה דהוה מפקת שם שמים לבטלה. ^(י"ב) צריך ליטחק וצ"ל דהות מפקא ש"ש.

רי"ז. אולי גם התשוב' ושחריה מר' משולם או מא' מאנשי דורו. ^(י"ג) הרא"ש מ"ק פ"ג סי' נ"ה כתב דאף שמנודה סתם אין אוכלין וכו' עמו אע"פ האוכל עמו והיושב עמו אין עליו דין מנודה ומוחרם עד שיחרימו או יגדו בפירוש וע' בטור יו"ד סי' של"ד והנה הרב פסק דיש לעונשן ולכופן. ^(י"ד) לפנינו ב"מ ט"ז: אית' ומנלן דשמתנין דכתב

תשובות נאוני מזרח ומערב סי' רי"ח רי"ט ר"ב

בהדיה לכל מאן דקים בנו ד' אמות דיליה שני אורו מרוז אמר מלאך ד' אורו ארור יושביה וכו' לפיכך ראוי לפרוש להם ולא למנות עמהן לפי שמזידין ונוהגין קלות ראש בחרמות ומסייע' ונותנים יד לאנשי רשע להזטביע ממון יתומים ולאבד זכותן ועליהן נאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ויקבלו עליהם מלקיות ולא לעשות מכאן ולהבא שכל העושה כן מבטל אמת ומישרים ועתיד ליתן את הדין.

רי"ח. ^(א) פרנס העיר ועד אחד שמעדין בדברי השלטון, אם יש להם קריבות כנשותיהם אם הם נשואין שתי אחיות הן גיסין זה לזה אינו יכולין להעיד ואם נשואין שתי בנות אחים או בנות אחות כשרים להעיד זה בזה ^(ב) ושלום. רי"ט. ^(א) וקטנה שהיא בת י"א שנים שחלצה ליבם ונתארסה ראוי לו ליבם שתחלוץ לו כשתגדיל כשהיא יושבת תחת בעלה אבל היבם כיון שתחלוץ לה אע"פ שהיתה קטנה נאסרה עליו ואין לו ליבם אותה אלא יעשה טוב שתחלוץ לו כשתגדיל כשהיא יושבת תחת בעלה ולבעלה מותרת היא ואם נאנס ולא חלצתו אחר שהגדילה או שנמנע מלאת לה חליצה מרוע לב אע"פ כן חליצתה הראשונה כשרה ומותרת היא לבעלה שכך שנינו ^(ב) קטנה שחלצה תחלוץ לכשתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשרה.

ר"ב. ^(א) שאלה. אלמנת ראובן שנשארה עם בניה בן אחד ושתי בנות לימים נשא הבנות לבעליהן וגם ימואל בנה נשא אשה ונתנה לו אמו בית אחד שהיה של ראובן במתנה. והיא עדיין לא גבתה כתובתה כי לא הניח ראובן כדי כתובתה ושפחה אחת נתנה לחתנה במתנה ובא ימואל ומיחה עליה כאשר שמע זה ^(ב) מחמתו בא בקהל בבית הכנסת ואמר רבותי הרי גיסי מתרעם עלי על שפחה שנתנה לי אמו חמותי והרי מתנתי בידי ואין במחאתו כלום ועורר טוען לה הראי כתובתך והיא אבדה כתובתה והיא מוחזקת בת ישראל ואין פוחתין במקומנו מני' ליטרין כסף. וששאלתם אם מתנתה מתנה או לא ואם יכול בנה לעכב על איחור הכתובה אם לא ^(ב) כך נראה לי שכל הנכסים שהניח ראובן בחזקת היורש הם עומדין ואין לאה יכולה לא ליתן ולא למכור מכל הנכסים כל זמן שלא נשבעה אלא אם רוצה לישבע ולגבות כתובתה ולמכור וליתן למי שתדעה הרשות בידה אבל כל זמן שלא נשבעה אינה יכולה למכור וליתן מכל מה שהניח. נכסי בחזקת יתמי קיימי וכך השיבו הגאונים בחזקת היורש עומד דקיי"ל הלכת' נכסי בחזקת יתמי קיימי וכך השיבו הגאונים ראשי ישיבות בתשובת' שאין אלמנה יכולה לעשות כלום מן הנכסים אא"כ נשבעה ליורשים שלא התפיסה הבעל צררי אבל אם שפחה זו שנתנה לחתנה היא הכניסתה לבעלה מתנתה מתנה שכיון שאם היתה רוצה נוטלתה בלא שבועה כי נתנתה לחתנה מתנתה

דכתיב אורו מרוז וכו' ומגלן דמחרמינן דכתיב אורו ארור דאכיל ושתי בהדיה וקאי בד' אמות דידיה דכתיב יושביה.

רי"ח. ^(א) פסק הרב יוצא מן הש"ס סנהדרין כ"ח: והנה התיר לפנינו הרב שתי בנות אחים וכו' שני בשני ואסר ראשון בראשון נשואין ב' אחיות ולא הביע דעתו בראשון בשני ועי' שיטת הרי"ף לפי דעת הרשב"א והטור בה"מ סי' ל"ג בב"י ובתשו' הרא"ש כלל נ"ז סי' נ"ל. ^(ב) תשוב' זאת אית' בתה"ג קדמונים דברלין סי' קמ"ב בתוך התשובות המיוחסות לר' משולם ובאסיפה שלפנינו אחרי תשוב' זאת נמצאות איזה תשובות אשר הן מיוחסות בתה"ג הג"ל (סי' קכ"ב, קכ"ג, קכ"ד, קכ"ה) לר' משולם. רי"ט. ^(א) התשוב' זאת בתה"ג קדמונים ד' ברלין התשו' אית' מתוך המשנה ביבמות סי' קמ"ג ושם היא מקוטעת ולפנינו בשלמותה ודין הרב יוצא מתוך המשנה ביבמות ק"ד: ^(ב) גורם הרב כנור' היורשלומי וברא"ש פ"ק י"ב דיבמות סי' י"ג כתב דגם הרי"ף כתב כן ועי' שם בתוס' ק"ה: ד"ה קטנה.

ר"ב. ^(א) נראה שהתשוב' מא' סנדולי ספרד ואולי מר משה ב"ר חנוך או מבנו. ^(ב) אולי צ"ל ממחאתו. ^(ג) דין הרב יוצא מתוך הש"ס כתובות צ"ו.

מתנתה מתנה אע"פ שלא נשבעה דק"ל כל מה שמכנסת האשה לבעלה היא נושלת בלא שבועה ומה דאיתנייהו בענייהו בלא שבועה ליתנהו בענייהו אלא אחלפו להו במאנו אחריני פומבדית' אמרו בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרו בשבועה (1) והלכך בלא שבועה כיון שאם היתה רוצה נושלתו בלא שבועה יכולה ליתנה לכל מי שתצוה אבל אם השפחה לא הכניסה היא לבעלה אין עשייתה כלום כדאמר' לעיל (2) ועל כן אבדה כתובתה אם הפסידה זכות או כיון שאין הרבר ידוע שגבת' כתובתה אלא אמר לה הראי כתובתך וכיון שהוא אינו מוען לה ואין הרבר ידוע שגבתה כתובתה אע"ג דאירכסה לה לא הפסידה בכך ורואין כתובות שאר בנות ישראל החשובות כמותה ולפי מה שכתב באותן כתובות אף לזאת לא יפחתו לה ונותנים לה כאחת מהן ומנא לן דמשום אבוד כתובה לא הפסידה זכותה דתניא אבדה כתובתה הטמינה כתובתה נשרפה כתובתה רקדו לפניה שחקו לפני העבירו לפניה (3) כוס של ברכה אם יש עדים באחת מכל אלו כתובתה מאתים וכו' שמעינן מהכי דאע"ג דאבדה כתובתה לא הפסידה את כחה אלא אם ידוע שכבר הגבוה היורשים כתובתה הלכך אם רוצה להשבע ולגבות כתובתה וליתן לכל מי שתצוה הרשות בידה ואין יכולין למנעה אבל כל זמן שלא נשבעה אינה יכולה לא ליתן ולא למכור בנכסי בעלה שלא מדעת היורשין והרי עושין מעשים בחוקת היורשים ואין האלמנה יכולה לעשות מהם כלום והדין הוא שכתבנו.

רכ"א (4) אלמנה שמתה ולא נשבעה אית ליורשים דילה למשקל מירי מן כתובתה או לא (5) הכי הוה דאין אבא מרי אלמנה שמכרה בנכסי בעלה או נתנה במתנה לאחר ומתה ולא נשבעה חזינא מאי דזבנה ויהבה אי הוי עד מחצת כתובת' מה שמכרה ומה שנתנה קיים ואי טפי על מחצית כתובתה לא קני לוקח אלא עד מחצת (6) ומצאתי בתשובות כי האי טעמ' ועבד' כותיה.

רכ"ב (7) אחרת. ראובן מחזיק בשמרון ולוי שמעון ולוי ומוען שלקחה מבעלה ומערערת עליו נשי שמעון ולוי בשטר משכונה על חנות זה שהיה ממושכנת לבעליהן קודם לקחת ראובן וראובן מוען שמשכונן זה כבר גבו אותו בעליהן ובעל החנות וראה לרבר שהחזיק בפני בעליהן ולא מיחו בידו והו' מוענות שחרבה היתה ולא היה שכירות ופתחה היה סתום ולשום שהיתה סמוכה לחצורך פתחת לה פתח לצד הצירך ולא הכירו בעליהן בכך לכן לא עירערו. אם הדבר כמו שמוענות האלמנות שלא נסתלקו בעליהן מן החנות אלא לאחר שחרבה ולא היה לה שכירות ויש בשטר נאמנות שהאימנו בעל החנות בגביית ממון בלא שבועה מענתו טענה ויש להן לגבות מעות המשכונה מאותו חנות בשביל חוב כתובתן לאחר שישבעו שבועת אלמנות ויכלילו בשבועתן שלא שמעו מבעליהן ולא הוכר להן שגבו בעליהן מעות משכונה זו מבעל החנות וישתלמו סך המשכונה מאותה חנות שקדם שעבוד המשכונה ללקיחתו של ראובן, ומה שמוען ראובן שבעליהן היו מחוייבין

(1) לפנינו שם נ"ה. והלכת' בלא שבועה וכצ"ל. (2) ככה ע"ש אות שובר הביא תשוב' ר' שרירא ור' האי דאשה שאבדה שטר כתובתה לא אבדה כתובתה ונכטלו דברי תשוב' האחרות ועי' תשובת הר"ף סי' מ"ט. (3) לפנינו בכתובות ט"ז: כוס של בשורה או מפה של בתולים.

רכ"א (4) מסי' זה עד סוף התשו' איסיפה אחת בכ"י נראה שהתשו' הן מר' משה בן חנוך או מר' חנוך שבסוף האיסיפה בכ"י תשובה הכתובה בש"ץ דף י"ג סי' מ"א בשם ר' משה בר חנוך ועי' סי' רכ"ג. (5) כך הדעת סכרעת' שזה לשון אלה הרבנים. (6) נראה שהתשוב' מר' חנוך והעיר שנים אביו היה דן דאם מתה האשה קודם שנשבעה דיחלוקו וע"ל סי' ר"א. (7) אוילי כיון לתשובת ר' משה גאון שהבאנו בסו' ר"א. רכ"ב (8) משפט הרב דהיכא דלא ידעו טבעלי החוב והמשכונה מהחזקה שהחזיק המוכר דא"צ מחאה ווצא מתוך הש"ס ב"ב כ"ט: ומורה מר זוטרא ברובלין המחזירין בעירות וכו' ועינן הנאמנות אם כתב לו סתם שנוכין היורשים בשבועתי שלא שמעו

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' רכ"ג רכ"ד

מחוייבין שבועה ומתו ולא נשבעו אם כתוב בשטר המשכונה נאמנות שיפרע בלא שבועה לא היה מחוייב שבועה וליכא למימר אין אדם מוריש שבועה לבניו, אבל אם אין בשטר המשכונה נאמנות לגבות בלא שבועה היה מחוייב שבועה^(א) וליכא למימר ודאי לא היו יכולין בעליהן לגבות מן החנות אלא בשבועה^(ב) דהתנן מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא יפרעו אלא בשבועה וכיון שמתו^(ג) אין אדם מוריש שבועה לבניו ישבע ראובן שאינו יודע ולא נתברר לי שהשטר אינו פרוע ששעבודו על החנות עדיין ויפטר^(ד) משבועתו.

רכג. ^(א) אחרת. וששאלתם לוי שנתמצע בין ראובן לשמעון בעסק תביעה שהיתה ביניהם ונשבע ראובן שלא יטול משמעון סך יודע ונשבע שמעון שלא יוסיף לו על אותו סך כלום ועמד לוי ואמר לראובן הריני מוסיף משלי חמשים דינרין והתרו בו ראובן ושמעון כלו חי ויודע בתוספות זו שאתה מוסיף לא אני אפרע לך ולא אני ראובן אחזירם לך ושתק ומסר חמשים דינר לראובן ועמד עכשיו ותובע את ראובן בשביל החמשים דינר וראובן אינו רוצה להחזיר לו כלום. כך הדעת מכרעת שאין לראובן להחזיר ללוי כלום מאותן חמשים דינר שהרי התרה בו קודם שבאו לידו שאינו מחזירם לו כלומר שאינו יוצא מידי שבועה אם החזרתים לך דלגבי נדר ושבועה אין מועיל בהם מתנה בערמה אלא מתנה גמורה דהתנן המודר הנאה מחברו ואין לו מה יאכל נותן לאחר לשום מתנה והלה מותר בו ומעשה בבית חורין באחד שהיה אביו מודר הנאה ממנו ונתן הבן לחברו החצר והסעודה במתנה כדי שיאכל אביו בסעודה ומתעצם חסורי מחסרי והכי קתני אם הוכיח סופו על תחילתו בזה^(א) שפירש ואמר הרי הן לפניך עד שיבא אביו ויאכל עמנו בסעודה לומר שאיני מקנה לך הקנאה גמורה אלא בשביל אבא שיאכל בסעודה ואמרו החכמים הואיל וגלה דעתו על מה הוא נותן לוי^(ב). וראובן זה כך דינו כיון שנשבע שלא יטול משמעון אלא כך וכך סך סך אלמלא נתן לו אותו תוספת על מנת להחזירה הערמה היתה ולא היה ראובן יוצא מידי שבועתו ולפיכך פירש לו ואמר הוי יודע שממון זה שאתה נותן לי בשביל שמעון שאינו מחזירו לך כלל אלא אוכה בו לעצמי בשביל מה שאני תובע אצל שמעון ומסרו לו לאחר שהתרה בו זכה בו ראובן ויצא ידי חובת שבועתו ואין עליו להחזירו ללוי.

רכד. ^(א) ראובן ששלח ממון ביד שמעון למוסרו ללוי במדינת הים הלך שמעון ולא מסרו ללוי אלא נתעסק בו לעצמו כשחזר אמר לו ראובן מה עשית במעותי

וכו' יוצא מן הש"ס כתובות פ"ו ועי' בטור חו"מ סי' ע"א. ^(א) צ"ל ואיכא. ^(ב) שבועות מ"ה. ^(ג) נראה דעת הרב כיון שכל פרעון החוב מן המשכונה וכיון ששמעון ולוי היו צריכין להשבע להוציא נכסים משועבדים עכשיו שמתו שייך בזה אין אדם מוריש ולא אמרינן דבו דלא לוסף עלה שאמר בפונם בשבועות מ"ח: וכעין דין זה כתוב בתשו' הרא"ש כלל פ"ו סי' ג' ועי' בכה"ע אות מלוה בשטר תשו' שר שלום ור"ש קיירא שהביא ובבב"ת שער י"ד ח"ב סי' ו' ובטור חו"מ סי' ק"ח ובסמ"ע שם ס"ק מ"ה ובש"ך ס"ק כ"ה. ^(ד) כלומר מכה שבועתו.

רכג. ^(א) פסק הרב יוצא מהא דנדרים מ"ח. ועי' בתשובת הריב"ש סי' שס"א. ^(ב) אם גם שכתב הרב שפירש ואמר ומשמע שרק אם פירש מתחילה אסור בכל זאת נראה לי שלישנא בעלמא נקיש ודעת הרב שאף אם לא אמר כן בשעת מתנה אינה מתנה כשהיא בערמה, דלפנינו אמר הרב דאף אם לא היו מותרים בלוי בהד"ו שלא יחזיר בכל זאת לא היה יוצא ידי שבועתו אם החזיר כיון שהיה שם הערמה ולפנינו לא היה אומר הערמתו בפירוש ובכל זאת מביא ראיה מהא דנדרים ועיין בר"ן שם ובברמ"ם פ"ו דנדרים הלכה ט"ו. ^(א) צ"ל: אינה מתנה.

רכד. ^(א) במרדכי פ"ה דחול קמא סי' קכ"ה הביא תשוב' רב האי שהמסקיד מעות אצל חברו ושלח בהם יד והדריה נותן לו מחצית שכר ובסי' קכ"ד שם תשו' וכן מסק ר' אליעזר בן יהודה דשמעון ששלח על ידי ראובן יו"ד זקוקים והלום לגוי וכי נותן

במעוה ואמר לא מסרתים ללוי אלא זקפתי עלי בהלואה וראובן תובע חלק מן הריוח שהרויח שמעון בהכי ושמעון אינו רוצה ליתן לו אלא הקרן לבדו, כך נראה לי כיון שלא זקפם על עצמו במלוה מדעתו של ראובן אלא מדעת עצמו כמו שמעון עבשיו יכול ראובן לומר זוזאי לאו למלוה יחדתינון אלא לאיעסקי בהון וכיון שנתעסק שמעון בהם בעסקא ולא מסרן ללוי יש לו לראובן ליטול ממנו חלקו מן הריוח שהרויח בהן שכך שנינו המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורים לא ישתמש בהם לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן מותרים ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן ותנוני כבעל הבית דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר כשולחני ואמר' בגמרא אומר ר' הונא אפי' נאנסו והא אבדו קתני^א כדרבא דאמר רבא נגבב בליטמים מזוין אבדו שטבעה ספינתו בים ור' נחמן אמר נאנסו לא א"ל רבא לר' נחמן לדידך דאמרת נאנסו לא אלמא לא הוי שואל עליהו אי לא הוי שומר שכר נמי לא הוי א"ל בהא מורינא לך הואיל ונתנה מחניי בההיא הנאה דאי איתרמי ליה זבינא דאית בה רוחא וזבין בהו הוי עליהו שומר שכר וכיון דשומר שכר הוא ומחייב באונסיה^ב שותף הוי וקיי"ל השותפין שומרי שכר זה לזה.

רכ"ה. אחרת^א ראובן נתן ממון לשמעון לסחור בו שיטול ראובן בעל הממון שני שלישי הריוח ושמעון השליש וכל הענין כאשר כתב שותפות זו באיסורא הוא וקנין שקנו עליה אין בו כמש שקנו על דבר שיש בו איסורא מחמת רבית שאין לבעל המעות ליטול מחצת הריוח אלא א"כ נתן לסחור שכר מרחו ומוסף על המחצה שכך שנינו אין מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן לו מעות ליקח בהן פירות אלא א"כ נתן לו שכרו כפועל כ"ש ליטול בעל המעות שני חלקים והסוחר חלק שלישי שאיסור גמור הוא ואי"פ שקנו מן הסוחר שנתרצה בכך אין קנינו כלום שנקנה ממנו להטעים איסור רבית לחברו וכשם שהמקבל רבית עובר על האיסור כך הנתונה עובר על האיסור... ומי שנתן לחברו מעות לסחורה שיטול הוא מחצה וחברו מחצה בלא שכר מורה אם התנו ביניהם שיטול בעל הממון שני שלישי הפסד וחצי ריוח או חצי הפסד ושליש ריוח מותר^ב כמעשה דר' עיליש שאמרו חכמים עליו אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד אי פלגא בהפסד תילתי באגר אבל שיטול בעל הממון שני שלישי הריוח והסוחר שלישי אין בו תקנה כלל ואיסור גמור הוא אם עדיין לא חלקו הללו ויש להם ריוח יטול הסוחר שני חלקים ובעל הממון חלק שלישי הואיל ולא נתן לו שכר מרחא בשעה^ג שנשתתפו. רכ"ו. לקח מן הסיקרקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ששאלתם הלכתא כמאן כרישא דמתניתין או כמשנה אחרונה ב"ד של אחריהן אמרו הלוקח מן הסיקרקון נותן לבעלים רביע או קי"ל כרבי דאמר שאם שהתה י"ב חדש בפני סקריקון כל הקודם ליקח נותן לבעלים רביע הלכתא כמאן. כך ראינו שראשה מיהא ליתא שכבר שנינו ב"ד של אחריהם התקינו וכ"מ שאנו אומרים התקינו ב"ד של אחריהם איתא תקנתא דבתראי ועקרה לה למימרא קדמאה וכך מציינו בכל מקום דתקנתא

נתן לו ריוח וע"ש מה שפלפל בזה מסוני' דכ"מ מ"ג. שהביא הרב בתשו' שלפנינו ראה טמנה.^א לפנינו שם רב. ^באולי צ"ל והכא כיון שנתעסק במטוניה שותף הוי וקיי"ל וכו' ועי' ב"ב מ"ב.

רכ"ה. ^אהדין יוצא מן המשנה דב ט ס"ה. והנה בריבית לא מהני קנין ועי' בדברי ר' יהודאי שכ"ב בעיטור אות קנין. ^בבב"ט ס"ח: פירשו כן לשון הישטר באדם גדול כר' עילי דלא הוה מאכיל רבית לבעל הבית, ובכל אדם צריך לכתוב כן בהדיא וגי' הרב אי פלג' באגר תרי תילתי בהפסד אי פלגא בהפסד תילת' באגר הובא שם בתו' ד"ה אי והכל קאי אנותן. ^געי' לעיל סי' רכ"א הערה א'.

רכ"ו. ^אהתשובות הבאות הן מכ"ו ברלין בעקד הספרים של הקיסר ולפניה משלו דסוסוס שהוציא ה' נאלדבערג. והנה בתוך התשו' האלה נמצאו תשו' המוכאות במקום אחר כשם הגאונים (וגם התשו' ההוכאה בח"ג סי' ס"ט והיא גם בה"פ) וא"כ

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' רכ"ו רכ"ז רכ"ח

דתקנתא דבתראי עקרה ליה למימרא קדמאה והלכת' כי האי תקנתא ולענין לקבוע הלכה כתקנתא דב"ד של אחריהן קא פליגין להו. ואמרינן אימתי בזמן שאין ביר בעלים ליקח אבל יש בירם ליקח הן קודמין לכל אדם. ואלו התקינו חכמים של ב"ד של אחריהן באותה תקנה שהתקינו דבר קצוב היינו אומרים הלכה כמותן אלא חלקוה ואמרו אימתי בזמן שאין בעלים ליקח וכולי' ובא ועשה מעשה ולא בחלוקה בא על ב"ד של אחריהן שאילו חלק עליהן היינו אומרים הלכה כרבי מחברו ולא מחביריו אלא התקין תקנה כמנוי חכמים ובב"ד שכך שנו חכמים ר' הושיב ב"ד ונמנו שאם שהתי' לפני סיקריקון י"ב חודש כל הקורם לוקח אלא נותן לבעלים רביע ובין דתקנה התקין הלכתא כוותיה דהלכ' כבתראי וכ"ש שבאו רב ושמואל^א (ושבו מעם של תנא קמא ושל ב"ד של אחריהן ואהזו מעם דר') וקא הואן בעית אמר רב רביע בקרקע^ב לאו רביע במעות ושמואל אמר רביע בקרקע שהן שליש במעות ואמרינן במאי קא מפליגי דמר סבר נבי ריבעא זבין ומר סבר נבי חומשא זבין אלמא קמנן לן על דר' דקא הוו רב ושמואל במעמיה ואף ר' אשי הכין סברא ליה דקא מותבינן תיובתא על דרב ושמואל מיתבי וזו משנה הראשונה ב"ד של אחריהן אמרו הלוקח מסקריקון נותן לבעלים רביע ויד בעלים וכו' ורבי הושיב ב"ד ונמנו כו' רביע בקרקע ורביע במעות אמר ר' אשי כי תניא הריא לאחר שבאו לידו אלמא הלכ' כרבי דבמעמיה הוא דקא שקלינן ומארו רב ושמואל ור' אשי וכו' קא מותבינן תיובתא בין לרב ובין לשמואל וקא מפריק ר' אשי אליבא דתרויהון והלכתא כשמואל דרב ושמואל הלכתא כשמואל בדיני כי דקא אמרינן מר סבר נבי ריבעא זבין ומר סבר נבי חומשא זבין.

רכ"ו. וששאלתם נכסים ידועים לבעל הלכה כר' יוחנן או כר' יוסי בר' חנינא כך ראינו שבכל התלמוד כולו מקום שחלוקין ר' יוחנן ור' יוסי בר' חנינא הלכה כר' יוחנן. נפלו לה זתים וגפנים וקנים ימכרו לעצים ששאלתם הלכה כר' כהנא אמר ר' או כי דתרא מתרין ר' יוסף. כך ראינו^א אי פליגי אפילג ר' יוסף הוה אמרינן ר' יוסף בתראה היא והלכת' כר' יוסף אלא ר' יוסף קושיא קשו ליה הרי עבדים ושפחות דבי שדה שאינו שלו דמי ופליגי תנא קמא ור"ש בן גמליאל ודאי קושיא הוא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר ר' כהנא אמר רבי מחלוקת בשדה שאינה שלה אבל בשדה שלה לא תמכור מפני שבה בית אביה וסלקא שמעתא בתרצתא דר' יוסף והמין מסקנא וכך הלכה.

רכ"ז. כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן וכו' ר"ש בן גמליאל וכו' אם מתה יירשנה ושאלתם הלכת' כרבנן או הלכה כר"ש בן גמליאל. כך ראינו שהלכה כרבנן שמעון בן גמליאל דאמר רב הלכה כרשב"ג ולא ממעמיה והוינן בה כמה טעמי כדאמרינן בשמעתא ומסקינן אלא הלכה כרשב"ג דאם מתה יירשנה ולא ממעמיה דאלו רשב"ג סבור יורשת הבעל דאורייתא ורב סבר דרבנן וחכמים עשו

נראה שהן מר' האי. ^אאולי צ"ל ושבו על טעם של ת"ק וע' גיטין נ"ה ונ"ח. ^בכאן צריך לזרום רביע בקרקע שהן רביע במעות דלקמן פי' הגאון דמותבינן תיובתא בין לרב בין לשמואל וזה לא שייך אלא אי גרסינן כאן גם בדברי רב רביע בקרקע שהן רביע במעות א"כ ס"ל רב ושמואל דע"כ נותן לו קרקע ופליגי רק בערך שוויו של קרקע עיין ערוך ערך רבע, ועל זה קא מקשה מן הבריית' דקתני שנותן לו או קרקע או מעות ומתרין בין לרב ובין לשמואל דמיירי שכבר באו דמים לידו אם ירצה יניחם והפסק כשמואל פשוט וכן פסק גם הרי"ף.

רכ"ח. ^אדיוקא קא דייק הגאון דאין צריך לומר כאן דהלכת' כר' יוסף דבלאו הכי סלקא שמעתת' הכין ומתרצת' כר' יוסף וע' כתובות ע"ה: וע"ט: ועי' ברין ורא"ש שם ובמכ"מ פכ"ב מאישוה הכי.

רכ"ח. ^אפסק הגאון כרשב"ג והכי פסק גם ר"ח. אכן להר"ף דעת אחרת ועי' כתובות פ"ג ע"ב ובבעל המאור ורא"ש ור"ן שם.

עשו חזוק לדבריהם כשל תורה וקמה לה שמעתא ומליקה לה ואם תאמר הא אמרינן בסוף שמעתין במסקנא אלא רב למעמיה דר' יוחנן בן ברוקא אמר ולויה לא סבירא ליה ההוא לא למיעקרא להלכה כרשב"ג אלא למילתא אחריתא היא משום דאקשינן וסבר רב ירושת הבעל דרבנן והא תנן ר' יוחנן בן ברוקא אומר היורש את אשתו יחזור לבני משפחה וינכה להם מן הדמים והיונן בה מאי קסבר אי קסבר ירושת הבעל דאורייתא אמאי יחזור ואי דרבנן דמים מאי עבידתיהו אמר רב לעולם קסבר ירושת הבעל דאורייתא והכא במאי עסקינן כגון שהורישתו אשתו בית הקברות ומשום פגם משפחה אמור רבנן לשקול דמי ולא הדר ומאי ינכה להם מן הדמים ינכה להם דמי קבר אשתו כדתניא המוכר את קברו ודרך קברו וכו' קשיין אהרני הכא אמר ירושת בעל דאורייתא והכא אמר דרבנן לעולם רב ירושת בעל דרבנן סביר ליה והא דקאמר בההיא מתני' דר' יוחנן בן ברוקא ירושת הבעל דאורייתא לדבריו דר' יוחנן ב"ב קאמר ר' לא סבירא ליה אבל במאי דאמר רב הלכה כרשב"ג לא פריכא והלכה במקומה.

רכט. ^(א) וששאלתם אמר רבא ל"ל דכתב רחמנא לאו בגזל לאו בריבית כולא שמעתא ליכתוב רחמנא הדא או גזל או ריבית או אונאה וממנה היינו למדין שלא תצער את אחיך ולא תאכל ממנו כלל והיינו נלמוד מרבנותינו ונאמר אפשר שיהא גזילו אסור וריבית ואונאה שלו יהא מותר ויחזר ואמר צריך היה הכתוב לכתוב שלשתן ולפרש שאילו לא כתב הקב"ה אלא גזל לא היינו נלמד וא"ת לכתוב רחמנא גזל בלבד שהוא אסור וממנו נלמד שריבית ואונאה אסורין שאם כתב רחמנא היינו אומר אינו דומה גזל לריבית אם אסר גזל שכן בעל כרחו דבעל אבל גבי ריבית שאינו בעל כרחו ושניהם מלוה ולוה רוצין בכך היינו אומר שהוא מותר לפיכך אי אפשר מלכתוב שלשתן חזר רבא ואמר הדא מתרא לא אתיא תיתי הדא מתרתי אמר רבא נהי ריבית מגזל לא נלמד שגזל בעל כרחו וריבית מרעתו היינו הדא מתרא תיתי הדא מתרתי נלמוד ריבית מגזל ואונאה נכתוב רחמנא בתורה גזל ואונאה ולא נכתוב ריבית והיינו נלמוד ריבית שאסור מגזל ואונאה כי האי גוונא הני הדא מתרתי הדא מתרא לא אתיא ריבית מגזל תיתי הדא מתרתי ריבית מגזל ואונאה ^(ב) דינא דמוקים ליה חמרא כי דובנו באפרותא דיולו שופכי מקום שיש שם בדמים הרבה.

רל. והא התנא בתוספתא ^(א) הכשר בגט פסול בפרובול הכשר בפרובול פסול בגט הכשר באשה פסול ביבמה הכשר ביבמה פסול באשה הכשר בגרושה פסול בחלוצה הכשר בחלוצה פסול בגרושה ושאלת בשלמא כשר בגט פסול בפרובול מתני' הוא שטרי חוב מוקדמין פסולה ומאוחרים בשרין פרובול מוקדם כשר מאוחר פסול כ"ה בגט פסול בחלוצה איסתבר לן ^(ב) חלוצה מוטעת כשרה גט מוטעה

רכט. ^(א) פירושא דגמ' ב"מ ס"א. והנה נראה שרק קצת מן התשו' ופ' הנמ' לפנינו, וקיצר המעתיק את דברי הגאון וקשה לומר שהיה נוסח' אחרת בש"ס לפני הגאון ולא נזכר כל הדברים הנאמרים בש"ס לפנינו, ועיין ברא"ש שהביא שיטת הגאונים שאם מחל הלוה למלוה הריבית אין זה מועיל כלום וכתב הרא"ש שאין ראיה לדבריהם טהך דהכא דאסרי בהונאה משום דלא ידע ומחיל אבל הני דידעו וקמחלי אימ' לא והנה תיבות אבל הני דידעו וקמחלי חסרים בש"ס לפנינו וע"ש. ^(ב) התיבות האלה הן קיצור מן תשו' אחת בפ"י הש"ס ב"מ ע"ג: אמר ר' חמא האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיובן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה משלם ליה (פ'י) הגאון דינא הוא דמוקים ליה חמרא' כדקא אזיל (פ'י) כי דמזבנו) אפרותא דאלשפט (פ'י) מקום שיש שם בדמים הרבה) וכן צ"ל כאן וע' ב"ב צ"ה. והמעתיק קיצר כאן.

רל. ^(א) תשו' הגאון הובאה בבהע"ט אות פרוובול בפירושו לתוספתא זאת דפ"ק דחולין. ^(ב) כאן חסר, חלוצה מעושת פסולה גט מעושה כשר' ובבהע"ט אית' כן. והעיר דהגאון לא פירש פסול באשה כשר ביבמה וע' יבמות ק"ו.

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' רל"א רל"ב רל"ג

מוטעה פסול יליף מכן אי הכי הוא ופירוש הבשר באשה פסול ביבמה לא קאימנא על בירורה. הכין חזינא לענין חליצה וגרושה ברור כי איסבר לכוון והכשר באשה שאם באת ואמרה מת בעלי תנשא לפום הלכתא ופסול ביבמה דתנן אינה נאמנת לומר מאה יבמי^(ג) שאנשא.

רל"א. (ה) והא דתנן יבמה שאמרה בתוך ל' יום נבעלתי כו' מאן תנא דעד ל' יום מוקי אינש נפשיה הא דמשני רב בשגיטה יוצא מתחת ידה דאלמא לא יכול ליבומי אמאי והא תנן כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר לומר שמגרשה בגט ומחזירה. הכין חזינא דשפיר אקשינן והא קמ"ל דכי תנן מגרשה בגט ומחזירה (ה) הויא דכנסה ובא עליה דאין היבמה ניקנית אלא בביאה אבל בכניסה לא מיקניא ועד ל' יום אחר שכנסה כי אמרה לא נבעלתי צריכה חליצה וכי אקשינן עד שכופין אותו לחלוץ כופין אותו ליבם ופרקינן דאי לא כתב לה גיטא אומרין לו לבוא עליה ומחייבין אותו וכי תנן כופין שיחלוץ לה במקום שגיטה יוצא מתחת ידה וכיון שבתב לה גט קודם שיבוא עליה כמו שכתב גט ליבמתו דמי שהוא אסרה על עצמו ופוסלה מאחין (ה) דקיימי לן גט ביבמה מהני וזו שאמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי שאע"פ שהיא כנוסה כיבמה עדיין דמיא ולא כאשתו לכל דבר ואף על גב דהיא צריכה גט וחליצה צרתה מותרת היא דאמרינן אמר ליה (ה) חנן בר רב נחמן לרי' נחמן צרתה מה היא אמר ליה וכי מפני שכופין ומבקשין נאסר צרתה ואם נתגרשה וחלצה ומודה הוא שלא בעל אינה יורש בכסי אחיו ואף אינו יורשה.

רל"ב. (ה) והא דאמר ר' איבו א"ר ינאי תנאי כתובה ככתובה דמי נפקא מיניה למוכרת ומוחלת וכו' ואיבעי' לכוון מינה האי לשבח דקא חשיב ליה בהדי הני כולה מאי ניהו תרתין מילי אנמרינן דכואתן בה חדא שבה נכסים כגון ולדות בהמה ועברים דהוסיף לה מן דיליה וכיוצא בהן דלבעל איתנון ואחרת האי דתנן ולא האשה בכתובתה וכולן אין נוטלין בשבח דאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח וא"ר אבא מקולי כתובה ואף תוספת הכין דינא.

רל"ג. (ה) ושי"ע והא דתנן ציבורי פירות ואמרינן עלה שמעת מינה מנין סימן תני' ציבור פירות שמעת מינה מקום סימן תני ציבורי פירות ושאלתו אי הכי גרסי רבנן במסכתא הדר קושין לירוכניה ליפרושה לן מרן גאון. הני תרתין מילי מנין הוי סימן או לא מקום הוי סימן או לא תרין בעיי אינון בגמרא מנין פשוט דהוי סימן דאמרי' בעו מיניה מר' ששת מנין הוי סימן או לא ופשטוה דהוי סימן וליכא דפליג עליה הא מקום מספקא ומכרעא מילתא דלא הוי סימן דאמרי' בעא מיניה

ר'

(ע) יבמות ק"ח.

רל"א. (ה) מצינו תשו' בענין זה לנאו' בש"ק ח"ג ש"א סי' מ"ח בראש התשו' ובח"ג סי' ל"ה, ולפינו פ' דברי הש"ס ואולי אלה התשו' מראש ומקדם מסוככות ונתקצרו אחרי כן. (ע) יבמות ק"ב. וגם הני' פ' במתניתין בהחלוץ ל"ה. על האי דכנסה ד"ה אשתו לכל דבר כנסה שבא עליה. (ע) יבמות נ'. (ה) ג' הגאון ר' חנן בר ר' נחמן ולפינו ביבמות ק"ב. הון והנה בקידושין ו': א"ל ר' נחמן לר' אשי ואמרי לה ר' חנן מחונאי לר' אשי ובנישין בההוא ענינא אית' א"ל ר' חנן לר' אשי ואמרי לה ר' חנן מחונאי לר' אשי, נראה שהיה כתוב א"ל ר' חנן בר' נחמן לר' אשי ואמרי לה ר' חנן מחונאי והמעתיק בקידושין השמיט ר' חנן ובמקום ר' חנן בר' נחמן כתב ר' נחמן. והנה נראה מדברי הגאון שפי' דאף בתוך ל' אם אומרת שלא נבעלה וכדמוקי לה אין צרתה נאסרת וכן פי' רש"י ור"ח ע"ש תו' ד"ה היא וברא"ש ובטור אה"ע סי' קס"ו.

רל"ב. (ה) ב' הפירושים כדברי' הש"ס כתובות נ"ה. הובאו שם בהלכות הרי"ף וראינו ששורש הדברים מדברי הגאון.

רל"ג. (ה) דברי הגאון כפי' הגמ' ב"מ כ"ה. ברורים וכדבריו פי' גם הריצב"ש הובא בשיטה המקובצת שם ועיין בתו' ד"ה שמעת.

ר' ביבי מר' נחמן מקום הוא סימן או לא הוא סימן אמר ליה תניתוה חבית של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרת ושל זיתים הרי אלו שלו ואי אמרת מקום הוא סימן נהוי מקום סימן פשיטא דמקום לא הוא סימן ואע"ג דאתי למימר דר' זביר קא מרחי דאמר ר' זביר ברקתא דנהרא לא קאמר ר' זביר דמקום הוא סימן אלא הכי קאמר דפשיטא מינה ר' נחמן אתי לאוקמי ברקתא דנהרא דאמרי דאמר רב מרי מ"ט דמאן דאמר מקום לא הוא סימן דאמר ליה כי הויכא דאיתרמי לך מקום לדיך איתרמי ליה מקום לחברך קא מוכח דלא הוא סימן. וידעיתן דמילת' דפליגי בה אמוראי כדמשכחינן מתניתין דדמיוא לה דאיכא למימר דמשתמע מינה כחד מנהון דכמה דאיפשר לדחוי ליה לאמורא ולאפוקה ליה למתניתא מלאפלוגי עליה מפקינן לה אנפי ואמרינן כמה דאית לה לתרוצה והכין סוגיין ככולה תנזיי. והשתא כי תנינן צבורי פירות חייב להכריז אמרינן ש"מ מנן הוא סימן דאיכא למימר לאו דוקא ציבורין הרבה דעל מנין סמוך אלא אפילו ציבור אחד חייב להכריז ש"מ דמקום הוא סימן ואפקינן ליה לן למיתנא ציבור דאתי מינה מקום הוא סימן דלא קם לן דמקום הוא סימן^א אלא תנו וודאי צבורי כי פשטא דמתניתין ואע"ג דמשמע מנין הוא סימן דכבר קמא לן דמנין הוא סימן.

רלד.^ב ושאלתם עוד הא דתנן המלוה את חבירו על המשכון דשאלתון לפרושה עד סוף פירקא. כך היא פירוש המשנה כי היא בנויה משני דברים א' מהם משנתנו ששנינו^א הללוהו על המשכון שומר שכר ובזמן שאבד המשכון הרי המלוה השומר אותו חייב בתשלומין שהרי שומר שכר חייב בגניבה ואבדה ואם דמיו כשיעור המלוה הרי הוא כנגדו ואם דמיו יתרון מן המלוה חייב המלוה לשלם ללוה את היתרון ואם המלוה יתרה מן המשכון חייב הלוה לשלם למלוה את הנתרה. והשני עיקר מורה במקצת טענה ישבע אם המלוה הוא התובע ואומר כי המלוה יתרה מן המשכון אם הורה הלוה במקצת מתחייב שבועה דאורייתא ואם לא יורה בכלום פטור משבועה דאורייתא ואם הלוה תובע ופטון שהמשכון יתר גם כן אם המלוה מורה במקצת טענה מתחייב שבועה דאורייתא ואם לא יורה בכלום פטור ממנה לפיכך אם המלוה אומר ללוה סלע הלויתך עליו שהוא ר' דינר' ושקל היה שוה שרוא ב' דינר' והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וסלע היה שוה פטור והרי הוא כנגד מעותך פטור משבועה דאורייתא כי לא הורה בכלום. שער ב' אב אמר המלוה סלע הלויתך עליו ושקל היה שוה נשאר לי עלך ב' דינר והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וג' דינר' היה שוה נשאר לך עלי דינר חייב שבועה דאורייתא שהרי הורה במקצת. וכנגדן ב' שערים כשהלוה תובע ואומר סלע הלויתני עליו וב' היה שוה אבדו בחובך נשאר לי ב' והלה א' לא כי אלא סלע הלויתך וסלע היה שוה פטור אבל אם אמר סלע הלויתך עליו וה' דינר' היה שוה ונשאר לך עלי דינר חייב זו היא המשנה בבירור. ואחר כל אלה שנינו מי נשבע מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון ואמרי' עליה הא דקתני מי נשבע אהייה אי נימא אסיפא והוא השער השני מבבא דסיפא שהשבו סמוכין לו הלא השבועה על המלוה היא שהוא מורה במקצת הטענה והפקדון אצלו ומה צריך לומר כך ונתברר דלא אהאי ואמר שמואל ארישא וכן אמר ר' היא בר רב ארישא וכן א' ר' יוחנן ארישא ומאי ארישא אסיפ' דרישא שהיא טענת המלוה סלע הלויתך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וג' דינר' הי' שוה חייב דמדאורייתא שבועה גבי לוח הוא שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין ושקלוה רבנן מן לוח ושדויה אמלוה שמא ישבע

^אהוסף לבאר דאחרי שהדחה הראיה דהוי בעי למיסבך דמקום סימן שב על האמת דתני צבורי דכבר קמא לן כן.

רלד.^ב כפי' המלוה את חבירו על המשכון מצינו תשו' בקדמונים סי' ע"ה וע' ש"ג' ב' סי' י"ח. ותשו' זאת ביאור לדברי התלמוד שבועות מ"ג. עד תוסס.^א ב"מ ס' הנאון

תשובות גאוני מזרח ומערב סי' רל"ד

ישבע הלוח כי ג' דינרי' היה שוה ויאמר המלוה אחר שנשבע מצאתיו ונמצא שוה שקל^(א) ונסתיימו דברים אלו והם בנויים על מה שפרשנו למעלה שלא אבד מן המלוה אלא שיעור המשכון בלבד ואם נותר מחובו כלום הרי הוא לו. ומצינו הלוקה על זאת דאמר שמואל אהאי מן דאוּפיה אלפא דווי לחבריה ואנה עליה קתא דמנלא אבד קתא דמנלא אבד^(ב) אלפא דווי אע"פ שחקתא של מנל אינו שוה אלא כסף אבל תרתי קתא לא ור' נחמן אמר אפילו תרתי קתא אבד קתא אבד חמש מאה אבד אירך^(ג) אבד חמש מאה אבל קתא ונסאבא לא וכו' ואקשינן עליו כולוהו תנן סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה והלה א' לא כי אלא סלע הלוייתי עליו וג' דינרי' היה שוה חייב אכאי נימא ליה הא קבילתיה שאילו היו דברי שמואל ור"נ ונהרדעי היה הלוח יכול לומר למלוה הרי קבלת את המשכון אע"פ שאינו שוה שקל כנגד הלואתו וכיון שאבד אבדה הלואתו כלה ופרקנו להם כך פורש קאמר שמואל בזמן שפירש המלוה ללוח שאם אבד משכונו לא אבד אלא מה שלו כנגדו וקיבל הלוח זאת על עצמו נתקיים התנאי ובזאת נישנת משנתנו אבל בסתם לוח זה ובסתם הניח זה את המשכון אם אבד המשכון אע"פ שמעט הוא אבדה ההלואה אע"פ שהיא הרבה ועדיין עמד שמואל וחביריו בטעמו ואע"פ שאין הלכה^(ד) כמנהגם ואמרנו נימא כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון נשבע ויטול מעותיו דברי רבי אליעזר ר' עקיבא אומר יכול לומר לו כלום הלוייתי אלא על המשכון אבד המשכון אבדו מעותך וחקרנו מאי לאו בדלא שוי משכון שיעור זווי וברשמואל קא מפלגי דר' עקיבא קאי בשמואל קאי בשמואל מעותיו אע"פ שאין המשכון כנגדם ור' אליעזר פליג עליה והשבנו לא אלא בדלא שוי משכון שיעור זווי כוליה לא פליגי הלית להו דשמואל והכא ברשוי משכון שיעור זווי קא מיפלגי וברד' יצחק קא מיפלגי דר' אליעזר לא סבר לה לרד' יצחק אלא קאמר משכון^(ה) ברשות לוח קיימא ואם אבד ממנו אבד לפיכך ישבע מלוה ויטול מעותיו ור' עקיבא סבר לה דר' יצחק והקשינו על זאת נימא דר' יצחק תנאי היא וכן היא הקושיא הווי קיימא לן דשמעתא דר' יצחק ולית בה פלוגתא דתנאי וכל מילתא דקיימ' כתנאי מפוקפת היא. ועוד הקשינו ותסברא אימור דא' ר' יצחק משכנו שלא בשעת הלואתו משכנו בשעת הלואתו מי אמר וכן אתה מוצא הפרשה שכתב בה ולך תהיה צדקה במשכנו שלא בשעת הלואתו היא כי תשה ברעך משאת מאומה ופלוגתא דר' אליעזר ור' עקיב' במלוה את חבירו על המשכון שנמצא בשעת הלואתו הלכך לאו ברד' יצחק פלוגתיהו ואסיקנא אלא משכנו שלא בשעת הלואתו דביע אית להו דר' יצחק והכא במשכנו בשעת הלואתו ובשומר קא מיפלגי ר' אליעזר ור' עקיבא וכיון שיש למלוה קיבול שבר מן^(ו) המלוה אע"פ שנוטל משכון דומה לשומר אבדה שכך ר' עקיבא סבר כשומר

^(א) הגאון פי' אך שהמלוה ישבע כמה שאמרה הגמ' שבועות מ"ג: דשבועה גבי לוח היא ושקלוהו רבנן מלוה ושדויה אמלוה. אחרי שביאר הגאון המשנה ובסוף התשו' הזכיר הא שאמרו והשתא דאמר ר' אשי דקיימ' לן זה נשבע שאינה ברשותו וזה נשבע כמה שוה הכי קאמר מי נשבע תחלה שהוא רק הוספה להעמיד המשנה ע"פ שיטת ר' אשי שהלכה כמותה אבל עיקר פי' המשנה כאביו בב"מ לה. גזירה שמי' יטעון ויאמר לו אחר שבועה מצאתיה. ועי' בב"מ ששם משמע שר' אשי מוקי ליה מתנתין לשיטתו, ובשבועות הש"ס תי' כן לשיטת ר' אשי ועי' תו' שבועות ד"ה והשתא והנה בקי' סי' ע"ה הביא בתשו' דעת ר' אשי להלכה ובש"ץ הג"ל בדיון השני לא פירש הענין כולל ואמר שהלוח חייב לישבע משמע ג"כ שהעמיד המשנה שהלוח נשבע כמה היה שוה כדעת ר' אשי ושם לא ביאר שקודם לכן כבר נשבע המלוה כמה היה שוה. ^(ב) לפיניו אלפא זווי' וכ"א לקמן בסוף התשו'. ^(ג) לפיניו אבד כולה. ^(ד) הגאונים פסקו דלא בשמואל וכ"פ הר"ף בב"מ ועי' בה"ה פי' משכירות ה"א וגם בתשו' שהזכרנו למעלה אין זכר לדברי שמואל ועי' בחודושי הרשב"א בשבועות. ^(ה) כלל' דלא הוי אלא שומר שבר ועי' רש"י. ^(ו) התיבה מטושטשת בכ"י.

כשומר שכר הוא ואם אבד המשכון חייב לשלם ואם אבדה האבדה שמצאה חייב לשלם ור' אליעז' סבר זה וזה שומרי חנם הם ואם אבד המשכון ישבע המלוה וישול מעותיו שנמצא סתם מתניתין הלוהו על המשכון שומר שכר כר"ע ור' אליעז' הולק עליה לפי הסברא הוה וכן מפורש בתלמוד בבא מציעא מתניתין דלא כר' אליעזר והקשינו על זאת כיון דרבה ור' יוסף פליגי בשומר אבדה וקא אמרת בפלוגתא דר' אליעזר ור' עקיבה פלוגתיהו קא קאלשא דר' יוסף וקיימו כתנאי ואנן קיימי לן כר' יוסף ולית לן לאוקמה כתנאי אלא מוקמינן לה לדר' אליעזר ור' עקיבא במלוה צריך למשכנו כגון שצריך להתנות בו או לדבר אחר מר סבר אעפ"כ מצוה קא עביר ושומר שכיר הוא ומר סבר כיון שהוא צריך למשכון לאו מצוה קא עביר ושומר חנם הוא וסליקא שמעתא בהכין. והא והא ושמעתא דבבא מציעא חדא היא ואישכחון מילתא אחרונא היכא דלא שוי משכון שיעור זווי דהלוואה ובאנו לחקור בה נימא כי הני תנאי המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה שמיטה אע"פ שאינו שוה אלא פלג אינו משמט דברי רשב"ג ר' יהוד' הנשיא אומר אם היה משכנו כנגד חובו אינו משמט ואם לאו משמט מאי אינה משמט דקאמר רשב"ג אי נימא 'אותו פלג מכלל דר' יהוד' הנשיא סבר אותו פלג נמי משמט למאי תפס ליה כו' אלא לאו בכליה וש"מ בדשמואל קא מפלגי דאמר אבד קתא אבד אלפא זווי דקאמר שמואל כרשב"ג דאמר הרי המשכון כנגד כל החוב ואע"פ שאינו שוה אלא פלג ואין משמט מן החוב כלום אע"ג דלא הוי שיעור זווי ור' יהוד' פליגי ואמר אם לא יהיה משכנו כנגד החוב משמט בנותר. ושנינן דאיכ' למימר דלאו פלוגתיה בדשמואל אלא במלתא אחרת פליגי דלענין הדין סברא כמפרש לעילא אינו משמט כנגד הפלג אבל הנותר משמט הכין ביניאנא דשמעתא מאי אינו משמט דקאמר רשב"ג אפילו 'אותו פלג שהוא כנגד המשכון מכלל דר' יהודא הנשיא דפליגי עליה סבירא ליה שאפי' הפלג שהוא כנגד המשכון משמט א"כ למאי נקיש ליה בו למשכון אלא לאו הכי קאמר רשב"ג אע"פ שאין משמט כנגד חובו תובע הוא בכל ור' יהוד' הנשיא אם אינו משכנו כנגד חובו תובע כנגד המשכון ומשמט בשאר נמצאת חלוקתן בדשמואל דרשב"ג סבר משכון אע"פ שאינו שוה אלא פלג תופס את הכל בשמו ור' יהוד' הנשיא סבר אינו תופס אלא כנגדו ופליגי דשמואל והשבנו לא לעולם ודקא אמרת למאי תפס ליה בו תפס ליה לזכרון דברים וכך פירושה כי ר' יהודה הנשיא סובר אם משכנו כנגד חובו יש לו לתבוע בכל ואינו משמט כלום ואם אין משכנו כנגד חובו משמט את הכל ואין לו לתבוע אפי' אותו פלג שנמצאת חלוקתן ברבר אחר ואף ר' יהוד' הנשיא סובר שהפלג אינו עומד כנגד כלום ולא דמיא לדשמואל ומחלוקתו אלא מילתא בשמוטה היא ולא בהלוואה. ואשר נאמר בשמועה זו כי סיפ' דרישא עליו שנינו מי נשבע דעקרוה רבנן לשבועה מלוה ושריוה אמלוה כבר מפורש בגמ' דהמפקיד ר' אשי אמר זה נשבע וזה נשבע זה נשבע שאינה ברשותו כר' הונא וזה נשבע כמה היה שוה והכי קאמר מי נשבע תחלה מלוה נשבע תחלה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון.

רל"ה. הרי זה אומר משכאיד לא מימאני ואתה מימאתני. (א) ואשר הנה אותם נבוננהו פירוש ומעמו שרשם כדי להאיר עיניכם כי רבים תמהו מזה ואמרו עיקר טמא הענף מה שלא טמא השורש והודענום מאז כי הדרך אשר מימא הענף לא היא הדרך

(ב) כוונת הג' להתנאות בו. 'כן גרם גם לקמן ולפנינו בש"ס, כנגדו. (א) כלומר הפלג השני משמט אלא שאין אומרים שישמט אפילו הפלג שכנגד המשכון. רל"ה. (א) התשו' נראה שהוא מר' האיי שקצת ממנה כתובה לפני פירושו למשניות סדרות בקובץ מעשי ירו נאונים, וחשב הגאון י' מעלות בקודש ור' שריר' אביו בתשו ג' קדמונים סי' ע"ב חשב ו"א מעלות. עיין לקמן הערה כ"א והנה התשו' הובאה בערך ערך דרסה ושם תחלת התשו' חסרה עד המשנה הראשונה זו ששנינו במקדש מי חטאת

תשובות גאוני מורח ומערב סי' רל"ה

הדרך אשר לא מימא השורש אלא ע"י שנכנס דבר אחר ע"י הענף ולכן מימא הענף את אשר לא מימא השורש לפי אשר אנחנו מפרשים ואילו העניינים עמוקים הם וערומים ובעת אשר פירשנום לתלמידנו נפלא כאור בעיניהם ונגלו עיניהם ואלה הם המשנה הראשונה זו ששנינו במקדש מי חטאת לא יעול סנדל שאם נפלו משקין על הסנדל נטמא ומטאתו ה"ו אומר וכו' והמשנה השניה זו ששנינו נפלו משקין על בשרו טהור נפלו על כסותו נטמא ומימאתו הרי זה אומר מטמא' וכו' ושתי המשניות האלה יתברר פירושם ^(א) בהיורע שרשן והוא שכל כלי שנפלו עליו או על מקצתו מים אפי' הן ^(ב) מטהורים נטמא לחטאת, אבל אם שנפלו עליו מים מטהורים אינו מטמא למי חטאת בנפלים על מקצתו עד ^(ג) שיפלו על ראשו ועל רובו ועקר הדבר שיהיה שיעורן שלושת לוגין מים שאובין ואם נגע האדם בכלי אשר נטמא לחטאת כבר נטמא האדם ההוא מפני שנגע בכלי שנמא לחטאת ועל פי הדברים האלה שנינו, שהמקדש מי חטאת לא יעול סנדל שלא יפלו משקין על הסנדל ויטמא הסנדל ובנגעו בסנדל יטמא אותו לחטאת ואנו יודעין שהמשקין החם שנפלו על הסנדל ומימאיהו אילו נפלו על האדם ההוא המקדש לא מימאיהו עד שיהו שלשת לוגין ויפלו על ראשו ועל רובו ואז יטמאיהו ועכשיו שנפלו על הסנדל שהוא כלי, אף על פי שאין שיעורן ג' לוגין מימא את הסנדל וחזר הסנדל ומימא את האדם בנגעו בו והמשקין האלה אשר הזכירו בכ' התלכות האלה, אינן מי נדה, כי מי ^(ד) נדה מטמאין כל האדם וכל כלי בשיעור כדי הזיה ואולם משקין מטהורין הן ומטמאין את הכלי לענין מי חטאת וחזר הכלי ומטמא את האדם גם לענין מי חטאת, ובזאת מפורש ענין המשנה השנית אשר שנינו נפלו המשקין האלו על בשרו טהור ותירוץ ההלכה ^(ה) הזאת שיפלו המשקין האלה שאין שיעורן ג' לוגין גם לא יפלו על ראשו ולא על רובו ולפיכך שנינו שהוא טהור כי אלו נפלו על ראשו ועל רובו והן ג' לוגין לא היה טהור לחטאת אלא היה טמא לחטאת, ולפיכך אם נפלו מים מועטין על כסותו ^(ו) נטמאת כסותו וחזרה הכסות חתיה ומימאתו, ולכן יהיה כאומר לבסותו כי המשקין אשר נפלו עליך ומימאוך אילו נפלו עלי, לא מימאוני, ועכשיו שנפלו עליך ומימאוך חזרת את ומטאת אותי, והמשנה השלישית היא ששנינו השורף פרה ופרים והמשלח את השעיר מטמא בגדים, פרה ופריו' ושעיר המשתלח עצמן אינן מטמאין בגדים. הרי זה אומר מטמאוך לא מימאוני ואתה מטמאתני, נתחיל בפרושה ונאמר כי אלקינו צוה ^(ז) השורף את הפרה, ואמר והשורף אותה יכבס בגדיו במים ורחץ בשרו וגו' וכן אמר על פר ושעירים הנשרפין והשורף אותם יכבס בגדיו וגו' ועוד כתיב והמשלח את השעיר ^(ח) יכבס בגדיו, הרי ידענו שחייבין כולם לכבס בגדיהן ואנחנו יודעין כי בגדים שאינן על השורף אותם, אם יגעו בפרה ושעירים הנשרפים ובשעיר המשתלח אינם מטמאים ואינן צריכין

כיבוס

חטאת ועיין משנה פרה פ"ח משנה ב' וכו', ^(א) צ"ל בהדוע, ודרך הגאון לכתוב החזיק במלאו, ^(ב) כפי הראשון בר"ש ועיין כפי' הרמב"ם וברמב"ם פ"ג דפרה חלב' ג'. ^(ג) ע' שבת י"ד, ומפי' הגאון נלמוד דסיפ' דמתני' (המשנה השנייה לדבר הג') עיקרית ותוכנה שאם נפלו מים מועטים על גוף האדם לא נטמא ואם נפלו על כסותו נטמא ובגלל עיקר זה הדין גזרו שלא יעול המקדש את געלו וע' כפי' הרא"ש שכתב שגם בשאר בגדיו יזהר שלא יבוא עליהם מים, וכוונת הגאון כפי' המשנה שאומר לסנדל מטמאוך לא טמאנו כלומר אל יהו' דבר זה זה בעיניך, שטעם הדין שאדם אינו נטמא אלא אם יבוא ג' לוגין שאובין על ראשו או רובו, והנה המשנה השנייה היא העיקרת ובגללה נזרו על נעילת הסנדל והתנא בשקט הניזרה הביא הראיה והטעם מהמשנה העיקרית והישנה, ^(ד) בערוך חסרו התיבות: כי מי נדה, ^(ה) בערוך יש כאן חסרון וחסרו התיבות "הזאת שנפלו המשקין" וכו' עד ולפיכך שנינו שהוא טהור, ^(ו) בערוך חסרו התיבות, נטמאת כסותו, ^(ז) צ"ל ישרף את הפרה וכן העיר ה' קאהוט, ^(ח) צ"ל לעוזל ובה' ה' קאהוט.

כיבוס, אבל בגדים שעל השורף^(א) אותם צריכין כיבוס, אף על גב שלא נגעו בפרה
 ולא בפר ושעיר ולא בשעיר המשתלח וכיון שנשמאו בגדים שעל השורף חזרו
 וטימאו את השורף^(ב) ואילו לא היו על השורף בגדים, לא היה מטמא על כן אין
 לתמוה ולומר אם שורש טומאת בגדי השורף הוא הפרה והפר והשעיר, מדוע לא
 יטימאו הם בגדים אחרים בנגעם^(ג) בהם כי נשיבתו ונאמר לו, ^(ד) כי זה אשר טמא
 בגדי השורף לא מפני נגיעה טימאו אלא מפני שרופתם ראה לדבר שאם נגע
 איש בהם ולא שרף אותם אינו מטמא לא הוא ולא בגדיו ולכן יהיה השורף כאומר
 לבגדיו מטמאך לא טימאנו וכו'. והמשנה הרביעית היא ששנינו האוכל מנבלת
 עוף טהור והוא בבית הבליעה מטמא בגדים, ונבלת עץ עץ טהור אינה מטמאה בגדים
 הרי זה אומר מטמאך לא טימאנו וכו' ופירושה כי נבלת עוף טהור אינה מטמאה
 לא אדם ולא כלים בנגעם בה, וכשאוכל אדם אותה היא מטמאה את בגדיו והן
 מטמאין אותו. וכן אומר לבגדיו מטמאך לא טימאנו וכו' והמשנה החמישית היא
 ששנינו ולד טמאו אינן מטמאין כלום אלא משקה^(ה) מטמא משקה טימאם ה"ו
 טימאם ופירושה שהנוגע בזב ובזבה וביוולדת ובשרץ ובנבלת ונגע בכלים אינו
 מטמא אותם, ואם נגע במים שבתוך כלים או במשקה שעל גבי הכלים טמא את
 הכלים^(ו) בגלל כי המים הביאו את הטומאה עליהן ונעשו הכלים כאומרים למים
 מטמאך לא טימאנו וכו'. והמשנה השישית זו היא ששנינו אין כלי חרס מטמא את
 חברו אלא במשקה נטמא משקה טימאתו ה"ו אומר מטמאך לא טימאנו וכו'
 ופירושה כי כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא וגו' מכל
 האוכל אשר יאכל וגו' ופירוש יטמא על משקה ועל הכלי שניהן לפיכך קדרה
 שנתונה בתנור ונפל שרץ בתנור ולא נגע בה אם הקדרה יבשה, הרי היא טהורה,
 כי לא טמאה התורה את האוכלים אשר יהיו בתוך כלי חרס ואף על פי שאמר
 כל אשר בתוכו יטמא הרי פירושה ואמרה מכל האוכל^(ז) וגם אמרה וכל משקה,
 אבל אם היו המים בקדרה נטמאו המים וטמאו ולכן הקדרה אומרת למים מטמאך
 לא טימאנו כשהייתי יבשה ועתה כשטמאך טמאתני וכו'. והמשנה השביעית זו
 היא ששנינו כל הפוסל את התרומה מטמא משקה להיות תחלה לטמא אתי ולפסול
 אתי, חוץ מטבול ווס, הרי זה אומר מטמאך לא טימאנו וכו' ופירושה כל אדם שפוסל את
 התרומה בנזק שאכל אוכל טמא הראשון או אוכל טמא שני או ששתה משקין טמאין ונגע
 בככר של תרומה וגם הככר נגע בככר אחי, הרי זה הככר השני טהור ואם נגע במים
 ונפלו על ככר אחר נטמא^(ח) בעבור כי המים הבליעו את הטומאה בככר ב' מה שלא
 היה יכול ככר הראשון להבליעו הרי^(ט) נתכוננו פירושי שבעתן ואנחנו יודעים כי
 הטהרות שני הלקי החלק הראשון היא טהרת החולין מטומאת הגוף ומטומאת מגע
 בין מאבות הטומאה בין מתולדותיהם, והחלק השני טהרת הקדש שנאמר^(י) כי
 לבבו הכין לדרוש האלהים ה' אלהינו ואלהי אבותינו ולא כטהרת הקדש. וגם
 טהרת הקדש תחלק לארבעה חלקים. הטהרה הראשונה למעשר כי כך שנינו טבל
 לחולין

^(א) תיבת אותם חסר בערוך. ^(ב) הגה הגאון פי' דזה מתוכן הראיה דשריפת הפרה
 אינה מטמאת הגוף אלא הבגדים וע"י הבגדים נטמא גם הגוף שני' בתורה יכבס בגדיו במים ורחץ
 בשרו במים וע"י בר"ש בפ"י המשנה שהקשה שמנא ליה הא דערום ששרף את הפרה
 וכו' אינו מטמא. והנה באמת מטה שנקטה הבריית' ובחום ק"ו. רק השורף מטמא בגדים
 משמע שזה עיקר הטומאה וע"י בגדיו נטמא גם הוא דאם לא כן הוי ליה למנקט
 השורף וכו' ולא המציא את האור טמא ומטמא בגדים" וכן בנבלת עוף טהור נקטה
 הבריית' תמיד מטמא בגדים בבית הבליעה ולא נקטה דמטמא גוף האדם, נראה שטומאת
 האדם אינה ע"י שרף אלא ע"י בגדיו שנשמאו ותחלה עיין חולין ק': ובחיים ס"ט:
 וצ"ע. ^(ג) תיבת בהם, חסרה בערוך. ^(ד) תיבת כי' חסרה בערוך. ^(ה) בערוך, אלא במשקה
 טימאום ה"ו וכו'. ^(ו) בערוך, בכלל. ^(ז) בערוך (כ"י), נטמא הככר כי' וע' קאהוש הערות.
^(ח) בערוך, נתכוננו. ^(ט) צ"ל, כל לכבו הכין לדרוש האלהים אלהי אבותיו ולא כטהרת

לחולין הוחק לחולין ואסור למעשר. הטהרה השנית לתרומה כי כן שנינו טבל למעשר הוחק למעשר ואסור לתרומה. הטהרה השלישית לקדש כי כן² שנינו טבל לקדש הוחק לקדש ואסור לחטאת טבל לחמור הוחק לקל, טבל לקל לא הוחק לחמור טבל ולא הוחק כאלו לא טבל. ויש בין תרומה לקדש י' מעלות. וכן שנינו חומר בקודש מבתרומה שמשבילין כלים בתוך כלים לתרומה אבל לא³ לקדש הנושא את המדש נושא את התרומה⁴ אבל לא את הקודש בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש שלא כמדת הקודש מדת התרומה שבקדש מתיר ומגביבו ומטביל ואחר כך קושר, ובתרומה קושר ואח"כ מטביל, ועוד שנינו כלים הנגמרים בטהרה צריכין מטבילה לקדש אבל לא לתרומה, הכלי מצרף מה שבתוכו לקד' אבל לא לתרומה, הרביעי בקדש פסול והשלישי לתרומה.⁵ תרומה, אם נטמא' אחת מיריו חברתה מהורה ולקדש מטביל את שתיהן, שהיו מטמאה את חברתה לקדש אבל לא לתרומה, ושנינו לפי המשניות האלה נוטלין לידים⁶ למעשר ולתרומה ולקדש משבילין ולחטאת אם נטמאו ידיו נטמא גופו, וה' יטהר⁷ אותנו מכל טומאתינו שכן כתוב וזרקתי עליכם. וראוי שנפרש כמה הן הטומאות שנטמאין את אחר' בין אדם בין כלים במגע ולא ולא במשא ובלי חרס מטמא באויר ופ' שאם נכנסו באויר כלי חרש אף על פי שלא נגעו בו מטמאים החרש הם ה' טומאות והיא ששנינו אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע וטמא מת ומצורע בימי ספרו ומי חטאת שאין בהן כדי הוייה. ויש בו טומאות שהן מטמאין את האדם בלבד ולא בגדיו אם נגע בהן ואם נשא אותם בלא נגיעה מטמא הוא ובגדיו אבל כלים בנגיעה הן מטמאין ולא במשא, כיצד כגון בגד על בגד מצע על מצע או כל על כל או כל דבר שהוא מקבל טומאה והיה אחד על גבי חברו והיתה נבילה על העליון הוא טמא והתחתון אינו מטמא בדין משא וכל שכן בדין מגע שלא נגע,⁸ וכן נבילה ומי חטאת שיש בהן כדי הוייה והוא ששנינו בהלכה שנייה למעלה מהן נבילה ומי חטאת שיש בהן כדי הוייה, וחמש טומאות יוצאות מן האדם ומטמאין במגע ובמשא, זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו, מפני שאי אפשר שלא יהיו בו צחצוחי זיבה וזמיני רגליו ודם הנדה ומכל אלו אם נגע בהם אדם עם נשאים, אפילו כל שהוא, מטמא אבל דם מגופתם ודמעת עינם וחלב האשה מטמאין טומאת משקי'⁹ ופרשו שלא יטמא מהן אלא עד שלש לזנן שהן רביעית רטל שהיא ביצה ומחצה, ואם הלכה לרפואה טמא

כמו

הקדש. ע' ה' קאהוט. צ"ל, טבל לתרומה הוחק לתרומה ואסור לקודש, הטהרה הד' לחטאת כי כן שנינו טבל לקודש וכ"א בערוך. ע' משנה הניגה פ"ב ה"ה.¹⁰ צ"ל אחרונים ותוך ובית הצביטה לתרומה אבל לא לקודש וכ"א בערוך וע' במשנה הניגה פ"ג ס"א. ופסק הגאון כר' אילא דר' מעלות הן ולא כרבא דאמר ר"א מעלות הן, וכבר אמ' שבתש' גאונים קדמונים סי' ע"ב הביא ר' שריר' י"א מעלות כרבא.¹¹ תיבות, אבל לא את הקודש בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש שלא כמדת הקודש מדת התרומה' חסרות בערוך והן במשנה. והנה במשנה הגי' לא כמדת הקודש אכן בחגיגה כ"א. וכן בתוספת פ"ג דהגי' הגי' ולא כמדת הקודש. וע' בקדמונים סי' ע"ב מעלה חמישית ומשנה ריש ביצה שאפר כירה ששיעור' ואפר.¹² במשנה הניגה פ"ג מ"ב, ובתרומה' וכ"א בתוספת וע' בקדמוני' סי' ע"ב דיש הסי' ומעלה ט'.¹³ צ"ל לחולין ולמעשר ולתרומה וכן וכ"א במשנה הניגה פ"ב מ"ה וע' שם בגמ' י"ח: ובירושלמי.¹⁴ התיבות, וה' יטהר אותנו" ער וזרקתי עליכם' חסרות בערוך ונראה שהענינים הכאים הם מתוך תשו' אחרת כי הובאו נ"כ בהקדמת פתיחה אחרת בקובץ מ"י גאונים צד 1.¹⁵ צ"ל והן נבלה ומי חטאת שיש בהן כדי הוייה עיין כלים פ"א משנ' א' וב' ובפ"י הר"ם שם וכ"א בקובץ מ"י גאונים, ומה שנקט הגאון ששכבת זרע מטמא מפני שא"א שלא יהיו בו צחצוחי זיבה הוא כסתם דברי ר' יהושיע בב"ב כ"ה. וע' הערות בקובץ דף 46.¹⁶ ע' מכשירין פ"ו משנה ו'—ה', ובש"ס נדה נ"ה: וכריתות י"ג. וכבר הגיה ה' רייפמאן (ע' הערות שם) שצ"ל ומירושו שלא יטמא מהן אלא עד רביעית רטל שהוא ביצה ומחצה כי טומאת משקין שיעורה ברביעית

כמו שאמרו שלש לוגין כולן נוגעין במים מהורין ונפלו מהן על הטהור שלשה לוגין נטמא, והמקוץ דם לרפואה מהור, אבל הלחה הסרוחה והזיעה והרעי שהיא צואה מהורין, ^(כ"ה) והי' משקין שהן עושין משכב ומושב, ד' מהן בטומאה חמורה וא' בטומאה קלה, ואלו הן זב וזבה נדה ויוולדת ובוועל נדה הן הדברים המטמאין כל כך ^(כ"ט) נטמאו, וכן נטמאו אחרים זב וזבה נדה ויוולדת, אם נגעו או נשאו אחרים בין דברים שמקבלין טומאת משכב ומושב וכ"ש טומאת מנע בין דברים שאינן מקבלין טומאת משכב ומושב אלא טומאת מנע בלבד. ואלו הן הדברים המקבלים טומאת משכב ומושב, כלי מתכות וכלי עץ כלי עור וכלי שק ובגדים ואלו ^(ל') ה' דברים העשוי מהן לשם משכב ומושב חלוק מנען שמשעה שהטמאין נגעו בהן מטמאין, אלו מטמאין הן ולא מטמאין אחרים ואם עמדו או ישבו או שכבו או נתלו או נשענו עליהן נעשו משכב ומושב ומטמאין אחרים אבל כל הנוגע במשכב ומושב הוא מיטמא ואינו מטמא אחרים שהטמאין אלו עושין משכב ואין משכב עושה משכב, וכיון שירענו שהטמאין אילו עושין משכב ומושב בעמידה וכישיבה ובשכיבה ^(כ"ט) ובתלייה ובשעינה כשם ששנינו הוב מטמא את המשכב בה' דברים למטא אדם ולמטא בגדים עומד יושב, שוכב ונתלה ונשען ומשכב ^(ל') את האדם בשבעה דרכים למטא בגדים עומד יושב שוכב נתלה נשען במשא ובמנע, ורצו חכמים לקצר הדברים ומצאו דיבור שתחתיו עמידה ושכיבה וישיבה ותלייה ושעינה והוא מדרס בשביל שנשא רוב גופו של אדם ^(ל') על המשכב או רוב גופו של מהור על המרכב ומכאן למדנו שכל מקום שבמשנה טמא מדרס הוא משכב ומושב ומטמא אחרים, וכל מקום שאומר טמא מת שמיטמא ואין מטמא אחרים ומניין שכן הוא דתנן כל המטמא מדרס מיטמא טמא מת, ויש מטמא טמא מת ואינו מטמא מדרס ואמרו עלה לאיתוי סאה ותרקב ותניא והיושב על הכלי אשר ישב עליו הוב, יכול כפה סאה וישב עליה כפה תרקב ישב עליה, יכול היא טמא ת"ל והיושב ^(ל') מה שמוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ממקומך ונעשה מלאכתנו, ואלו דברים מטמאין הן בטומאת מת ואינן מטמאין אחרים כעין ^(ל') טומאת מדרס שהוא משכב ומושב, כלי זכוכית וכלי חרש וכלי נתר וזכרים וזרעים הבלולים במים ומוכשרין משבעת משקין כאוכלין ^(ל') אבל משקין לאד' אף על גב שאינן

ברביעית הלוג. וע' הערה ל"ו. ^(כ"ה) בערוך וה' מהן עושיין, והנה הפי' הבא מוסב על האי דכלים פ"א מ"ג וצ"ל, והמשקין שהן עושיין' והמעתיק טעה וכתב וה' משקין, והמשקה הא' היונו בוועל נדה שנתקן הכתוב מטומאה חמורה לטומאה קלה שלא יטמא אדם וכלים אבל מטמא אוכלין ומשקין כמבואר בבריית' נדה ל"ג. ועי' בפ"י הר"מ והר"ש. ^(כ"ט) תיבת, נטמא' חסרה בערוך והכוונה אם נטמאו מטמאין אחרים. ^(ל') בערוך, ואלו הן דברים' וצ"ל, ואלו הדברים העשוי מהן וכו' והנה הרין דאזיה כלים מקבלים טומ' משכב ויצא מן הת"כ פ' מצורע כל המשכב אשר ישכב וע' שבת נ"ט. חגיג' כ"ג: נדה מ"ט. ^(ל') צ"ל ובשכיבה ובתמיכה ובתלייה, וכ"א בערוך. ^(ל') צ"ל מטמא את האדם וכ"א במשנה וע' בפ"י הר"מ שכתב נ"כ ששמו שם מדרס לכלול אלה הה' פנים וע' בר"מ פ"ז ממשכב ה"א. ^(ל') בערוך, של טמא' והוא נכון דגם הטמא מטמא אם דרס על הכלים וגם הטהור הדרס אה"כ נטמא וע' בר"מ שם. ^(ל') בנדה מ"ט: ת"ל אשר ישב עליו הוב מי שמוחד לישיבה וכן בשבת נ"ט. ובחגיגה כ"ג: והיושב על הכלי אשר ישב עליו יטמא מי שמוחד לישיבה, משמע דמכולא קרא גמרינן וכ"מ מגי' הגאון. ^(ל') הגאון פסק כדברי התוספת' רפ"ב דכלים, כלי נתר הן ככלי חרש וכו' וכל מדרס כלי חרס מהורין' אכן הר"מ פ"א דכלים ה"י פסק דכלי זכוכית טמאים מדרס וכ' הב"מ שגוי' אחרת היתה לפניו בתוספת', ודבריו הגאון דכלי זכוכית וכו' אינן טמאים מדרס כדבר התוספת' אשר לפנינו. ^(ל') בהערות בקובץ מ"ו גאוני גורס' ואוכלין ומשקין ואדם אע"פ שאין עושיין משכב ומושב שהן טומאת מדרס אבל מטמאין אדם לטמא בגדים, ואולי הפי' בני' אשר לפנינו' ומוכשרים (אותן כלי זכוכית וכו') כאוכלים (המוכשרים ע"י משקה לקבל טומאה) אבל

תשובות גאוגי מזרח ומערב סי' רל"ה

שאינן עושין משכב ומושב שהן טומאת מדרס אבל אדם מטמא בנדים אם נגעו בו טמאין ואף אם נגעו טמאין המשקין ונפלו מהן רביעית רטל שהן ביצה וחצי על אדם טהור. פסלוהו לאכילת תרומה ובעל נדה שהוא חמישי עושה משכב ומושב בטומאה קלה שהיא תחתונו כעליונו של זב וזבה ונדה ויולדת שהוא טמא ואין מטמא אחרים ומניין שכן הוא דתנן והכותים מטמאין משכב תחתון כעליון אי ^(ל') נמי עשר מצעות אהרדי מטמא להו פשיטא דהא קא דריס לכולהו, אלא שירא תחתונו של בעל נדה כעליונו של זב מה עליונו של זב אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין, אף תחתונו של בעל נדה אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין ובשביל כך אמרנו שבעל נדה עושה הוא משכב ומושב לטמא טומאה קלה ומצורע מטמא בביאה כיצד ^(ל') שאין נכנס אדם עמו בבית אחד כשיעור אכילת פרס ושיעורו מ"ו כסף וז' שלישי כסף ופת חיטין ולא פת שעורין וכן אם נכנס אדם בבית המנוגע ושהה שם כשיעור מה שאמרנו חמור מכולם המת שהוא מטמא באוהל מה שאין כולם מטמאין שאם אפי' עבר הטהור או הכנים ראשו באוהל שבו המת או אם נכנס המת וטמא האוהל וכל אשר באוהל. ובמה"ז מהרת המת אין לנו בשביל שאין לנו מי נדה ואנן ^(ל') בטומאה בארץ העמים עד שירחם המקום ויקיים בנו וזרקותי עליכם מים טהורים ומה שהבטיח ביום טהרי אותם וגם אומר ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ.

אבל משקין לאדם (אם שתה אותן) אע"ג שאין עושין וכו' מדרס, אבל אדם מטמא בנדים אם נגעו בו טמאים, ואף אם נגעו בו (משקין) ונפלו מהן ג' לוגין (יען ששאיבין הן) פסלוהו ונראה שמאי שנקט לעיל בתשו' ג' לוגין קאי אהכא וכאן אין שייכות לרוטל וביצה ומחצה, והמעתיק טעה לעיל וכאן וע' לעיל הערה כ"ז וסרה ק' ד' רייפמאן. ^(ל') צ"ל אי נימא ולפינו נדה ל"ב: אי לימא. ^(ל') ע' נגעים פ"ג מ"ט ואהלות פ"ב מ"א וע' בתוספת' מקוואות פ"ו דפרס ב' ביצים חסר קמעה. ^(ל') בערך. ואנו שרויין בטומאה בארץ העמים עד שירחם המקום.

מפתח לתשובות גאוני מזרח ומערב.

סח

ה' קדושין ואישות ונדוניא.

קטנה שהשיאתה אמה אי קדושין
 לטיבועין נתנו יב
 לארום ולכנוס כמה שנים אחר אירוסין
 אסור לז
 נשים כהנ' שנשבו ומסל'ת שהן טהור' מז
 אבי הנשואה לא רצה לתת לחתנו
 כל מה שכתב לבתו וטענתם בזה צא
 מי ששגר לארוסתו סבלונת אימתי
 הדרו כשחור ק
 ב' אחים קדשו ב' אחיות ומרוב הבעת
 לא ידעו איזה לזה קנט
 אשה שהתה עם בעל' נ' חדשים ועם
 בעל שני י' שנים ולא ילדה אם
 יש לה כתובה קסו
 אשה נתקדשה בימי מניקותיה ועוד
 קדשה בנותיה הקטנות קפז

ה' גיטין ומאון חליצה ויבום.

ממאנת וכל דיני מיאון צז
 מיאון עד י' שנים ומחצה ק
 מי שנשא אשה ויש לו אה משומד
 אי זקוקה לחליצה קפב
 אם יבם בהן ראוי ליבם קפג
 יתומה שקדשה קרובה אם צריכה
 מיאון ונט קפד
 אלמנה ילדה לאחר פטירת בעלה
 ובו ביום מת הולד ונשאת לאחר
 דינה בת ה' שנים נתקדשה ע"י אמה
 אם תמאן קפו
 קטנה בת י"א שחלצה ונתארסה אם
 תחליץ עוד כשתגדיל קפז

ה' אלמנה וכתובה ועישור נכסים.

אלמנה שנשבעה לעצמה בלא דעת
 כ"ד וכתובתה שחדש לה בעלה
 נמצא עליה עד קרוב ג
 ענוג' שאמרה אמחול כתובתי לבעלי
 ואין אני רוצה בו ומה שהבאתי
 מביתי אתן למי שארצה יז
 המחלק נכסיו ע"פ ונתן מתנה לאשתו
 ושתקה אי גובה כתוב' קלז
 אלמנה שלא נשבעה ולימים חלקה
 נכסיה מהו קלח
 ראובן כתב מתנה לבתו ונקנה גם
 מאשתו ועכשיו טוען בנו שאשתו
 יש לשלם המתנה מנכסיה קסד

יעקב היו לו בנות מלאה ואח"כ ילדה
 לו רחל בניו והבניסה רחל מקרקעי
 והחליף אותן בקרקעות אחרות
 והשיא בנותיו מלאה ונתן להן
 קרקע זאת ואח"כ מיתתו רצתה
 רחל ליטול כתובת' מאותן קרקעות
 גם נתן מירושתו דבר מועט לבת
 פנויה מלאה קעה

אלמנה שכתוב בכתובתה נתתי לאשתי
 וטוען הירוש כבר נתן בחייו קעז
 ראובן נשא דינה וטוען תנו לי עישור
 נכסי' וש' טוען אחותי מחלה לי
 ר' השיא בתו ופסק לה ונפטר והניח
 בת מאורסת ונשאת הפנויה ומת
 הבן ובאין שלשתן לחלוק אותו
 ירושת הבן קפא

אשה הבניסה לר' חלק בכרם שהיה
 לה בו חלק ולא יחדו מצרני הכרם
 ונפל קטטה בין ר' ואחי אשתו
 האיך חולקין קפב

ר' פטר בצוואתו אשתו משבועה
 ואמרו לו מהיכן תטול אם לא
 יגיעו בגדיה לכתובתה ואמר יעשו
 ב"ד מה שיראו אם צריכה שבועה ר'
 יעקב כתב מתנה לבניו ואותן נכסים
 משוועבדים לאמס ועוד כתב מתנה
 טרם הכנסו אשתו השנייה אי הוי
 מתנה טמירתא קפד

יעקב חילק נכסיו ונתן לאשתו שליש
 לאכול פירות בחייה ומאותן פירות
 קנתה שדה ונתנה לבנה אי קונה רט

לאה האלמנה לא נשבעה וירדה
 בנכסי בעלה ומסרתם ליעקב אישה
 השני וזה מכתב ועכשיו בנו של
 בעל ראשון תובע הנכסים ר"א

אלמנה שלא תובע כתובתה ונתנה
 בית לבנה ושפחה לחתנה ר"ב

אלמנה שמתה ולא נשבעה אי יורשיה
 נוטלין כתובתה ר"ג

כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך
 ומתה אם יירשנה ר"ד

ה' שבועות ונדרים נדוי וחרם.
 א' נשבע שלא לדבר עם ש' אם הוא
 מדבר לאחר וש' שומע או כותב ד'
 ב' שותפים שא' אינו יכול לישיבע
 כנון שנתחרש האיך הדין ה'
 מי

מפתח

ר' הביא שטר שכתוב בו שיעקב
 אביו לקח חלק שתות מחצר ובתים
 בפאצטאט וש' מחויק עד שנדל
 דותום והשטר קרוע. . . קעב
 ר' כתב שטר בעדים וקנין שהתביעה
 שיש לו על לוי תהיה לשמעון
 סחמת שיש לו תביעה עליו
 ועכשיו חוזר ש' על ראובן. . . קצא
 ר' כתב לאשתו כתב מתנה בערכאות
 ונתגרשה ותבעה המתנה אם כתב
 הניעשה בערכאות מתנה. . . קצמ
 ר' הוציא שטר שנכתב לפני כ' שנה
 וכתוב בו נאמנות והצרון טוען
 פרעתו וכתבת השטר בלי ידיעתו
 ואנסו בשלטן. . . רי

ה' מוען ונטען.

שני מלוין בע"פ וא' קודם לחבירו
 או א' בע"פ וא' בשטר מי קודם א'
 שליח שפשע ומכר לאדם אלם והפסיד ז'
 מי שהלוה לחבירו ונשתנה צירוף
 הכסף מהו משלם. . . יג
 ר' נתן משכון לש' ונתנו ללוי ונאבד
 וטענו כמה היה שוה. . . יד
 מי שהוציא כתב ידו על חבירו
 שחייב לו והוא אמר פרעתך. . . צח
 טען כרמים הניח אבא בידך והלה
 אומר זה הכרם נתנו לי והשאר
 כבר חלקנו. . . קמו
 ש' טוען המעיל נתנו לי הגוי במשכון
 וראובן אחי כובשו ויש לנו בו
 חלקים שוים ושאר טענות. . . קנב
 שותפים שנתנו ממון לא' לקנות יין
 והיה יין כדו לקנות לא' מהם
 וקנה על שם אחד אם חביריו
 חולקין בזה. . . קנה
 ר' וש' טוענין ומתוך טענותיהם יצאה
 הודאה על ענין אחר ומיד כפר. . . קסא
 שותף שכפר ומחמת שלא היו עדים
 עשה ר' פשרה ואח"כ נמצאו עדים
 וראיה אם יכולין לבטל הפשרה. . . קסב
 מלוה על המשכון ונאבד מי נשבע
 תחילה. . . קע
 אחים שהיה להם חלקים במערופי
 וטען שיעקב אבי ראובן היה נוטל
 חלק אבל לא היה לו חלק בנוף
 של מערופי. . . קעד
 יעקב

מי שרוצה לישבע שאין לו לשלם
 מס והוא עשה תכשיטין לאשתו
 בשעת כניסתה אם משלם מהם מס י'
 המפקד אצל אשה אי משיעין אותה כ'
 מגדיל מי שאינו שומע לב"ד. . . מב
 אין משיעין נשים רק אלמנה ולא
 בענין אחר. צב
 השומע אזכרה מפי חברו ואפי' בלשון
 אחר צריך נדון. קג
 אין משיעין על העבירה אלא על ממון קד'
 ראובן נתחייב שבועה ונמצא חשוד
 על השבועה הא"ך הדין. . . קסט
 הכופר בממון ונדוהו ובאו אנשים
 ומספרים עמו. ריז

ה' רבית ופורני לגוי.

שותפין בדיגרי זהב הא"ך חולקין בריוח יח
 בן אחי ראובן פדה שדה דודו מן
 הגוי ואכל פירות שדה ר' אם ר'
 מנכה הפירות שאכל בן אחיו מחובו קפט
 ר' נתן לש' ממון לסחור בו ע"מ
 שיטול בעל הממון שני שלישי הריוח רכה

ה' דיינים ועדות מסים וארנוניות.

מי שצוה בפני מי שקרוב לו ורחוק
 מכניו וכן בת אשת אביו ובעל
 אמו אי מעידין זה לזה. . . ט
 ראובן ידע סהדות' ומסרוד בע"פ לפני
 עדים ואח"כ כפר בעדות. . . פח
 ר' כתב סהדות' ועדים מעידין על
 כתב ידו ועתה הדר מטהדותו. . . פט
 אם ידון מי שלא מלאו לו מ' שנה
 ומי שנדרוהו ב"ד אם יעיד. . . קלט
 בני הקהל קבלו להטיל פרעית המס
 על הכפרים אם מכטלים אותה
 קבלה. קסה
 ר' העיד על הצרון וכרמי שהלשינו
 אל השלטן והוא קרוב לא' מהם קצג
 בני אדם באו מארץ אחרת ונתיושב
 וכן סוחרים ואין להם קרקע אם
 מטילין עליהם מס. רה
 פרנס העיר ועד א' מעידין בדבריו
 השולטן ויש להם קריבות זא"ז. . . ריח

ה' שמרות.

ענין שטר מודעא. כא
 שטר כתוב באונס. כב

ר' הפקיד כליו ביד ב"ד ומעות ביד לוי ונשבה לישמעאלים ושלח כתב לב"ד ולא מסרו הממון לפדיונו ולוי מסר ועכשיו תובעו ראובן . ריג

ה' מכירה ואונאה וחוקת קרקעות.

שמעון שירד לנן ראובן באלמות בלא רשות ב"ד קנג

ר' מכר לש' קרקע ונתן מקצת הדמים ועכשיו רוצה לתת שאר המעות ור' אינו רוצה לקבלם ואמר אינו רוצה לקבלם ואינו מקנה לך הקרקע קנו ר' שאמרו שדריג את הנפש והרנו השלטן והחריב ביתו וש' בנה את

הבית ונתרעמה עליו אלמנת ר' . קעט
גוים שאנסו מישראל שדות ובא ישראל אחר והוציא אותן מידם אם יכול הישראל שאנסוהו להוציא

הקרקע מיד מי שפראה . קפח
שמעון וכרמי ערבו בעד ר' שהטיל השלטון עליו פרעון ור' מסר להם כרם בעד הפרעון ונשתמד כרמי ותבעו חצרון וערכאות וזכו לו הכרם ועמד כרמי ומכר הכרם וחצרון מערער . רא

לאה הכניסה בנדוניית' שדה ונטע אותו ועקב ובניו ונתן מחצית פרנסה לבתו ומחצית לבת האחרת אשת חצרון וכשנפטרו יעקב ואשת חצרון ערערו חתניו תן לנו מן הכרם שנשעוהו ולאה אומרת

כשנתתי קורת רוח עשיתי לבעלי רב אלמנה ובניה חלקו הקרקע וכתבו האחים על עצמם שטר שיהיה ביד ראובן ששליש של אמו ושיוציא צרכיה ואחר מיתתה יחלקו גוף הקרקע ועכשיו נתנה האם משליש שלה מתנה לנכדה ועוד שהחליפה האם ובנה ואלמנת בנה האחר

שדות רג
ר' וש' אחים נתנו בשדה חלק לדינה אחותם והיא נתנה לבתה והיא ובעלה מכרו חלקם ונשאר לאמצע ומכרו קמת השדה לחצרון וכן ראובן ערער אמר לא קנית דבר חלוק לי משפט המכירה והלה

אומר הלא שתקת רח
י'

יעקב נשא לאה ואח"כ יבם אשת אחיו ולאה הכניסה לו כרם והחליפו יעקב בשדיו ושתקה לאה לזה ויעקב הוציא הוצאות על השדות ונפטר וצוה לבת לאה פטירה ולאה טוענת אטול השדות עצמן שהחליף בכרם שלי קעו

ר' וש' דרים עם אמן ששולטת בכנסים ועמד ש' ולקח ממון והוליכו ללוי וטוען משלוי נטלתי ולא נטלתי יותר קצ

ש' כתב לר' שיוגבה כל חובו כל זמן שהשטר בידו והלך לארץ נוצרים והוא פרע קצת ואשתו פרעה ועכשיו כשמת צוה שיעוד לו על ש' כך וכך קצב

ר' שלח לש' מעות שאם יארס את האשה בלילה טוב ואם לא יהיו לו הדמים ועכשיו אומר ש' שהמעות מתנה, ודיני תנאי קצה

לאה האלמנה נשאת ובנה האחד נשאר עמה ודודו טוען שהוא הוציא עליו הוצאות ובעלה אומר שהוא הוציא פסקו לחתן עדית ולוי בן יו' רוצה בזה והוא יטול מנכסי אביו ויבורית והחתן רוצה שיקוימו לו זה ואם לא לא יכניס ארוסתו אם יפטר חתן מפריעת ממון כשיפטר ארוסתו בנט קצז

מלוה גוי רצה להפחית לאשת ר' החוב שבערו ממושכן כרם שלה ועמדה שמעון וקנה הכרם מן הגוי אם משלם לר' הפחת רד

ראובן הכיר כליו וספריו ביד אחד והלה אומר לקחתים מאביך . ריד
טוען ונטען נשבעו שלא יוסף ולא יגרע ולוי ממצע ונותן מכספו והתרו בו ועכשיו רוצה לוי שיחזירו לו רכג

ר' שלח מעות ביד ש' למדה'י והלך ש' ונתעסק בו אם יש ריוח לר' רכד

ה' מציאה שומרין ופקדון.

מי שהניח ממון מופקד בתיבה של עץ וטען שנכבדו עם ממון שלו קנד
אומן שנתנו לו כלי לתקן וטוען שננב קס
ב"ד הפקידו אצל אחד מעות של צדקה וננב עם דברים שלו . קסב

פועלים נוצריים מצאו ממון בחפירה אצל ישראל ומסרוה לישראל אחר אי בעה"ב מוציאה מידו ריב

מפתח

ר' מחזיק בחנות ונשי ש' ולוי טוענות
שמשכונה היא בידו בעליהן ולא
מיהו מפני שהיתה חרבה ור' אומר
כבר נפרע החוב. רכב
לקח מן הסירוקן והור ולקח מבעל
הבית הלכת' כמאן. רכו
נכסים הודועים לבעל אם ימכרו. רכו

ה' נחלות.

מת ונמצא בפנקסו שהוא חייב אם
עושין ע"פ הפנקס. ב
ראובן מנה אפטרופוס והוא לא יכול
לברר החשבון. ה
ר' צוה לביתו לתת חלק מחצרו
לעניים אם מותר למכור ולשנות. ז
משומד אי יורש את אביו. יא
בנידון עזובן איש הנטבע. יז
משומדת טתה אי הבעל יורש. פו

ר' ויש' הניח להם אביהם קרקע
ואלמנתו תובעת כתובה וא' הוציא
שטרות שמכר לו כבר קרקע ידוע. צד
אביו אמר בני בכור ועד אומר בן

והלה מופר בבכורת אחיו. קלב
אם חולקין אחים בכל שדה ושדה
או נתן בכור לפשוט שדה אחת
בחשבון. קלד

הקרקעות שלא באו לידי אמם בחייה
אפילו נפלו לה בחייה אם הן
ראוי או מוחזק לענין בכורה. קלה
אם התנו אם יתן שיראין יקבל פ'

דינתו בפשרון ואם לאו יחזיר אם
יוכל לתת דמים או שיראין דוקא
הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה
אלא אפטרופוס. קלז

המסלק יורשיו מנכסיו נגתנם לעניים
וקנו ממנו ואח"כ חוזר בו. קעג
אשה אצל הבנים צריך שיוור ואם
לאו אפטרופוס שויה ויוור שאין
לו שכל ברור מה יעשו במעותיו

ה' מצרנות ושותפות.

הקונה בעד שותפו שדה בשטר
באספטי והוא בקירון אי מערערין
בני מצרי. יט
ר' ויש' נשתתפו ואם אמר ומה יתהוא
לך פוק דלך מהו משמע אם הוא
שותף במעות או בכל נכסיו. צ

דרת' סמיכ' לדרת' דראובן מצד ר"ה
ואפיק שמעון ויוזא להאי שער' דר"ה
אי מעכב ראובן. צה
טענת טמון שנותתו על צמח מחשבון
שותפו והוא אומר לא כי אלא
שאנסוהו ר' ויש' בשופט של גוים. צו
ישראל זבן דירה מגוי וגוי אית ליה
כוי על בר ישראל אי האי מוכר

הוי ליה חוקה בכוי. קא
אסור לישראל לעשות שותפות עם
גוי שמשביעו בשם ע"ז. קב
האי דא"ל לחבריה קא מאפליה עליו

אי יכיל לעיכובי. קגו
מבוי שכולו ישראל וא' רוצה למכור
או להשכיר ביתו לגוי. קגח
ר' מכר חצר לש' ולר' עוד חצר סמוך
לו ועליה על הבית שמכר ויש'

טוען שגם אותה לקח שכתוב בשטרו
עד רום רקיעא. קסח
בין חצרו של ראובן וחצרו של שמעון
כותל וכל א' אומר שלי היא. קצד

ר' מינה בן אחיו למכור כרם ועכשיו
אומר טעה וגם המצרנים מערערין לו
מג' ש' שופטין מים לחצרו של ר' ור'
רוצה לבנות באוריו. רטו

שני' שהלכו למדה' וסחורה ביד' ונפחדו
ונתנו שוהד וא' נפטר ממם אי השני
משלם ונוטל בשוה וטענותיהם. רטז

ה' מתנות כהונה הקדש ובהן.

חלה שנתנה לכהן לא ימכנה; אם
מותר לאכול מן בהמה שלא הורמו
מתנותיה. קמז
אין מקדישין ואין מעריכין בהז' קל
כהן שיצא עליו שם רע. קלב

ה' תלמוד תורה ודרך ארץ.

ת"ח אסור לעמוד במקום הטינופת;
פתחי בתרי. לו
מפרסמים החנפים בשבת. עא
מי שאין לו תבן מאכיל לבהמתו פת קח
אסור לסחור בדברים טמאים. קח

ה' נדה ושבילה.

י"א יום שבין נדה לנדה. מג
כל מלאכה שהאשה עושה לבעלה
נדה עושה חוץ וכו'. מד
שבילה

טבילה ברנל אי צריך מים חיים . עח
נשואי נדה קכט

ה' תפלה וציצית ונשיאת כפים.

אם צריך לאחז בציצית כשקרא ק"ש לח
ברכת כהנים ביה"כ ואם חזן מזכיר
בכל יום נ"כ. מו
במנחה ביה"כ אין נ"כ. מח
נוהגין לומר בשבת אשר כלה מעשיו קן
הברכות בערבית אחר ק"ש בחול ובשבת קכ
חזור לאחוריו ג' פסיעות אחר התפלה קכא
לומר להיות לכם לאלהים בשבת . קכב
ש"ץ שלא התענה אם יעבור לפני
התיבה בתענית קכה
י' שהתפללו והלך א' מהם לאחר
קדושה יסימו קכו
תפלת הערב אין לה קבע אי הלכה כר"ג קכא
רכ צלי של שבת בע"ש פ"ו והלכה
בברכות כ"ז קכב
המתפלל אחוריו ביה"כ נקרא רשע היכן קכא
ש"ץ שיצא עליו שם רע קכא

ה' ברכות וקריאת התורה וקידוש החדש.

הפטרה פחות מכ"א פסוקים היב' דיש
מתורגמן לו
מ"ט אנו מונין מיום שני וה' שעות
ור"ד חלקים קיז
כום של מילה ושל חתן מי טועם . קכג
מי שאכל מינים שונים האריך מברך קכד
כום של קידוש ושל הברלה כל זמן
שלא ברך על המזון טעון ברכה
לאחריו קכו
ר"ח אב בשבת כיצד מפטירין . קכה

ה' שבת.

שמירת עבדים ממלאכה בשבת . מט
שותפות עם גוי לענין מלאכת כלים
ושביתת כלים נ
לשגר כלים ע"י גוי בע"ש ובשבת . נא
מרחץ של גוי שלא ספקו נקביו מע"ש נב
אם יש לגוי חלק במרחץ איך יחלוקו
ורחים של ישראל חוץ לתחום . נג
שממר חוותא לגוי ורועה, גם לענין
חשש שחולב נד
להשכיר פונדק ומרחץ לגוי ולעשות
שותפות עם גוי בחנות נה

משכיר לגוי שדה ובית אבל לא מרחץ

ופורני נו
קדרות שטומנין ברמץ מע"ש נז
אין נותנין ביצה בצד המיחם כדי
שתתנגלל פירושו נח
המכשל בשבת הלכתא נט
קדרה חייטא מצטמק ויפה לו או רע לו ס
האיך טומנין בתנור סא
להטמין תבשיל כמאכל בן דרוסאי
בנחלים בכורה סב
להטמין מאכלים בתנור מעיה"כ למוציא
יה"כ. סג
אין מדליקין לא בלכש כמאן הלכה סד
שמנים שאין מדליקין סה
שנים קורין בס' אחד סו
לרחוץ מכה של ראש בשבת סז
מנא דחמרא דמנחיה בכרויה אסור
למכרויה סח
מלבושים כאנשי מלחמה באזורים של
כסף אם יוציאם בשבת סט
שוכן בעליה ומוציא זיוין על הנהר
או מרוב מקלח מים ברשות הרבים
האיך התרתו עב
א' או שנים קורין בשבת לאור הנר צג
האי מסוכרא דנוותא צט
מי שעבר בשבת ווי"ט ומתירא שמא
יברח אי מלקין קמו

ה' ערובין ורה"י ורה"ז.

ישראל דר בפונדק ישראל ושכרו אותן
גוים לחדשים אי צריך לקנות רשות מו
שבת בבקעה והקיפו גוים מחיצה . כג
פסי ביראות בר"ה כד
גן או קרפף אחורי בתים ופתח פתוח
להם אי מוציאים כה
בורות עמוקות איך עושה להם מחיצה
ואמת המים העוברת בחצר אי
צריכה מחיצה כו
שיירה שהנתה על שפת הנהר והקיפו
כלי בהמה וחצר פתוחה מכל צד
ואין דר בה אלא בעלה אם הוא
ברמלית כז
מי שהקיפוהו גוים מחיצה אי צריך
קנים וחבלים למחיצה כח
חלון בין ב' חצרות כיצד וערבין . כט
המשכיר בית לנכרי בחצר ושנים
הררים בחצרו של גוי ל
קרפף 18*

מפתח

שעור חלה לענין פסח ומשקל הביצים
 בדינרים קיד
 אופן חלה של אש ביו"ט בפסח . קטו
 אם לא מנה עומר בלילה הראשונה
 לא ימנה קכה

ה' ר"ה ויוה"כ.

נוהגין לישב על כרים וכסאות ביוה"כ קן
 ר"ה ושבת שבינו ליוה"כ אי אומרים
 תחנונים קכב
 כיצד מתודה ביוה"כ קמד
 האיך אומר ש"ץ וידוי ביוה"כ . קמח

ה' סוכה ולולב פורים ושקלים.

קצבה למעות פורים ולצדקה מ
 אין לקרא מעות פורים שקלים, שקלים
 נוהגין בפני הבית מא
 ערבה מנהג נביאים כיצד נוטלה . קיח
 אימתי מברך על נטילת לולב קיט
 קריאת התורה בחוה"מ של סכות . קך
 אסור לומר הושענא בשבת קכב

פירושים.

פ' בהמה וכלים כרגלי הבעלים . לה
 פ' ר' חמא טבילה במעלה דיומא
 דפסחא מה
 פ' ובקנבא שרי ביו"ט מו
 פ' מדורתא שרי מד
 פ' בהמה ודבלים כרגלי הבעלים . מד
 מהו ספרי של אדם הראשון . קלא
 האיך העיר ר' דוס' בן הרבינס על
 חגי הנביא קמ
 מאי איתמר דנקיט הש"ס קמג
 פ' אין מוציאין אש מן המים ומן העפר קמו
 פ' ל"ל דכתב רחמנא לאו בגזל לאו
 בריבית רכט
 פ' הכשר בנט פסול כפרזובל הכשר
 ביבמה וכו' רל
 פ' יבמה שאמרה בתוך ל' יום נבעלתי רלא
 פ' תנאי כתובה ככתובה דמי . רלב
 פ' צבורי פירות וכו' סימן רלג
 פ' המלוה את חברו על המשכון . רלד
 פ' דרי זה אומר מטמאין לא טמאנו
 ואתה טמאתני רלה

קרפף בצר הצר נטוע כרם ואילנות
 אי מטלטלין לא
 הצרות סמוכות לבית הכנסת אי צריכין
 לערב לב
 פונדק גוי ששכרו ממנו אי צריך לחזור
 ולשכור ממנו לענין עירוב לג
 אם צריך לערב כבר שלם מכל בית,
 אם אשתו מערבת, ואם שכרו הצר
 ולא מבווי לד
 אמת המים עוברת בחצר מוקפת האין
 ממלאין ממנה ע

ה' יו"ט.

בני אפריקה שבאין לא"י אי עושין
 ב' יו"ט לט
 מדידת קמה ביו"ט עה
 אי יחוב אנרא לאומנא קודם יו"ט אי
 שרי למישקל ביו"ט עו
 פורני של גוי והוא מסיק ביו"ט והבל
 אופין עז
 מטכרא דנויית' אסור להרוקי ביו"ט עט
 שוקלין מנה כנגד מנה, לוקחין כלי
 מן החייט, נגלו עיסה מפריש חלה פ
 מהו לעשות חופה ביו"ט של פסח . פא
 ממלאין מן הגדה ומנחין על חמור
 בלא אוכף ביו"ט פב
 מאי דמטי ביו"ט כאורה' ומטא פלגי
 יומ' מן ביתה אי הולך לביתה פג
 לקדש אשה בלילו יו"ט שני פה
 כרמים שהזמירה מגיע בניסן אם יש
 תקנה להרוש בחוה"מ פו
 סוחרים באים ושומעין בחוה"מ משיירה
 אי מותר למכור להם קמט
 חזורה בצנעה בחוה"מ קן

ה' פסח וספירת העומר.

מותר לאכול בשר בשני יו"ט של פסח קט
 מוכרין חמץ לגוי בלא הערמה קודם פסח קי
 חבורה גדולה ואופה גוי המצה ובסוף
 אוכלין מצה שמורה קיא
 בית שכור לגוי שמלאהו הגוי חמץ
 אין צריך לבער קיב
 ההולך בשיירה מותר לאפות מצה
 קודם פסח קיג

1030

B

1030.

